

TAIWAN formerly FORMOSA

Complete copy with 12 leaves added at the end.

Het hoofddeel vormt de Mémoires van
Jourenneur F. Coyle.

166

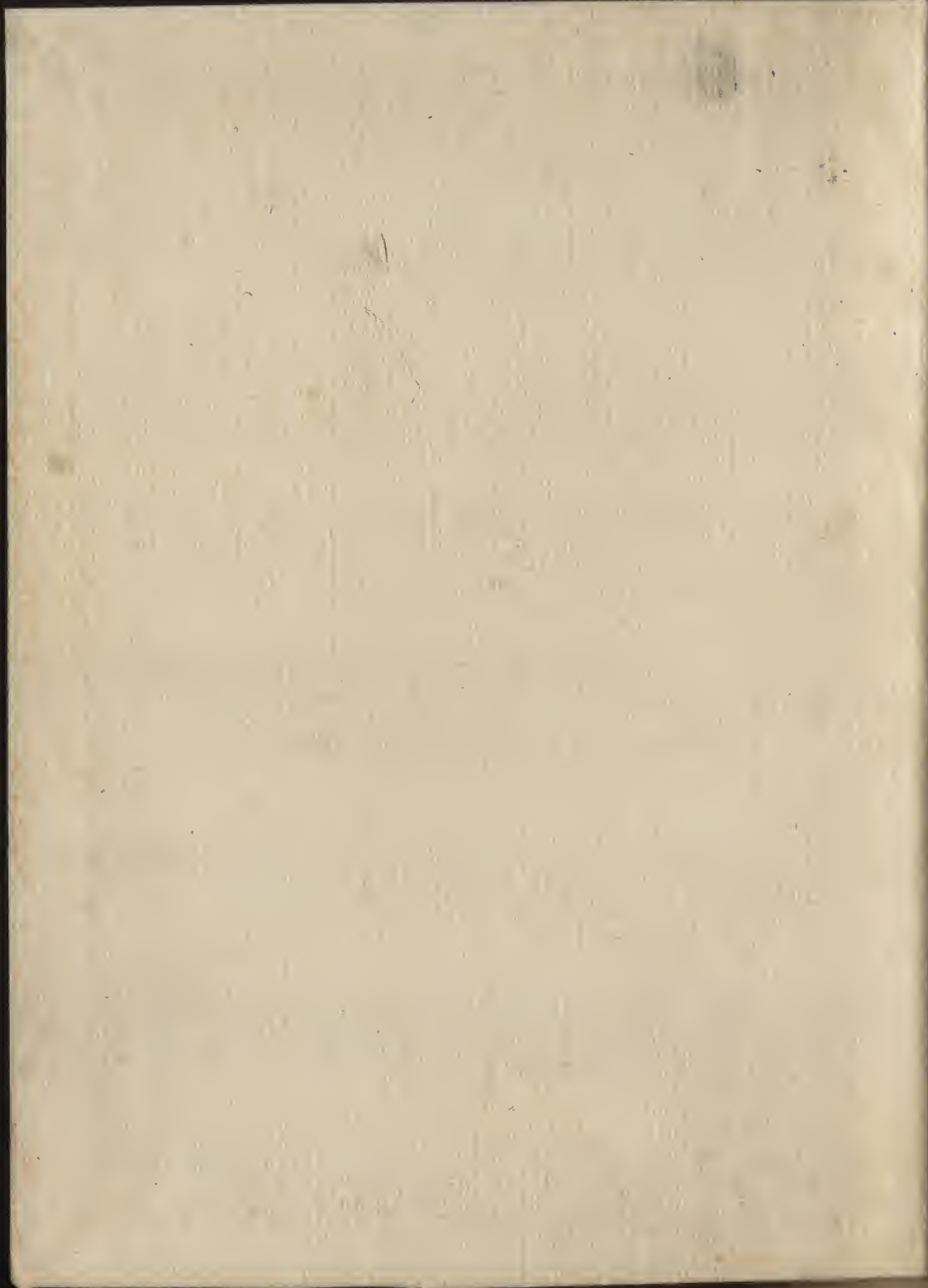
Dit merkwaardig Boekje gekocht voor 1.00 gulden
komt zeldzaam voor.

de P. 7.

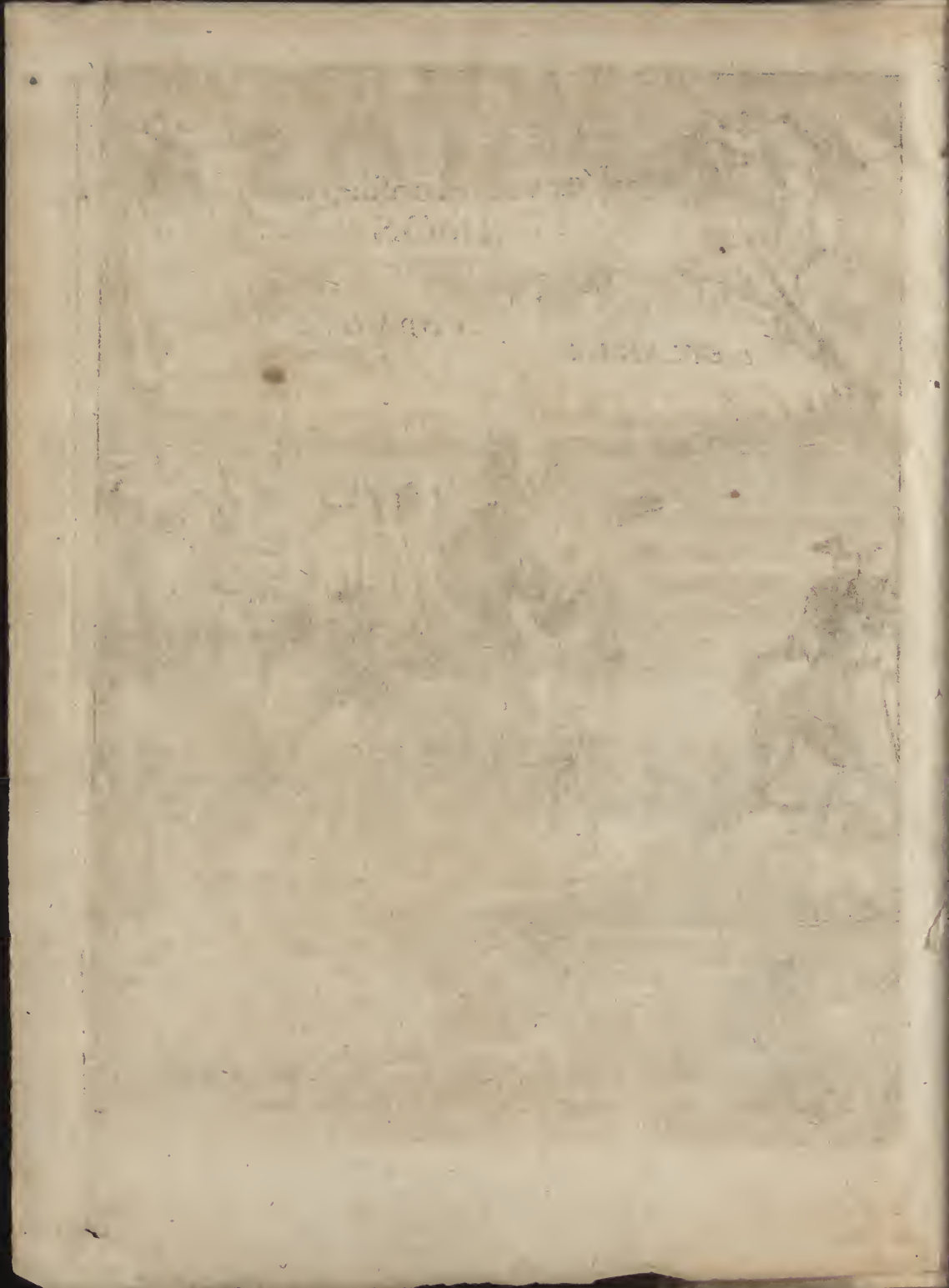
Dit boek komt zelden voor en nimmer als
een geheel op zichzelf, doch steeds gebonden bij andere
geschriften, die niets met Formosa te maken
hebben. -

A. 10. 7. v. 45.

P. v. G. 1. 16.

2^e VERWAERLOOSDE FORMOSA,

O F

WAERACHTIG VERHAEL,

Hoedanigh door verwaerloofinghe der Nederlanders in *Oost-Indien*, het Eylant *Formosa*, van den Chinesen *Mandorijn*, ende Zeeroover *Coxinja*, overrompelt, vermeestert, ende ontweldicht is geworden.

Begrepen in twee Deelen:

- I. Verhandelende den Aert en Eegenschap deses Eplants / en Discipline des selfs Inwoonders. Der Chinesen toelegh en Oorlogs-preparatiën / om het Eplant Formosa t'overballen; ende der Nederlanders onachtzame / geringe en zwache boozfoge tot hun tegenwoer.
- II. Van der Chinesen byantijcke overkomsse op het Eplant Formosa; Hare belegeringh des Casteels Zeelandia, ende bozdere Oorlogs-exploitten ende actien / geduprende deselve belegeringh ten wederzijden boozgeballen.

Hier zijn by-gevoeght

EENIGE AENMERCKELYKE SAKEN,

Rakende d'oprechte gront der *Sinese Wreetheyt* en *Tyranny*, gepleeght aen de Predicanten, Schoolmeesters ende Nederlanders aldaer.

Met by-geboeghde *Nuthtentijcke Bewijfen*.

Alles getrouwelijck uyt deselve by een vergadert, door C. E. S.

En met schoone Figuren verciert.

t'Amsterdam, By Jan Claesz. ten Hoorn, ober 't Oude Heere Logement / en Michiel Pieters, in de Lombaert-steegh / Boeckverkoopers. 1675.

THE NEW YORK
FOR THE

WARREN

THE NEW YORK

THE NEW YORK

THE NEW YORK

K O R T
I N H O U D T
Van het
E E R S T E D E E L.

Artaren overmeesteren China. Den Chinees Equan doet hun noch lange tegenstant. Ende na hem sijn soor Coxinja. Die uyt vreesse van quade uytflag by tijts omfiet na een plaetse van retraite. En heeft ten dien eynde 't ooge op het Eylandt Formosa. Beschrijvinge van het Eylant Formosa. Waerschouwingen ende inditien van Coxinjaes dessey n op Formosa. Uyt Japan in den Jare 1646. Uyt Nederlandt 1650. Door ondeckinge van seecker Pater Jesuit 1652. Door der Chinese revolte op Formosa 1652. Uyt verscheyde geruchten uyt China van 1654. en 1655. Uyt verbodt door Coxinja van geene Vaertuygen op Formosa te moghen handelen 1656. Van Battavia 1657. Door 't vluchten der Chinesen uyt China 1658. en 1659. Door de algemeene beroerte der Chinesen op Formosa in den Jare 1660. Die hare gereefte goederen van Formosa transporteeren; en hare aensieneljkste komen den Gouverneur waerschouwen, dat Coxinja teghens ultimo Maert 1660. soude overkomen; en de Chinesen maecken groote preparatien tot vluchten.

De Gouverneur en Raet van Formosa, uyt consideratien van Coxinjaes soberen toefstant, geven alle dese waerschouwingen van Coxinjaes dessey n geloof; en om wat redenen. Maken veele ende groote preparatien tot tegenweer. Schrijven naer Battavia om secours.

Nadere inditien en ontdeckingen van Coxinjaes dessey n van ultimo Maert, door dien de Chinesen de Formosanen oprockenen, en sich beginnen rebbelligh te betoonen. En door een Chinees Schipper op groove leugens bevonden, en door geintercipieerde brieven. Door 't vluchten der Chinesen van Formosa, ende door 't samen-rotten der Chinesen.

Coxinja van de groote preparatien tot tegenstant onderrecht. Stelt sijn dessey n noch eenigen tijdt uyt. Waer door op Formosa alles weder in ruste en stilstant gerackt.

De voorforgen en preparatien tot defentie by Coyett aangewent, worden op Battavia gelaudeert ende geapprobeert. Twee fundamentele oorfackken van Formofaes verlies. De Eerfte. De Tweede. Resolutie van fecours naer Formofa te fenden, wil op Battavia traagh door den beugel. Necint echter voortganch op 't project van by die genegentheyt Maccao te incorporateeren. Beftaet in 12 Schepen, en maer 600 Soldaten onder Jan van der Laen. Die met dees Vloot in de Maccaufe Eylanden aenloopt, en den Vyant onvoorsichtigh wacker maect. Ende met fijne komfte op Formofa Coxinja nootfaecte fijnen aenflagh de novo uyt te stellen.

Nadere bewijfen ende inditien, dat Coxinja van meeninge fy geweest fijn desfeyn op ultimo Maert, ofte in October 1660. uyt te voeren. Door 't eenparig rapport van veele Chinefen, en specialijck door verhael van den Chinees Juko. Door gevangen Chinese Soldaten, Door brieven der Nederlantse Opperhoofden uyt Japan, ende uyt Siam. Door 't fluyten des Vaerts uyt China naer Formofa.

Alle welcke bewijfen van der Laen niet en wil gelooven, en hout staende, dat de vreesse wegens Coxinjaes desfeyn ydel was, en urgeert de Maccaufe tocht behoorde voortganch te nemen. Tegens 't eenparig sentiment des gantsche Formofaense Raets. Dies het besluyt over de Maccaufe tocht noch wat uytgestelt wort. Ende eyndelingh geresolveert deselve noch uyt te stellen tegens February 1661. En ondertussen een besendinge te doen aen Coxinja. Schrijven een brief aen Coxinja. Coxinja veynst. Is Polityck. Synen antwoord. Stelt den handel weder open. Omina ende vooerspoockselen van Formofaes aenstaende ongeluck.

De Maccaufe tocht wort geheel afgekeurt. Waer van der Laen sich dapper tegen stelt. Te vergeefs. Dies schelt en querelleert hy Gouverneur en Raet. Dreygt daer van revengie te nemen. Oorsaeck van van der Laens colere. Hy conspireert met eenige quaetwillige tot verderf des Gouverneurs en Raets. En vertreckt met sijne Officieren malcontent na Battavia.

Misdaden door Coyett ende sijnen Raet begaen in 't prepareren van defentie, volgens 't seggen van die van Batavia, dewelke gene misdaden, maer roem en belooning waerdige daden te achten zijn. Irresoluytheit des Generaels en de Raden van India, in de saecken van Formofa.

K O R T I N H O U D T

Van het

T W E E D E D E E L.

DE Tartaren verdrijven Coxinja uyt China. Dewelcke de kans schoon fiende om Formosa te invaderen. Komt met sijne macht op de Formosaense kust. Set het eensklaps door de Zeegaten binnen, en doet sijn krijgsmacht landen op Saccam en op Baxemboy. Dat de Formosaense Regenten niet en konden beletten uyt gebreck van Volck, kleen Vaertuygh en anders. Nemen nochtans kloekmoedige resolutie den Vyant na vermogen tegen te staen, en tasten de selve aen te water met hare Schepen, maer ongeluckig; en te lande op Baxemboy met 240 man onder Capiteyn Pedel insgelijcks ongeluckig; en op Saccam met 200 man onder Capiteyn Aeldorp, maer vruchteloos. Coxinja doet in weynige uren ongemeene grote progressen. Waer door gemoedigt, eyscht het Casteel Zeelandia en 't heele Eylant op Den Raet resolveert 't Casteel tot den laersten man te defenderen, en wegens de rest met den Vyandt in onderhandelinghe te treden. En senden dierweghen twee Gecommitteerden aen Coxinja. Haer last. Haer vertreck. Beschryvinge van Coxinjaes Leger en Macht. Audientie der Gecommitteerdens. Haer aanspraec aen Coxinja. Sijn antwoord. Haer replijck en vordere onderhandelinghe. Loopt vruchteloos af. Haer protestatie. Nemen afscheyt met permissie om in 't Fortje Provintia aen te gaen; 't welk vinden in een slechte toefstant, en hierom den Drost permitteren sijn accoort met den Vyandt te maken, en doen rapport aen den Raet. Den Raet renoveert haer resolutie van 't Casteel te defendeeren, en vindt daer toe goet alle hare macht by een te trecken uyt de stad Zeelandia. Om wat redenen. 't Fortje Provintia geeft sich over. De Nederlanders uyt de Stadt trecken alle binnen 't Casteel Zeelandia. De Vyant occupeert de verlaten Stad, en onderstaet uyt deselve op 't Casteel een storm te doen. Met quaet succes voor hem. De belegerden doen een uytval. Vernagelen des Vyants Canon. Consideration ofte de belegherden hadden behooren een generale uytval te doen, en alleste hafarderden. De belegerden doen noch een uytval, en brengen een ses ponder binnen. De Vyandt sonder voorder gewelt tegen 't Casteel te gebruycken, vergenoeght sich met een bloccade. Van der Laen arriveert op Battavia en doet vals rapport. Waer door Generael en Raden van India tegens Coyett verbittert. Setten de selve, nevens sijn tweede en derde persoon onverhoort van hare Ampten af, met veel smadige berispingen. Maer twee dagen hier na komt op Battavia tijdinge van Tayouans belegeringe. Dat Generael en Raden dapper ontfelt. Hun misflag doet bemercken. Hare gegeven ordre revoceren. En een secours Vloot tot ontfet toerusten. Om de welcke

welcke te commandeeren geen bequaem Opper-hoofd konnende uytvinden. Verkieſen daer toe Jacob Caeuw. Tot dit werck t'eenemaal onbequaem. Caeuw vertreckt met de ſecours Vloote na Tayouan. Met een brief van revocatie en retractatie der voorgaende berifpingen en deportementen. Clenk arriveert ondertuffen in Tayouan, daer 't ſlecht laet leggen. Caeuw arriveert met de ſecours Vloot op Tayouans Rhede. De welcke door quaet weder niet geloft kan worden. Wort genootſaecht weder Zee te kieſen. Tot groot hartſeer der belegerden. En vreugde des Vyants die ſich ondertuffchen dapper in poſtuur ſtelt. En door 't ſtranden van 't Fluytje Urk informatie bekomt van de geringheyt van 't ſecours. De ſecours Vloot komt weder op Tayouans Reede. Waer op beſooten wort de ſtadt Zeelandia en den vyandt aente taſten. Exploit te water ongeluckigh. Exploit te Lande neemt geen voortgangh. Schepen kruyffen op de Joncken. Halen ververſinge en branthout. Aenſlagh op Bockenburgh en Baxemboy, beyde miſluct. Omtrent het Canael een houten Wambais opgeworpen. Den vyandt begint in 't belegeren te ſlauwen en af te nemen. De Tartaren bieden aen de belegerde hare hulpe en ſecours. Daer op de belegerden nieuwe moet ſcheppen. Ende om beter te kunnen uytharden, ſenden de onnutte monden van vrouwen en kinderen na Batavia. Maer oordeelen niet raetſaem Compagnies effecten en middelen mede af te ſcheppen. Caeuw verſoect laf hartigh met de vrouwen na Battavia te vertrecken. Dat geweygert wordt. De belegerde resolveeren des Tartars aanbiedinghe te accepteren, en daer over aen de ſelve een aenſienelijcke beſendinghe te doen. Waer toe Caeuw met loosheyt ſijnen dienſt preſenteert. En in die beſendinghe vertreckt. Maer in Zee komende vlucht met twee der kloeckſte Schepen, ſonder noot, ſchelmachtig naer Battavia, doende in paſſant Siam aen, alwaer 't mede ſlecht laet leggen. Waer over op Battavia naderhant ſeer ſtautjes geſtraft iſgheworden. Welcke onheylen door de laſché vlucht van Caeuw den belegerde ſijn overghekomen. Soldaten loopen uyt de belegeringe naer den Vyant over. Die door deſelve van alles gheinformeert, verandert ſijne blockade in aſſauten. Komt met alle ſijne macht andermalen op Tayouans zantplaet over. En werpt drie battteryen op teghens de Ronduyt Uytrecht. De belegerde vinden haer te ſwack van Volck om des vyants wercken te beletten. Vinden andermalen ongeraetſaem eenige middelen af te ſcheepen. De vyant beſtormt en overmeestert de Ronduyt Uytrecht, en approcheert voorts met ſijne wercken dicht onder 't Casteel. Waer door 't Casteel in de uyerſte noot gebracht wiert, en in deliberatie genomen ofte noch te redden was door een generale uytval, wiert ſulcks ondoenelijck gheoordeelt. Den Gouverneur iſ geresolveert den ſtorm af te wachten. Maer wort by den Raet eenparig tegen geſproocken. En mitsdien geconcludeert tot overgave des Casteels by eenparigheyt van ſtemmen. Onder eerlijke Capitulatie. Wat goederen en Coopmanſchappen van de Compagnie Coxinja in 't Casteel bekomen heeft.

't Verwaarloofde

FORMOSA.

EERSTE DEEL,

Van der Chinesen toeleg ende preparatien omme 't Eyland FORMOSA t'invaderen. Ende der Nederlanders onagtsaame, geringe, ende swacke voorforge tot tegenweer.

Ven maar eenigstints de vzeemde Oorlogs-geballen / zedert wepnig jaaren in 't magtige Rijk van China toegedzagen / ter ooren ende kennisse gekomen zijn / dien en kan niet onbewust weesen hoe dat in korten tijd / met een handje vol volckis de Tartaren dit kostelijke ende groote Land / soo rijk van Volk ende Steeden / dog dooz onderlinge tweedzacht verdeelt / obezrompelt / ende tot eeuwige schande van die Parie / onder 't juh van hun gebied gebzagt hebben. Wel is waer dat des Rijks-Dozsten niet te gelijkt ende eben gemakkelijck hun dese vzeemde heer-

Tartaren
overme-
steren
China.

schappie onderwierpen / doende aan de Tartaren d'eenige mindere / ende d'andere meerdere tegenstand. Onder welke laatste was eenen Equan, Veldheer ende Admiraal des Chinesse Kezfers / een man van geringe extractie / maar te vol moeds om sijn naam aan de werelt onbekent te laaten. Dies benebens eenige wepnige in een kileyn Waartuygh / begeeft sich ter Zee ende op den roof / 't welk hem soodanig gelukte / dat in korten tijd meester van een grooter Schip ende meerder volk wierdt / waar mede weder andere nieuwe aantastende / in wepnige jaaren sijn hoope van volk ende scheepen soodanig vermeerderde / dat aan den Keiser van China selfs formidabel begon te werden / die om hem te dempen verscheyde wprustingen ende togten ter Zee liet doen / maer dooz couragie ende wijs beleyd van Equan, t'elkens afgeslagen ende menigmaalen vermeestert; sulckis dat de Chinesse Kezfer / die anderwogen sijne handen vol hadde / geraatsaam vant Equan sijne Zecroberpen te pardonneren / ende hem met den titul van sijnen Admiraal te begiften; in welk ampt Equan hem soodanig quam te draagen / dat naderhand mede als Veldheer tegens de Tartaren gebuykt wierde / boerende nog lange / naar de doot van dien Dozst / op sijn

Den Chi-
nees E-
quan doet
hun nog
lange te-
genstant.

pzebe / den Oorlog tegens de Tartaren; maar sig in 't eynde te swak behin-
 dende / maakt met deselve sijnen vzeede; edog booz de Tartaren mistroutwt /
 die hem omtrent den jaare 1630 / met loosheyt in hechtenisse kreegen / ende
 gevangen aan 't Hof van den grooten Cham in Pequín bragten / alwaar hy in
 een eeuwigge gevangenisse geboemt ende bewaart wierde; agterlatende een soone
 Coxinja genaamt / niet min moedig als sijnen dapperen Vader / wiens aard
 ende boestappen naarvolgende / neemt een onbersoenelijke haat op tegens de
 Tartaren / stelt sig tot Hoofd der verstroyde Chinese / bergaderende groote
 troupen by een / waar mede / soo te water als te lande / hy sijnen byand onge-
 meene afbreuk deede: gints spatte hy upt / ende gaf sijnen magtiger byand een
 dappere neep / ende daar overrompelde hy Steeden ende Dozpen: bedrijvende
 boozders soodanige septen van wapenen / dat de Tartaren geheel China overmee-
 stert hebbende / meerdez werks bonden in 't verdelgen van desen eenigen Coxin-
 ja, als wel gedaan hadden in soo veele millioenen van menschen te subjugeren /
 wesende Coxinja 't eenigste obstacul dat de Tartaren daar te lande hunne con-
 questen niet eerder en konden bebesitigen. Deshaken alle hare magt tegens den
 selven inspaimende / begon de fortune hem den rugge te keeren / wordende 't land
 van tijd tot tijd booz hem allengshens enger / waer-en-tegen ter Zee soo veel en-
 meerder in magt toenam / als te Lande was afnemende / ter saake dat de Tar-
 taren geene Zee-luyden en zyn / sig ook met de Zeebaart / ofte Commercie ter
 Zee weynig bemoeven / als nu een land besittende dat in alle rijkdommen ende
 behoeften der nature overbloedig / van buyten weynige toeboer van doen heeft.
 't Welk dan twee remarcable effecten veroorzaakte / 't eene dat Coxinja met dese
 sijne notable ende ongemeene groote Zeemagt / de Tartaren soo lange jaaren
 heeft konnen tegenstand bieden: 't andere / dat de Pabuyten op dit Oorloogs-
 byer speculeerende / met een welgefondeerde vzeese bevangen wierden dat de
 vonken daar van te sijnen tijd op hun dak wel eens mogten komen ober te wa-
 jen / volgens 't seggen *tunc tua res agitur paries cum proximus ardet*, lugtende dat
 Coxinja ten Rijke uptgejaagt / dooz noot geperst van eenig ander land / tot woo-
 ninge ende onderhoud booz hem ende de sijnen te moeten opsoeken / hen-lieden
 soude komen overballen / ende aldaar aan anderen doen 't geene den Tartar aan
 hem gedaan hadde; gelijk men gemeenelijk siet dat de groote Dissen de klepne
 opstolken / ende dese weder kleenderen. Soo ook eenig Potentaat als maar sijne
 magt des anderen overweegt / als regts genoeg omme den minderen 't sijne
 ontweldigen. Die van d'Oostindische Nederlandsche Compagnie en gisten
 niet t'onregte dat 't haarlieden wel gelden mogte op 't Epland Formosa / als
 tot Coxinja's voornemen t'eenemaal bequaam / soo wegens sijne nabygelegen-
 heyt by de Chinese Kust / daar 'er maar weynige mijlen is afgelegen / als we-
 gens sijne andere nuttigheden.

Want dit Epland Formosa / gelegen recht onder den Tropicus Cancrī, op de
 lengte van omtrent de 148 graden / groot wesende omtrent de 130 mijlen / is een
 van de schoonste ende bequaamste Eplanden die 'er te vinden zyn; diestwegen
 dooz de Portugesen / eerste ontdekkers van dien / genaamt Iha Formosa, dat
 is 't Schijne Epland / wesende gelegen in een getempert en een seer gezond
 klimaat / besproept met dibeze soete Rivieren wel bergagtig / maar met groote
 bequame blakings tusschen beyden ende leege Landsdoutwen omtrent de Zee-
 strant voorszien / is seer vzugtbaar / voortdzengende alderhande soorten van aard-
 en boom-bzugten / die aldaar seer smakelijk vallen / in groote meernigten;
 vzeugt.

Ende naar
 hem sijn
 Soon
 Coxinja,

Die uyt
 vrees van
 quade uit-
 slag, by
 tijts om-
 siet naar
 een plaat-
 se van re-
 traite.

En heeft
 ten dien
 eynde.
 't ooge op
 't Eyland
 Formosa.
 Beschrij-
 ving van
 't Eyland
 Formosa.

brengt ook voort eenige Caneel-boomen / als mede Singber ; en is seer rijk
 van Dee / booznamentlijk van Harte-beesten / die aldaar in soo groote menig-
 te voort-teelen / als op eenige plaatse van de wereld ; wordende alle jaaren ge-
 heele Scheeppladingen van derselven vlees gesouten en gedroogt naar China /
 ende de bellen naar Japan / omtrent de 245 mijlen daar van afgelegen / tot den
 handel versonden. Heeft voortis wilde Berckens / Keetjen / Steenbokken /
 Haasen / Conijnen / Dassen / Wilde Katten / Veld-hoenders / Patrijzen /
 Duyben / Celanden ; wild / schadelijck ofte bezgiftig gebiedt / als Leeuwen /
 groote Slangen / uytgenoomen eenige Eggers / waar mede andere Indiaanse
 Gewesten andersints overkroopt zijn / wordt aldaar wepnig ofte gants niet ver-
 noomen. 't Land geeft mede hoop van silver ende goudmijnen / brengt ook veel
 swavel voort / waar dooz 't veel aardbevingen onderwoezen is / die aldaar
 somwijlen wel veertien daagen agter malkander duyren sonder eenig ophouden /
 ende seer schrikkelijck en bezbaarlijk hart zijn / dat men somwijlen denkt dat 't
 geheele Epland dooz de Zee ingeslokt / en in de selve weg sinken sal. Het land
 is mede seer volk-rijk / de Mannen zijn doozgaans lang van stature / sterk van
 lijf en leeden / hebben een coleur tussen bruyen en geel / gelijck veele andere In-
 dianen / loopen des somers gants naakt / sonder schaamte : de Vrouwen-lieden
 daarentegen zijn meestendeels kleen en kort van stature / dog heel vet en sterk /
 een woepnigje blancher als de Mannen / sy gaan gekleet ende hebben natupzijkhe
 schaamte. De Mannen als Vrouwen gesamentlijk zijn doozgaans vriendelijck
 ende goedaardig / sullen onse natie na Heur vermogen niet kost en dzank onthaa-
 len / soo sy maar niet te dikwils en komen / sy sullen niet lichtelijck ymand wat
 ontvreemden ofte steelen ; zijn boozders seer getrouw tegens de geenen daar me-
 de in vrientschap ofte verbond staan / niet bezradig / tegens den aard van meest
 alle andere Indianen / die bezraders in haer hart zijn ; ja souden selbez lieber
 willen steyben ofte alle ongemak lijden / eezse ymand dooz bezraat in verdziet sou-
 den brengen : zijn mede seer leezzaam in 't geene daezinne ondezweesen worden /
 zijn gesond van oordeel / en van een goede memorie om eenig dink te bezijpen
 ofte t'onthouden. Hare pzincipaalfte neeringe ende hanteeringe is 't veld te bou-
 wen ende rijs te zaepen ; en hoelwelse velds genoeg hebben / en sullense egter niet
 meezbez zaepen als tot haare epgene noodzucht van doen hebben / ja somtijds
 nog wel wat te korten. De Mannen hebben een afkeer van den arbepd ;
 waaromme de Vrouwen 't land bouwden / en doen de meesten ende swaazsten ar-
 bepd ; ende wanneez de rijs nu rijp ende gesneeden is / soo vergaderense die by
 malkanderen in haare hupfen / sonder uyt te dozschen tot dat selve van doen heb-
 ben / als dan stampense booz pder dag soo veel alsse opmeugen / 't welke al
 mede der wijben werk is ; des abonts hangense twee a dzse bundelkens van de
 rijs in de airen ober 't byez om te droogen / en des anderen daags 's mozgens /
 omtrent twee uyren booz den dag / staan de wijben op te stampen den rijs / en
 maken hem boozs kilaaz booz dien selven dag / dat alsoo continueren jaar uyt
 jaar in. Sy hebben boozders nog dzse rhande soozten van wortelen diese plan-
 ten / ende in de plaats van brood eeten / waer mede sy sig souden konnen on-
 derhouden / alwaaz 't ook datse geen brood / rijs / ofte andere soozten van dzug-
 ten en hadden ; sy planten oock Singbez / Supkez-riet / Waterlamoenen / maaz
 niet meerder alsse selbez van doen en hebben. Wangaande wijn en andere staz-
 ke dzank / die in andere quartieren van India uyt boomen getapt woort / en heb-
 bense niet / nogtans hebbense een dzank die in kragte alsoo stazk / ende in smaak

alsoo steffelijck is als Spaanse ofte Rijnse Wijnen/ ende ymant heel wel kan
 dzonken maken/ dewelke op volgende wijze door de brouwlieden toegemaakt
 woxt: Sy neemen rijs diese ebentjes laaten opwallen/ en gewalmt zijnde/
 stampense deselve in een rijsbak ofte blok tot dat tot een deeg woxt/ dan neimense
 eenig meel van rijs/ houtwen 't selve in de mont/ welk houtwen geschieden moet
 van oude wijben die geene menkrua meer en hebben/ ende gekout zijnde/ spou-
 wense het weder upt in een potje/ tot datse omtrent een pont nats/ van dit
 gekoufel/ hebben/ 't welke sy alsdan mengen onder den gestampren deeg/ knee-
 den ende doozwerken den deeg daar mede/ wesende dit koufel alsdan in plaats
 van supzdeeg in 't bzoed/ ofte gist in 't biez; dit gedaan zijnde/ doense den deeg
 in een groote aarde pot/ gieten water daer ober/ en merselen 't boben toe/ en la-
 tensen dan soo staan in sig selben azbeyden omtrent de twee maanden/ dan isset
 een schoonen/ stezken/ liefelijken/ ende dzonken-makende dzank/ en hoe lan-
 gez dat die staat hoe stezkez datse wozd/ konnende 15/ 20/ a 30 jaaren goed blij-
 ven/ wesende aldan eerst op sijn alderbest. Wanneerse nu deselve nuttigen/ soo
 dzinkense 'et bobenste/ dat soo hlaaz is als fonteynwatez/ eerst af/ ende 't ondez-
 ste van de pot/ dat soo dik als byp is/ eetense met leepelen op/ ofte soose dit
 mede willen dzinken/ gietense daaz watez op/ en wanneez sy naaz 't velt gaan/
 nemense van 't dikke een ofte twee potten vol mede/ ende een riet vol van 't
 hlaare/ 't welk haar dien dag booz kost en dzank verstzekt; waar mede sy 'et
 meestendeel van hare rijs consumeeren met dese boognoemde dzank te maken.
 De brouwten/ wanneezse niet haare rijsvelden niet besig en zijn/ baarense ook
 met haare baartupgen upt bisfen/ als mede khabben/ Bazneelen ende Oesters
 te haalen/ 't welke sy naast den rijs booz haare beste kost houden: de mannen
 gaan ondertusschen seeg/ booznamentlijck de jonge stazke kerels van 17 tot 21
 jaaren/ maar d'oude mannen van 40 tot 60 jaaren hebben haare brouwten in 't
 beld/ in een kleyn hutjen/ komen om de twee a drie maanden eens in 't Dozp/
 ende dat meest als 'z eenige feestdagen gehouden worden/ anders helpense alte-
 merhaare brouwten in 't beld azbeyden/ maar seer selden. Sy hebben in haare
 dozpen schoone ende groote hupsen/ van geboutv en beziezsel seez seltzaam/ we-
 sende gemaakt van riet/ sondez soldez niet biezdeuren/ staande oost/ west/ zup-
 de en noozde in 't ksupz tegens malhanderen ober/ somwijlen oock wel met sez
 deuren/ te weeten twee in 't oosten/ twee in 't westen/ en twee in 't noozden/ set-
 tende de hupsen op een hooge plaats omtrent biez boeten hoog van d'aarde/ we-
 sende van kleyn opgeset: haare beziezelen binnen ende buptens hups zijn Hazte
 ende Verzehens hoofden/ in de hupsen hebbense eenige geschildezde catoene kleed-
 zens/ daaz mede sy die behangen: haaz hupsraad is houtweelen daazse 't land
 mede b'azbeyden/ als mede affegapen/ ofte korte spieffen/ schilden/ swaaz-
 den/ pijlen en boogen om mede te jaagen/ ende tegens haare byanden te gebzup-
 ken: dog den besten ende kostelijcksten hupsraat en cieraat diese hebben/ ende
 meest agten/ zijn de hoofden/ hazz/ ofte beenderen die sy van hare byanden ver-
 obert hebben. Haare schotels daazse upt eeten/ zijn uptgehouden blokken/ hare
 dzinkbekers zijn hout ofte dik riet; haare kookpotten zijn van steen/ ofte gebak-
 ken aarde; haaze meeste kostelijckheyt in kleederen diese hebben/ woxt van hontz-
 hazz gemaakt/ want gelijk in Europa de schapen geschooren worden om de
 wol daaz van te hebben/ soo gebzupken splieden hiez de honden/ diese jaazlijcks
 't hazz uitplukken/ ende alsdan te saamen spinnen om kleederen daaz van te maa-
 ken/ oock mede makense daaz koozden van diese in plaats van goude oft silbere
 gallon gebzupken.

De mannen / als booren gefegt / hebbende een afkeez van den azbept / befaat haaz meefte wezck datfe doen in bechren en jaagen / welk laafte gefchiet met fziikken / Hefegapen en pijl en poog.

De fziikken daaz mede fpe de beeffen bangen / zijn van rottang en riet ge- maakt / dewelcke fe fteilen in de boffchen daazfe weten dat de Hazten ende wilde Wezkiens met meernigten koomen / andere ftellense op de paden ende in 't blakke veld / waaz mede aldus leeben : fpe ftaan een ftezk riet / daaz een touw boben aan vaf is / digt in d'aazde ; dit riet alfoo in d'aazde regt ober eynd ftaande / buy- genfe 't bobenfte eynde daaz van nebezwaazes / makende 't nebezgeboogen eynde onder met een kileyn houtje vaf / alsdan leggenfe de fziick daaz ober / defelbe met wat aazde toedelkende / ende als de Hazten daaz op tappen / fnapr 'et riet op / houdende 't beeft aan een been ftaande / 't welk fpe dan doozfchieten / wo- zende op defe maniere jaarlijks eenige duyfenden beeffen gebangen. De Hefegapen diefe op de jagt gebuzpken / zijn dusdanig gemaakt : de fteel is ontzent fies boeten lang / van riet gemaakt / in 't eynde met een belleken daaz aan gebon- den ; het pfez heeft twee a dzie weezhaken om te beetez in de beeffen te blijven ftee- ken / en is niet aan riet vaf gemaakt / maaz los daaz op geftoeken / met een lang touw aan 't eynde des pfez's vaf gemaakt / op dat / wanneez 't beeft geraacht wozt / de fteel kan afvallen / die als dan met 't belleken / dooz middel van 't touw dat mede aan de weezhaak / die 't beeft in 't lijf heeft / vaf gemaakt is / nafleept dooz de ruggen / ende daaz mede 't beeft in fijn loop bezhindert / datfe foo lange boozt laaten loopen / tot dat 't beeft gants bezbloed is / komnende aan 't belleken altijt gehoozt worden waaz dat 't Wild heenen loopt / en komt te verblijben. Met defe Hefegapen gaanse fontijds wel met twee a dzie Dozpen te famen uyt ja- gen / pdez pezfoon met twee a dzie fteckes Hefegapen boozfien / benebens eeni- ge honden die 't Wild opjaagen. In 't veld gekomien zijnde / bezdeelen haaz van malkanderen / bezziipen een cizcul van wel anderhalf uuz in 't ront / gaan dan op malkanderen gelykezhand toe / haare cizcul kleeender makende / fultis dar 'et Wild 't welk in den cizcul bezzeven is / feer befwaazlijk haare handen kan ont- komen / want een beeft maaz een Hefegap in 't lijf kizgende / is 't foo goeb als gebangen. Met pijl en booge kilaaren fpe 't aldus : een man alleen / ofte twee a dzie te famen gaan in 't veld / ende daazfe een trouw Haztebeeffen fien loopen / vol- genfe die naa / en fchieten den eenen pijl booz ende den anderen naa daaz op in / tot foo lange eenige geraacht hebben ; ja sommige van hun zijn foo fnel in 't loopen / datfe in 'topen veld den fnelften Boek ofte Haztebeeft inloopen / by de Hooznen batten / ende met een mes de frot weten af te fnyden. Het vleez datfe op boozbehaalde manieren bangen / eetenfe wopnig / maaz bezkooopen 't mee- fen aan de Chinefen / wefende de jagt een van de principaalfte wezken der man- nen ; ende 't andere haaren oorlog ; waaz van / als mede van haare Politie / Ju- ftitie ende Kelgie / niet veele te seggen is / zedert dat onder 't gebied van de Com- pagnie zijn geraacht / alfoo gedwongen worden fig in allen naaz der Nedezlan- den goetduncken ende wetten hun te reguleren ; edog alfoo in defelbe eenige aan- mezkenfwaazdige dingen zijn / fullen kortelijh hiez by voegen hoedanig defe din- gen booz de komfte der Nedezlanderen onder hun in fwang gingen.

Ende eezft van haare Politie : dit land dat te bezwonderen is / en heeft noyt geen Koning ofte Oppzeheez / en Hooft gehad / onder wiens gebied 'et gefeele Eyland ftonde / maaz zijn alle in Dozpen verdeelt / waar van pdez Dozp booz fig felven is / ende haaz eygen gebied heeft / geen andere. superioritept erkennen-

de / nogte yder en heeft geen particuliere Hooft die absoluut ovez haaz heest ofte gebied / maaz sy hebben een Raad / bestaande uyt 12 mannen / welken Raad by haaz wozt genoemt Quaty, en wozt alle twee jaaren bezandert en bezkoren uyt peysoonen die yder omtyent beertig jaaren / en van eenen ouderdom wozt / waaz inne te bezwonderen is dat splieden geene kennisse van jaaren te tellen hebbende / nogtans haare ouderdom onder malkanderen weeten t'ondezescheyden / want sy weeten wel t'onthouden welke personen op eenen dag / maant / ofte jaaz / en wanneez gehooren zijn. Dese Raadspeysoonen dan haare twee jaaren g'expireert zijnde / soo laat een yder van hun de hairen van t'boozhooft / en aan beyde de zijden aan de slaap des hoofts uytplucken / tot een eerteeken datse Raadspeysoonen geweest zijn / ende daaz van wederom ontslagen ; alsdan wozen de nieuwe Raadspeysoonen van een ende deselven ouderdom wederom berkoren in plaats de de afgang. De magt / ofte autoriteyt der Quatys / ofte Raadspeysoonen / en is niet souberain / nogte soodanig / dat de gemeente gehouden is haaz goetbinden ofte besluypen naar te volgen ; maaz haaz poubotz bestaat meest daaz in / dat petwes boozkomende / t'gemeene-beste concenerende / dat dient gedaan ofte gelaaten te wozen / soo bezgaderen dese Quatys eerst by malkanderen / de libereren ende besluypen wat hun booz t'gemeene beste raadfaamst dunkt te wesen / waazinne d'accoozd wesende / soo doense t'gantse dorps-bolkje op seekere plaats / gemeenelyk ontzent de kerk / by een bezgaderen / en stellen de saake die te bezhandelen staat aan de volle gemeente in t'openbaaz booz / discouwerende *pro & contra*, wel een halve uure lang / met beele argumenten ende persuaasien ; de gemeente soekense deselbe t'induceren tot haaz genomen besluyp. Geduyrende welke Oratie / goede ordre ondezhouden / ende als den eene moede is ofte uytgesproken heeft / alsdan bezvangt weder eene van sijne confzatez / ende soo boozts / wesende haare eloquentie ende welsprekentheyt met goede gratie en groote kragt / ondezentussen houd de gemeente hun seer stil / lusteren naazstig toe / sondeze enige de minste commotie te maken. Ende d'oratie g'epndigt wesende / beraadslagt t'volk ovez de boozgestelde saake met malkanderen / binden sy der Quatys besluyp goed / soo wert deselbe in t'weyk gestelt / soo niet / wozt agtervolgt t'geene de geheele gemeente goed gebonden heeft. Der Quatys ampt is mede tez executie te stellen / ende te letten dat agtervolgt wozt t'geene haare Priestereffen / is cas van den Godtsdienst zijn gebiedende ; ende boozts te bezhinderen waaz booz sy meenen dat haare Goden bezgramt mogten wozen. Wanneez nu peymant van t'dorps-bolk sig te buyten gaat in petwes dat haare Goden raakt / ofte in petwes dat de gemeene saak bezest / soo vermogen dese Quatys / ofte 12 Raadspeysoonen soodanige quaardoendez daaz ovez te straffen / dog niet met gevangenisse / boepens / ofte eenige andere lijfstraffen / veel min met de doot / wesende alle corporele straffen by hun unbekent / maaz alleenigh om een katoene kleetje / haztebel / een deel rijs / ofte een pot van haaren sezken dzank / na bezepsch van saake / en grootte van de misdaat / welke misdaden veeltijts niet als eenige belaggelijke baggatelles zijn : als by exempel / op seker tijt des jaars moeten alle d'inwoonderen omtyent dze maanden lang moeder naakt gaan / uyt reeden soose seggen / dat andersints de Goden geen regen op t'getwas souden laaten vallen / en haare plantagie ende rijsbelden bedezben / gedurende welken tijt dan van naakt gaan / by aldien de Quatys peymant aantreffen met een kleedjen bedekt / soo hebbense de magt om hem t'selbe kleed af te nemen / ofte een boete van rijs / haztebellen / dzank / ofte diezgelijke af te wozeren ; waaromme de

Quatjjs des mozzgens ende des abouts / als 't volk naar 't belt gaan / ofte daaz van daan komen / op de weegen gaan sitten daaz 't volk moet passeren / om te sien of 'er eenige zijn die kleedjens aen hebben. Ende in tegendeel zijnder ondez haaz wedezomme sekere tijden in betwelke sy dagelijks wel kleedjens mogen draagen / maaz niet van zijde stoffen gemaakt. Ende by aldien dese Raadsperfoonen alsdan permant met zijde kleedjens binden / ofte die zijde schozten aen hebben / soo nemense deselve van soodanige perzsoonen datelijck af / ofte beslaanse in eenige andere boeten / als boven gesegt is. Ingselijks wanneer op eenige Feestdagen de vrouwen / of vrouwlieden te samen komen om te pronken / ende dat een van alle naaz dez Quatjjs meeninge te veel kleedjens aan heeft / ofte aan de selve eenige hooberzppe te veel bedrijft / soo wozense van dese Raadsperfoonen in pbezsz presentie bestrast / ofte 't geene haazlieden dunkt te veel ofte al te hooberzdig te weesen / afgenomen / ende booz haare oogen in stukken gescheurt. Wupten welken magt dese Raadsperfoonen / en is by dese natie geen mindez nog meerdez / knegt nogte heez / maaz altesamen zijns ebenbeel en van gelijcke qualitept / alhoewel datse malkanderen gzoote eere ende civilitiept bewijzen op haare maniere / niet dat dese eere diese malkanderen bewijzen / geschiet / om dat den eenen in meerdez aansien / dignitept / ofte rijckdom soude wesen als d'andere / maaz alle ten aansien van den oudezdom ; want malkanderen op sizaat ofte op den wegh ontmoetende / sal den geene die jonger is / een wepnig upt de weeg gaan / ende den geenen die ouder is de rugge toekeeren / tot dat hy berby is ; ende al is 't saake datse niet malkanderen spreken / soo soude ebentwel de jonghste upt eerbiedighept sig niet omkeeren / maaz antwoozden / en soo blijven staan tot dat den ousten boozhy is ; en een ouder aan een jonger wat belastende / en sal de jongste 't hart niet hebben 't selve te weggeren / al waaz 't dat hy hem drie mijlen weeghs om een boorschap sonde ; en in geselschap by malkanderen wesende / sullen sig de jonsten niet durven bezstouten te spreken in presentie dez ondsten : ingselijks wanneer se op gastmalen / ofte om te dzinken by malkanderen zijn / soo sullen se 't eeten en dzinken altijt eezst aan d'ousten geven / sondez eenige insigten van andere qualitepten.

Wangaande den Hulwelijken staat en mag niet elk na sijn believen aangaan / want de mans perfoonen den ouderdom van 20 a 21 jaaren moeten bezvult hebben eezse tot 'et vrouwen g'admitteert wozen / maaz de vrouws-perfoonen laatense vrouwen soo boez sy meenen datse viripotenten / ende tot een sulck wezke beguaam zijn / sonder sekeren oudezdom 't obseveren : en ondezentusschen dat de mansperfoonen nog minderjaerig zijn / en den oudezdom van seftien a sebzentien jaaren nog niet bereypten hebben / soo en mogense geen lank haaz draagen / nogte 't selve niet langez laaten wassen als dat effen d'ooeren bedekt zijn / maaz de vrouwlieden daazentegen laaten de hairen wassen sondez deselve af te sijnden. En wanneer de mansperfoonen nu den ouderdom van sebzentien jaaren bereypt hebben / soo latense de hairen soo lank wassen als by ons de vrouwen in Europa ; en nu lang haaz hebbende / dan beginnen se te vyzen ende te vrouwen op volgende maniere : Wanneer een jongman sin in een dogtez heeft ofte hijgt / soo stupzt hy sijn moeder / sustez / ofte permant anders van sijn magen in 't huys daaz de dogtez is die hy bezocht. Dese Ambassadeurs nemen de Outwarie (die men gewoon is aan een Bruyd te geven) met hen / en bezsoeken de dogtez van haare oudezs ten hulwelijk / toonende de goederen die de vzienden van den Jongman mede gegeven hebben ; en ingevalck des Bruyds vzienden / benevens de
Bruyd

Blyd selbez in 't huwelyk confentieren / soo blijft des Wyfz gegeven ten huys
 van de Blyd / ende daaz mede is 't huwelyk klaaz / sondez eenige andere cere-
 monien te requireren / ofte blyplost te houden / ende de Blydegom mag haaz
 aankoups / als sijne weertige huysvrouw / beslapen ; sulcks dat hiez volks-
 mentlyk plaats heeft de regul *nuptias non concubitus sed consensu facit*. Het goed
 dat ten huwelyk gegeven wort is bescheyden / gebede den eenen meerdez als
 den anderen / naaz dat rijk en welgestelt zijn. De alderrijks geben ordinarijs
 8 rokijens / en soo veel kleedjens om 't lijf / nog 300 ofte 400 azmringen van riet
 geblogten / 10 a 12 stukcs vingez-ringen van metaal / ofte witte hartz-hoozn
 gemaakt / wesende pdez van dese ringen soo groot als een ey in 't ronde / ende
 soo breeet datse een geheel lit van een vingez-r'ffens bedekken / sulks wanneeze
 dese ringen aan hebben / staan de vingeren / dooz de grootte dez selben / seez wyd
 van malkanderen / dat een leelyk aansien baazt / en nogtrags booz een spavighyt
 by haazlieden gehouden wort : nog gevense daazeboben vier a vyf goddels om
 't lijf van gzoft l'waaar : item nog 10 a 12 kleedjens van hontshaij gemaakt :
 nog 30 a 40 tangangs / ofte Chinese kleedjens / item een groot bos hondshaij /
 dat een man genoeg daar aan te dzaagen heeft ; nog een cieraat op 't hooft / by-
 kans gelijck een Bisschops muts van sizoop en hontshaij sjaep geblochten : nog
 4 a 5 paaz houffen van hartevelen gemaakt / die nog rouw en onbereyd zijn /
 diese maaz met een sizoobant om 't been binden ; en soo veel sullen d'allezrijksien
 wel geeben / en ook niet meerz / welke goederen getaxeert / ten alderhoogsten beez-
 tig rijksdaalderz souden bedzaagen. Die nu soo rijk niet en zijn / geeben 300 a
 400 azmringen van riet gemaakt / twee a drie rokijens / ende ook soo veze kleet-
 jens om 't lijf / 't welk in alles twee rijksdaalderz soude bedzaagen. 't huwe-
 lyk als booren bezhaalt / geconsuneert wesende / soo woonen daazomine man
 en vrouw niet te saamen / maaz pdez heeft sijn epgen huys dat bewoont / en blijft
 het wyf in haaz huys / alwaaaz eet / dzinkt / en wezkt / gelijck ook de man in het
 sijne bezblijft ; en wanneez tot sijn vrouw ingaan wil / komt hy daaz heymelijck
 insluppen gelijck een dief / en durft by 't beezigt ofte 't volk niet komen / maaz
 moet daatelijck stilswijgende op de koop gaan leggen sondez een woord te spzee-
 ken / en soo pets begeezt / 't zp toebak / ofte pers anderz / mag hy 't selfde niet
 epffen / maaz hoeft een wepnig / als dan sijn vrouw dat hoorende / komtse by
 hem / bzingende 't geene hy begeezt te hebben / en gaat dan wedez van hem af by
 't andere volk / soo lange tot deselve bezzoeken / ofte slaapen zijn gegaan / als
 wanneeze wedez by hem komt te koop leggen / blybende de geheele nacht by mal-
 kanderen tot des ugtens booz : booz den dag moet de man weder weg slupps-
 gelwijs ten huys uptgaan / sondez dat dien dag wedez in 't huys van sijn vrouw
 komen mag. Splieden komen ook des daags niet ligt by malkanderen / ten zp
 datse malkanderen op een heymelijcke plaats bescheiden ; nogte in presentie van
 't volk en sullense niet licht met malkanderen spzeeken / dog 't gebeuzt wel dat de
 man des daags by de vrouw in haaz huys sal komen / maaz dan moet niemant
 anderz als de vrouw alleenig thuyz weesen / en hy permant booz upt senden / om
 te bzagen aan de vrouw of hy by haar komen magh / waar mede / indien de
 vrouw te breede is / soo komtse buytens huys haaz man inhalen / soo niet / soo
 moet hy wedez bezzekken. De gemeenschap van goederen en is by haaz niet ge-
 huypelijck / nogte en dzaagt den man geene lasten des huwelykz / maaz behoud
 pdez sijn epgen goed / de vrouw met haaz volk ende parentagie heeft haare epgene
 plantagien ende rijz-velden daaz sy van leeven ; gelijck aan d'andere zijde de

man niet sijne parentagie / insgelijchis sijne plantagien ende rijstvelden heeft daer af leeft / sulks dat pder van hun wezkt ende eet in sijn eygen huys : de vrouwe en sozgt niet vooz de man / nogte de man niet vooz de vrouwe / maaz pder huys sozgt vooz sig seiben. Wanneerze nu kinderen by malkanderen kizgen / die blyben meest by de moeder woonen ; dog twee jaren oud zijnde / soo komense ook wel by de vader / maaz zijn niet met veele kinderen belast / tez saake de wijven / vooz dat 36 a 37 jaaren oud zijn / geene kinderen en baaren : niet datse vooz die tijt onvrugetbaaz souden weesen / maaz vooz diense vooz dien oudezdom de vruget in 't lichaam dooden ende afdzijben op volgende maniere : Een jonge vrouwe ende de 37 jaaren sig bevruget geboelende / ontbied eene van haare Priestereffen by haer ; dewelke gekomen zijnde / soo lepts de bevrugete vrouwe op de hoop / ofte pebeze op den rugge nede / als dan dubot ende paztse deselbe soo lange tot dat de vruget afgaat / 't welk niet grooter sinezte geschiet als of sy 't kind levendig baazde. Dit afdzijben en doense niet als offse geene natuurlijke liefde tot haare kindezs hadden / maaz upt supeztitie ofte afgoden-dienst / geloovende een groote sonde te weesen vooz den voozsz. oudezdom de vruget levendig te laten tez weereld komen / soo dattez veele vrugeten op dese maniere bevruget ende omgebragt worden. Maaz wanneerze nu tot den voozsz. oudezdom van 37 jaaren gekomen zijn / dan latense eerst de vruget haares lichaams / sondez die te dooden / des weerelts licht aanschouwen. En als nu de mannen den oudezdom van 50 jaaren bereykt hebben / dan mogense eerst by haare vrouwe komen inwoonen / ende dan zijne niet malkanderen meest in 't veld / ende woonen aldaar in een stroop hutje.

Om haare Huwelijken te dissolveren en behoefense niet te wagten na de doot ofte overspel van een van beyden / maaz bezmoogen deselbe volkomenlijck te schepden naaz hun welgeballen / als geen langez behagen daaz in / ofte in malkanderen en zijn hebbende / alleen niet dit ondeschept / wanneer de man 't huwelijk begeert te breeken sondez andere redenen daaz toe te hebben als sijn welgeballen / soo bezliest sy alle de goederen die aan de vrouwe tot een Duwarie gegeven heeft : maaz redenen daaz toe hebbende / als van overspel / ofte dat de vrouwe hem slaat / en diezgelijken / dan ontfangt sy de Duwarie wederzomme. Soo mede de vrouwe sondez redenen 't Huwelijk solberende / moet d'ontfangen Duwarie wederzuytheeren ; maaz redenen hebbende / bezmag deselbe te behouden ; op welke manieren de Huwelijken by haaz gedissolbeert worden / niet alleen *quoad thorum*, maaz ook *quoad vinculum* : sulks dat pder van hun wederzomme een ander zrouwen mag ; dies somtijts wel gebeurt dat soo meenige maanden alffer in een jaaz komen / ook jaezlijks soo veele mannen de vrouwen *& contra redupieren*, en weder andere zrouwen. Maaz alhoewel de Huwelijken soo ligt dissolveren ende aan anderen zrouwen / soo zrouwense nogtans maaz eene vrouwe t'seffens / sondez veele wijven te gelijk te hebben ; zijn andezints groote hoerzjagers ; en al bennense getrouwt / maken ebentwel daazom niet veel swarighept nog niet andere vrouwen te boeleren / dog in 't heymelijck / sondez dat haare vrouwen / ofte de mans van andere vrouwen daaz af weeten. Omzent 't zrouwen onbeszberense inde eenige graden in kas van parentagie / datse in haare vrugetschap niet en zrouwen binnen de vierde gzaad.

Van haare Justitie en valt niet veel te seggen : alle regts-voorzderingen zijn by haaz lieben onbekent / hebben ook geene politijke wetten die wegens begaane misdaat eenige straffe zijn opleggende : pder leeft in veele naaz sijn sin / en wien

ongelijc gedaan wort / sulks en wort niet door de Obezheyt / ofte Regenten ge-
 straft / maaz weeten ende rebengeren 't selve pdez booz sijn particulier soo best
 kan : als by exempel in cas van diefte / dootslag en obezspel / weeten se sig sel-
 ven op volgende maniere : Soo permant eenig goet steelt / ende den daader be-
 kent wort / soo gaat den geene dien 't goet ontfloolen is / ten huyse van den gee-
 ne die hem sijn goet ontmomen heeft / haalt 'er soo veel goet als 't hem dunkt rij-
 kelijc betaalt te wesen / 't welk by aldien den anderen niet en wil gedoogen / ofte
 dat slieden met malkanderen niet en konnen bezaccoorden / soo vergaart de
 geene dien 't goet ontfloolen is / alle sijne vrienden / een pdez met sijn geweze / en
 haalt 't boozsz. goet met gewelt upt des anderen sijn huys / waaz upt dan mee-
 nigmalen een particuliere oorlog / en dibeerse dootslagen upt ontstaan. Boorzdeers
 in cas van een dootslag leuense aldus : Nemant dootgeslagen wordende / ende
 upthomende wie den dootslager is / soo moet hy blugten / anders soude hy van
 des dootgeslagene vrienden insgelijcs om den hals gebragt worden : onderentus-
 schen handelen de vrienden van wederzijden met malkanderen / presentieren soo
 veele bezkens / hazebellen / &c. tot datse de vrienden van den bezslagenen daaz
 mede te vreden gestelt ende bezsoent hebben / waaz op den dootslager weder in 't
 doorp komt / sonde van permant daaz obez wijdeers gemoeyt te worden. Maaz als
 permant sijn vrouwe by een ander in obezspel bedint / gaat hy ten huyse van den
 obezspeeldez / en haalt twee a drie bezkens upt des selfs hot / dat is dan booz de
 straffe van t obezspel / sonde naderhant sijn vrouwe / ofte den obezspeeldez daaz-
 omme eens supz aan te sien / ofte eenige haat ofte nijt op de selve te dragen.

Hiez boren hebbenwe bezhaalt d' inwoonderen van dit Epland in dibeerse doz-
 pen bezdeelt te wesen / waaz van pdez doorp booz sijn selve bestaat / sonder dat 't
 eene t andere subject zy / en elk eben veel meestez is / waaz booz dan sy in geent
 bzeede met malkanderen konnen leeben / maaz bezvallen ligtelijc tot hazakeel /
 en soo boozsz tot oorlog tegens malkanderen te boeren / 't eene doorp tegens 't an-
 dere ; en wanneez van sins zijn eenig doorp den oorlog aan te doen / seggen se den
 paps te booren op / en waazschutwen malkanderen ; alsdan gaan se met 10 / 20 /
 a 30 mannen na des byants doorp toe / ook sountijs wel met haaz vaartuygen /
 en bezbezgen sig aldaaz tot in de nacht / datse niet gesien ofte bezrast en worden / want
 haare meeste oorlog en bechten bestaat meestendeel in strategemaas en listighe-
 den van elkanderen te bezrassen : als dan gaan se des nagts in des byants bel-
 den / ofte belchuypsjens / sien offe daaz eenig volk binden slapen ; want als bo-
 ven gesegt / d' oude luyden slaapen meest in haare belchuypsen ; bindense dan pe-
 mant thuyss / out ofte jonk / man ofte wijf / die slaanse alle te samen doot / hake-
 ken hen de hoofden / handen en boeten af / of nemen ook wel t geheele lighaam
 mede / en sijden 't aan soo veele parzen alffez perzoonen van haaz zijn / want
 pdez wildez war van hebben / op dat als hy thuyss komt / daaz mede mag gaan
 pranken : ook gaan se veeltijs te weerk na gelegentheyt van saake ; want soose
 van des byants volk bezbolgt worden / neemense maaz de hoofden dez doortge-
 slagene mede ; ofte by aldien deselve hen in 't blugten bezhinderen soude / nemen se
 maaz een weinig haaz mede / en peuren op de loop. Ofte soose niemant in de
 belchuypsen binden / soo gaan se na t doorp toe / slaan alles doot watse booz eezst
 in den doncker binden / en dan mettez haast op de loop eez datter alazim in 't doorp
 komt / ofte bzeeken mede wel in de huyssen ; maaz als die van binnen daez obez
 wakkez worden / soo makense dareljk een moordgeschreyuw / waaz mede dan
 in een omnesien 't gantsche doorp in alazim geraakt / ende alle de manschap hen
 op

op d'alazim-plaatse bezboegt. Altemets regtense doek wel niet veel upt / dooz dien 't volk van de huysen hen met behulp dez dupsternissen / hiez ofte daaz ptoers in een gat bezsteeken: het gebeurt ook mede wel datse selbez bezraft en doorgeslagen worden. Sp maken sountijts wel een valschen alazim / en lokken haare byanden upt tot de plaatse alwoaz haare baazuygen / en meezdez getal van manschap in embuscade leggen / diese dan ovezrompelen en dootslaen / ofte selfs te kort schietende / sig met de blught salberen. Altemets combineren sig wel twee a drie dorpen te samen / en tzeliken gelijckezhant upt by daag tegens haare byanden / om deselbe in een volle bataille te bevehren. In haare Oozloogen hebbense geen sekere Capiteyn / ofte Bevelhebberen die haaz aanboezt en commandeert; maaz sodez onder haaz pemant is die sig in eenige oozloogs exploiteten wel heeft gequeten / en eenige koppen van den byant bezboezt / die heeft groot gesag onder haaz / en lust hebbende eenig exploit t'ondezneemen / kan gemakelijck beel ahangh kizigen die hem 't selbe helpen uptboeren. Haare wapenen daazse mede ten oozloog gaan / zijn Affegaven / maaz een ander slag als daaz mede op de jacht gaan / want dese zijn niet met weezhaken / hebben ook geen touw ofte belleken daaz aan / steekende 't yser in de steel vast / soo dat de steel niet en kan uptballen. Sp gebuyken mede schilden en swaazden / wesende de schilden niet ront / maaz lang en bzeet als een deel / soo dat met 't geheele lighaam daaz agtez konnen schuylen / en vooz de pijlen sig bedekken: hare swaazden zijn kort en seez bzeet; sp gebuyken ook wel korte Japanse en Chinese houwers: als mede pijl en boog. Wanneezse nu van haezliedez exploit medez te rugge keeren / en eenige hoofden mede gebzagt hebben / ofte petweez andezs / soo isse in 't geheele doop een groote feest / juychen en bzolijckheyt / beginnen tez eeren van haare afgoden te tzoimmelen en bzeugde liedekens te singen / deselbe bedankende ovez de bezkzegen victorie, De geen die een hooft mede gebzagt heeft / al heeft hy juist 't feyt niet selbez bedzeben / maaz 't hooft op d'eene ofte d'andere wijzen bezkzegen / dat is al genoegh / als hy maaz de man is die 't hooft mede bzeugt / en is daezomme ovez al woaz hy komt / seez wellekom / woazdende van pbez een seez heezlijck ontfangen / en met den besten en stezcksten dzank lustig getzacteert: dan nemense 't hooft / bzengen het in een van haare Kerken / hoocken het selbe in een pot tot dat 't bel geheel bezkookt / ende daaz af valt; dan latense het dzoogen / en begieten 't met haare beste dzank / slagten bezkens tez eeren van haare afgoden / en houden op haare maniez groote gasterpen die wel 14 dagen byanden bekomen hebben in grootere estime als andere natien goud en silbez doen; sulks dat by gebal een huys bzandende / sp alle dingen sullen laten staan / en bezgen dese dingen het eezst.

Hoewel d'inwoonders van dit Opland geene schizften nogte boeken en hebben / soo is 't nogtans datse een Keligie hebben / dewelke haazlieden van oudezs tot oudezs by mondelinge ttraditie ovezgelebez is / ende diese aan haare kinderen op de selfde wijze mededeelen / woaz van dit volgende wel de vooznaamste hoofstukken zijn: Van 't beginsel des werelts / ofte dat deselbe een eynde hebben sal en woetense niet / maaz gelooben dat die van eenwigheyt geweeft zy / en mitsdien in eenwigheyt duren sal: d'onsterfelijckheyt dez zielen wozen by haazlieden mede geloofst / en gevolgelijck dat de zielen dez bezstorvene na desen leven haare belooninge ofte straffe ontfangen sullen / na dat goet ofte qualijck geleeft hebben / woaz van seggen / by aldien een mensch in desen leeben veel quaet doet / sijne

ziele na sijn obezlijden daazomme in een gzoote grachte van buyligheyt moet quelen; maaz de geene die in deesen leeben haaz wel dzagen / die komen obez naaz haare doot / obez dese gracht / alwaaz alle wellusten ende plaaisiez genieten. Hiezomme ohezberense een gebuyft ondez haaz / dat wanneez yemant siezft / soo makense booz des afgestozbenen hups een klepne stellagie / hutzens-gebuis / deselbe bestekende rontfomme met gzoente ende veeldezhande cieraat / laaten diez stuks wimpeltjens ofte blaggen daaz af waven / en binnen in 't selbe hutterken stellense een gzoote klabas met watez / met een riet daaz by om mede te scheypen / op dat de ziele des afgestozbene sig alle daagen daazinne mag komen wasfen / en haaz van alle onreynigheyt supberen. De sonden waazomme sy meenen dat de ziele des afgestozbene straffe ontfangen / zijn meest soodanige dingen die by ons booz baggatellen g'estimeezt worden. Als by exempel: Datse op sekerere bezbode tijden zyde kleedjens gebzagen / ofte hupsen geboutut / ofte hout tot timmeren bezgaderz / ofte oestezs gehaalt hebben / sondez agt gestlaagen te hebben op haare droomen / ende dez bogelen gefang: ook dat de bzoutwen binnen den ondezdoon van 37 a 38 jaaren de bzugt van haare lichamen leevendigh hebben laaten te werelt komen; ende honden dezlezp andere beuselingen diese al booz sonden ezkennen; waazentegen 't geene by de Christen natie booz sonden ezkent woort / sulks agten wel gedaan / ofte niet strafwaazdig te wesen; als by exempel stelen / liegen / dootslaan / bronchenschap / obezspel en hoererepe / en worden by haaz booz geene sonden ezkent / maaz booz g'oorloofde dingen / en booznamentlijkt de hoererie soo deselbe maaz in 't heymelijkt geschiet / seggende haare Goden daazinne een welbehagen te scheppen; waazomme d'oudez / al wetense schoon dat hare kinderen hoereven / indien 't maaz niet in 't openbaaz geschiet / soo sulense daaz mede lacchen / en hui sulchs niet bezbieden.

De Godheyt ezkennen splieden ondez geen een weesen / maaz bezdeelen die in beele weesens ende afgoden / waaz van seggen twee de principaalse ende booznaamste te zyn / den eenen geheeten Tamagifangach / hebbende een bzoutwe / mede een goddinne / geheeten Terarphapada / ende den anderen genaamt Sariafap; waaz van Tamagifangach in 't zupde woont / zijnde sijn officie 't menschelijkt geslagt te scheppen / die hy leelijkt maakt alsse hem niet wel en offeren; maaz schoon maakt soose hem naaz sijn sin offeren. Desselfs hupsbzoutwe de Goddinne woont in 't oosten / tot 't menschelijkt geslagt sez genegen wesende; daazomme wanneez 't in 't oosten dondezt / soo seggende dat dese Goddinne met haaz man spzeekt / en hem bekijft / waazomme hy geen regen op 't land laat ballen / welke haare stemme van de man gehoozt wordende / soo send hy hoetz daaz aan regen: en deese Goddinne woort meest door de bzoutwen aangebeden ett gedient. Sariafap woont in 't noorden / is geheel boosaazdig ende quaat te eigent 't menschelijkt geslagt; en wanneez Tamagifangach de menschen schoon maakt / soo maakt hy deselbe wedez leelijkt en vol polidalen / weshalven splieden deesen God geweldig aanroepen / dat hy haaz dog gern quaat en wil doen / ende hidden den anderen God Tamagifangach dat hy den deesen wil straffen ende bekijben om dat soo veel quaat doet. Behalven dese twee / soo hebbense nog andere Goden diese aanroepen / waaz van twee de directie obez den oorlogh hebben / den eenen Calafulo / en den anderen Capalixpe genaamt / dewelke van de mans veel aangeroepen ende gedient worden / behalven nog eenige Godens ende Godinnens gepast op pdez boozbal / te lang htez te bezhaalen.

Haare Godsdienst bestaat in twee stukken / in offeranden ende aanroepinge /
dewel-

J. V. Bacten. in. et. scul.

de welke in haare publyke Kerken door vrouwpersonen bezicht word; want alhoewel alle andere Indiaanse Natien tot haare Paapen / Priesters / ende Leerars / mans-persoonen gebuyken / soo is dese natie / vooz soo veel my bekend is / d'eenigste die vrouws-persoonen gebuyken omme den volke t'onbezregten / ende den openlyken Gods-dienst te bedienen / als Priestereffen / welken dienst op volgende maniere volbragt wort / sijn aanbanch nemende met d'offerzanden / t' volk slagt bezkens / ende bzengt een gedeelte daar van ten offer / als mede geweldende rijs / menigte bandzank / aazd-bzugten &c. stellende deselve offerzande in haate Kerken vooz harte- en bezkens-hoofden die aldaaz opgeregt sijn; welke offerzande van al den volke gedaan zynde / soo staat een ofte twee van haare Priestereffen op / en roepen de Gooden met een lang sermoen aan / bezdzapen in 't roepen d'oogen in 't hooft / en vallen nedez op de aazde / schreubwen seez pselyck: alsdan (volgens hun seggen) bezschynen de Goden aan dees Priestereffen / de welke onbezentussen op d'aazde upgestreht leggen als doode menschen / en konnen niet wedez opgeregt worden / soo lange dese bezschyninge duurt / al was men met sijn vyf of seffen daaz ovez doende: En epndelinge wedez tot haaz selven gekomen wesende / soo sitteren ende bebense van benauthept / ende t'omstaande volk schrept en weent. Daaz na soo klimmen dees Leerareffen / ofte Priestereffen op het dach van de Kerkt / te weeten op elke hoek eene / als dan houdense tot haare Gooden een lange oratie. Epndelyk soo nemense haaz kleedje van 't lighsaam af / ende alsoo moedeznaakt staande / in pzesentie van de gehele gemeente / toonense haare vrouwlykheden aan de Gooden / en kloppen met de handen wel strengelyck daaz op / laaten watez bzenge / en wassen haaz gantse lichaam daaz mede. d'Omstanderen onbezentusschen / dewelke meest wyben sijn / suppen haaz selven soo vol dat qualijki gaan of staan konnen / en daaz mede neemt den publyken Godsdienst een epnde. Ende wat belangt haare private Godsdienst / soo zyn in pbez huys eenige plaatsén bezordneezt / alwaaz elk in 't pzticuliez sijnen afgod aenroept / ende bidt om 't geene van woeden heeft; maaz eenige swaare ofte ongemeene zaakte voozkomende / dan worden haare Priestereffen in huys geroepen omme den dienst aldaaz te bezrigten / dat dan met veele ceremonien geschiet. Wesende voozdezs 't ampt van dese Leerareffen / geluck en ongeluck / regen / wind ofte schoon wedez te voozseggen / ooh onrepe plaatsen te heftigen / als mede dupbelen upt te bannen / dat ondez haaz seez dikwils geschiet. Sp bannen den dupbel upt eenig huys met een selzickelyck getiez en geroep / nemen bloote Japanse houwers in de hand / ende jaagen de dupbel soo lange naaz / tot dat epndelinge sijn gat nezegens wetende te bezgen / genootfaakt wort in 't watez te spzingen / ende eldezs te bezzekhen.

Met haare sieken / ende t' bezzaben van hare dooden / levense mede op een seez bysondere maniere. Daaz sijn eenige Dorpen op dit Epland / hoewel maaz wepnige sulks afseveren / dewelke wanneez yemant hebben die siek is / en dat desselfs siekte schijnt d'ovezhand te neemen / ofte de pijn soo groot / datse meenen den sieken daaz van niet te sullen opkomen / soo wordense met bazinhezrigheyt bebangen / om den sieken mettez haast van sijne quale te bezlossen / ende upt de pijn te helpen / soodoense den sieken een sizik om den hals / halende den selven alsdan soo hoog op als offe hem wippen wilden; en hoog geneeg zynde / soo laatense hem van booven nedez op d'aazde vallen / dat by hals en been ontwoe bæekt / wordende 't selve bebonden een remedium dat probatum is om alle siektens te geneesen / maaz geloobe niet dat eenige sieke lust sal hebben 't selve

t'onderzoekten. Met 't bezabben van haare dooden hebben meest alle de doozen een gebuyk / bestaende in veelezhande ceremonien; want des anderen daags naaz dat pernant ovezleeden is / dan nemense 't doode lichaam / leggen het op een stellagie van gespouwen riet daaz toe gemaakt / wesende omtrent twee ellen hoog van dez aazden / en binden 't selve de handen en boeten vast: als dat makense een buytje eben neffens de stellagie / en laaten 't lichaam daaz mede van langsamez hand uptdoogen. Onderentussen houdense dootfeest / en slagten bezkens tot 8 a 9 stukz toe / na pbez bezmoogen / bzeeten en suppendez lustigh op aan / waaz toe veele vzienden ende bekenden genoot woerden: ende tot een teeken datter een doode in eenig huys is / soo wozt na des selfs ovezlijden aankontz booz de deure van sijn huys een zommiel geslagen die van een uptgeholve boom gemaakt is / pbez vzoovt van de genoode gasten met een pot van haaren steekendzank mede nemende; en na datse wel met malkanderen gedzonken hebben / soo beginnen sy te danssen op haare maniere: Dooz eezt nemense een gzoote uptgeholve boom / deese keereuse om / en danssen daaz op twee rpen met vzoovten / pdez rp van biez a vijf stukz / detwelke malkanderen den rugge toekeeren / staan soo en hippelen als d'extezs ofte bontezapen / gaande alles van d'aaзде ofte desen boom / behalven de voeten / makende soo slegts eenige beweginge met d'azmen en 't lichaam / 't welck op desen uptgeholve boom een seer naaz en doof geluyt bezoozsaacht. d'Bezste danssez nu moede gewoerden zijnde / woerden van andere wedezomme bezvangen / 't welck danssen omtrent wel een paaz uren lang duyt. Epndelinge de dooden / op boorz. maniere / negen dagen lang te dzoogen gelegen hebbende / dat onderentussen dooz 't geheele huys een onlijdelijke stank bezoozsaacht / hoe wel 't lighaam alle eenmaal gesupbezt ende gewasschen wozt / soo nemense 't selve lighaam den 9. dag van de stellagie wedez af / winden 't in een matje: als dan makense wedez een andere stellagie een weynigje hooger als de boozgaande / behangende selve rontfomme met kileetjens in fozme van een Ledekant / leggen den dooden daez wedez op / en houden op boozgaande wijze nog eens dootfeest: ende op deese tweede stellagie blijft 't lighaam tot in 't derde jaaz leggen / wesfende ten epnde van dien alle 't blees dooz de lugt bezteert / soo datter niet als been oberig is / datse dan daaz afnemen en bezgraben 't in haaz huys / en houden dan wedezomme dootfeest / maaz sondez te danssen.

Ende dit is 't geene van dez Fozmosanen Religie / Justitie / Politie en Boozloog / wy waazdig g'agt hebben in 't kortz hier by te voegen; maaz zedert dat de Nederlanderz / ofte de Compagnie dit Epland in besit heeft genomen / zijn alle dese dingen / na de wetten der nieuwe meesteendeel bezandezt / woerden de Fozmosanen dooz Predicanten ende Schoolmeesters in de Christelijche Religie onderwesen / waaz toe pdez dooz sijne schoole hadde / daaz alle dagen compareren mosten om lessen t'ontfangen ende op te seggen / op de bezbeuzte van een haztebel / ofte yets andezs / daaz de schoolmeesteren niet qualijk by en voeren. 't Doozloogen / en malkanderen te bebechten / wiezde hun mede bezboden / als alle te samen nu onder eenen Heez staande / naaz wiens wetten de quaadoenderz gestraft wiezden / alleen bleef hun van d'oude fozme van regeeringe nog oberig / dat in pdez dooz dooz den Gouverneur van Fozmosa / eene dez outsten en bequaamste van hun bezhoeren ende gestelt wiezde tot Capitain ovez sijn doozs-bolk / die onder opsig van een Nederlands politijk persoon / ten dien sine in pdez dooz met omtrent 25. soldaten gestelt; 't doozs-bolk commandeerde / de geboden der Hooge Oberigheyt aankundigde / ende d'obertzederz van dien met

met hulpe der soldaten / tot gehoorzaamheyt bragte : welke Capitainen van alle de doopen gesamentlijk jaarlyks eenmaal / omtrent ultimo April / vooz den Nederlandsen Gouverneur mosten verschijnen / en rekenfchap van hare regeeringe en gedoente geben / wordende die wel gedaan / benevens een kleyn bezeeringtje bevestigt / ende die niet wel geregeert hadden / afgeset / den rottang van commando ontnomen / en aan een ander gegeven die in haare plaatse gestelt quam te worden ; welken dag van rekenfchap men noemde den Fozmosaansen Landsdag.

Bevorens de Compagnie dit Epland in besit kreeg / soo hadde deselve tot behominge des Chinese handels in Pekou / anders de Piscadores genaamt / omtrent twaalf mijlen van dit Epland afgelegen / eene vestinge gebouwt / dewelke / alsoo de Chinesen in China na hunne meeninge te seer was in de weeg leggende / soo handelden de Mandorijns ende Regenten van China / by foormeel contract met de Compagnie / als dat deselve de Piscadores soude verlaaten / en hun naaz 't Epland Fozmosa transporteren / met conditie ende belofte / dat in soodanigen geballe de Chine'en beloofden toe te staan aan de Compagnie den onbekommerden handel op China te drijven / ende dat de Chinesen alderhande Chinese commoditeyten ende manufacturen naaz Fozmosa souden obezbrengen ; waaz op / bezmits de Compagnie aan den Chinesen handel ten hoogsten gelegen was / sy de Piscadores verlaaten / ende haaz naaz Fozmosa getransporteezt heeft / onder contra beloften dat de Chinese natie gepeymitteert / ende onbezindert soude blijven op Fozmosa haaz domicilium te mogen behouden / ofte van nieuws uyt China obezkomende / aldaaz sedem te neemen / ende sig t'ezneeren en handel te drijven ; sulks dat heele Chinesen / dooz den oorloog uyt China bezdregen / aldaaz in meenigte obezgekomen wiesende / een Colonie opregten / wel van omtrent de vijfen twintig duysent weezbare manschappen / behalven de vrouwen en kinderen / en sig meest met koopmanschap en den landbouw ezneezden ; waaz mede soodanige quantiteyt van rijst en suker teelden / dat niet alleen 't geheele Epland met die soorte gespyst / maaz van 't obezschot jaarlyks nog geheele scheeps-ladingen na andere Indiaense gewesten bezvoert wierden / waaz by de Compagnie geen kleyn voordeel en trok.

De Compagnie bezhoos tot haare sedem aan de westzijde van dit Epland een kleyne dorre santplaat / van omtrent een mijle groot / genaamt Tapouan / van 't vaste land dooz de Zee afgescheyden ende omspoelt / op sijn breefste omtrent twee Canon schooten bukt wiesende. De distantie tusschen 't Epland Fozmosa / ende dese santplaat / alwaaz de Compagnie bouwde eene steene ffortzesse ofte kraasteel / datse Zeelandia noemden / leggende 't selve op eene hooge zantdupne / wiesende een vierhoeck / van gebakken steen netjens opgemetfelt / de muren ten breefsten ses / ende de gozdijnen vier boeten dik zijnde / met een dun boestweringtje van omtrent drie boeten hoog / ende alderhalben steen dik / ende alle de punten hol ende met sant opgebult ; leggende 't Canon mede soo hooge dat 't selve een weynig gedompelt wordende / by na pezendiculaaz in d' naarde schoot / sulks dat daaz mede weynig weez te doen waare wiesende van burten / wegens sijne onbeguame situatie / met gants geene / nog drooge nog natte grachten / stormpalen / palissaden / nogte geenezhande burten-wezken voorszien / ende van eenen soo gemakliken toegang als 't minste boeren huys ten platen lande. Naderhand is nog meezdere plaatse / van een simpele mur omcingelt / daaz aan gehegt / ende 't selve met een gekroont Hoornwezk bezstekt / ofte liebt

verfwaft / als wesen de dit aangehegte stuck onbequaam om van des Kasteels Canon bestreken te worden / ofte sig selven te defenderen / behalven dat de Compagnie beswaart wiezde tot grootere plaats grooter guarnisoen te moeten onderhouden. Dan binnen in 't Kasteel wiezden mede een a twee putten gemaakt / edog 't water daar van was seer bhakagrig ende ongesont te drinken / sulks dat meesten tijt 't drinkwater van 't vaste lant moeste gehaalt worden. Maar also men ten tijde van dit Kasteel te leggen / booz geene andere vanden / als een deel wapenloose en naakte Formosanen / benebens eenige landbouwens / ofte Chinese boeren te dugten en hadde / soo blijkt in 't sonderen deses Kasteels meerder gelet te wesen op de commoditeyt van het landen / mitsgadez lossen en laaden der Scheepen / als wel op de situatie van plaats / dewelcke om voorenbezhaalde redenen / tot fortificatie eenemaal onbequaam was / daazinnen anderzints dese incommoditeyten genogzaam hadde konnen cbiteren / door dien Formosa groot genoeg / ende van andere bequaamere plaatsen rijhelijk boozsien is ; ofte 't moet wesen dat dese eerste fundateuren wepnige kennisse van Sterkten te bouwen / moeten gehad hebben / 't welk my seer waazschijnelijk dunkt / soo wegens de quade situatie / als wegens het defectueus en indefensijf wezh in sijn selven / want geene redenen te bedenken waazomme een onbequame plaats se bezkoren gelworden / alwaaz andere bequame in ovezvloet te binden waaren ; als mede waazomme 't wezh niet naaz behooren en defensijbez gemaakt / dat dog met eene koste soude deuzgegaan hebben. Maar daaz te lande moet men menigmalen roepen met de riemen die men heeft. Gebrek van goede Ingenieurs issez veeltijts ; schozrende 't ook meestendeel aan de bequaamheit van d' Opperhoofden van pderre particuliere plaats / dewelcke maaz ten koste van de Compagnie daaz op inhakkende / haare Meesters op grootte onnoodige kosten jaagen / en menigmalen izreparabele schaade toezengen / waaz van de Bewindhebberen in Nebeziant ook niet buyten schulden zijn / als die in 't bezkiesen van dienaaren niet soo seer op de bequaam- ofte onbequaamheit derselven letten / als wel op 't favoriferen van haare gunstelingen ; waaz van onepndige exempelen / benebens de schaade en nadeelen die de generale Compagnie daaz door is lijdende / ende ovezgekomen / indien 't my luste / in 't particuliez soude konnen bybzengen ; maaz booz ditmaal hier een spelje by gesteehen.

't Hooznwezh / als vooren geseght / dus mal aan 't Kasteel gehegt wesen de / bemezlike men aanstonts / behalven 't boozgaande defect / nog een nieuwen misflag ; te weten / dat dit Hooznwezh gedomineez wiezde van een Pistool-schoot bezre daaz af gelegen hoogere sanddypne ; dies moestez / om dit gebrek te helpen / nog een derde fortificatie by / namentlijk / een kostelijken steenen Redout op dien heubel gebout / diese de Konduyt Arrecht noemde / niet canon boozsien / ende veel soldaten best ; daaz men veel nuttez dit Hooznwezh ofte ongebouwt / ofte dese santheubel hadde behooren weg te neemen / want dese Konduyt bezloren wesen de / soo was 't Hooznwezh / ende by gebolge 't geheele Kasteel mede bezloren / gelijk d' wytkomste niet als te laat aangewezen heeft. Omzient dese Konduyt waren nog diverse andere van gelijke hoogte / ja wel Hoogere sanddypnen leggende. My wondert dat dese Messieurs die al mede niet met eenige Konduytjens bezorgt en hebben ; apparent en hebben se 'er niet op gedacht ; de Compagnie was anderzints rijh genoeg / die konde dat gemakkelijk betaalen. Dus volgt den eenen misflag den anderen. Dat de Bewindhebberen / in 't bezkiesen van Compagnie's dienaaren / als nog toekeeken / ende niet meer soo ligt pemaat booz 't

't hooft fieten / wanneer een eerlyk man / op capaciteyt steunende / sijnen dienst
 hun komt aan te bieden ; sozge andezints / dat in toekomende wel meer diezgelij-
 ke neepen sullen ontfangen. Ten eynde van des Kasteels pleyn / aan d'oofstydde /
 setten sig eenige Chinesen mettez woon tez neede / welke plaatse men de naam
 't Quazietz / ofte de Stad Zelandia gaf / wesende onbemuyt / en aan de ande-
 re dyte zyde met de binnen Zee / die Formosa van Capouan affsheyd / bespoelt /
 mede seer bequaam met kleyn baazuygh naaz sijn appetz daar ovez al aan te
 landen.

Coxinja, by gebolge van eenen quaden upslag in sijne saaken / 't ooge op For-
 mosa hebbende / en wiste dit desseyn niet soo secreet te houden / of 'et selve heeft al
 lange jaaren van te vooren begonnen upt te lekken.

In den jaare 1646 / hiezeg de Compagnie daar van d'eerste kondschap upt
 Japan / gelijk te blijken komt by sekerere resolutie in November des selven jaars /
 in 't Comptoir Nangasacky getrokken / hiez agtez bygeboegt onder N°. 1.

De Heeren Bewindhebberen in Nedezland / wegens den ovezbal der Chine-
 sen op Formosa / bekommezt / soo is by de Vergaderinge van seventienen / al in
 den jaare 1650 / beslooten ende g'ordonnezt / dat tot Formosaas besettinge / selfs
 in paisible tijden / niet minde als 1200 koppen souden g'employeet worden.

In den jaare 1652 / wierde door seker Pater Jesuyt / upt China op Batta-
 via komende / omme met Compagnie s Retour-bloote naaz 't Patzie te retour-
 nieren / aldaaz in verzoekelijchheit aan de Compagnie ontdekt / dat Coxinja,
 by quade upslag van sijne saaken / 't ooge op Formosa was hebbende / ende tot
 dien eynde de Chinese Colonie des gemelte Eplands / ondez de hand / tegens de
 Compagnie animeezde / hiezeg te sien onder N°. 2.

Van welke waarschuwinge / d'effecten in den voorsz. jaare 1652 / mede ebi-
 dent zijn komen te blijken / bezmits de Chinese Colonie aldaaz naaz hunne mee-
 ninge van de Compagnie te swaaz gedrukt / haakende naaz haare vyzpheet / en-
 de een oppeze gebied van haare natie / ende by goet succes / op hoope van secourz /
 ondez de hand / wegens Coxinja mede aangemoedigt / eene verbaerlijke rebolte
 tegens de Compagnie ondernamen ; bestaande ten meesten hoope deser rebellen
 upt Chinese landbouwens ende boeren / sommige met eenige wapenen / maaz 't
 gzoofte gedeelte alleen met stikken ende bamboesen / ofte riet gewapent ; edog
 door de Nedezlanders / met hulpe der getrouwe Formosaanse inboozlingen / aan-
 fronts gedempt / met eenige van hun ondez de doet te schieten / begebende de re-
 ste / 't oorzoogen ongewoon / sig op de blugt ; woerdende dese blamme / dus schie-
 lijch opgekomen / door 't bloed van eenige Chinesen / doemalen gelukkig op 't
 spoedigst gebluft / sondez voozdez gebolge / alsoo Coxinjaas saaken in China nog
 niet t'eenemaal desperaat / mitfgaders sijne dessepen als nog ontijdig / endeniet
 in staat van upt te voeren waaren / hebbende de Chinesen / van Coxinjaas gele-
 gentheyt qualijk onderregt / in desen deele hun wat te boozbarig getoont / ende
 daaz mede den toelag van Coxinja op Formosa / al te vzoeg ontdekt / ende de
 Compagnie aldaaz by tijdts wakkez gemaakt / die wegens voozdez gebolg be-
 kommezt / den Gouverneur aldaaz sekerz inprente ende gelaste in desen een wa-
 kende ooge op Coxinja te houden / den selven suspicterende dat de Chinesen in ha-
 re rebellie stijde / ende het op Formosa toelapde / hiezeg te sien by missie van
 Generaal ende Raaden van India / ovez dat subject aan den Gouverneur Klaas
 Verburgh geschreben onder N°. 3. welke Gouverneur dese rebolte van soodan-
 gen nadrukt te weesen apprezenderzde / dat hy in sijn verzoeg van dien staat / in

Waarschu-
 winge en-
 de indi-
 cten van
 Coxinja's
 dessein op
 Formosa.
 Uyt Iapan
 in den jaa-
 re 1646
 Uyt Ne-
 derland
 A°. 1650.

Door ont-
 dekkinge
 van seker
 Pater Je-
 suyt 1652.

Door der
 Chinesen
 rebolte op
 Formosa.
 A°. 1652.

dato 10. Maart 1654/ aan den Generaal ende Raaden van India gedaan/ verhaalt: Dat 'et over ende herdenken van dien, sijne hairen deede te bergen rijfen, ende sig in gedurige bekommeringe bevont wegens *Coxinjas*'s desseyne op Formosa: hreedez te sien onder N°. 4. Zoodanig hadde de hreedez op dat pas dees mans hezte bevangen/ wegens den kragteloos opstant van een partz wapenloofse boeren; wesende d'apptehenste veel grooter dan het gebaaz in sig selben/ alhoewel eenige jaaren naaz dato/ tusschen hem ende sijnen nabolger in 't Gouvernement Frederik Coyett, partzschap ontsaan zijnde/ ende hy Verburgh op *Batavia* in Raade van India sitplaats hebbende/ alle de getrouwde waazschuwingen wegens *Coxinjas* maght ende overbal/ door Coyett, aan den Generaal ende Raaden van India van tijt tot tijt gedaan/ upt pure drift van Coyetts sistenue te contrarieren/ heeft doen passeren vooz ontwaazschijnelykheden/ ende mettez tijt den goeden Heez Generaal/ ende Raaden van India/ een quade impressie van Coyett gevende/ weten te misleiden ende t'induceeren tot te gelooben dat deese oorloogs-hreedez van Coyett, geen anderz fondament als des selfs laf hazygheyt en was hebbende: ja in sekeren brief van dato 21. Juny 1661/ waaz van hy Verburgh den aanradez was/ aan Coyett ende sijnen Raad geschreben/ wijst hy Verburgh sijnen heldenmoed wel anderz op te doen pronken met naazvolgende woorden in spette: U E. Voorlaten hebben in dit stuk van dreygen noyt vervaart, maar met goeden moed ende couragie, sonder sulke verschriktheden te toonen, in stilligheyt wel op haar hoede geweest, welck exempel U E. ook haddet hooren naar te volgen, sonder sig soo schandelyk door vreedez van 't stuk te laten afleyden, &c. Naaz desen desen man de hairen te bezgen wegens 't dreygen van een partz wezloofse boeren van 1652/ wat soude het met hem geweest hebben/ hadde hy in den jaare 1661/ op *Formosa* als Gouverneur geweest/ wanneer *Coxinja* met alle dese/ ende meerdez getal van diezgelijke boeren bezstezt/ benebens vijfen twintig duysent welgetwapende/ ende in den oorloog welgeoeffende/ dappere/ onbezschrokken soldaten/ *Formosa* quam bestooken; het staat wel te gelooben dat dees hreedez hy sijne hairen niet en soude bezbleeben zijn/ maaz hem 't hezte wel in de schoenen hebben doen sinken; 't welk hiez maaz aantzekke tot aanmerkinge hoedanig de menschen hunne eigene/ ende met wat oogden sy de saaken van haare byanden aansien. Ende de Heeren Bewindhebber en konnen hiez upt mede/ soose willen/ bedenken/ hoe schadelijk de tweespalt/ jalousie ende afgunst tussen haare dienaren in *India*/ vooz de Compagnie zp. Dzaagde men my om raad/ ik soude raaden/ dat soo ras eenige stuydigheyt tussen dienaren/ vooznamentlyk in hooge bedieninge wesende/ quame te ontsaan/ dat den Generaal/ ofte Gouverneur van andere plaatsen/ de kzaakelende partzen vooz sig souden ontbieden/ haaz bezschil hooren/ ende deselve/ waare 't doenlyk/ op staande voet bezeenigen/ ofte wel anbezints aan haaz gelasten/ dat binnen twee adzie maal viez en twintig uren sprieden onder malhanderen sig souden hebben te bezdzaagen/ op poene dat daaz van in gebzeekte blybende/ ofte niet konnende bezaccorderen/ dat men hun beuden/ soo wel den eenen als den anderen/ van Compagnie's dieht (die geen kzaakheelen lijden mag) ontsaan/ ende met d'eezste bezzekkende Scheepen naaz *Nederland* senden soude/ omme aldaaz op haare eygen kosten/ soo lange als selbez sullen willen/ te twisten/ sonder 't pericul te willen afswagen dat de Compagnie dieswegen eenige schade ofte nabedel quame te lijden. 't Welke dan soo een reys vijf a ses in 't wezk gestelt woordende/ ik wil bezsekeren dat eygen intzest den twistlust wel haast upt *India* bannen soude: maaz dit

dit is eene saake die my niet aan en gaat / ben in geen Compagnie's dienst / nogte en tzeke daaz geen loon van / laate haazlieden daaz mede geuorzen soo als best te raade sullen dunken / het is my genoeg mijn hzyn van dit concept ontlast te hebben / hadde anderzints daazinne mogen bezsmooren.

Den Chinesen oproez ende onlust van op Fozmosa gestilt / de Chinesen aan 't behaaren / ende alles weder in sijn voortige stant gebragt wesende / soo en was daaz mede de Compagnie nog niet bezseker dat in 't toekomende diezgelijke tumulten / ende met meezdez succes / by de Chinesen niet souden onzenomen woorden / weshalben / omme de Chinese Colonie daaz te lande / ende eenige quaatwillige inwoonderen / bequame in den bant te konnen houden / ordonneerden ende stigtemen in den jaare 1653 / op 't vaste land / aan d'andere zijde des waterz / 't welke Capouan / ofte 't Kasteel Zeelandia van 't vaste land afscheept / genaamt Saccam / al weder een nieuwe Fortzeffe / insgelijchs van gebakken steen net ende ligtjens opgehaalt / met vier punten / deselbe doopende met den naame van 't Fort Provincia ; wesende dit Fortje wel bequaam / omme dooz sijn guarnisonen eenige schielijke tumulte van hoeren ende Fozmosanen te dempen / maaz om eene belegeringe uyt te staan / ende tegens kanon te konnen uytshayden / daaz toe was 't al te swak ende ligt aangelept / weshalben oock op 't eerste gesigte des byants sig datelst aan den selben ovezgaf / als hiez onder te sien / wesende mijnes ezagtens dit al mede dooz geen klepne misslag te rekenen / datmen dit Fortje van den beginne niet wat massijbez maakte / waaz toe d'onkosten niet veel hooger souden hebben konnen belooppen.

Agtez dit / alsoo in den jaare 1654 en 1655 / weynige / ofte geene jonken / om te handelen / uyt China op Fozmosa ovezquammen / soo baazde sulks / benebens veele andere gerugten van Coxinja's desseyn / geen klepne suspicie van desselfs quaat booznemen tegens dien Staat / ende deede den Goubezneur Caesar resolutie neemen / wegens Coxinja's desseyn / seer sozgbuldig op hoede te weesen / afbaazdigende een klepne baazuyg na de Discadores / omme t'onderstaan / of aldaaz / wegens Coxinja, oock eenigen onraad beznomen mogte worden / hzeeder te sien onder N°. 5. Ende de gerugten van des byants desseyn nog gedurig bezwakkerende / soo liet den Goubezneur / uyt hzeefe van belegeringe / 't Kasteel Zeelandia met bzantthout dooz tien maanden boozsien / ende de punten ende bozstwieringen rontsomme met stoznbalken ende steenen beleggen / sustinerende gemelte Goubezneur daaz benebens / datmen Coxinja op sijne aankomste het landen niet en soude konnen beletten / bezmits Capouans besettinge te kleen waare om eenige uytballen te doen / bezsoekende daazomme van Battabia meezdez getal soldaten / tot bezzootinge van 't guarnison / als onder N°. 6.

Mahezhand den byomen ende groot van meriten / maaz ongelukkigigen Heez Frederik Coyett, omtzent den jaare 1644 / in qualiteyt van Opperkoopman / in dienst der Compagnie in India gekomen / op Battabia eenige maanden in Raade van Justitie als ledemaat / ende daaz na omtzent vierdehalf jaaren tot Opperkoopman des Kasteels op Battabia gebuykt / mitsgades omtzent 10 jaaren 't eerste Raadezsoon ampt in Fozmosaas Goubeznement waazgenomen ; dog ondezusschen als hooft tweemalen den handel in Japan bezrigt hebbende / wegens sijne bezzoefde tzouwe ende ongemeene bebondene bequaamheden / gelijk Bezwindshabberen daaz van getuygen in haaz Missive van dato 13. October 1656 / met dese woorden : 't Is aangenaam dat den E. Frederik Coyett, sig wederomme de novo onder een dryjarig Verbant, met een tractement van 150 gulden ter maant,

Uyt verscheyde gerugten uyt China van A°. 1654, en 1655.

Uyt 't ver-
bot, door
Coxinja,
van geene
vaartuigen
op For-
mosa te
mogen
handelen,
A. 1656,

verbonden heeft. Deszelfs persoon, om de groote ervarentheyt, die hy door sijne lange residentie daar heeft bekomen, ende verdere qualiteyten die in hem reside- ren, soude daar niet wel kunnen werden gemist, &c. Dese Heer aan 't roez van Formosaas Gouvernement / in 't laaste van den jaare 1656 / tot Gouverneur gestelt zijnde / soo heeft hy al in den beginne sijnes bestiers met pbez g'arbeit / de waggelende vriendschap tusschen de Compagnie ende den berrisenden Coxin- ja, op eenen beteren voet te brengen / met 't ontsuyten des Chinesen handels / dewelke in dit jaaz ondez 't bestier des Gouverneurs Caesar, van Coxinja gesloot- ten ware / dooz bezbod aan de handel-jonken / ofte Chinesse baazrupgen / uyt Chi- na op Formosa niet te mogen vaaren / tot groot nadeel van Compagnie's han- del om de Noozd. Men deezneezt diezhalven in den jaare 1657 / met toescem- minge van volken Raade / gelijk blijkt by N°. 7. eene besendinge / benebens ee- nige lieben ende geschenken aan den Mandorijn Coxinja ende sijne Grootsten : tot ovezbringinge van dien employerende den dienst van eene dez bequaam- ste Outstus des Chinesen genaamt Pincqua, wesende Chinesse tolk in dienst van gemelte Compagnie / dewelke in Augusto desselfen jaaz uyt China op Formosa wedezkeerende / de gewenste hezstellinge des gedesidereezde koophan- dels medezzagte / benebens beleeft schrijven van Coxinja aan den Gouverneur / met protestatie van geene andere intentie te weesen als oprechte vriendschap ende goede naburyschap met de Compagnie te willen ondezhouden / creuserende 't bez- bot van de baaz uyt China op Formosa alleenig geschiet dat sijne ondezsaaten baazrupgen dooz een tijt selbez benodigt waare geweest ; maaz die nu niet meez van nooden hebbende / hadde deselve van 't voorz. bezbod ontslagen / ende gel- centteez den baaz ende handel uyt China op Formosa te drijven als voorzee- nen. Dooz welke gelukkige wedezopeninge des Chinesse handels / den staat van Formosa / die sedez den jaare 1652 / tot den jaare 1657 / daaz aan volgende / seez siegt ende bekonnmezlijk gestaen hadde / wedezomme begon t'oncluyken / ende eenen nienwen lustez te krijgen / gebende soo groote winsten op vertiezde koop- manschappen op China / ende boozdeelen op groote quantiteyt vellen uyt d'ozdi- nary jachten / ende zuykeren / als noch opt ten tijde van eenige dez boozgaande Gouverneurs geballen waren / gelijk sulks gedoceert kan worden met de boeken in den volgenden jaare 1658. op Formosa geslooten / met soo veel winste als nog noyt te booren aldaaz en was geschied. Den landbouw nam mede meez- helijken aanwas / groote quantiteyt Graanen wiezden uytgevoert / de Formo- sanen ende Chinesen leefden wedezomme in volle gerustheyt / ondez goede ge- schikte oozde ende discipline ; alles begon een goet aansien te krijgen ; den per- soon van den Gouverneur Coyett, was by den minderen in hoogachtinge ende respect / by sijn's gelijken lief ende aangenaam / ende van sijne Ovezheyt begun- stigt ende in waazde gehouden ; gelijk sulks van den Generaal Maatsuyker in se- hieren briez / ondez dato 20. Juny 1658 / aan genoenden Coyett geschreven / ge- tupt wiezde als volgt: Buyten welke (aangaande eenige Zee- passen) wy ver- klaaren moeten, dat wy in U E. bestier ende regeering, een seer goet contentement ende welgevallen hebben geschept. Ende van dato 2. Juny 1659: Wy hebben dit jaar wederom niet dan geheel goed genoegen in de saaken van U E. gouverne ende directie kunnen neemen, hoewel juyst alles na wensch niet en succedeert. Ende van dato 23. Apzil 1660: De Heeren Seventienen hebben in U E. goede dienften soodanig genoegen genomen, dat aan U E. gedefereert hebben den titul ende qualiteyt van Raad extraordinaris van India, met welke ik dan niet kan naa-

laater

laaten U E. mitsdesen veel gelucks, ende den zeegeen des Alderhoogsten toe te wenschen.

Alboorens boozdez te gaan / moet hiez by voegen seekez boozbal / geschiet in dese besendinge van den tolk Pincqua, welke saake naderhant op Fozmosa veel gerugts bezoozsaakt heeft / ende is ook Coyett op Battabia beschuldigt geworden / als ofte daaz toe yetwes van 't sijne soude gecontzibueert hebben ; ja mogelijks den geheelen oorlog daaz dooz bezoozsaakt / alhoewel daaz aan nog part nog te deel kan hebben / gelijk by onpartijdigen ligt t'oorzdeelen / ende upt 't volgende blijsken kan : Het is dan sulks dat de Chinese natie seez baatsoekende weefende / ende alle occasie waaznemende / waaz by maaz eenige winste te hoopen is / dat ten tijde van Pincquaas aantweesen by Coxinja, aldaaz by den selven Coxinja in groot aansien ende ezdijit was / seekez groot Mandoryn / genaamt Sauja : dese / volgens sijne landsaazt / op winst speculerende / deede aan Coxinja enen boozslag / dat men van de goederen ende koopmanschappen / dewelcke in Chinese vaaztuygen op Fozmosa ingescheept / ende naaz Coxinjaas gebied bezvoert souden komen te worden / den tol veel bequamez ende voordeelighez op Fozmosa / tez plaats van haazdez afscheepinge / als in Apmuy / tez plaats van haazz arment / konde geseft ende ontfangen worden / omme daaz mede dibeerse sluplieren booz te komen / soudende gemelten tol daaz dooz mezhelijki bezgroot worden / gelijk hy Sauja, tot bewaazhedinge van sijn seggen presenteezde / ende van Coxinja obtineezde dat hy Dagtez van den boozsz. tol / booz sekere gzoote somma geld / booz eenige jaaren soude weesen : ende alsoo hem den pezsoon van Pincqua seez bequaam dagte omme gemelten tol op Fozmosa te heffen / soo heeft hy den selven Pincqua daaz toe weetent t'inducceren / ende op hoope van winste in de boozsz. Dacht / booz sekere portie mede g'ingageert / dewelke sedert sijne wedezkomste op Fozmosa diere tol aansonts begon te practiseren ; ende met beztooninge van Coxinjaas ozdere / dat deselve in Tapouan betaalt wordende / in Apmuy niet en soude g'epscht worden / met belastinge deselve in Tapouan te moeten betalen / de bezzekkende Chinese Schippeers afgebozdezt / ende daaz van quitantie bezleent. Edog dit alles geschiede onder de Chinesen in 't heymelijki / sondez dat den Goubezneur / Ontfangez / ofte Licentmeestez / nogte Fiscaal / in lange tijt daaz van eenige kennisse hzeege / tot dat eyndelinge in February 1659 / desen bommel uptzekende / ende den Goubezneur daaz van kennisse bekomende / gelaste hy den Fiscaal sig daaz op t'inzormeren / in de Pincqua daaz ovez sijn proces te maken / dewelke dieswogen by den Raade van Justitie des Kasteels Zeelandia / van alle sijne ezampnen / ende andeze boozdeelen die van de Compagnie was zekhende / is afgeset ende berooft / benebens gecordemneert geworden in eene boete pecuniel / naaz te sien onder N°. 8. en 9. waaz dooz dese Man dus plotselings van sijn welbaren berooft / en buyten ezedit gebzagt wesende / van sijne ezeditoren soodanig ovezballen wiedzde / dat hy kortz daaz aan bancruoet spelende / van Tapouan sig mettez blugt begaf naaz boozsz. Sauja, die hem by Coxinja aanbzagte / ende desselfs gunste deede bekomen ; soo dat desen Pincqua naderhant met Coxinjaas Oorzlogsmagt op Fozmosa mede ovezquam / ende by den selven in eenig ezedit scheen te weesen / apparent dat sig gebanteert hadde gzoote sezzetessen van Compagnies gelegentheyt ende toekant aan sijnen nieuwen meestez te kommen openbaren / ende daaz van infor matien te geeven ; waaz van 't zj wat 't wil / geduyrende den geheelen oorlog / en is noyt komen te blijsken dat de Chinesen / dooz aanradinge ende inszuctie van desen Pincqua, eenig mezhelijki exploit ondoemen /

men / ofte groot voozdeel op de belegezden hebben bekomen / alhoewel het gemeene Jan hagel / in den begimme van Coxinjaas ovezkomsfe / volmondig upt seyde / dat Coxinja, dooz aanradinge ende inductie van desen Pincqua, den vozlog ondeznommen hadde / ende soo Pincqua niet geblugt ware geweest / agtezlaaten soude hebben gehadt / *quasi vere*, als oftoz in de geheele Chineeffe Colonie / die op Fozmosa wel bijfen twintig duysent weezbaare mannen sterk was; ende daaz ondez een groote meenigte Chinesef Ouztens / van soo goet bezstant ende alsoo groote ezvarentheyt van Compagnie's toestand albaaz / als 'ez in Pincqua konde weesen / het Coxinja macqueren honde aan beguame bezspiedeys ende bezklicheys van 't geene op Fozmosa paffeezde; ende soo 'ez niet andezs aan ontzochten hadde als d' instructie van desen Pincqua, ik houde my bezsekerz dat Coxinja soo lange niet gewagt soude hebben gehad niet 'et incozporeren van den Fozmosaansen staat; maaz dit petit canaille en siet in mazetie van Staat ordinaris niet beezdez als haaz neus lang is / ende oozdeelt alles naaz dat de passien / daaz van gedzeven woerden / hun dicteren. Nu wedez tot ons voozgenomen wezk.

Alhoewel de hezstellinge des Chineeffe handels / den staat van Fozmosa nu wedez in gerustheyt gebragt / ende vooz gedzeppden ovezbal wat meezdez bezsekerz scheen te weesen / soo was egtez daaz mede nog niet weggenomen d' agtezdoegt en bzeese / van dat Coxinja, dooz noot gepazst / d' een ofte d' andere tijt nog niet wel een quade szong soude mogen doen / ende de Compagnie albaaz op 't onboozsienst zragten t' ovezballen. De Generaal ende Raaden van India / schzeeben diezhalben dit jaaz 1657. aan den Gouverneur op sijne hoede te weesen met volgende woerden: Werdende U E. iterativelijk gerecommandeert geduyrig wel op hoede te weesen, ende foodanig op *Coxinjaas* desseyne te letten, datse ons niet schadelijk mogen worden, nog in d' een ofte andere ongelegentheyt brengen; in welke wy op U E. goede voorforge sullen rusten, &c. Dit waren wel woerden soo eenige sozgbuloghheit uprbeeldende / maaz gingen niet diep tez herzen; nogte de bzeese van Fozmosa te bezliesen / was niet seez groot; want den Gouverneur Coyett remonstzerende tot Fozmosaas behoudenisse t' eenemaal nootsaakelijck te weesen dat bezscheyde bezballen Foztificatien dienden hezbout / ende nog eenige andere nieuwe daaz by geboegt te woerden / soo wiezt de nootsaakelijckheit van 't eene ende 't andere / op Batabia wel goet gekeuzt; maaz dies niet tegenstaande dooz te groote mesnagie / gelast foodanige nooddige wezken te laaten / ondez voozgeeben / den staat van Fozmosa sulke groote kosten niet langer dzagen konde / al reets met al te grooten ommeslag bellennezt wesende; 't welck wel waaz was dat de Compagnie albaaz meezdez t' ondezhouden hadde / als de voozdeelen die van dito plaats was tzehekende / wel lijden konden. Maaz waaz toe al dit groote beslag ende dese wijde extendue gemaakt / als men de selbe nog honde nogte en wilde maainteneren / *non minor est virtus quam querere parte tueri*. Men hadde dit wezk in den begimme / ofte niet soo groot behooren aan te leggen / ofte nadezhand de volle hand daaz aan te houden / met alles te contzibueren wat maaz eenigsins tot consezvatie ende defentie van dien sterken honde / al soudez soo al wat by ingeschooten hebben gewoerden / waaz dooz dan de Compagnie by hare reputatie gebleven / ende alle andere Indiaanse natien afgeschrikst souden hebben gewoerden / soo ligt niet meez tegens de Compagnie sig te kanten / wanmeez gesien hadden dat soo redoutablen byand / als Coxinja was / vigoureuselijck afgewesen ware / daaz in tegendeel als nu te dugten staat / ende reets by ezvaringe doek al ondezbonden wozt / dat andere Indiaanse natien / niet min sizjbaaz als Coxinja,

door deszelfs gelukkig wapensucces aangemoedigt / de Compagnie boel spuls ge-
maakt / ende gzoote oorlogs onkosten hebben bezoorzaekt / ende misschien in't toeko-
mende als nog bezoorzaalien sullen / die wel ligtelyk souden hebben konnen boozge-
hoimen worden / met 't contzibueren van eenige noodige kosten tot Formosaas be-
houdenisse : maar daaz te lande gaat alles soo eben netjens niet toe ; het is aan
beele genoeg / als maar den conquerant ende grooten meester mogen speelen met
Compagnie's gebied wijd ende breet uyt te spreiden / sonder te considereren of
soodanige Conquesten haare meesters tot boozdeel dan tot een laste zijn szejken-
de. Het en is niet alletijt raatsaam alles t'invaderen ende t'incorporeren waaz
toe de gelegentheyt sig sehoon presenteezt : maar in desen allen moet eppen In-
tzeft de balance houden / met onbezoch wat booz ofte nadeel men daaz by is be-
hoimende.

In den jaare 1658 en 1659 / komt een seer groot getal Chinesen uyt China
naaz Formosa geblugt / benebens sekere tijdinge van dat Coxinja, in't Nanc-
kinse gebied / een seer gzoote Pleezlage door de Tartaren hadde geleden / ende ge-
drongen waare sijn verzoit naaz de Zeehant / op 't Epland Nymup te neemen / op
Formosa overzbliegen ; daaz uyt ondez de volle Colonie der Chinesen / aldaaz
gzoote mompelinghe ende sterke gerugten reesen / dat Coxinja, binnen korten tijt /
gewisselijck Formosa soude komen besprengen.

Belijck van in den volgenden jaare 1660 / wegens Coxinjaas overzkomste naaz
Formosa / aldaaz alles in rep ende roere geraakte / ende de consideratien van
deszelfs soberen toestand in China / sijne overzkomste ontwijffelbaar maakten.
Ende in de boeken mede geobsezeert wordende / dat de Chinese Hoopluyden van
Formosa merkelijck veel meezder in waazdye lieten uytboeren / als 'er van buy-
ten ingezocht wierd ; ende dat de Chinese schuldenaers in Tapouan / veel tzaa-
ger in 't betaalen wierden als opt booz desen / gaf sulks aan de Regenten aldaaz
geene geringe agtezdagt / van dat de Chinese natie tegen den Staat aldaaz niet
beel goeds in den sin moeste hebben / nadez te sien ondez N°. 10.

* Behalven dit / soo quamen op den 6. Maazt des selven jaars / de booznaamste
der Oudsten / benebens eenige aansienelijcke ende rijckste der Chinesen / den Gouver-
neur / soo in 't particulier als in Raade / uyt eppene beweginge / met gzoote
ontsteltenisse (apparent uyt bzeefe dat dese saake dus lange bezhoelen gehouden /
andezwegen niet en quame uyt te bzeeken tot haaz bezdez) bekend maken / dat
ondez de Chinese Gemeente op Formosa / eene seer gzoote ontsteltenisse waare
wegens de tijdinge van Coxinjaas haast te geschiedene overzkomste.

† Ende dat daaz over by sommige gzoote preparatien tot blugten gemaakt wierd
den / alsoo 'et by haare natie booz sekerz gehouden wierde / dat gemelte Coxinja
den bestemden tijt van den Formosaansen te houdene Landdagh / met de volle
Maane / 't welk wesen soude ontrent ultimo Maazt / met sijne Krijgsmagt /
ende groot getal van oorloogs baazruppen / Formosa soude bestooken.

‡ Door welke waazschuwinge den Gouverneur / ende Formosaansen Raad / in
hun gevoelen van Coxinjaas gewisse overzkomste bezsezt / ende deselve met de
boozgaande boozteekenen / en de tegenwoozdige indicien konzonterende / hebben
deselve van soodanigen gewigte geoordeelt / dat splieden althans by meezder
dan opt te vooren / tot beschezminge van Compagnie's gebaazlijcken staat op
Formosa / gehouden waren haare gedagten te laten gaan / ende alles tot tegen-
weez

Door 't
vluchten
der Chi-
nesen uyt
China, in
den jaare
1658, en
1659.

Door d'al-
gemeene
beroerte
der Chi-
nesen op
Formosa
1660.
Dje haare
gereerte
goederen
van Formosa
transporteren.

* En hare
aansiene-
lijckste kom-
men den
Gouver-
neur waars-
schuwen
dat Coxinja
1660. o-
verkomen
soude.

† Ende de
Chinesen
maken
grote
prepara-
tien tot
vluchten.

‡ De Gouverneur en Raad van Formosa, uyt consideratien van Coxinja's soberen toekant, geven
aan alle dese waarschuwingen, van Coxinja's desseyen, geloof.

weez ende conserbatie van dien by dez hand te neemen; sunderende splieden de gewisheyt van Coxinjaas desseyn/ booznamentlijk op seuen volgende poincten: Ende cezzelijch:

En om
wat rede-
nen.

1. Op alle de boozgaande waazschuwingen/inditien ende gerugten van Coxinja's toeleg op Formosa/ tot dato deses hiez voren specifitse aangewesen.

2. Op 't aanbuzengen dez Chinesen Oudsten hiez boben bezhaalt / ende d'uni- bezefse beroezte ende algemeene oarfsteltenisse ende bezflagentheyt van de geheele Chineesse Colonie op Formosa.

3. Op Coxinjaas nebezlaage/die onlangs in 't Nanchinse gebied geleeden hadde/ ende daaz dooz tot d'uytezte benautheyt waare van sig booz den victorieusen ende hartz bezvolgenden Tartaz te moeten bezbezgen / ende eene bequame rezait- plaatz op te foechten.

4. Waaz toe Formosa / wegens sijne nabygelegentheyt ende bequame situa- tie/benebens sijne buzgtbaazheyt/ ende andere commoditeyten / booz hem veel be- quamez waare als eenigh ander dez omleggende plaatsen ofte Eplanden.

5. Ende genomen Coxinja saage al geene kansse Formosa t'incorporeren ende in possessie te konnen behouden / soo waare nogtans gants bedenckelijch dat hy 't selbe Epland met sijne menigvuldige baaztuygen soude aandoen uyt rooflust / en noorsaak van een gzoote quantiteyt pzoabiande / gzaanen / beestiaal ende ander- ren roof daaz af te haalen / tot onderhoud booz hem ende sijne soldaten / die dooz de Tartaren benout / in China hun voedsel en nootduft / niet als met gzoote ge- baaz haalen moesten / hebbende op Formosa niets te bzeesen / alsoo obez al be- quame plaatsen onnne te landen open stonden / ende Compagnie / wegens de geringheyt van haare guazuisoenen / genoeg te doen souden hebben met hare Foz- tificatien in bewaringe te houden / sondez den byand te konnen in 't opene veld attaqueren.

6. Bleek ebident Coxinja tot Formosaas staat qualijch g'intentioneezt te we- sen / bezmits hy nu een geruyne tijd hezwaazts / tegens belofte / den handel en- de baazt uyt China op Formosa / ongemeen bekommezde / ende in lange tijd niet een eenigh hoopbaezdy-sonk gepezmiteezt hadde naaz Formosa obez te ho- men / deselbe baaztuygen seez waazschijnelijch ophoudende tot transport van sijne Militie / ende Dozlogs-behoeften / naaz Formosa.

7. Hiez by geboegt / dat de Chinesen aldaaz / uyt bzeese van dit aanstaande onwedez / mezkelijch meezde uytboezden als inbzagten/ ende wijdeyz haare mid- delen/ soo in 't openbaaz / als dooz bedekte wegen / van Formosa naaz China transporteezden / soo besloot den Gouverneur ende Raad / uyt dese ende andere re- denen / bzeedez te sien ondez N°. 11. A. dat Formosaas onhepl digte booz de beu- re / ende Coxinjaas komste seez hartz nakende ware.

En maken
veele en
grote
prepara-
tien tot re-
genweer.

Daaz op woerden alle de Foztzeffen met noodige bezsezkinge van volk/ bizdes/ ammonitie: ende andere Dozloogs-behoeften behoozlijch/ naaz tijts gelegentheyt/ ende soo beele doenlijch / boozsien: alle buyten-plaatsen van Coxinjaas gedugte ovezkomste / bezwittigt; ende bevolen hun / benebens de Formosanen / tot te- genweez baazdig te houden: den lantdag wort opgeschort tot 't aanstaande jaaz: ook wiezde bezbod gedaan van geene Chinesen in 't Fozt Pzoobia / met enige eetwaaren te koop komende / in te laaten. De Chinese Oursens ende andere dez aansienelijchste van die natie woerden in 't kasteel gegeselt / onnne d'obez- komende byanden van hunnen landaazt booz geen bezlepeyzte te konnen dienen/ als mede op dat splieden booz haaren gzootten aanhang van Landazbepeyzs ende gemece-

gemeene handwerkjes gasten / benebens haaz gesag / ondez de geheele natie ondez hen geene commotie en mogten bezoozfaaken / nogte deselbe tot rebellie opwoekhen / sig daaz van als hoofden latende gebuyken. d' Hylbaazt naaz China wozt gesthozt / omme den vrand met geene scheepen nog andezs te siezhen / ende soo veele de gelegentheyt te beneemen van Formosaas toestaat sig r'informeren. Doozts wiezde gelast alle de graanen van den platten lande / de bezste afgelegenste / cezt ondez de Kasteelen te hzengen ; en aan alle Chineseen / hun stil ende binnen haare gewooneijke hanteeringe sig te houden ; misgaders de Chinesee Disschez / die op Wanchan haaz waren onthoudende / wiezt geboden van dezwaazts op te komen.

Den 10. Maazt daaz aan / heeft den Gouverneur ende Raad / met een suet Schrijven naar Batavia om secours.

baaztupg / een Chinees jonkje / aan den Generaal ende Raaden van India op Battavia / alle de boorenbezhaalde guade gerugten van Coxinjaas oezkomiste / ende wat splieden daaz tegens tot defentie noodig g'agt ende gedaan hadden / dooz byieben bekent gemaakt.

Ende als op den 11. daaz aan volgende hondschap hzeegen dat de Chineseen Nadere indrien ende ondeckingen van Coxinja's desseyn van ultimo Maart, door dien de Chineseen de Formosaanen oerrockenen, * Ende sig beginnen rebellig te betoonen.

honne hoorens begonden op te steeken / ende in de Formosaamsche dozpen d' inwoonderen van de Compagnie afkeerig ende kleynmoedig te maken / met seer hoog en hzeet van Coxinjaas ovez te komene Krijgs-magt op te geeben / dat sijne soldaaten van den hoofden tot de boeten toe / met yfere rokken gewapent waazren / daaz de Hollandezs met haare musquetten niet dooz en konden schieten / ende soo doozts : als mede * dat de Disschez van Wanchan / in plaats van gehoozsaam op te komen / als geboden waren / haaz op een afgelegene sandolaat wezspannig hadden begeeben / gelijk te sien by 't geproduceerde ondez N°. 11. B. soo wiezde in Raade goetgebonden ende g'ordonneert / dat de Chineseen met haare gerecste ende roerende goederen / upt boschen ende velden / binnen sekere horten tijt / souden hebben te bezhuysen / ende sig nedez te setten omzient de Kasteelen / omme daaz mede soo veele doenlijk / alle te samenrottinge van dese natie / by schielijken ovezbal te beletten / ende een waakend ooge op deselbe te konnen houden ; waaz van mede tijdinge naaz Battavia ovezgesonden wiezde dooz diez gelijk Chinees baaztupg ; maaz 't selbe en heeft / dooz 't bezloop des mouffons / de reyse niet konnen gewinnen.

Krozt daaz aan volgendgeene Chinesee kopa / ofte kleyn baaztupg / van De hoe in Cayouan arrivierende / soo is den Schipper daaz af / die op Formosa was woonende / dooz den Gouverneur en Raad / van Coxinjaas oezkomiste ende sozloozgpreparatien ondezbragt / op bezschepde groobe leugens bevonden / onbeschaaundelijk ontkennende dat cenige Chinesee byieben was medehzengende ; daaz nogtans wat schepez ondezsozt wordende / agtien stuks byieben te boozschijn bzagte / dooz Chineseen vlt China / aan hunne hzienden op Formosa geschezen vide N°. 11. C. meest alle meldende van de groote preparatien die van Coxinja toegefelt wiezden tot invaderinge van 't Epland Formosa / raadende hiezonnne haare hzienden / die plaats / hoe eezdez hoe liebez / te bezlaaten / ende met haare famlien / alwaaz 't selfs met leedige handen / ten eezsten te transporteren / waaz van eenige hiez agter geproduceert ondez N°. 12. en 13. Maaz dooz den Gouverneur en Raad / in haaz geboelen van Coxinjaas oezkomiste nog nadez bebestigt / gebieden alle resterende Chineseen / die nog niet ondez de Kasteelen gekomen waren / met alle haare roerende goederen / sondez boozdez upt sel / ondez deselbe sig te nedez te setten. Eenige graanen die als nog op eenige bezafge-

Ende door een Chinees Schipper op groove leugens bevonden. En door g'intercipierde brieven.

legene velden bebonden onbezoozt te wesen / gelijk had moeten geschieden / volgens afgekondigde Placcaten / beloopende omtrent de tien sakken padie / dat is rijst in de volste / wiezden gelast te bezhanden / alsoo de tijt tegens waameer men meende dat Coxinja komen soude / wegens krottey / niet toe en liet deselbe te bezvoeren / ende den oezkomende byand audezints tot onbezout soudon hebben komen dienen. Ten platten lande wiezden deuren ende vensters van de huysen afgenomen / ende gelast aan Zobintia in bewarunge te bzenge ; meenigte Chineesse klepne vaazruppen / waaz mede sommige Chinesen al weg blugtende waaren / wiezden agtezhaalt / ende bezscheyde anderen die langs de stranden swoorben omme de blugtelingen ende haare goederen daazinne t'ontfangen / wiezden bezstoopt en binnen gebzagt ; als mede de te samengerotte Chineesse Landlyden op Tanchoya ende op 't Epland Lamey wiezden bezstoozt / nogtans sondez bloedstozten. Ende omme boben bezhaalde redenon / wiezden ook dezien Chinesen / aan wien privatbelyk / met uytflurpinge van allen anderen / uyt kragt van bezpagtinge / g'oorlooft hadde geweest 't Klappus eplandeken van Lamey te bewoonen / van vaaz ingetzoeken.

Door 't
vlugten
der Chi-
nesen van
Formosa.
En door 't
samenrot-
ten der
Chinesen

Ende den 3. April dez jonkijens uyt China azriverende / soo hielden de twee Schippezs daaz van haaz t'eenemaal ontwetende van Coxinjaas groote oozlogspreparatien perwos gehoozt te hebben ; maaz den bezde sepde daaz van wel eenige gerugten gehoozt te hebben / sondez dat perwos anders daaz van wisse / als dat Coxinja , wegens 't hert bezvolgen dez Tartaren / in een seer slegten ende bevauden staat was / ontkenden wijdezs gesamentlijk eenige bzieben te hebben mede gebzagt ; waaz dooz sig selbez bezdagtez makende / wiezden splieden omtrent de twintig daagen booz den tol op stroom leggende / in bewarunge gehouden ; maaz niets tot haare bewarunge te boozschijn komende / wedez gerelaxeezt ende op byze boeten gestelt.

Enige dez Chineesse Gudsien begommen om dees tijt mede bezdagt te worden van met den byand eenige cozzespondentie te houden / ende dit tez occasie dat seekez Chinees den Goubezneuz quam ontdeken / dat een Mandorijn onder Coxinjaas gebied / drie stuks bzieben aan eenige dez gegijfelde Gudsien oezgesonden hadde ; waaz op den Schipper die boozsz. bzieben mede gebzagt soude hebben / als mede de booznaemde gegijfelde ondezbraagt / soo varieezden d'een ende d'andere dienaangaande seer dikwils in haare antwoozden : en wat moepten en blyt datter aangelwend wleze boozsz. bzieben t'agrezhaalen / soo en konde dog niet anders als eenige gesupponeerde bzieben bekomen worden. Behalven dat / soo hadde eene dez boozgemelten Gudsien / genaamt Zako , de Hazdieffe van als nu den Goubezneuz in facie t'ontkennen sekere omstandigheden / van Coxinjaas oozloogs preparatien ende toeleg op Formosa / dewelke hy Zako booz desen uyt euzgene beweging / van hem selben den Goubezneuz / in presentie van desselfs tweede pezsoon Jan Oergens van Waveren , was komen ontdeken. Dus wiezde naaz enig boozde bezzoekt / naderhand goeditgebonden den gemelten Zako , item den Schipper van de Koya van 19. Maazt / op soo kwaare leugens bebonden / mitfgadezs nog twee d'zie mede op leugens bebonden / ende seer bezdagte Chinesen / tez schepper examen nader t'ondezbraagen / als te sien ander N°. 14. Zynde dese vijf stuks Chinesen d'eenigste van die natie / die in dees saake van foodantgen gewigte en swaaz gebolge / dooz torture ondezbraagt zijn gewoorden / diese / wegens hare grode leugenen / ende andere omstandigheden / genoegsaam bezdient hadden : waaz van men naderhant op Battavia soo hert schreeude als oez eenige

eenige dryfenden der Chinefen gemartilifeert waren geworden. In de boorz. fcherpe onderzaginge bleef Zako herinektig by fijn loochenen van 't eenmaal bekerde : de Schipper van de Kopa beleet voorzagtelyk van Coxinjaas doozlog's preparatien ende gerugten van oezkornifte bezwegen te hebben : ende eene van d'andere Chinefen confeffeerde dat hy wel eenige fwarigheyt wifte / maar duzde het niet opendaaren. Nader te fien by 't boren gepzoduceezde onder N°. 15.

Den 19. en 25. April quamen eene Kopa / ende feven Joncken van Apmuy in Tapouan obez : defe naukeurig onderzocht / affizmeezden cenparig dat Coxinja ongenneez groote toerustingen gemaakt hadde omme Formofa daaz mede t'ozezballen / maaz dat den felben de handen van de Tartaren wat ruzmez gekzegezen hebbende / als mede op de bekornene hondfchappen van de groote preparatien tot tegentweez die men op Formofa was in 't wezki ftellende / ende van 't gewiffe fecours dat men van Battabia / op 't bezwittigen des Gouverneuzs / aldaaz te genmoed fag / ende bezwaagende was / hy Coxinja , omme defe ende andere vedezen / naaz allen fchijn / fijn eezfte voozneemen van Formofa t'ozezrompelen / geftaakt / ende tot andere bequamere gelegentheyt wytgeftelt hadde : kornnende met vooznaande baazuygen mede obez een hzief van feekere Mandorijn onder Coxinjaas gebied ftande / Gampea genaamt / aan den Gouverneur gefchzeven / van inhoud / dat hy Gampea met bezwonderinge bezftaan hadde / dat op 't Eyzland Formofa foo groote beroezte ende onftelteniffe onder de Gemeente / ende commotie by de Regenten waren onftaan / op de valfche gerugten ende wytzyoffelen van dat fijn Heez en Meezter Coxinja pets vbandlyks tegen de Compagnie aldaaz in den fin fou hebben ; foo hadde hy Gampea , tot voozftant van fijn meezter reputatie / fig bezpligt g'agt den Gouverneur daaz van te difabuzeren / met bezfekerlinge ende opragte bezklaringe / dat boorz. gerugten een deel gzoze wytzyoffelen ende leugenen waren / alfoo Coxinja opt perwes op Tapouan t'attenterezen noyt in fijne gedagten gehad en hadde / als agtende Tapouan te gering omme diefwegen veele moeyten ende koften aan te wenden / Ec. Waaz mede deez Mandorijn de gedagten van Coxinjaas deffepn / den Gouverneur fogte wyt 't hooft te pzaaten / als ofte men aldaaz foo gek soude geweeft hebben van aan diezgelijke fchrybbens heel geloof te defereren.

Onderentuffen dat men in Tapouan op fijne hoede / ende tot tegentweez nog bezfig was / foo was den beftemden tijt van Coxinjaas oezkornifte nu al lange bezztreeken ; dies d'opgebatte vzeefe van de Chineeffe natie aldaaz wat begon te bezaaren / ende fplieden wedez in ftilte te geraken / ende de Formofaanfe getzouwe onderfaten in humne trouwe nader bevestigt / dooz hafte hoope dat van Battabia haaft met een aanzienelyk ende magtig fecours fouden g'affifteezt worden / wefende Compagnie's ftaat nu mede in poftuur van defentie gebzagt / foo men beft ende geboegelykft gekoft hadde : foo raakten alles wedez op fijn voozgaande pfon en oude poftuur ; wordende den 29. April gepzmitteezt aan de Chineeffe Pachtrez / dat wedez naaz de dozpen mogten keeren / ende aan de boeren haaz wedezomme te mogen begeeben tot den landbouw obez de bezffe rebieze ; edog in wat engere bepalinge als booz defen. De vaazt op China wizezde meede wedez open geftekt : waaz mede de fchaade die men in 't prepareren van tegenftand nootfakelyk hadde moeren lijden / haaft wedez geboet ende bezgoet is geworden ; want op primo July de gewoonefijke pachten / behalben eenige wepnige van de Zuid / hoogez in pzyffe dan des jaazs te booren gepacht wizezden / wefende defelben noyt met meezbez genoeygen / als doemmalen gemijnt / ende haazdigez d'eezfte

Coxinja van de groote preparatien tot tegentweez onderregt. flet fijn defeyn nog eenige tijt uyt.

Waar door op Formofa alles weder in ruft en ftant geraakte.

ende tweede pape volbaan : de landbouweers volboezden hun landweezek met foodanigen pbez ende azbezt / dat in alles maar 768 mezgengs minde; dan in 't boozgaande jaar; waaz van 't getal doemalen was beloopende op 12252 mezgengs bezaept zijn geworzen. In October wize; de Zuphe;zeelt / op den eersten oegstij; d bebonden foodanig bezmeezde; / dat die;gelijken nog; te booren op Fozmosa en is gesien geweest. Alle 't welke hiez dus specificceer/ende met Capouans boeken kan waazgemaakt worzen / online daaz mee / als met den bingez aan te wijfen / ende naakt booz booz oogen te stellen d'ongefondeeztheit van 't boozgeeben / waaz mede den Goubezneur ende Raad nade;hand beschuldigt zijn geworzen / als ofte s;lteden met dese haare gezouwe boozfozge / ende p;paratien tot tegenweez / den staat van Fozmosa / ende desselfs ingefsteden t'eenemaal geruizeert hadden.

De voorfor-
gen en
prepara-
tien tot
defentie
by Coyett
aange-
went, wor-
den op
Battavia
gelaudeert
en g'ap-
probeert.

De Briez van den 10. Maazt / waaz by den Goubezneur en Raad / als hiez boren bezhaalt is / van d'apparenthe; van des byants oezkomsie / geschreben / ende tot resistentie van dien een spoedig ende magtig secou; van Battavia bezocht hadden / alwaaz oezgekomen wesende / soo konden den Generaal ende Raaden van India wel beseffen / dat ingeballe Coxinja , als gesegt wize; de / Fozmosa byandlijk quame aan te tasten / dat alsdan Compagnie's staat daaz te lande in 't upre;ste gebaaz soude bezballen / als niet bestendig / ende te swak foodanigen magtigen byand / met die geringe magte die men aldaaz was hebende / 't hooft te bieden : ende kiezden spliden gebolgelijk booz goed ende wel gedaan alle de middelen hiez boren bezhaalt / die Coyett ende sijnen Raad / tot resistentie des byands / ende conse;uatie van Compagnie's staat aldaaz / soo boozsigtigh ende wakke; in 't wezck gestelt hadden ; gelijk sulks specificc; blijkt by haaren Briez van dato 22. April 1660. tot rescriptie op die van 10. Maazt desselfen jaazs geschreben / met volgende woorzen aldus : 't Welck ons den grootsten indruck geeft , is de dreygende swarighe; van Coxinja's Oorlogsmacht , &c. Wy moeten bekennen , soo by aldien het voornoemde oorlogs-exploit (te weten van ultimo Maazt 1660) 't welk egter hoopen God verhoed sal hebben , ter geprefe;eerden tijd sijn voortgang mocht genomen hebben , dat daar in een evident pericul van verlies voor ons is steekende , vermits met onse kleene macht , soo groote invasien niet en zijn te wederstaan nogte af te keeren , veel min 't platte land , mette in woonders van dien geheel te beschermen . Konde U E. door 't Fort Provinciã , den Saccamsen bodem maar bevrijden ende die in weesen houden , mit;gaders de digtst aan 't Kasteel gelegene Dorpen , met hulpe van de inwoonderen des selfs protegeren , dat ware onses oordeels nog al veel gedaan , ende soude tot behoudenis van 't Kasteel ende de Stad Zelandia strekken ; anders , sal 't met ons aldaar feer ellendig gestelt weesen , vermits de dorre sandplaat niet tot lijfs nootdruft , ja selver geen goet drinkwater uyt en geeft , maar alles van 't vaste land gehaalt werden moet . Wy en twi;ffelen geensints ofte U E. sult hun tegens den overval van dit vyandlijk attentaat , met de middelen die ginder aan de hand zijn , met genoegsaame couragie ende manhaftighe; in postuur van defentie stellen , &c. Ende wat laage; . Ons bedunkens een groote mislag zijnde , dat men soo meepighte Chinefen tot den landbouw aan geene zijde de versse Reviere , feer verre van de hand ende buyten 't ooghe gelegen zijnde , toegelaaten heeft , feer beswaarlijk van daar wederte trekken zijn ; 't welck egter om den Saccamsen bodem niet te laten verwoesten , nog ook die trouwloofe natie soo ruymen toom van wijde uytbreydinge door het land te geeven , d'een ofte d'ander tijd sal moeten geschieden , hunne verre afwesenthe; niet dan al te sorge-
lijk

lijk ende van te grooten bedenken zy, binnen de limiten van den Saccamsen bodem gehouden werdende, men voor haare te samenrottinge soo seer niet te vreesen heeft, zijnde daarom oock ten principale de kostelijke Vesting Provintia op Saccam gebouwt, ten eynde op haar gedoente te beter gelet, ende by voorval van revolte, terstont het vereyschte tegenweer soude werden konnen gedaan, &c. Ende in haaren Brief van 16. Julij 1660. daer aan volgende / onder anderen aldus: Ende dewijle voor d'overkomste van Coxinjaas Krijgsmagt soo seer wierd gevreesd, vertrouwen U E. die voorsieninge sullen hebben gedaan om de meefte padye, die in de Chineefte boeren huysen aan Saccam, ende elders mogten hebben gelegen, naar Tayouan te transporteren, ende den vyanden, op datse daar mede niet en mogten werden gespijst, t ontsetten. De Formosaanse Landsdagen, die tegens 23. en 26. Maart bechreeven waaren, hebben wy gezien, dat door quade en bedenkelijke tijdingen uyt China gekomen, opgehouden, ende tot nader gelegentheydt uytgestelt zijn. Men kan in tijden van diergelijke swarigheden niet al te sorgvuldigh weesen, NB. ende daarom moeten wy U E. gedoente in desen prijsen ende wel laten gevallen, &c. Hiez mede prees en approberze de men wel op Battabia de boozsozgen des Gouverneurs en Raad van Formosa / tot resistentie des brands aangelwend; maaz men was swaazlijck tot 't geloof te brengen / van dat Coxinja de couragie soude hebben sig tegens de Compagnie te kanten. Soo grooten beztrouwen was men aldaar op Compagnie's magt stellende / dat men dagte met de blooten naam van Compagnie's mogent hert / by na elk een in den toom te houden; gelijk blijken kan in 't bezvolg van boozbezhaalden Brief van dato 22. April 1660 / waaz inne onder anderen aldus seggen: Wy geerne bescheyd van Coxinja, op onse aan hem geschreven Brief fouden sien, hoewel als nu daar toe weynige apparentie schijnt te weesen, ofte ten waare de gerugten van d'overkomste sijn's oorlogsmagt naar Formosa, gelijk dat meermalen gebeurt is, in rook verdweenen was, wanneer hy misschien sig bedenckende, nog wel tot een billik contract van handel met ons soude konnen komen, NB. Wy nog niet ten vollen konnende gelooven, genoemde Coxinja den oorlog tegens d'E. Compagnie (ten zy door extreme noot) sal aanneemen, alsoo wel weet hoe hem dan in sijne negotie fouden tragten te bekommen, wensende deselve de kragt ende het voornaamste middel waar door hy tegens den Tartar dus lange staande gebleven is, &c.

Alhiez kan niet boozby gaan twee dingen aan te merken / dewelcke den Gouverneur ende Raad van Formosa / klaagden geweest te zijn de twee fundamenteelste ende principaalste oorzaken van Formosaas bezwaarloosinge ende bezlies.

d' Eerste; Van dat niet tegenstaande alle de boorenbezhaalde gerughten van Coxinja's overkomste / soo van Tapouan als van andere diverse plaatsen / ende in verschepde tijden / op Battabia ten vollen bekend waaren; ende dat alle dese dingen te samen gevoegt / den politijken geene ydele gissingen / maaz gewisse presumpstien / ende onsepbare inditien konden weesen van Coxinja's toelag op Formosa / dat men desen allen niet tegenstaande nog alle tijt in hoope geweest is / ende sig selven gestarteert hadde / dat dit gedreygde onweder soo haast nog niet en soude komen uyt te basten / ofte oock nog wel heel over te drijven; sulcks dat men niet / als met den slag en wilde gelooben Coxinjaas overkomste naar Formosa gewis te wesen / gelijk sulks betuygt hadden in haare boorzaangetoogene Missive.

d' Andere oorzake van Formosaas bezlies / klaagdense te wesen d'al te groote

Twee fundamenteelste oorzaken van Formosaas verlies.
d'Eerste.

De tweede.

mefnagie / van dat men op Battabia niet en wilde toestaan nogte resolveren de
 noodige kosten t'implooyeren tot herbouwinge van de bezvallene Fortificatien /
 ende tot edificatie en makinge van eenige nieuwe Werken / daer de noot sulks was
 bezeyfchende / ende dat mitsdien Formosa in geen behoorlijck postuur van defen-
 tie hadde konnen nogte mogen gebragt worden / niet tegenstaande men op Bat-
 tabia selfs bekenide dat den staat van Formosa in haare gedaante / tegens Coxin-
 ja's magt niet sufficient en waare / ende dat selve omme bestendig te weesen / me-
 helijck diende bezseztit te worden. Tot bewaazhedinge van dien / seggen den Gou-
 bezneur Generaal ende Raaden van India / in haare boorz. Brief van 22.
 April 1660 / sulks selfs te bekennen met volgende woorzen : Op U E. gedaane
 voorflag om aan Tankoya een vastigheyt t'extruieren ; t' vervallen Rondeel Victo-
 ria, ende de weggespoelde Ronduyt Wanckan te vernieuwen, en is by ons nog niet
 finalijk gedisponeert, sullende U E. dienaangaande ons besluyt ten naaften bekent
 maken, seggende eenelijck op die materie voor af, dat wy beswaarlijck tot het maken
 van meerder Fortificatien op Formosa sullen konnen verstaan, ende liever sagen
 dat aldaar wat konde werden vermindert; als by experientie nu wel ondervinden-
 de, hoe dangereuse saaken het zijn veele Kasteelen ende Sterkten, mitsgaders groo-
 te ommeslagen, gelijk op Formosa, te besitten, sonder dat wy het vermogen heb-
 ben deselve met requisit guarnisoen beset te houden; sullende aldaar in
 toekomende, soo het God maar belieft de jegenwoordige dreygende swarigheyt ten
 besten van ons af te wenden, op middelen moeten gedacht worden, om ons besit
 in een beknopter circul te trecken, anders sal't d'E. Compagnie in't eynde gants
 onmoogelijck weesen dat groote werk op Tayouan ende Formosa langer te beheer-
 schen; want het selve te laten in die forme als het nu is, en kan ons aan alle kanten
 niet als geduyrige bekommeringe, ende een wanckelbaaren staat daar te lande ver-
 oorsaaken, willende juyft niet alle tijd wel gelukken met kleyne macht groote din-
 gen uyt te voeren, &c. Ende in den Brief van 16. July 1660 boorz. / aldus :
 Op U E. gedane voorflag, om aan Tanckoya een vastigheyt te begrijpen, als een
 plaats wefende die gelegentheyt heeft om van buyten met Chineesse Joncken te
 konnen werden aangedaan, ende daar men gemakelijck met een Armade landen
 kan, NB. zoo en hebben des niet tegenstaande geenints konnen goetvinden hier
 toe te consenteren; want souden wy alle plaatsen op Formosa, daar de vyand aanko-
 men kan, fortificeren, daar ware noyt een eynde aan te vinden; oock en soude de
 besettingen van soldaaten daar toe noodig, niet aan te haalen weesen, U E. niet on-
 bekent zijnde hoe swaar het ons alreede valt, om Formosaas guarnisoen jaarlijcks te
 konnen compleet houden; en souden't daaromme geerne eer vermindert lande ver-
 meerdert sien, &c. Ende gaande de boorz. mestrage al boorz. / soo hadde
 men op Battabia sig niet ontsien den Goubezneur ende Raad van Formosa /
 obeit maken van eenige nootzaakelijke werken / daerz boven nog seze selze en-
 de winnig te bezchaffen: als onder anderen waare by den Goubezneur Coyett en
 Raad g'obsezeert geworden / dat aan de waterkant des Kasteels Zeelandia /
 het Hoornweck aan't boorz. Kasteel gehecht / was gants ireguliere met een
 uytsteekende winckelhoek ende dun muurtje / welke uytsteekende plaats nogte
 van het bobenweck / nogte van het benedenweck en konde bescheztit nogte be-
 strecken worden / ende nogtrans van foodantige impozantie waare / dat deselve
 plaats bezlooren / alles bezlooren soude hebben geweest. Soo maackten den
 Goubezneur en Raad aldaar een seze bequame steene punt / naaz behooren met
 Canon boorzien / waaz mede aan dien kant de swalite des boben Kasteels be-
 dekt

dekt wiezde / ende 't Hoornwoezk de geheele waterkant langs bequamenlyk konde bezeeiken / ende ovez een groot gedeelte van de Stad gedomineert worden / gelijkt sulks gedurende de belegeringe genoegzaam gebleeken heeft dese punt van geen geringe importantie geweest te zijn / soodanig dat de vyand in de Stadt dooz alle d'andere wezken te samen soo beele afzweukt niet en heeft geleden / als dooz deese punt alleentig / die 't Kasteel ook aan dien kant tegens sijne inbassien alleenig was protegerende. Ovez 't maken van welchen punt schreeben van Battavia in dato 22. April 1660 aldus : Van gelijken is 't vry wat ongerijmt, dat U E. op eygen goetdunken, sonder ons alvorens de minste kennisse daar af te doen, veel min daar toe eenige ordre te verfoeken, soo een suffisante punt aan de poorte des oosthoeks van 't beneden Kasteel hebben doen leggen, ende volkomentlijk op laten maken; ende hoewel defelve in dese forgelijke tijd niet onnodig agten gebouwt te wesen, soo hebben hier over met reeden ons misnoegen willen toonen, op dat U E. naar desen daar inne voorfigtiger mogen gaan, en sulke importante werken niet te bouwen, sonder alvoreen daar toe te hebben onse bewilling ende speciaal consent, &c. Welke censure ende berispinge den Gouverneur ende Raad van Formosa seer vzeemt ende hazt te bezdubwen voorzquam / als 't rontzarie van dien bezwagt hebbeende. Den vyand stonde alle uren ende oogerblikken te bezwagten / 't beneden Kasteel wiezde aan d'oosthoek t'eenemaal defect en indefensijf gebonden / sp-lieden hadden dit gebzek in dez haast geremedeert / met aldaaz een weezbaare ende nootwendige steene punt te maken. Op Battavia keuzde men dit wezkt wel nootsakelijkt / maa; men kilaagde ovez deszelfs koften / willende dat den Gouverneur alboorens daaz toe consent hadde behooren te bezfoecken / waa; toe ten albe;minsten seben volle maanden moesten afgewacht worden alleez op dit bezfoek eenig bescheyp konde te rugge komen / ende soo onbezenuffen den vyand ovezgekomen waa; / ende 't Kasteel aldaaz op sijn swakste aangetast hadde / van soude het immerz / sepdense / te laat geweest hebben soodanig consent eert te gaan bezfoeken. Splieden hadden met 'er leggen van dese punt / ende alle haare voozdere petittien ende aantwijfingen van de defecteuse plaatfen in postuur van defentie te mogen bzingen: immerz genoegzaam betoont / dat in alles wat tot conse;batie van Compagnie's staat aldaaz stzeikken konde / splieden seer vigilant waren geweest; waa;omme kilaagden een hazde saakie te weesen / van dat men / in plaatse van haazlieden in dese sozgbuldigheden ende pbez tot Compagnie's welftant t'animeren / men daazentegen op had / hun doozgaans dooz moebtdempende woozden / in haaren pbezstutte / ende haare hepsaame voozslagen bezwaa;loofde; mitsgadez dooz te groote menagtie hun de handen soodanig gebonden hielden / dat niet alles tot tegenweez en mogten in 't wezkt stellen / wat de wetten van den Oozlog / ende de groothept van de noot wel was bezepschende; ende dat beele nootsakelijke dingen / daaz mede den vyandt hadden konnen afweeren / hebben moeten agtze;laaten worden. Indien 't op Battavia regten eznst ware geweest den Formosaansen staat tegens soo magtigen vyand te protegeren / soo en hadde Compagnie's bezse soo bezzompen niet hooren te weesen. Wilde men haazlieden afepschen datse Formosa met geweld souden protegeren / 't waare billik dat men haaz de bezepsste middelen / daaz toe noodig / bezschafte. Splieden en konden niet gebeteren dat haare Doozsaaten aldaaz soo anpelen en wijden extendue en omme;slag hadden gemaakt: sulks / dat hy aldien tot Formosaas behoudenisse 't uptezste moeste opgeset worden / dat als dan d'onkosten d'overwinsten daaz te lande bezre souden

den komen t'overwegen; ja dat Coxinja met simpel dreygen van overkomen de Compagnie aldaar gedurig in allazijn houdende / ende op kosten jagende / hy de selven aldaar in haare onkosten soude konnen doen sijnvoeren. 't Welk in dez daat soo waaz was / dat Coxinja maaz met de mijnen te maken van te willen overkomen / hy Formosa in een gestadige allazijn konde houden; waaz toe dan geen andere remedie en was / als met Coxinja selfs eezst den oorlog aan te doen / ende hem benebens den Tartar boozts te helpen ruïneren ende onmagtig te maken / van booz hem niet mee behoeven bedugt te weesen; ofte ten alderminsten hem suffisante verzeeking af te passen wegen sijn bedugten overdal. Maaz of sulks wel raadzaam / en de Compagnie voordeeligst geweest soude zijn / als de defensieve maniez / en is niet blypen bedencken. Maaz wat was 't; daaz scheen geen moed te weesen op 't gehele werck / nogte geen denckkonnen aan. Van toen af aan agte men Formosa alsoo goed als verlooren / soo maaz van Coxinja quame aangetaft te worden / gelyk de woorden van sekere resolutie / op Battavia in staade van India getrokken / medebrengen / op dato 10. Mey 1660 / aldus: Coxinja te komen ons besjooken op Formosa, sulks niet en soude nalaaten uyt vrees van de wederstand, die hy van wegen d'E. Compagnie aldaar soude vinden, &c. Wp welke woorden Coxinjaas magt / ende Compagnie's onverzorgentheit tegen denselven op Formosa / duydelyk schijnen uytgedrukt. Ende dit sustineren sommighe mede wel eene van de principaalste oorzaken en redenen geweest te zijn / waazomme op Battavia de resolutie van Capouan t'assisteren / soo traag door den heugel wilde; als mede d'ongeloobigheit ende 't boozvoordeel aldaar opgebat / van dat Coxinjaas oorloghs-gerugten nog wel in rook verduynen souden / en hy 't hart niet hebben de Compagnie vyandlyk aan te komen tasten / ende dat misdiert alle de kosten daazomme aan te wenden / ommet / ende te verzeefs souden weesen. Maaz hy nog sommighe boegen / die meenen goede kennisse daaz van te hebben / dat 'et secours ook agterwegen gebleven soude zijn / ende niet gevonden geworzen / ten waaren den boozslag gedaan hadde geworzen / van dat men by occasie van 't uytcrusten van een secours vloote naar Formosa / ende omme d'onkosten daaz van weder goed te maken / ingeballe Formosa bebonden wozde van Coxinja niet aangetast te weesen / waaz toe men oordeelde gants geene apparentie en waare / dat men als dan met dese secours-vloote / versterkt met de verlose soldaten van Capouan / in 't wederomme keeren naar Battavia / den Portugezen op Maccao / hare Bestinge aldaar konde onweldigen ende afhandig maken.

Op welck project / ende op desen boer was het dat men op Battavia resolveerde Formosa met een secours-vloote t'assisteren / ende ingevolge van dien op den 16. July 1660 / van aldaar naar Formosa afscheepte 600 soldaten in twaalf Scheepen / onder 't commando van eenen Jan vander Laan, met naazvolgende ordres aangaande 't Maccaanse exploit / aan den Gouverneur ende Formosaanse Raad / in dato boozsz. geschreben met volgende woorden: Wy souden dit oorlogs exploit, wel ligt door onvermogenheit, dit saysoen nog niet geresolveert hebben by der hand te neemen, ingevalle wy desen jaare niet genootfaakt waren geweest, tot resistentie van de gerugte vyandlyke attentaten des Mandorijns Coxinja, soo een aansienelyke Krijgs-ende Scheeps-magt naar Tayouan te senden, in cas van een tranquillen ende onberoerden staat daer te lande, de voorfz. Magt daer toe, (te weeten 't incorporeren van Maccao) sul hebben te gebruyken; maar de swarigheit van d'overkomste van Coxinjaas Oorlogsmagt op Formosa soo groot zijnde, dat onse voorfz. Magt van daar niet konde werden gemist, soo sal het desseyen op

Maccao

Resolutie van secours naar Formosa te senden, wil op Battavia traag door den heugel.

Neemt egter voortgang op 't project van by die gelegentheit Maccao t'incorporeren.

Bestaat in 12. Scheepen, en maar 600 soldaten, onder Jm vander Laan.

Maccao agterweegs moeten blijven. Dit sal U E. met advijs van Raade ten dienste van d'E. Compagnie wel rijpelyck overwegen, miſſchien aan 't een ſoo wel als 't ander ten hoogſten gelegen is, ſoudende niet geerne ſien, dat ons de jegenwoordige gelegentheyſt van Maccao quame r'ontſnappen; dog het ſwaarſte ſal in deſe jegenwoordige gelegentheyſt meelt moeten weegen. d' Inſtuctie aan vander Laan medegegeven/ was byna van gelijcken inhoud/ onder anderen aldus: Tot dien eynde een notable magt van ſcheepen en volk, om d'onſen des poots zijnde, te ſcoureren, na Formoſa af te ſenden. Het groot opgeeven van den Mandorijn *Coxinja*, gelijk voor deſen meermalen gebeurt is, in ydele wind ende rook verdweenen waare, dat in ſulcken gevalle deſe koſtelijke Vloot na ginder te vergeefs ſoude zijn gefonden: om welke ſchadelijkheyſt dan te prevenieren, is in Raade van India g'arrefteert het meerendeel van de na Tayouan gedefineerde magt (welverſtaande ſoo aldaar geen onraat vernomen, ende alles buiten pericul ende in een tranquillen ſtaat is) in 't herwaart keeren na Maccao te gebruyken. Sôo lange U E. voor Tayouan, ofte in de Piſcadores ſult verhouden, haar gedraagen ende reguleeren naar het bevel van den E. Gouverneur *Coyett* ende den Raad, voor ſoo veel met deſe onſe inſtuctie niet ſtrijdigh en zy: blijvende 't verder bedrijf aldaar, 't zy in concurrentie van oorlog ofte vrede met *Coxinja*, aan den Gouverneur *Coyett* ende den Raad gedefereert. &c.

Met welke Vloote / uytgenoomen een ſchip *Wozcum* genaamt / dat noyt in *Capouan* beſcheenen is / den boorz. vander Laan, na dat onderwegens in de *Maccauſe* Eplanden om water aangeveest / ende de *Portugeſen* byanden aldaar ſoo ſaeprijens wakkeſte gemaakt hadde / gelijk die van *Capouan* hem daar obez beſchuldigen / ja dat ſelfs in de *Piſcadores* ſeez hoog opgegeven hadde / van dat haast beele wonderlijke dingen in *Maccao* ſoude gaan uptrechten / op *Capouans* Hede ſeez laat in *Septemb* 1660. azebeezde / door ſieckte des volcks ſoo magteloos / dat veel nutteſt wel gekoefteſt dienden / dan bequaam waaren petwes van gewichte by dez hand te nemen: maaz dies niettemin / ſoo heeſt d'oberkornſte van deſe Vloot / op *Formoſa* / boozde *Compagnie* nog al veel goets te wege gebzagt / alſoo *Coxinja* daar door te rugge wiezd gehouden ſijnen aanſlag van op *Formoſa* obez te komen / te dolboeren / ende genootſaakt de ſelve tot bequaamere ende betere occasie uyt te ſtellen.

* Want alſoo gemekte Vloote wat lange getazdeezt hadde te komen / ſoo waare al een gerugte by de *Chineeffe* natie / ende ook by *Coxinja* eene vaſte hoope ontſtaan / dat *Formoſa* dit jaaz van *Battavia* uyt en ſoude geſecondeezt worden / wes halven geſagt wiezde / dat hy ſijnen meezmaals gemelden aanſlag hezbat / ende boozgenomen hadde uyt te voeren op den deztenden dag hunnez agte *Maa*ne / zijnde na onſe rekeninge in *Septemb* 1660 / 't gelijk van beele *Chineeffen* getuygt is gelwozden / dat ſijne *Jonken* ten dien eynde reets van *Amoy* boozby d' Eplanden van *Cotoa* waren afgedzeben geweest.

† Dit bebeſtigde ook eenen *Chineeffen* *Juko* genaamt / *Leez* berepdez / op *Formoſa* woonende / ende met *Compagnie's* *Lootsboot* uyt *Betoe* den 25. *Octob* 1660. r'huys komende: als dat hem *Juko* den geblugten tolf *Pincqua* in *Amoy* / wegens oude kenniſſe / in haare biſſde maane hadde aangezoepen / ende onder andere *diſ*couzen geſepd hadde / booz *Capouan* geene upthornſte te weesen / hem mede toonende in hout 't model van 't *Fortje* *Probiutta*. Seggende *Pincqua* wijzdeſt

Eerſte Deel.

E

waaz

† Door 't eenparig rapport van veele *Chineeffen*.
 † En ſpecialijk door 't verhaal van den *Chineeffen* *Juko*.

Die mer
dees Vloot
in de Mac-
cauſe Ey-
landen
aanloopt.
en den
vyand on-
voorſigtig
wacker
maakt,
En mer
ſijne kom-
ſte op *For-
moſa* *Cox-
inja* noor-
ſaakte ſij-
nen aan-
ſlag de no-
vo uyt te
ſtellen.
* Nadere
bewijſen
ende indi-
cien dat
Coxinja
van mee-
ninge zy
geweeſt
ſijn deſ-
ſeyn op
ultimo
Maart, of-
te in *ſep-
tember*
1660. uyt
te voeren.

waazagtig te weesen / dat Coxinja van boozneemen waare geweest / in haare hiezvoren gernelde achtste Maane / op Fozmosa obez te komen : edog dat sulks hem van Sauja, ende andere Officieren waare afgeraaden gelwozden / om dattez als toen geene goede gelegentheit / nogte boozraad genoege / benebens eenige andere bezhinderinge was / ende dat sy lieden aangeraaden hadden boozsz, togt alleen uyt te stellen tot een Maand booz 't snijden van de padde : stellende hy Pinequa boozsz seckez ende vast datse Fozmosa souden komen b'oozlogen. Seggende mede dat 300 Stuypluden op Fozmosaas baazwater bezzeven / reets hy Coxinja waaren aangenomen. Ende hy Juko nog eenige weeken in Pekoe beztoeft hebrende / hadde hy wijdezs van eenige andere Chinesen / laatez uyt China obezgekomen / bezstaan / dat aan d' obezkomste van Coxinja naaz Fozmosa toen webezomme gzootelijks getwijffelt wiezde / bezmits gindez een gzoote roep was obezgeblogen van 't stezke en gzoote secours van Battavia in Capouan aangekomen.

En door
gevangne
Chineesse
soldaten.

Dit alles wiezde naderhant geconfirmeetz dooz twee van Coxinjaas solbaaten / geduprende den oozlog gebangen bekomen / dewelke op den 7. Septembez ende 20. Octobez 1661. onderzwaagt / bywilligh bekenden / dat Coxinja waazlijck 't boozgaande jaaz in Meertz / ende in Septembez / boozneemens / en gereet zp geweest om Fozmosa te komen obezvallen.

Door
Brieven
der Ne-
derlandse
Opper-
hoofden
uyt Japan.

Zijnde dit al mede dooz de Nederlandsche Opperhoofden van Japan in haare Brief van 15. Octobez 1660 / soodanig getuygt gelwozden / als dat splieden aldaaz seckelijck van de Chinesen / ende van de Colken bezstaan hadden / dat Coxinja sijn desstepn seckelijck tegens boozsz. tijd boozgenomen hadde gehadt uyt te boezren / maaz dat hy naderhant geresolveetz ende vast gestelt hadde hem liebez in sijn land als een soldaat te willen dooz vegten : als te sien onder N°. 16.

Ende uyt
Siam.

't Selve wiezde mede bevestigt dooz 't Opperhoofst van Siam / in sijnen Brief van dato 30. Juny 1660 / bzebez te sien onder N°. 17.

Door 't
fluyten
des vaarts
uyt China
op For-
mosa.

Ende waaz toe al veel bewijs van noode : Coxinja hadde nog onlangs te boozren booz d'aankomste van de Bloot / den baazt uyt China naaz Fozmosa / webezomme veel nautwez beslooten / ende meezdez bekommeetz als opt booz desen / daaz uyt sinnezs ligt te gissen waare dat Coxinja met de Compagnie niet veel goeds in den sin hadde.

Alle wel-
ke bewijs-
fen vander
Laan niet
wil geloo-
ven.

Maaz desen allen niet tegenstaande / Jan vander Laan, diense in Capouan noemden Jan tegen de reeden aan / ende seyden te wesen een man in Staatszaaken / ende in materie van Politie / soo ezbaren als een Dazken in de fabulen van Esopus / een bzusque en bzutale mensch / in summo gradu, opgeblasen / laadunc kent / bot-hoobeerzdig / onbezstandig / koppig / ende van een seez nozffe ende incibite ommegang / gelijck dese qualitepten in hem te wesen / sy seyden / te getuygen alle de geenen die maaz een uyz ofte twee in sijne combezsatie zijn geweest / ende mitsdien geen boozdez bewijs behoeben ; naaz dat aan hem alle de voorenbezhaalde swarigheden / gerughten / ende onsephbare boozteekenen van Coxinjaas obezkomste op Fozmosa seez omstandig waaren bezhaalt / ende dooz den Gouverneurz ende Raad alles wat dien eenigints aangaan konde / seez ampel getoemaniceetz / en hy mede / op sijne wijze / van alles sig g'informeetz / ende obezal van inspectie genomen hadde / so velde hy sijn oordeel daaz obez / *tanquam caecus de coloribz*, ende bezklaazde bolmondig uyt / dat alle dese gerughten / waazschuwingen / pzesumctien / indictien / informaticien / g'intezcipieerde bzieben / com-motien / blugten / ende te samenrottungen van de Chineesse Colonie op Fozmo-
sa /

En houd
staande
dat de vrede
wegens
Coxinja's
desseyn,
ydel ware.

fa / ende wat meez van dien nature ware / waaz mede den Gouverneur en Raad poogden te doceren van Coxinja's gewisse overkomst / dat pdez van dese dingen in 't bysonde / ende alle te samen geboegt / waren ongefondeert / onwaarschijnelyk / ende niet hoogez t'achten van het geklap van een oud wyf / booztgekomen uyt 't spinrolypzaatje / ende dat 'et selbe niet anders en waare als uytstoyfelen van een partyz vyle Chinesen / geen geloof meriterende / dattez nog waare blyk nochte schijn / ja ganes geene apparentie booz handen en waare dat Coxinja pets quaats in den sin gehad / ofte in toekomende op Formosa petwes soude willen / ofte dezben onbezneemen: ende in gevolge van desen oozdeelde hy dat alle 't geene men tot tegenweez met soo veele moeyten ende kosten gemaakt / ende by dez hand genomen hadde / waare onnut / ende de Compagnie te bezgeefs op soo grootte kosten gebzagt die men in toekomende wel bypelyk ende secur konde spaaren / dooz dien Coxinja nopt en soude overkomen. Ende ten eyzsten genoomen dat / tegens allen schijn / Coxinja de couragie ende stoutheyt hadde van over te komen / dat in soodanigen kas Formosa reeds dubbelt over strek genoech / ja dat de helfte dez wezken en volkig suffisant genoech waren om een partyz Chineesse honden (soo noemde hyse) te resistereen en afweeren / die geene soldaten / maaz niet anders als een partyz bezwyfde mannen waren. Ende veele diezgelijcke allegatien ende rodomontades meez bzagte hy boozt tot kleynachtige bes byants; wesende dit sijn geboelen / op sijn eerste aankomste op Formosa / over den staat daaz te lande / wegens den bezegden overbal van Coxinja. Soo gaauw was vander Laan, seiden die van Capouan dat hy in twee a drie weeken aanwesen / in eene booz hem bezeeinde staat / hy alles soo met een snap hadde weeten te penetereen / misgaderz in soo korten tijd / dez bepynsende Chinesen sezeretessen t'ontdecken / waaz over den Gouverneur met sijnen Raad / ende alle des selfs Doozsaaten / die dez Chinesen huren / naturel / ende andere hoedanigheden soo wel gekent en gefondeert hadde / soo lange jaaren waaren besig geweest dese dez Chinesen geheymenissen t'ontdecken ende naaz te bozffen / alhoevel te bezgeefs.

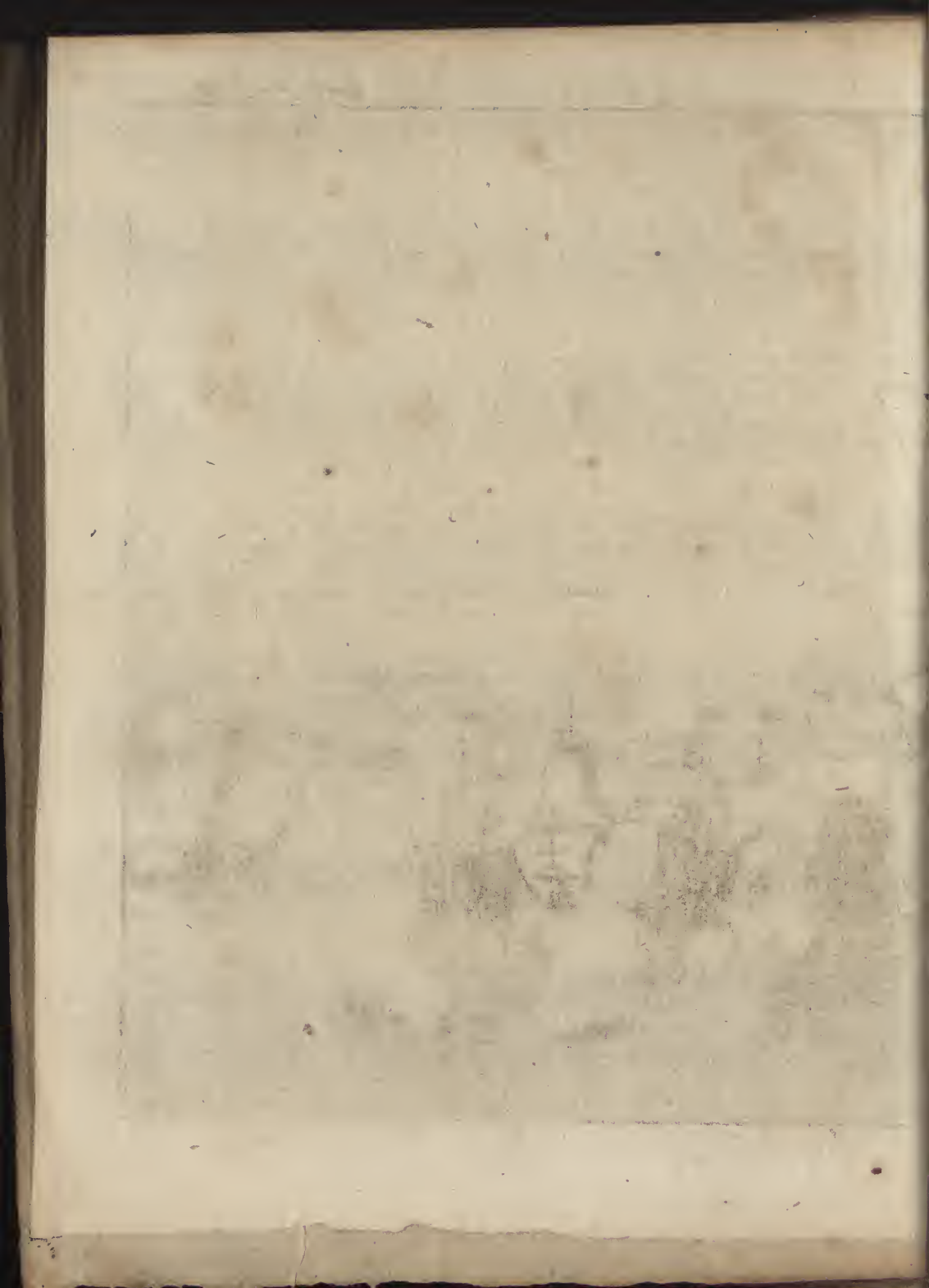
Jan tegen de reeden aan / hielde dit sijn geboelen heztnedig / op den 6. October 1660 / in volken Raade van Formosa / staande: nzerende wijdezs tezwijlen / na sijnre meeninge / groot opgeven des Mandorijns Coxinja, gelijk booz desen meezmalen gebeuzt was / als nu wederomme / booz t'uset bezschijnen van des selfs Oozlogsbloote / nog pets dat naaz byand geleek / in ydele wind ende rook bezdweneen waren / ende dat op Formosa geen onraad beznomen / ende alles bypten pericul in een tranquillen staat wesende / dat omme d'onkosten van de Secourz-bloote / die te bezgeefs aldaaz overgekomen waare / weder goed te maken / men metten eezsten behoazde te zeeden tot een spoedige resolutie van den togt naaz Maccao / volgens d'ozdre van den Heez Generaal ende Raaden van India / sijnen boozgang te doen neemen. Daaz jegens den Gouverneur ende Raad van Formosa / d'ongefondeertsejt van vander Laans geboelen hem waaren aanwijfende / dat alle de gerugten ende teekenen van Coxinja's overkomst / zebez het bezzek dez Bloote van Battabia / niet en waaren bezdweneen nogte quamen op te houden / maaz als nog bleven dupren / ende met veele pregnantez bezmeezdezt / dat Coxinja's achtezblijben niet en geschiede tez saakte hy van sijn deffeyn deffiteezde / nogte geen teeken en waare dat niets quaats in den sin gehad heeft; maaz dat hy Coxin wat was agtez uytdepynsende omme sijnen spjong soo veel te gewisfez te neemen / wanneez de Secourz-bloote bezzokken / ofte anderzints van malkanderen gefepareert / ende men t' minste op hem bezdzagt soude wesen / wesen be

En urgeert dat de Maccausse tocht behoort de voortgang te nemen.

Tegens 't eenparig sentiment des gantse Formosaans Raads.

wesende dit (te weteen de gzoote geinaachte preparatten van tegenstand / ende 't aztribement van dese Bloote) d'eenigste oorzaak waazom Coxin sijn oorlogsdessepen in Maazt / en in Septembes van desen jaare niet uytgeboort / maaz tot bequantere gelegentheyt opgeschort hadde; dat hy Coxin wijdezs soo gzootten bezies ende nederlaage in Rankin gehad hebende / ende door de Tartaren soo haazt bezvolgt wordende / dat tegens deselve / na alle apparentie / niet lang meeze soude konnen uytstajden / ende dan de noot hem gewisselijck dwingen soude eenbaillige retrajct / tegens dit geweld op te soeken; waaz toe hoor hem geene plaatese bequamez gelegen en waare als 't Eylant Formosa: ende dat van sijnen toezeg op 't selve Eylant / benebens beele bewijzen / nu meenigmaalen aangehaalt / 'et gene swakke presumtie ende inditie en moesten weesen / dat sijn overkomste haast aanstaande waare / van dat nu onlangs weder alle de Chineesse vaaztuygen naaz Capouan over te komen / belette / deselve by een bezgadezde / en in beslag hield / daaz uyt onsefbaar te gissen / hy de selve gedurig slagbaarzig was houdende / omme by de bequaamste gelegentheyt Formosa schielijck over den hals te komen. Dat boozdezs / in kas de boozs. Maccause togt boozgang moeste neemen / ende volgens ordze van Battavia daaz mede afgeschreept woerden 600 van de kloekste soldaten uyt Formosaas guaznisoen / men als dan in alle debesettingen / ende in plaatsen van 't geheele Eylant / niet meeze en soude overig behouden als omtrent de 900 koppen / waaz van 250 althans in 't sieckenhuys waren leggende / ende langsaame betezschap betoonden / waazinne / wegens aanstaande koude / tzaage genesinge te bezwagten stonde / ende dat / mitsdien 'et bequaamste ende geoeffenste volck bezzekkende / men in dese dangereuse tijd / overig soude hebben / benebens de sieken / een seer gzoot getal jonge en ongoeffende soldaten / waaz mede 't onmogelijck soude zijn de minste assaulten bezhyandis tegen te staan / ende daaz door Compagnie's staat daaz te lande / in 't uptezste gebaar gebragt weesen. Hebbende de Heeren Bewindhebbers in Nedezland / al in den jaare 1650 / wanneez de Chineesse Colonie op Formosa op bezre na soo gzoot niet en waare als tegenwoozdig / ende dat Coxinja in soodanigen onmagt tegens den Tartaz nog niet bezhallen en waare als in desen tijd / ende mitsdien booz sijn overkomste doenmalen nog soo seer niet te bzeesen en waare / gelteben 't ordonneren dat Formosaas guaznisoen / selfs in tijde van bzeede / in geen midez getal als in 1200 koppen en soude bestaan; welck guaznisoen als nu te willen bezminderen / zedert dat de Fortificatten daaz te lande g'augmenteezt / ende 't pericul van vyandlijcke inbaste gzootez gewozden waare / sulcks en quame met de gesonde redenen / Compagnie's inzeste / nogte met de goede meeninge van den Heer Generaal ende Raaden van India / gants niet over / als de welken uytzulkelijck g'ordonneezt hadden den Maccaussen togt niet andeers boozgang te doen neemen / als in geballe Formosaas staat in eene soodanigen tzaanquille onberoezde staat waare / dat aldaaz geene swarigheyt van eenigvyandlijcke attentaten op deselven te bedugten en stonde. Ende bewijse van den Staat van Formosa sig in soodanigen periculeusen staat behonbe / als opt booz desen gelweest waare / ende dat Coxinja's overkomste soo gewis op Formosa aanstaande zijnde / soo behoozde in dese gelegentheyt 't swaazste / dat is de sozge van Formosaas behoudentisse / 't meeste te wegen / ende den togt naaz Maccao nog booz eene wijle gestaakt te worden / ende agtezwegen te blijven / conform de goede intentie ende meeninge van den Heer Generaal ende Raaden van India / wien meeze gelegen ware aan de behoudentisse van Formosa / als aan d'ongewisse

wijfe incoorporeringe van Maccao / met eenige andere redenen ende moethen op dat subject passende / te sien onder N°. 18. Waar op den Raad / omme de gewichtigheyt van dese zaakke met een rijp ende volkomen oordeel t'overleggen / haar besluit over gemelten togt uytstelde tot den 20. van deselve Maand.

Op welken dag den Raad / over 't boozsz. subject / wederzomme by den anderen gekomen zijnde / ende by de boozgaande swarigheden nog gekomen wesende / dat de zieken in 't hospitaal leggende / seer langzaam tot geneesinge geraakten: dat mede de tijdinge van 't aanhouden ende beslag der Chinesen vaartuygen / door Coxinja in Nymup gedaan / nader bevestigt wierden: insgelijks dat Coxinjaas oorlogs-jonken twee van onse vaartuygen in de Discadores byandslyk aangetast ende qualijk getacteezt hadden: soo wierden de stemmen over den boozsz. togt gecolligeezt / stemmende vander Laan, benevens sijn tweede persoon met hem gehomen / tot voortgang van de Maccause togt; maar den Gouverneur / ende alle d'andere leeden van den Mozmosaansen Raad / waren eenparich van advijs dat men / omme alle de voorenbehaalde swarigheden / met deselve togt dit jaar nog soude supezederen tot srebzuarp aanstaande / ten eynde omme te sien en af te waagten / ofte inniddels booz Compagnie's staat eenige meezdere securiteyt / ofte goede bezanderinge hen mochten opdoen: 't welk by meezbezhept van stemmen in desen overwegende / dan soodanig g'arresteezt wierde / vreedez te sien onder N°. 18. alleenig was Capiteyn Pedelz, medelit desselven Raads / van advijs, aliez tot de finale resolutie te zeden / wegens voortgangh ofte stuyten van den Maccausen togt / dat men behoorde t'ondezstaan ofte men d'inclinatie van Coxinja tot de Compagnie niet wat dieper doozgonden en konde / ende dat men oock moeste traagten van sijne toerustinghen ende oorlogspreparatien / die op Nymup was makende / soo veel doenelikh soude weesen / oculaire inspectie te nemen / waar toe men een bequaam persoon naaz Nymup afvaardigen moeste / hommede 't pzetert van dese besendinge genomen worden omme antwoordt te hebben op sekeren Bzief van Battavia aan Coxinja geschreven: welken voozslag by vander Laan g'zettig toegestemt wordende / soo is dese besendinge aan Coxinja op dien boet beslooten ende voortgegaan op den 31. October 1660 / benevens eenen cibzelen bzief aan Coxinja, van inhoudde / omme beschept te hebben op de nog onbeantwoorde bzief van den Generaal ende Raaden van India aan hem geschreven / ende eenige boozdere klagten over Coxinjaas conduite omtrent de Compagnie: wordende de reste van de boozsz. resolutie de dexterteyt ende bequaamheyt des bzengezs van den bzief toebeztzout ende aanbevolen; de welke met dien bzief in Nipitup ariverende / ontfangt beleeft onthaal van Coxinja, die sig in alles geliet dat Compagnie's byzendschap niet was bezagende / ende oock wel met deselve begeezde te handelen / excuserende 't bezbod van den uytbaar der handeljonken naaz Mozmosa geschied te zyn / als boozdesen / tez saakke by deselve tot transporteringe van sijn volk selfs benoodigt waare geweest. Ende wijders discouzen boozballende / by hem selfs opgeheven / van sijnen toefstant tegens den Cartaz / ende van sijne groote oorlogspreparatien die op Nymup was makende: Ende den bzengezt van den bzief deselve wat vreedez soekende t'extenderen / soo bzak Coxinja, niet min goed politikh als braaf soldaat / deselve met dese reden hozt af: Dat hy niet gewent was sijne desseynen t'openbaren; maar dickwils een gerucht om de west maakte; als hy ooft aan te gaan in 't herte beslooten hadde. Ende sond booztes den bzengezt des bziefs met eene antwoordt wedez te rugge; welke sijne antwoordt wy waezdig oozdeelen alhier in 't geheel t'inscreren / tot be-

Dies 't be-
sluyt des
Raads
over de
Maccause
togt nog
wat uytge-
selt word.

En eynde-
linge ge-
resolveert
deselve
togt nog
uyt te stel-
len tot
Feb. 1661.
En onder-
entussen
eene be-
sendinge
te doen
aan Coxin-
ja.

Schrijven
een brief
aan Coxin-
ja.

Coxinja
veynst.

Is politikh

toninge dat dese natie soo barbarifch / woest / nochte wild niet en zijn / als aan sommige wel wijs gemaakt word; luidende gemefte briez uyt de Chineeffe taale getranfateert aldus:

Den Veldheer van de Krijgsmagt op de Kust van China Coxin, send desen Brief in antwoord, aan den Heer Gouverneur van Formosa.

Sijne ant-
woord.

V Erre van U E. zijnde, hebbe U E. brief met sonderlinge vreugde ende toegentheyth tot de Hollandse natie wel ontfangen, ende den inhoud desfelven meer dan eens herlesen hebbende, de meening daar uyt duydelyck begrepen, mitfgaders tot een inleyding gesien, hoe dat U E. veelerley valsche uytstroyfelen gehoort, ende vervolgens voor de waarheyth schijnt opgenomen te hebben.

Geruyme jaeren geleeden, ten tyde mijnes Vaders *Equans* regeeringe, als wanneer de Hollanders op seekere plaatsē ontrent Tayouan hunne residentie quamen te nemen, heeft den selyen den algemeenen koophandel, tuffen die plaatsē en China t'exerceren, g'opent, aangewesen, ende successive vervolgt.

Welke ik, staande mijne regeeringe niet en hebbe vermindert, maar veel eer getracht te doen toeneemen, gelijk te blijken komt aan de wederzydse vaart der Joncken, waarinne byna geene tyt vruchteloos en is verbygegaan, 't welck U E. voor geen kleene weldaet van my en behoort t'achten, des niettegenstaande blijft U E. van mijne goede genegentheyth die ik den Nederlandsen Staat oprechtelyk ben toedragende, nog twiiffelen, in geduyrige meeninge van dat ik met mijne macht yets vyandlijks tegens U E. land soude hebben getracht t'ondernemen; zijnde 't selve een geruchte geweest, na allen schijn, door een deel uytfschot van quaatgunstige menschen uytgestroyt, hebbende nu geruyme jaeren in dese mijne Landschappen, tot wederwinninge derselven, met mijne Krijgsmagt den oorlog soo sterk gevoert, en daar mede alomme soo veel te doen gehad, en noch hebbe, dat mijne gedachten niet en konnen geweest zijn, om yets nieuws tegens een kleen gras voortbrengend landt te gaan ondernemen: Hier toe heb ick een gebruyk, dat wanneer ik betig ben om alle saaken tot den oorlog behoorlijk toe te ruiten, ende deselve vaardig zijnde, laat ik dog abusivelijk uitroepen en verbreyden, dat ik voor heb een exploit oostwaart te doen, in welken gevalle, volgens mijn voorgaande heymelijc besluuyt, sulks gelijk als westwaarts uytgevoert wert. Hoe kan dan nu den gemeene man mijne verborgen gedachten weten, en vertellen wat eygentlijk mijne meeninge is, welke aan niemand g'openbaart word? Middelerwijl geeft U E. veel gehoors, en geloof alles, ja zelfs ook (dat immers niet goet en is) dat ik den weg des handels soude hebben geslooten. Nu dereden waaromme datter soo weynige Jonken over en weer varen, spruyt uyt de heffinge der sware tollē en ongemeene vexatie, welke den Koopluyden onder U E. gebied, in het in en uytvoeren der goederen, werden opgeleyd en aangedaan, waar door hun (vermitsē geen voordeelen, maar eer schaaden te bevaren komen) de beenen gelijk als gebonden blijven.

Desen jaere was den Tarter met een seer groote macht na dese benede landen afgekomen, om in eene slag een eynde des oorlogs te maken, waar op gevolgt is, dat wy op den tiende dag onser vijfde Maane elkanderen vyandelijc hebben aangetast, ja foodanig getroffen, datter over de hondert haarer Officiēren, en een ontelbaar getal Tarterse soldaten soo in de kaars gevlogē als gevangen bekomen zijn: d'overgeble-

gebleven te hebben, hun door groote schrik ter vlugt begeven, en alsoo gefalveert, sonder hun in diervoegen wederom te derven vertoonen. Korts hier op heb ik my met mijne gantsche magt en onderfaaten van 't Eyland Aymuy af naar Kemuy begaeven, latende 't selve als verlaaten voor den Tartar ledig open leggen, gedenkende hem niet alleen door dat middel af te lokken, maar ook gelijk als in een fuyk te vangen, en sijne magt geheelijk te vernietigen, sulcks dat de kooplyden haare Joncken t' hunnen eygen nutte, als voornamentlijk tot berging van haare Vrouwen, Kinderen, en eygene goederen in dit geval hebben moeten gebruyken, om henfelven alsoo van alle toefchijnende onheylen (welke haar in 't afwefen fouden hebben konnen overkomen) te verhoeden, hier behouden: en wat fal men hier meerder toe seggen ofte besluyten.

Nog segt U E. dat d' onderdanen van U E. gebied, in de Piscadores handelende, vyandelijk fouden zijn aangeranf: Indien sulcks is gefchied, 't selve is buyten mijne kennis en gebod, en apparent door d' Autingpoife roovers, ofte wel door eenige Vagabonden, in de Piscadores hen onthoudende, op mijnen naam verricht, 't welk evenwel mede niet voor feeker weten kan.

Dat ik, volgens U E. fchrijvens, op sekere brief, van Battavia bekomen, geen antwoord en soude hebben gegeven, is my ingevallen, dat nu vier jaaren verleeden, eene Brief; nevens een Geschenk van den Generaal ontfangen hebbende, mijne antwoord niet alleen ten behoorlijke tijde daar op gevolgt, maar ook deselve schenkagie wederom te rug gefonden is, en oock ten selven tijde gefchreven noopende het aanhaalen mijner Joncken, ende het neemen van derselver ingelaade goederen. Hier op door den Generaal weder g'antwoord zijnde, is my deselve Brief voor Nancijn wel overhandigt, in dewelcke ick onder anderen gefchreven vont, hoe dat aan mijne waarderinge van sekere twee mijner Joncken, met haar ingeladen geld en goederen, door de Nederlanders aangehaalt, foodanigh wierdt getwijffelt, dat sels het meerderdeel daar van eene onwaerheyte is opgenomen geworden; waar mede men alsoo getracht heeft mijn de mond te ftoppen; sulcks dat ik daar uyt niet anders besluyten konde, ofte sijn Edelheyte wiste my voor dese pretentie niets te wille: wshalven ik, als de verstandige, by mijn selven besloot met dese geringe faake gedult te neemen, ten eynde door meerder vermaan, hier uyt geen tweefpalt, tusschen onse wederzijdsde oude vriendschappen, mocht komen te spruyten. Het afschrift mijnes Briefs, voor vier jaaren aan den Generaal afgefonden, fende ik als nu U E. mitsdesen toe, op dat U E. daar uyt soude mogen sien, wat doenmalen hebbe gefchreven, ende wyders soo naar U E. best bescheyden oordeel foodanigh daar mede te handelen, daar door alle verdere onlusten en wederzijdsde quade gedachten mogen vermijdet, ende in plaatse van dien d'oude vriendschap eendrachtelijk gecontinueert worden. Soo haast den Tartar sig nu wederom in 't stuk des oorlogs begint stil te houden, fal ik van mijne zijde versorgen, dat de handeljonken weder na derwaarts vaaren, met verfoek dat U E. van sijner zijde, tot accommodatie der kooplieden, ook alles goeds daar toe dienftig na billikheyte gelieve te contribuieren, op dat de selve eenig voordeel bevarende, hun daar over mogen verheugen, ende van alle kanten alsoo menigvuldig toevloeyen.

Gefchreven in 't veertiende jaar, den 19. dag der 10. Maane, na de regeeringe des Koninks *Indick*.

5 st den
Handel
weder
open.

Omina
ende voor
spookfe-
len van
Formosa's
aanstaan-
de onge-
luk.

Troos hiez op / omme die van Formosa alle agterdoet te beneemen / ende in slaap te wiegen / seide Coxinja, als beloofd hadde / den handel weder open / ende stonde de Tonken den vaart na Formosa weder toe.

Maar 't was hiez quaat vossen met vossen te vangen; men wiste dat *fistula dulce canit volucrum dum decipit auceps*. 't Aldereyeste ende principaalste fundament / daaz op men de vrese van Coxinjaas oorlogsdreppn / tegens Formosa / gebout hadde / waare gelooest de speculatie van des selfs bekommende ende benazden staat / daaz inne hy dooz den Cartez stont gebragt te worden. Du was besen sijnen staat eenige jaaren herwaarts niet bezbetert / maar van tijt tot tijt soodanig bezezert / ende in sijnen slegten postuur gebragt / dat ijt den Kijcke van China ten lande ijtgedreben / op de naast aangelegene Eplanden / sig booz 't gzoote geweld bez haat bezbolgende Tartaren moeste verschuylen ende onthouden / gelijck daaz van de gerugten ijt China op Formosa dagelijck quamen overvliegen / ende hy selfs in sijnen voozgaande brief niet en konde ontkennen. Hadde men opt reden omme booz Coxinja bedugt te wesen / soo oordeelde men dat 'et als nu de regte tijt waare op sijnne hoede te zijn. Coxinja die agoniseerde / ende stond alle oogeblicken den laarsten snik van staat te geeven / nezens was hy lange booz den Cartez secker; Formosa was d'eenigste ende bequaamste plaarse die hem redder konde / ende daaz op hy 'et ook aanleede; alles wat men hoozde ofte sag / getuygden daaz van; hemel ende aarde voozsejden dat den Formosaansen staat haaren ondergang was voben 'et hooft hangende. Soo het anders waaz is dattez omina ofte boozspookfelen zijn die wat quaats voozspellen / soo heeft men soodanige hiez al mede gehad: d' Ongemeene gzoote ende schrikkelijcke aazibeving van 't voozgaande jaaz / die wel veertien dagen lang agtez den anderen duyzde / scheen een getoofte boozboode van des hemels toozne ende drepgende straffe. Onder den gemeenen man ging mede een seggen dattez eene Meerminne in 't Canaal haaz hadde beztoont: de soldaten bezhaalden malkanderen / dattez op sekerer nacht in Compagnie's wapenkamer soodanig een tumult ende gelisak van albezhande wapentuyg onder malkanderen gehoozt waare / als oftez eenige duysent mannen een bataille lebezden. Dit was wel een gemeen gerugte / maar sondez sekeren authenz. Van hoedanige nature mede was 't seggen / dat men op sekeren nacht eene van de punten des Hoornbezcks in lige blam gesien hadde: item dat men op 't galgevelt / tusschen 't Kasteel ende Stad / een jammerlijck gekiez / als van sterbende menschen / gehoozt hadde / waaz van men de stemmen tussen Hollandezs ende Chinesen wiste t'onderzschepden: ende op een andere tijdt sagh men 't watez omtrent 't canaal in buyz en blam bezandert / ende veele diezgelijcke dingen daaz / waaz van pdez kan gelooben 't geene hem goet dunkt / dattez aldaaz soodanige pzaatjens booz den oorlog onnegingen / is waazagtig; ende geduyrende den oorlog zijn dibezeze dingen voozgeballen / die men op deese boozspookfelen gemakkelijck appliceren / ende als bezbullinge van 't boozsejpe konde neemen / sic ludit in humanis divina potentia rebus.

De Mac-
causse
tozt word
geheel af-
gekeurt.

Den byzenger van Coxinjaas brief weder te rugge gekiezt weseude / ende de tijd bast beginnende te naaken om over den Maccause tozt d'eyndelinge resolutie te moeten neemen / soo wizezde / omme redenen van Coxinjaas gewisse aanstaande overkomst / hiez voren ozdentelijck bezhaalt / hy den Goubezneur en Raade van Formosa / met meerbezheyt van stemmen geresolveert ende beslooten / dat men 't exploert op Maccao gants geenen booztgang en konde laaten neemen / ende dat d'overzesonde militie tot bewarlinge van Formosa souden behouden ende g'imploereert

ploeyert woerden / te sien onder N°. 19. waaz op men bezvolgtus meezdere wercken / tot bezsterkinge des Kaaskeels by dez hant nam. Den soldaten / wiens tijdt g'expireert was / ende omme na Battabia te bezzekken aanhieiden / wiezdt dit jaaz hunne bezloffinge ontfeyt / ende geboden nog een jaaz obez te dienen. De lantdag van desen jaars 1661 / wiezde webezomme booz een jaaz opgeschort : den uytboez van padye mede om rebenen wat nauboez bepaalt : van beele gebaazlijke swakke plaatsen / die booz bezbod van Battabia niet en mogten gefortificeert woerden / zijn de Chinesezen gebouden te bezhuyssen / en die te bezlaaten : ende men selde sig boozts in alles in foodantige postuur van defentie / als de geene die den byband metten eersten waren bezwagtende.

Maaz tegens 'et neemen van de boozsz. resolute / hante vander Laan sig dapper tegen / alles bybzengende wat inmeez konde tot pezsantie / dat de sustenue / ende 'et boozgeben van Coxinjas obezkomste / niet andezs en waare dan eene ydele opgebatte bzeefe van den Goubezneur ende sijnen Raade. Hy dzong seer hazt aan op den booztgang van de Maccausse togt / ende siende dat alles niet helpen wilde / ende meest alle de stemmen des Raads tegen hadde / nam sijne colere in hem d'obezhand ; hy bzeekt 't respect dat aan den Goubezneur schuldig was / den selben in alles querellerende / ende met beele baggatellen aan boozt komende ; dan klaagt hy dat men sijn pezsoon bilipendeert / dan heeft men hem op sijn azribement niet behoozlijk ingehaalt : den Goubezneur hadde hem behooren buyten aan de waterkant / ende niet in sijne woonninge aan de rzappen staande / t'ontfangen : men hadde hem g'affzontceert dat men de blagge van een kleyn scheepje / dat men in Capouan / ende andezs geene was hebbende / hadde laten wayen / ende afgenomen van 't schip daaz mede sijn Edelheyt obezgekomen waare. Als hy te boozschijn quam / wilde hy / dat de soldaten behoozden soo wel booz hem / als de pezsoon des Goubezneurs / in 't bolle geweez haaz te pezsenteeren / ende beele andere diezgelijke beufelingen meez / waaz van dit soo eenige staaltjens zijn / niet waazdig te bezhaalen / duzde hy al booz den dag bzengen / ende selfs den pezsoon van den Goubezneur dzeygen dat hy hem dit wel betalen / en webez te passe bzengen soude / gelijk hy op sijne komste op Battabia ook rijkelijk gedaan / ende bezzoosfaekt heeft / dat Generaal ende Raaden van India / obez dit wezk van Capouan / geene kleznie misflag begingen / en haazlieden niet weznig ten toon hebben gestelt ; maaz ofte hy vander Laan booz haaz Edelhepts met eene goude keeting daaz obez is bezoont gewoerden / hoedanige eene abusibe in eene andere gelegentheyt ontfangen hadde / sulks en hebbe noyt beznoomen / maaz wel dat hy op sijne webezkomste uyt Nedezland in India / by haaz Edelhepts sijn danck hiez obez al was wegz hebbende / wanneez appzehendezden dat op vander Laans rappozt een weznigje te boozbartig waren geweeft. Maaz wy souden hiez wel gehel van den weg afge raaken / daazomme laat ons vander Laan maaz expedieren ende boozthelpen naaz Battabia ; want de Maccausse togt afgestemt zijnde / soo staat hem alles in Capouan tegen de boozsz ; Goubezneur ende Raadspezsoneen zijn maaz een partz poltzonnen / niet waazdig by sijne couragie te bezgelijken. Edog sal ymant hiez mogen bzagen / was desen vander Laan dan soo dom ende bot / dat hy alleenigh niet en konde bezziyen / 't geene van alle d'andere soo klaaz gesien / ende naakt boozgestelt wiezde / ofte was hem soo beele aan den Maccausen togt gelegen / dat hy daazomme sulken haznas aanzekken moeste ? Wy antwoozden daaz op / deselve bzaage mede aan dibeze pezsoneen in Capouans belegeringe geweeft zijnde gedaan / ende daaz op tot antwoozd bekomen te hebben / het alle bejde waaz

Waar vander Laan sig (te vergeefs) dapper tegenstelt. Dies scheld en querel leert hy Gouverneur en Raad.

Dreyge daar van revengie te nemen.

Oorfake van vander Laans colere.

te weesen / namentlyk noyt gebleeken te zijn dattez veel bezstand in hem steekt :
 ende aan de Maccausse togt / sepdense / vooz hem meezyde als vooz de Compagnie
 aan gelegen waare. *Iki bzaagde / waazom? ende kzeeg tot antwoord / Auri sa-
 cra fames quid non mortalia pectora cogis.* dat is : Dat bezoozsaakt de geldsugt niet
 al in des menschen heyt. Jan vander Laan, sepdense / hadde reets vop andere plaat-
 sen in India / de Postugeesen / tegens gegeven woord en parole / lustig geplon-
 dezt / ende geene kleine schatten daaz by bezkzeegen / waaz van de smaak hem nog
 in de mont / ende 'et geboelen in den boedel stak. De Postugeesen op Maccao wa-
 ren berugt dat aldaaz gzoote rijkdommen by een bezgaderzt hadden / ende beele
 schatten besaaten. Hiez mede hielde ik op van bzaagen / houdende mijne nieuw-
 gierigheyt voldaan / bezmits van toen aan wel raaden konde / waazomme
 vander Laan dees Maccause togt soodanig hazt bezvezde : en sekerz de Man en
 hadde geen ongelijk / hy was 't alleentig niet die in korte jaaren gzoote schatten
 in India hadden obezgewonnen / sondez dat men weten kan hoedanig sp'ez aan-
 gekomen zijn ; van welke togt hy dan bezsteeken weseude / was den haat die daaz
 obez tegens den Goubezneur opnam / onbezsoenelyk / tzagtende den selben obez
 al op 't seeljkste te denigzeeren / ende tot bezdez des Goubezneuz / soo vooz
 waazheyt bezhaalt word / spande aan met een pazty gemisconteezde suppoosten
 (hoedanige ondez alle regeringe gebonden worden) waaz ondez ook eenige die
 dooz den Goubezneur vpt den dzek geholpen waren gewozden ; maaz dat aan te
 mezken staat / niemant van de regeringe en was in dit stuck met vander Laan
 eens. Dese luyden na een nieuwen Goubezneur haakende / op hoope van haaz
 intzess daaz betez hy te binden / bezkilaren benebens vander Laan ; dat slyeden niet
 en geloofden dat Coxinja opt in den sin soude hebben gehadt / nochte ook nimmer
 boozneemens en soude worden van byandelyk op Formosa obez te komen. Ende
 op sekerz Bastinaal / ten huys van een Ondez-koopman Thomas Baly, benebens
 vander Laan, met boozdacht by een bezgaderzt / wanneez den wijn in 't lijf hun
 bezhittende / den besten man maakte die van de regeringe aldaaz 't meeste quaat
 wiste te spzecken. Zoo concspieren slyeden gesamentlyk sekerz geschzift / ofte
 beztoog van den Formosaansen Staat / ondez anderen van inhoubde / dat den Gou-
 bezneur / tegens alle apparentien ende waazsehljneljkheden van eenes aanstaan-
 de oorlogs / alleen met een ydele breefe behangen / dooz sijne maniere van doente
 ende genaude inguisitie tegens de Chineeße natie / dezselbez Colonie van For-
 mosa bezjaagde / den inwoondez bedozf / den handel ruineezyde ; ende dat gebol-
 gelijk by continuatie van sijn Goubeznement / 't geschapen stonde dat Compa-
 gnie's staat daaz te lande geheel in dupgen soude bezvallen &c. Welk geschzifte
 des anderen daags / wanneez wat uytgeslapen hadden / en de hitte des wijns
 wat bezhoekt waare / slyeden gebezgt wozydende met hunne naamen t'onbeztee-
 kenen / soo en wasser niemant thuyz / d'eene dit / ende den anderen wat andezs
 daazinne willende gecozrigerezt / af-en bygedaan hebben / waaz dooz 't ongetee-
 kent is bezbleben : edog aan vander Laan tot instruetie was dienende / van 't gee-
 ne tegens den Goubezneur op Battavia inzagte / benebens dibezeße bzieben van
 dese quanten aan haate vrienden op Battavia geschzeben / bezvult met klagten
 tegens den Goubezneur ende de regeringe van Formosa / dezselben ydele breefe /
 na hunne meenige / op 'et breefste uytmeeteude ; met welke bzieben vander Laan,
 in February 1661 / met twee scheepen Dolphijn ende Bezgoes / misnoegt na
 Battavia beztrok / benebens sijne medegebrachte Kzjgs-Officieren / die weder
 mede nam / ende men wel gezene op Formosa wylde gehouden hebben / maaz
 mogte

Hy cen-
 spireert
 met eeni-
 ge quaat-
 willigen
 tot verderf
 des Gou-
 verneurs
 en Raats.

En ver-
 tiekt met
 sijne Offi-
 cieren
 malcon-
 rent na
 Battavia.

mogte om redenen niet geschieden / Blijvende de soldaten alle te samen aldaar / woordende de resterende schepen van dese Secours-bloote / in diverse tijden / naaz diverse plaatsen van India bezdeelt en bezonden / uytgesondezt de schepen den Hector en 's Gravelande / benevens 't Piuytje de Dink / die men tot bebeplinge van Capouans Rheebe / mitsgaders 't Jagtje Maria / omme tot een Advijs-jagtje te gebuyken / aldaar was overbehoudende.

Tot dus bezre hebbenwe gesien des byands toeleg tot inbaderinge van Formosa / ende daazentegen dez Nedezlanderden preparatiende toerustingende tot afkeeringe van denselven / waazinne wat wijdbloopig geweest hebben / voornaamentlijk om twee bysondere redenen : Ten eezstelijck / om dat dit een materie is die aan ydeer een soo wel niet bekent en kan wesen / als wel zijn de singuliere actiende ende daaden / gedurende desen oozlog boozgeballen : Ten anderen / omme dat dese de voornaamste daaden zijn / dewelcke men den Goubezneuz ende Raade van Formosa / in kas van haare bedieninge / toerekent booz misdaden / onnodige vzeefe / partikuliere driften / tyrannike bejegeningende / webezspannige moedwilligheyt / obstinatie / haznekkigheyt / bezwoepelijcke stoffigheyt / schandelijcke bezsaagtheyt / ende ondankbaarheyt en wanpbez / ongehoorbe moedwilligheiden / die 't bezbez van Landen ende Steeden bezoozsaakt hebben / ende obezzedinge van dez Hooge Oberighepts bevelen. Waaz byaagten specifike welcke dese misdaden zijn / ik sal deselve alhier in 't kortze repeterende aantwijzen.

In den beginne van Coyetts goubeznement / vonde hy den handel en vaart op China dooz Coxinja geslooten te wesen ; dies met goedvinden van synen Raad / send den Chineessen tolck Pincqua naaz Coxinja, omme webez openinge van den boozsz, vaart ende handel te bezzoeken / gelijk ook obtineezbe ; ende dit was d'eezste misdaat / waaz dooz d'ingesetenen geruineezt / ende de Compagnie's heerlijcke ende diezgekochte domeynen (op Formosa) aan haaren dood byand / den hezdenen schelm Coxinja obezgelebezzt zijn geworzen. Gelijck den Fiscaal in synen eysch art. 11 / tot art 26 inclusibe / hiez agtez gepzoduceezt onder N°. 20. deselve inddelen gelieft te gebuyken / om dese luyden van lijf en leeven te beroeben.

Doorzbez soe hadden Goubezneuzen Raad van alle kanten / in diverse tijden / meenigboudige waazschutwinge ontfangen / ende daaz benevens beele gelwisse indditiende ende teekenen bekomen / dat Coxinja toelepde Formosa t'oberzompelen. Welcke dingen den Goubezneuz ende Raad niet in de wind geslagen / nogte bezwaazloost / maaz daaz aan geloof gegeven hebben / ende d'albezminste gerugten van Coxinjaas desseyne seez naukeurige onderzogt. Ende dit was haare swaazste ende hooft-misdaat / dewelcke den Fiscaal art. 29. 30. 31. en 32. noemt een bevinge *ad strepitum pulicis*, een *zamor panicus*, een onsteltentisse op een oud wijsz pdel geklap.

Hiet de boozsz. geloobigheyt / van dat den byand op Formosa toelepde / zijn alle d'andere misdaden ontsaan ; te weten / de sozgbulbige preparatiende des Goubezneuzs ende Raads / tot afweeringe des byands / by dez hand genomen / ende eezst de geweldadigheyt, van dat men de soldaten / wiens tijd g'expireezt was / tegens haaz dank heeft opgehouden art. 33. omme Formosa van volck niet t'ontblooten.

Hiez uyt volgde mede de misdaat / van den Formosaanse lantsdag opgeschort te hebben, art. 34. geschied / op dat in kas van schielijken obezbal des byands / d'inwoonderen van hunne hoofden niet ontbloot soude wesen / ende dat gedurende deszelfden absentie / de Formosanen niet en mogten oppgerokkent worden / maaz gereed konden zijn / in een gecombineezde magt / de bevelen dez regeringe te gehoozsaamen.

Misdaden door Coyere en synen Raad bezaan in 't preparerende van defentie, volgens 't seggen van die van Battavia.

Item de misdaat van tyrannike proceduren, art. 35. 36. en 37. van dat men de Chineeffe natie op Formosa / wegens Coxinja's overkomst bezdagt / van hunne Oustens en Opperhoofden beroofde / met in tijts sig van deselve te bezekeren / ende haaz in gyselinge te bewaaren / op dat de rebellige Chinesen tot geene hoofden / ende den brand tot aanlepdens en konden beztrekken. Als mede dat men bijf stueks Chinesen / op grobe leugens bebonden / doozscheperamen van des bypands gelegentheyt onderbzaagde.

Item dat men de te samenworinge der Chineeffe landbouwens beztrojde ; ende omme op deselve een wakend oogge / ende haaz onder subjectie te konnen houden / gelaste met haare roerende goederen onder de Raafcelen hun booz een tijd lank neder te setten ; ende voozders gelast de landhuysen de deuren ende bensteren af te neemen / en sommige te raseeren / op dat aan den brand booz geen beztrek ende schupplaatzen souden mogen dienen. Ende dat men voozders de Chineeffe pachters / die de Formosanen kleynhartig waren makende / ende tegens de Compagnie ophitsende / up de dorpen deede delogieren ; ende eenige dypfenden saliken padpe / die niet weg gebœzt en konden woerden / liet verbranden / op datse den brand tot boedfel niet en souden konnen dienen ; als mede dat men de rebellige Chinesen van 't Eplandt Lamey met geweld dede delogieren : sulks noemt den Fiscaal art. 39. 40. 41. 42. en 43. eene misdaat van de luyden / sonder de minste barmhertigheyt met vrouw en kinderen op den dijk te setten.

Item dat men de Chineeffe baaztuygen op Formosa booz een tijd lang ophielt / omme de brand niet te beztrekken / ende tijdinge van Formosa's toefant te konnen overbringen : als mede dat men op agtezdagt van aanstaande oorlogh / aan Coxinja's baaztuygen bezbod dede in grooten getalle op de Formosaanse kusten / met haare baaztuygen / onder schijn van Disscheys / niet te mogen swezen : item dat men diverse Chineeffe brieven van Coxinja's desepn meldende / intercipieerde / ende d'aankomende Chinesen daaz op seer genaute onderbzaagde : sulks noemt den Fiscaal art. 44. 45. en 46. eene misdaat van Visneering ter Zee gestut, ende den koophandel van bupten gebannen dooz sware aresten / onlijdelijke inquisitien &c.

Doozders dat men 't aanstaande pericul / daaz mede den Formosaansen Staat gedzegt wiezde / aan de Hoge Overigheyt den Generaal van India tijdigh bekenit maakte / ende haazlieden om een suffisant en spoedig secours heeft duzen bezsoeken : dit noemt den Fiscaal art. 50. 51. en 52. een misdaat van brandbrieven te schrijven sonder fundament van vreesse.

Opndelinge dat men de Krijgsmagt van Battabia gevonden omme daaz mede Maccaus t'invaderen (edog met speciale last / ingeballe Formosa in geen tranquillie / maaz in een periculose staat waare gedzegt van den brand g'attacqueert te woerden / dat men als dan dese macht soude hebben t'employeren tot conservatie van Formosa, sonder den Maccausen tocht sijnen voortgang te laten neemen :) ende dat den Formosaansen staat in 't upreysse gebaaz wesende van overrompelt te woerden / men de gemelte togt met eenparigheyt van stemmen, conform de gegeven ordre, heeft afgestemt, ende 't volk aldaar behouden, tegen 'et sentiment van *Fan vander Laan* : sulks noemt den Fiscaal art. 55. tot art. 84. inclusive / obftinatie, hertneckigheit, particuliere driften, wederspannige moedwilligheyt ende overtredinge vander Hooge Overheys bevelen, benebens nog eenige andere kleene misdaatjens niet waazdig als baggattelles alhier alle te samen te specifiseren.

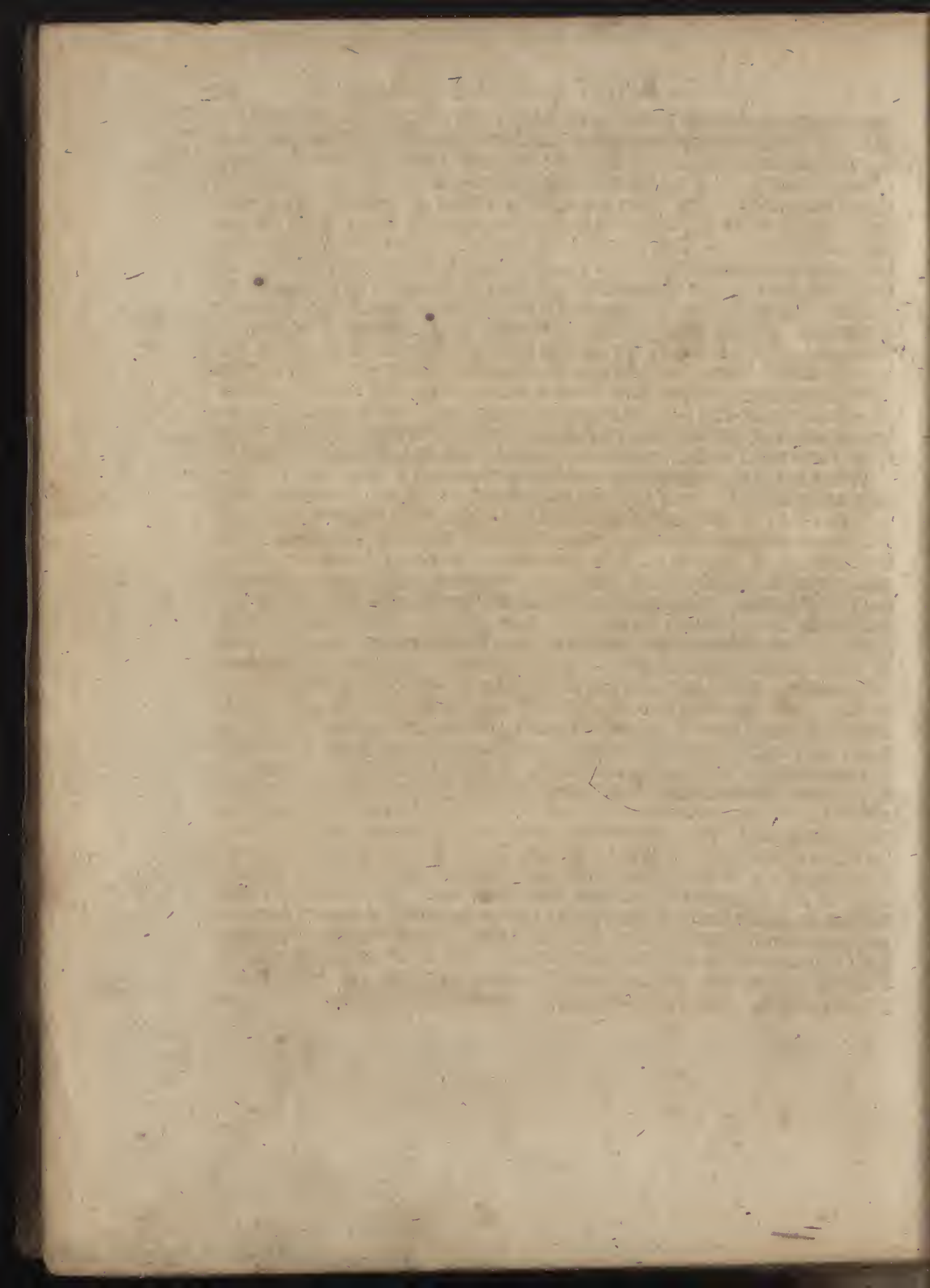
Dewelke
geene
misdaden

Welcke misdaden / dooz den Fiscaal in sijnen voozsz. eysch tot middelen gebruykt wesende / waaz op syne conclusie van den hals sunderende is / wanneez by onpaz

onpartijdigen g'examineert staan te worden / soo is 't onmogelijk ofte men sal in de hoogste verwonderinge moeten bezvallen / en niet kunnen begrijpen *qua fronte*, den Fiscaal alle de vooren gespecificeerde saaken tot misdaden heeft durven toerekenen / daar nogtans op den 21. September 1662. (wanneer synen eysch in *inditio* g'expibeezt is) de selven meest alle te samen (excepto d'agterhoudinge van de Marcause togt) reers by de Hooge Oberghept in haare Missiven van dato 22. April/ende 16. July 1660 waaren g'approbeerz ende goedgekeuzt geworzen / gelijk hiez vooren specificce pag. 28. en 29. aangewesen is getworzen / ende eenmaal goed gekeuzt / hoe konnen die *ex post facto* wederzomme tot misdaden komen te bezanderen? 't welke nogtans in desen / dat seer remarkable is / is komen te gebeuren / alsoo de Generaal ende Raaden van India / des jaars daar aan / te weten op 21. Juny 1661 / alle 't geene in haare brieven van 22. April / en 16. July 1660 / desen aangaande reets g'approbeerz hadden / aldaar in die van 21. Juny wederzomme disapproberen (waar van in 't tweede deel hiezede) ende booz misdaden erkennen waar over den Gouverneur en Raad ten hoogsten straf waar zijn / dewelcke daar over ook van haare bedieninge ongehoort deponteren / en tot haare straffe t'ontfangen / naar Battabia op ontbieden: ende op desen voer sal misschien de Fiscaal de boozs. middelen als misdaden g'imploeezt hebben. Maar daar op staat aan te merken / dat elf dagen naar den boozs. 21. Juny / te weten op den 4. July 1661 / de Generaal ende Raaden van India haare boozs. gevoelen van 21. Juny / aangaande de toegerokende misdaden / wederzomme gesupbezt / ende de daaden op 22. April en 16. July goet gekeuzt / de novo g'approbeert hebben, alsoo in gemelt schryven van 4. July 1661 / slieden den Gouverneur ende Raaden van Formosa / in alle haare ezampten ende bedieningen wederzomme hiezselben ende bezordineezden als booz desen waar te neemen / ende mitsdien 't opperbewind van Formosa wederzomme in haare handen toebetrouden: sulks dat de Fiscaal blijft quaat te heuren / 't geene by de Hoge Oberghept geapprobeert is geworzen. Waar by wel te sien is hoedanig in Formosa's zaake gewaggelt wize / zijnde men besig geweest met d'eene dag af te stemmen / 't geene men in wepnige dagen te horen al vast gestelt hadde / ende dan wederzomme / als 't te laat was / tot 't eerste booznemen heerende / niet wetende over wat boug men 't het beste soude wenden. Formosa was bezlooren. Dat gaf by alle indiaanse nactien / en by de Heeren Bewindhebber in Nedezland een grooten roep. Den Gouverneur ende Raad van Formosa waaren de naasten / die wegens dit bezlies konden aangesproken worden. Dese van hun gemoed en eere niet konnende impetzeren van sig selben aan dit bezlies schuldig te maken / seyden ront wpt / dat hun de handen te kort gebonden / de seconzissen niet sufficient genoeg; en met een woord: Formosa by die van Battabia bezwaarloost ware geworzen. Hiez mede was 't alles bezkochen: hadde men dese los gelaten / men en soude met de Heeren Majores geene vrienden gebleven hebben; die souden wel eens gesepd hebben: Vrienden geeft eens rekenfchap van uwe huyshoudinge; daar van wel ligtelijkt eenige in d'uytzerste duysternisse / alwaar huylinge ende knazfinge der tanden is / souden geraakt hebben. Maar hiez van genoeg / ende nu tot den Oozlog.

maar roem
ende belon-
ninge
waardige
daaden
t'achten
zijn.

Irresolut-
heyt des
Generaals
ende Ra-
den van
India, in
de saake
van For-
mosa.

't VERWAARLOOSDE
FORMOSA.

OF

Waerachtigh Verhael,

Hoedanigh door verwaerloofing der Nederlanders,
in Ooft-Indien, het Eyland

FORMOSA,

Van den Chineeffen Mandorijn ende Zee-roover.

C O X I N J A

Overrompelt, vermeestert, ende ontweldigt is geworden,

T W E E D E D E E L.

THE NEW YORK

FORMOSA

Warrantable Vehicle

General Description of the Vehicle
as contained in the

FORMOSA

General Description of the Vehicle

FORMOSA

General Description of the Vehicle

FORMOSA

I

t VERWAERLOOSDE FORMOSA; TWEEDE DEEL.

Van der Chinesen vyandelijcke overkomste op het Eylandt *Formosa*, hare belegeringe des Casteels *Zeelandia*, en de vordere Oorloghs-exploichten ende actien, geduyrende deselve belegeringe ten wederlijden voorgevallen.

Als in de boozgaende eeuwde den Staet van ons liebe *Vaderlandt* ware verballen in soodanige extremitépt / dat-ter geene uytkomste meer oberigh en schein te wesen des *Spanjaerts* geweld langer te konnen tegenstaen / ende dat men den *Reyk* onder der selver *slavernye* soude moeten buygen / soo heeft d'oberweginge van dien desolaren Staat / den grootsten *Politijc* van dien tijdt / dien hoogh beroemden *Pyng* / wiens gedachtenisse de *Nederlandsche* *Parte* soo aengenaem is / en op wiens bloet d'eerste fondamenten van onse dierbare *Wypheyt* gelept zijn / afgeperst dien desperaten *Raad* / van dat men dooz 't insteecken van *Dijcken* en *Dammen* 't *Landt* aen 't geweld des waters souden overgeven / en gelyck als in den afgronddoen versinken / ende boozders met het oberblijffel der *Wluchtelingen* / met *Wouwen* en *Kinderen* / en alles wat los was in de *Scheepen* ghebergh / men sich op *Godts* ghenade op *Zee* soude begeven / andere *Landen* te soecken / omme aldaer een nieuwe *Republijck* op te rechten : volghens het boozbeeld der *Tropanen* / die na 't verbranden van hun *Stadt* ende destrueren van haer *Vaderlandt* / onder bescherminge ende ghelepde des *hoozmen* *Aeneas*, met *Wouwen* en *Kinderen* / langhe jaeren op *Zee* heen en weer swurden / tot dat epadelinge in het *bzuchtbare* *Italien* aengelant / en aldaer de fundamenten gelept hebben van die *Republijcke* / wiens gelycke in macht en heerlijchheyt in de werelt noyt geweest is / ende daer upt de vierde *Monarchie* booztgekomen is.

Tot hoedantige extremitépt / naar langhjarigen *Oorlogh* tegens den *Tartaren* / ende 't hart ber volgen van dien selven / den Staet van *Corsinja* nu mede gebzacht wesende / sulchs dat met *Wouwen* en *Kinderen* / benevens al wat los was op sijne *Toncken* ghebergh / van 't eene *Eplandt* naer 't andere / dooz de strenge ber volgende *Tartaren* gejaeght wordende / hy sich dooz de noot gedron- aen vont sijn upterste heul te versoeken / met *inbaderinge* van eenigh ander *Landt* / alwaer booz 't geweld der *Tartaren* / dewelke upt gebzeck van *Daer- cuppen* / en onbedreventheyt in de *Zeebaert* hem niet volgen konden / mochte *secure* ende bezijt blyden / waer toe 't *Eplant* *Formosa* booz hem bequaernst

De *Tar- taren* ver- dijven *Coringa* upt *Chi- na*.

Dewelke de *kana* schoon we-

Wesende
om For-
mosa
'n invade-
ren.

wesende / ende dat nu de gelegentheydt schoon was / alsoo vander Laen met
sijne Krijghs-Officieren / wederomme naer Batavia verrocken / mitsga-
ders de Schepen der secours Vloot van den anderen gesepareert / en naer di-
verse ghewesten versonden waren. Hy wiste mede dat de Krijghs-macht tot
secours gesonden / niet meer dan in ses hondert Koppen bestaende / benevens
't andere Garnison van getal veel te geringe ware / omme den grooten omflag
die men op Formosa was besittende / daer mede naer behooren te besetten ;
waer hy noch 't ghewichtigste quam / dat de Hoorder Mousson (hier dient
gheweeten / dat omtrent het Eylant Formosa en boorders / dien gheheelen
streeck langhs / de wint een half Jaer langh continueelijck is wapende upt den
Hoorden / en wederomme 't andere half Jaer daer aen volgende ghestadigh
is wapende upt den Zuiden / dat men noemt de Hoorder Moosson / begin-
nende omtrent de Maendt van November / en de Surder Moosson beginnen-
de omtrent May) nodigh om naer Battavia te konnen zeplen / meest verloos-
pen waren / snicks dat'er onmogelijck scheen naer Battavia eenigh Daer-
tuyg af te konnen vaerdigen / om secours boozde geattacquerde te versoeken ;
hy konde sijne reekening mede wel maken / dat van Batavia booz hem niets te
bryesen en soude wesen / ingeballe maer beletten konde / dat van sijne oberballin-
ge aldaer gheene tijdinge en quame / waer van 't berloopen van de Hoorder
windt hem scheen te verseecken / de sribbelingen en tumulten booz van der
Laen aengerecht / tegen den gheheelen Formosaensen Raet / wegens het staken
des Maccause exploit ; waren hy kleen en groot Duytsen en Chinesen rucht-
baer ghewozden / pder hadder de mont van vol / van der Laen tot bebestingh
van sijn sustenue / hadde ober al gesept / dat den Generael en Raden van In-
dia met hem van een selfde geboelen alijt geweest waren / van dat de geruch-
ten / wegens Coxinsas oberkomst alijt in roock verdbwijnen souden / datmen
op Battavia wegens Coxinsa wepnigh swarigheyt maecte / ende oock dit se-
cours niet ghesonden en ware ten principale upt bryese van Coxinsa / maer
booznamentlijck omme Maccao daar mede 't incorporeeren / ende maar in
passant Capouan eerst eens aen te doen / om de bezyerde ghemoederen des
Gouverneurs en Formosaense Raets wat aen 't bedaren te helpen / daar hy
boegende dat hy op Battavia van dit geheele werckje soobanigen rappoort doen
soude / dat den Gouverneur met sijnen Raet daer van het effect wel haest ver-
neemen souden : upt welke ende diergelijcke discoursjens / Coxinsa / dooz de
Formosaense Chinesen aen hem oberghebleft / lichtelijck afsmeeten konde /
dat Formosa van Battavia gheneoghlaem geabandonneert soude blijben / met
te verhiinderen / dat kennisse van sijne oberkomst ghegeven werde / wesende
dit wel de principaelste oorsake / waerom de upboeringe van sijn soo langhe
gemediteert desseyn / tot naer 't verloop van de Hoorder Moosson uptgestelt
hadde.

Komt
mer sijn
macht op
de For-
mosaense
kust.

Welke Moosson als nu verlopen wesende / soo waegt hy de kang / en op
den 31. April 1661. in 't lumieren van den dagh vertoont hy sich op de For-
mosaense Kust / in 't gesichte van 't Casteel Zeelandia / met eenige honderden
Oorzlogs-vaertuygen / vol gepropt met omtrent de vijf en twintig duysent
dappere / ende in den Tartarise Oorzlog geoeffende Soldaten / hebbende den
Krijghs-Oberste Bepontok, een verloopen Tartar in den Oorzlogh wel er-
baren / met sijne Pantinsse Jonken de booztoght / houdende het soo eens-
slaps

klaps naer binnen/ tussen de Hoorder Eplandekens dooz't Lakjemupse Ca-
naal / omtrent een groote mijl van 't Casteel Zelandia afgelegen / wese-
foo bzeet dat wel twintig Jonken teffens nebens malkanderen daar dooz kon-
den binnen komen / ende voorts ober den rupmen inboesem / die Casjoan van
Fozmosa affchept / sig wijt en bzeet verspreyden / doet sijn volk op Fozmosa
landen/ alwaer eenige duysenden sijner Lants-luyden Chinese hem te ghe-
moet quammen / en met karren ende andere gereetschappen in 't landt behulp-
saam waren / sulks dat in de tijt van twee upren al een groot gedeelte van sijne
magt onse Zegaren binnen/ en eenige duysende Soldaten den boet al op 't vaste
Lant hadden / mitsgaders een groote menigte Oozlogs-vaertuygen al geset-
lagen tussen onse twee Foztressen / het Casteel Zelandia en het Foztje Pro-
vintia.

Moetende den Gouverneur en Raat dit alles met goede oogen aensien /
sonder tegens dit-gemackelijck binnen komen en landen der Bpanden in 't min-
ste eenig belet te konnen bybzeugen ; goeden raet was hier duur / men was om
alles verlegen van 't geene dat dienen konde om 't boozen verhaelde mede te
beletten : dooz oberstemming van vander Laen en eenige andere / hadde men
de Vloot moeten separeeren ende naer diverse andere Comptoiren versenden/
ende niet meer mogen ober behouden/ als de twee Oozlogs-scheepen den Heer-
toz en 's Gzabenlande / benebens 't Fluytje de Dink en 't Jagtje Maria /
kleen platbodemt ondiep gaende vaertuyg bequaem om de Binnebaert/stran-
den / en booznamentlijck den inboesem en baazwater tussen de twee Casteelen
Zelandia en Provintia mede te bewaren / hadden dooz groote menigte niet
mogen gemaakt worden ; niet tegenstaende diverse maelen daeromme ernstig
aenghouden en de noodsaecklijckheyt van dien geremonstreert ware geweest :
by 't Casteel en was geen ander vaertuyg als een enkele Loots-boat / maar te
diep gaende omme daer mede dicht onder de Wal te lopen/benebens eenig wep-
nig Chinese vaertuyg ten Oozlog onbequaem : 't getal van volck in 't Ca-
steel beliep omtrent de elf hondert en in de veertigh weerbare mannen ; bus-
kruyt was aen landt omtrent de dertigh duysent ponden / behalven 't gene de
Scheepen in hadden ; maar van ervaren Krijgs-Officiers / bequame Con-
stapels / Gzanadters / Ingenieurs was men seer sober / en van alderhande
Anmonitie ende Oozlogs-gereetschappen niet te rupmen versien.

Maer desen allen niet tegenstaende / hoe wel duydelijck bleeck / dat men dooz
gebzeek van volck / vaertuygen ende andere gereetschappen / den byant het bin-
nen komen en landen onmogelijck konde beletten / namen nogtans eene kloet-
moedige resolutie / te roepen met de rlemen die men hadde / ende den byant
daer inne soo veel beletsel en afzweyk te doen als immer mogelijck soude wesen ;
men gelaste dierhalven aen de twee Oozlogs-Scheepen / benebens 't Fluytje
Dink en 't Jagt Maria aen de Chinese Jonken het binnen komen naer hun-
dermogen te beletten en aen de selve slag te leveren : Capiteyn Thomas Pedel
pzeenteerde / en nam aen de byanden die by 't Lakjemupse Gat landen / met
twee hondert en veertigh mannen te gaen recognosceeren / schermitseeren
ende doen delogeren : Men den Capiteyn Aeldorp wierde geozdonneert dat me-
de met twee hondert mannen in de Loots-boat gescheept naer Provintia sou-
den ober steeken / soo omme de byanden aldaer in 't landt t'incorromoderen/
als mede omme die vaert tussen de twee Foztressen open te houden.

Set het
eensklaps
door de
Zeegeaten
binnen.

En doet
sijne
Krijgs-
magt lan-
den op
Saccam
en Bax-
emboy.

Dat de
Formo-
saanse
Regenten
niet en
konden
beletten
uyt ge-
breeck
van Volk,
kleen
vaertuyg
en anders.

Nemen
nogtans
kloet-
moedige
resolutie
den vyant
naer ver-
mogen
tegen te
staen.

En tasten
den sel-
ven aen
te water
met hare
Schee-
pen, maer
ongeluc-
kig.

Hier op setten het de gemelte Schepen naar 't Lachise Mupffe Canael toe /
hozende soo dicht onder de wal als kornen honden; 't Volk op de Schepen
was wel gemoet en getroost des byants Joncken t'attacqueeren / dewelke aen
hunne kant in geen ghebrecke blijvende / staecten af van haer gros omrent
de seflich van de grootste ende capitaelste Joncken / die yder met twee stukken
geschut boozt upt boozsten waren / waer mede onse Schepen kloeckmoedigh te
gemoet komende / nam dese Zee-bataille dooz 't Onderen van 't grof geschut
sijnen aenbangh van onse Schepen / den Hector als 't grootste en swaarste
boozt upt / de Joncken de eerste verwelckomende / gaf geen kleene hoope van
een goet succes / met sijn swaer Canon ter eersier aankomste menichte van
Joncken / die hem te na quamen / soo geluckigh dooznagelende / datmen een
a twee van hun sag te gronde gaen / en eenige andere ontramponneert van hem
afhouden; maer de Byant / als byde Soldaten / gaf daeromme geen hoop /
en hier dooz verhit / valt met bys a ses van de alderkloekste Joncken den Hec-
tor aen alle kanten aenboozt / die sich hier dooz soeckende te reddden / dooz 't bys
spuwen van sijn Canon van onderen en boven / van booren en achteren / sul-
cken dicken damp verzoosaechte / darmen van 't Casteel (van waar men dese
bataille gemackelijck konde aensien) nochte Hector / nochte Joncken meer be-
kennen en konde / geduyrende welcken damp / een soo yermuntende geweldi-
ge harde slagh gehoozt wierde / dat de glazen des Casteels daer van daverden /
en hier mede dien damp en roock opklarende / soo wierde noch Hector noch de
Joncken / die 't dighst by hem geweest waren / niet meer gesien / dooz dien de-
selve dooz sijn eygen krupt ongeluckig met Volk en alles in de lucht geblogen
ware / gelyck sulcks naderhandt verhaelt is / dooz secker persoon met gemel-
te Schip mede opgeblogen en van de Chinesen opgebist / dewelcke hier dooz
aengemoedigt ballen op de dze oberste Scheepen so dight als de mieren / in ge-
laet deselve dooz hare groote meentighen t'onderzucken ende overkweldigen /
dese dooz 't ongeluckig en ontydig verles van hun maker wat getemperder
en voorszichtiger gewozden / houden het van de wal af na de volle Zee / omme
by veranderinge van wynt en weer op geen lager Wal te verballen / ende oock
omme de handen wat ruymer te hebben en soo ligt omcingelt te konnen wo-
den / het welcke by den byant boozt een blugt genomen woorden / set alles by
wat kon / elck d'pberigste wesende in 't nabolgen / maer d'onse de diepte na
haer sin hebbende / passerden dooz des byants Bloot twee a dze keeren heen
en weder / geduyrig schurgebraet houdende / met seer hantsaem weder en moope-
labber-hoelte / doende onder des byants Bloote ongemeene groote schade aen
volck en scheepen / en in de selve de schzick wat byzengende / doozt niemant
hun meer op sijde komen / alhoewel daar omme niet af en lsten / maer met
twee groote Joncken klampen 's Gravenlande en 't Vinckje (wesende Maria
als ten Oorlog onbequaem / en niet anders als een Widdijs-Tagtje / sonder
boozt / sonder lys berginge / wat dieper in Zee geweecken upt byese van dooz
enteren obermant te woorden) agter aen de Spiegel vast / en agter dese twee
wederomme twee anderen vast makende / en soo boozt noch twee anderen tot
bys a ses paeren toe / so soegen de Bebelhebberen met de sabel in de byst de
Soldaten upt de agterste Joncken na de boozsten toe / omme de plaetse der gee-
ner die om bergeschooten waren prompt te vullen / en dooz 't geweldigh en ghe-
duyrich enteren die van binnen t'overkweldigen / en quamen sp lleden hier op

's Brabenlande soo verre / onaengesien wat tegenstant gedaen wierde / dat eenige van hun ober op 't Schip geraaken besig waren met 't touwerk aen stukken te hakken / als wanneer die van binnen couragieuselijck uptballende / deselve wederomme van boort joegen en hun Schip klaar kregen / doende boozders met hun geschut van agteren upt de Constapels Kamer en upt de Casjunt / daer inne mede geschut achter uptgebracht hadden / ende met het gofen van Pant-Granaten soo grooten moozt onder de enterende ende hernechigh aenhoudende Chinesen / dat desen dag wel omtrent de duysent zijn doot gebleven behalven de geguetsten / volgens der Chinesen epgene confessie daar van / drie a vier malen kregen mede Chinese Jonken tot zanders toegemaect aen boort / welcke met geschut en stocken afweesen / behalven een die met een ysere keeting booz op de Boug van 's Brabenlande vast gekloncken wierde / ende 't Schip met sijn buyz begon te batten / maer dooz gestuwdigheyt des volcks weder gebluft en den zander los gerackte / waerom de Chinesen / ober wat boug het waren / wendende geen kans tot obermeesteringe van dese twee Schepen stende / deselve veriseten / en met hare Jonken hun dicht onder de Wal begaben.

Ondercuffen dat men ter Zee soo besich was / soo en wierter te lande niet stille gestaan / en op dat de vanden ober al de handen te gelijck mochten vol hebben / soo ras als men van 't Casteel sach de Schepen na de wal ophoorten / so begaf hem Capiteyn Pedel met de twee hondert en veertig van de kloekste uptgelesene Soldaten in de Loots-boot en in het Chinees baertuygh / soo veel by 't Casteel noch oberig was / ingescheept na Baxemboy toe / wesende een Zant-plaet van omtrent een mijle groot / met sijn eene houk recht ober 't Casteel Zee-landia / en met den anderen hoek aen 't Laksemuyffe gat eyndigende / ende aldaer met noch eene andere plaet 't boozs. Canael makende / alwaar aengekomen wesende / verdeelt Pedel sijn volck in twee troupen / en deselve in ordze gestelt hebbende vermaent haer tot kloekmoedigheyt / met beragtinge des Chinese vyants / en dat hy haer gelepde veel eerder tot een gewisse victozi als tot een periculeus ghebecht / hebbende hy Capitain Pedel sich selven vast ende als ontwijfelbaer getmagineert en mede van langer hant aen sijn volck daer van de inpyzste gegeben / van dat de Chinesen den reuk van de Mont-nochte het geklap der Musquetten niet en konden verdzagen / en dat op de eerste Chergie so dzae maer eenige van hun ter neder geschooten wierden / hen aenstonts op de blucht souden begeben en in disordze geraecken / gelijck in den Jare 1652. geschiede / wanneer met twee a drie hondert van onse Soldaten / wel seben a acht duysent gewapende Chinesen verstroyt en op de blucht gedzeben wierden / sedert welcken tijt de Chinesen op Formosa by de Nederlanders in een geduyrtige kileenachtinge gewees / en in 't stuck van Oozlog niet hooger als booz flauhertige berwijfde mannen gereputeert sijn gewozden / waer van de vijft-en-twintig te samen naulijck eenen Nederlantzen Solbaet bestant souden wesen / en men schooz de geheele Chinese Natte als ober desen eene ham / geen onderschept makende tussen Chinese Boeren en Soldaten / 't was genoeg als 't maer een Chinese ware / ergo flauhertig en sonder couragie; dit was by den Soldaten een vaste conclusie / ende alhoewel díchmalen genoeg gehoozt hadden / het verhael van Corintjaes dappere Oozlogs-daden tegens den Cartar / ende dat mit s dien sijne Chinese Soldaten geene flauhertige maer dappere Oozlogs-

En te lande op Baxemboy met 240 man onder Capiteyn Pedel. insghelijcks ongeluckig.

mannen waren / het mochte niet helpen / 't waren maer Tartaren daer mede hy te doen hadt / maer hy ware niet de Nederlanderz noyt aen den danc geweest / die soudent 't byp beter klaren / en de Chinesen wel anders doen singen ; met hoedanige impressie gezeotcupeert Capiteyn Pedel, na dat een kort gebedt hadde laten doen / marcheerde met sijn volck in goede ordze recht op den byant aen / die aen de andere kant van Baxembop met omrent de vier duysent mannen gelant wesende / in volle batallie hem te gemoet quamen / ende het kleen getal van desselfs troupen bemerckende / detacheerden van hun Cozps seben a acht hondert Soldaten / deselben doende agter sekeren hooghen heubel heen marcheeren / omme daer mede dit Nederlantz Croupje in 't midden van hun te besluypen / dewelcke eben moedig marcheerden twaelf bycet in 't front regt tegens den byant in / en mallanderen na genoeg wesende / beginnen te chargeren / gebende met dze gelederen teffens beyr op den byant / die haer nietz schuldig blybende / doen soo een dicken Hagelbyp van pylen op haer nederdaelen dat de lucht daer mede bedeckt schein / van weer kanten vallen soo eenige ter neder / maer de Chinesen en wilden noch niet gaen loopen gelijk men sich inghebeeldt hadde / de agreste Nederlantse troupe verneemt het gederacheerde Chineese esquadze dat quam om hun te besluypen / en stende met eenen dat den byant van boozen soo sijf stant hielde en op de boozste troupen hart indzongh / doen was 't sero sapiunt Phryges, sy sagen sich bedrogen in hunne meeninge / hebbende de rekeninge sonder de weert gemaeckt / soo hooch eben te boozen in couragie gheercedeert hadden / als hebbende de wercken van Sideon willen nabolgen / soo laeg verbielense in een moment tot de uysterse breefe / die meeste hoop van hun smeeet 't geweer ter neder sonder 't selbe eens op den byant geloffte hebben / en steldent op een loopen wat uyt hare macht konden / laetende hare moedighe machiers en ballanten Capiteyn seer schandeleus in de peerkel sitten / dewelcke bemerckende dat hem 't onboozsichtig en te diep met dese groote meeninge der byanden geengageert hadde / geerne in goede ordze dicht in een gestoten al cherceerende getitreert soudent hebben / maer kreegh geen ghehoorzde breefe hadde d'oberhant / het leben hiet balck / elck sochte 't sijne te bergen / de Chinesen dese disordze waer nemende hackender louter op in / alles ter neder makende wat hun maer te boozen quam / verstonden geen roepen om quarter / maer gingen haren gang / sulckz dat de Capiteyn met hondert en achtien mannen / tot boete van de kleenachtinge des byants / aldaer doot / benevens het grootste ghedeelte van 't geweer dat dese troupen by sich hadden / op de plaets bleven leggen / en dese slachtinge gheschiede op een Sant-plaet daer geen van komen en was / soo souder het gheheele sootje ghebleven hebben ten ware de Loots-boat daer omrent dicht aen de wal gehouden en de bluchelingen / die tot aen den hals toe dooz 't water mosten / gebergt ende naer Capouan weder ovezgebracht hadde.

En op
Saccam
met 200
mannen
onder
Capiteyn
Aeldorp,
maer
vruchte-
loos.

De rocht van Capiteyn Aeldorp liep mede sonder eenigh boozdeel booz de belegerden af / maer hier in geluckiger als die van Pedel dat sonder verlies gheschiede / wesende deselbe al eens gheslaecht ende daer naer wederomme herbat / waer van de redenen te sien onder No. 1. Want als op de eerste aenkomste den byant gremarqueert wiert de dat hy maer eenige wepnige van sijn volck op den Saccamse boodem aen landt settebe / soo wiert daer op goet gebonden dat men Aeldorp met twee hondert mannen hun af te weeren na ober soude senden / maer

maer stende hozts hiet op dat de grootste magt des byants naer gemelte plaetse quam affacken / sach men het onmogelijck te wesen den byant met soo kleine maght te konnen afheeren / wof halben die tocht als niet raetsaem ghesaect wferde tot dat des namiddaghs een byes quam van den Landvoest / wefende Commandeur van 't Fortje Probintia / waer inne de assistentie van een hondert mannen versochte / omme daer mede den byant / die wijt en byet was roesmoesende / in sijne loop wat te stutten / met eenen sustinerende dat de reets gelande byanden met vier hondert mannen wel op te slaen soude wesen : op welk schryben den Raat aenstonts vergaderende / wierde bebonden den Voest sijn sustenue t'eenmael ongerijmt te wesen / en mede gefondeert op dit vals presuppooft van dat de Chinese Soldatesque tegens de Nederlanders geen stant en soude derben houden / wordende dese voozslach mede niet wel doelijck geacht / dooz dien 't aen baertuygh om 't selbe volck ober te voeren soude ontbyeeken / ende byten dit alles niet raetsaem geoozdeelt / dat men niet uyt sendinge van dit volck ende by quaden uyt slag / 't gheheele Casteel en gants Frozmosa in de waegschael setten soude / want Capiteyn Pedel, ter wijlen desen byes quam hozts te bozen met 240. man uytgetrocken sijnde / waar van doer malen noch niemant wederomme gekomen ware / ende als men dan boven dien noch vier hondert naer Probintia gefonden hadde / so en souder in 't gheheel niet meer als 500. mannen van 't slechste volck / daer onder veele sieken / in 't Casteel verbleeven hebben / een getal al te geringh 't selbe tegens den byant lange te beschermen / waeromme des Voosten sustenue gerejecteert wefende / btd. P^o. 2. wierter geresolbeert in plaetse van de geepste hondert mannen hem twee hondert onder Aeldorp toe te senden / die daer mede in de Toots-boat / naer de weder komste van Baxembop / wefende 't andere kleine Chinese baertuygh aldaer mede in de loop gebleven / gescheept naer Probintia oberboer / maer alsoo de Toots-boat te diep gaende was en omtrent het Fortje Probintia een seer blakke strant is / soo en hondert niet meerder dan sestig mannen van sijn volck aenlant krijgen / die tot ober den middel toe dooz het water marcherende / van het Chinese ondiep gaende baertuygh en dicht onder de Wal swerbende / seer gemcommodeert wierden. Edoch met behulp van 't Fortje Probintia met veele moeyten daer noch binnen geraeckten / konnende dit kleine baertuygh dooz Aeldorp mede niet aenghedoen worden / alsoo op meer dan een musquet schoot na by haer niet en konde komen / en mitsdien sijn volck / dat dooz het water marcheren moste tegens deselven niet defenderen ; wof halben stende aldaer geen voozdeel uyt te rechten / keert met sijn resterent volck weder naer Tapouan / de onmogelijckheyt van het landen en de incobentemien van dien rappozterende.

Dese drie tochten dan d'eene ter Zee / en de andere twee te lande dus ongheluckigh en byuchteloos afgelopen wefende / ende geene middelen meer oberigh sijnde den byant het binnen komen en landen te beletten / soo was men genootsaecht te gedoogen dat hy ober al sijn voozdeel deede / ende dat op sijn gemakelijckste met sijn Joncken 't Lactje mussie gat inquam. Ende sonder tegenweer te binden / naer sijn belieste rontsom met sijn volck laade / ende naer sijn wel geballen domsneerde. Dat hy alle advenues soo te water als te lande afsneet. 't Fortje Probintia rontomme belegerde. 't Selsde van 't Casteel Zelandia afsneet / met belettinge van d'onderlinge communiscatie.

Coxinja
doet in
weynige
uyren on-
gemeene
grote
progres-
sen.

cacte. Ten platten lande de meester speelde. De Formosanen van de belegerden afschepde/ en hen vander selver hulpe ontbloote. Mer de gheheele Chinese Colonie/ van omtrent de 25000 weerbare mannen/ gesterckt wierden/ gheschiedende alle dese dingen meest binnen den tyd van drie a vier uyren / waar dooz de Formosanen verbaest en rabeloos/ sich genooisaeckt bevonden hun aen den byant te submitteren/ ende nedens de geheele Chinese Colonie tot onse afzueck hen te laten gebuycken.

Waar
door ge-
moedigt,
eyft het
Casteel
Zelandia
ende het
heele Ey-
lant op.

Dooz alle welke groote progressen / dooz ongeloofigheyt en te groote menagie van den Battavischen Raet veel meer als dooz des byants manhaftigheyt beroozsaecht / den byant opgeblasen ende van Compagnies onbermogentheyt daer te landen / waer van te vooren soo goede informatie ontfangen hadden als nu in effect ten vollen bersekerht/epscht hy met seer smadige en blasphemier ende redenen / beyde de Castelen op / met dreygementen / dat hy wegeringe van dien / alles soude doen passeren dooz de scherpte des swaerts.

Den
Raet
resol-
veert het
Casteel
tot den
laersten
man te
defen-
deeren,
en we-
gens de
reste
met den
vyant in
onder-
hande-
linge te
treden.

Den Raet wozt hier op beroepen / versterckt met de vooznaemste Brijggen andere Officieren / in dewelcke overwogen wesende des byants mogentheyt/ soo te water als te lande/ en sijne groote progressen in soo wepnige upren berkegen / en vooznamenlijck dat het Fortje Provincia / met inhebbende guarnison in de hoogste noot waren/ van in desselvs handen in 't kort te verballen ; en daerentegen des Compagnies onbermogentheyt daer te landen/ die te swack van volck en vaertuygh was / den byant in sijne progressen te sluten / van 't eplant Formosa te doen verhuysen/ ofte 't gemelde Fortje upt sijne handen te reddden : dat mede 't Casteel Zeelandia / van gebouwen situatie niet seer defensijen ware/ ende dat de stad Zelandia gants niet te beschermen en ware/ dooz dien rontomme vooz den byant open lagh. En hier op ernstig gedelibereert wozynde/ met wat middel Compagnies staet daer te lande op 't beste soude konnen geconferbeert werden / soo niet in 't geheel / immerghet vooznaemste gedeelte van dien / soo wterde vooz 't raetsaamst geoozdeelt/ datmen ex duobus malis minimum upt twee quaden 't beste behoorde te kieses/ met aen den byant/ wse men in 't lange niet bestendig soude konnen wesen/ ende reets soo veele voozdeelen op hen berkegen hadde / eenigh gedeelte te presenteren omme daer mede 't vooznaemste van den staet te conferberen / beter wesende een vinger als 't geheele lighaem te verliesen; en kondemen dierhalven/ by al dien van Formosa weder vertecken wilde ende sijne conquesten abandonneren/ aen hem presenteren een byantschat te geben/ ofte d'onbekommerde Zeebaert toe te staen/ ofte sulks niet aengenomen wozynde/ ende hy stip by sijnen eysch blybende/ dat men als dan so daer mede te vergenoegen ware/ aen hem soude afstaen 't gene reets al verlozen was/ 't vaste lant van Formosa/ behoudens relaxatie en vryheyt van ons volck op Tasouan te mogen overkomen/ benevens nog eenige voozslagen / waer van seer apparent dat ligtelick eenige soude annemen en met de Compagnie lieber in vrientschap leben als deselve tot een onbersoenelijcke byant op den hals te halen/ die hem soo veele afzueck te water konde aendoen. Vozders 't Casteel Zeelandia aengaende wierde in Gade beslooten datmen 't selve naer uiterste vermoget tot den laersten druppel bloets soude defenderen/ 't zy wat wyslag de te doene presentatie ooch mogie nemen/ bid. B. 3. en om de presentatie vooz te dragen/ men twee Gerommiteerde upt den selven Gade aen den Byant soude afvaerdighen ; en aengaende den

Wode/ die de Casteelen upt Corinjaes name opgheepscht hadde/ wierde goetgebonden den selven dien abondt noch weder te rugge te senden / mer mondelinge antwoort / datse den naestvolgende dagh Coxinja Luyden van haeren Kraet souden toeschicken / omme upt Coxinjaes mondt selfs te vernemen/ wat sijn begeerte ware / in den bries aen haer ghesonden / vermits deselbe niet ter deghen verstaen konden / by ghebreck van bequame en ghetrouwe Tolcken.

Des anderen daeghs / wesende den tweeden Meydagh / quam weder een Wode van Coxinja binnen / mede brenghende belosten van byz gheley booz de Gecommitteerdens / diemen senden wilde / en dat ghedynrende haer heen en wederkeeren / stilstandt van wapenen soude wesen. Oock liet de Landtvoost / dooz de Wofficenten Jan van Valckensteyn en Adriaen Pieck weten / dat ghebreck van water was hebberde / alsoo de aderen van de put in 't Fortje toegesballen ofte verstopt waren / ende dat dit ghebreck noch grooter was gewozden / dooz dien alle de Mannen met Vrouwen / kinderen en Slaven / upt het quarter Drobinta / op de aankomste des bypandts / in 't ghemelde Fortje waren komen bluchten / dat wijders de bypandt hun seer engh tot binnen de Pallissaden ofte Daggert besloot / en 't Guarnisoen dooz gedurig waechen seer afgemat wiert / en by aldien niet gesecondeert en quamen te worden / dat het niet seer lange soude konnen uytbarden / en ten alderhoogsten niet boven eeren stozm upstaen.

Op welcke twee tijdingen andermalen den byzeden Kraet by een geroepen / en overwogen woordende / datter noch macht / nochte middelen waren 't Fortje Provincie upt des bypandts handen te konnen reddden / wierde weder booz raets saemst geoordeelt / alsoo gemelte Fortje reets soo goet als verloren was / dat men noch soude trachten 't Dolck daer van te salberen / en Zeelandia daer mede te verstercken / dooz middel van een spoedigh accoozt / op den reets gheprojecteerden boot / met den bypandt aen te gaen / soo wierden / om de genoemde presentatie booz te bzagen en accoozt upt te werken / geauhorsteert en gecommiteert den Coopman Thomas van Iperen , en den Ffiscael Mr. Leonardus, twee leden des selven Kraets / met mondelinge last en instructie 't pzetext van dese besendinge voornamentlijck te nemen / om de mening en sin van Coxinjaes bries upt hem selven te verstaen / ende byzders in discours komende / redenen af te bzagen van sijne bypandtlijcke overkomste en pzetensien / en by die ghelegentheyt hem de boozs presentatie / naer bereyseh van saccken te doen / edoch met speciale last / dat het horen verhaelde aen Coxinja wel op een eerbare doch oock gantsch byzmoedige wijze bid. No. 4. soude voozstellen / maer des niet te min hun in alle boozballen soodanigh te ghedragen / dat noch upt woorden / nochte upt gelaet geen kleenmoedigheyt en konde bemerket / nochte bespeurt worden / en by aldien Coxinja hem nergens in engagieren wilde / maer by sijnen epseh quame te persisteren / van beyde de Casteelen en alles te willen hebben / dat alsdan de Gecommitteerdens / sonder yettwes boozders booz te stellen / souden weder te rugge komen / naer dat eerst in alle byzmoedigheyt Coxinja aengeseght souden hebben / datter in Tayouan noch Dolck en middelen ghenoech present waren / om sich tegens hem te beschermen / ende dat de Compagnie niet nalaten soude / wzake te nemen over dese sijnen onderwachten oberbal. Edoch waren dese Gecommitteerdens mede geauhorsteert /

En senden dierwegen twee Gecommitteerden aen Coxinja.

hare last.

dat wanneer upt alle omstandigheden en gemaecte toeberept selen des byants/
niet anders en konde beseffen / als dat den byandt een storm op 't Foztje Pro-
vincia tentereen wilde / en dat den Landdrost persisterde van 't uytterste niet
te konnen wagen / en sy leden oock quamen te bevinden / de saecken aldaer soo-
danigh / als verhaelt / geschapen te wesen / dat splieden alsdan en eerder niet ge-
machtigt souden sijn 't gemelte Foztje / en 't platte Land op rebelycke conditie/
tot reddinghe van 't Guarnisoen / aen den byandt assistant te doen / ende den
Drost te permittieren sijne capitulatie te maecten / waerin sy Gecommitteer-
dens hen gedzagen souden / naer de betuyginge van hun gewisse / ghelyck splie-
den sulcks booz haer vertreck / met eede beloofden.

Haer ver-
treck.

Beschrij-
vinge van
Coxinjas
Leger en
macht.

De Gecommitteerdens met boozgaende instructie / en behoozlijcken treyn
boozsien / begaben hun den 3 Mey des mozzens naer de oberzijde op Sacam
by Coxinja, die gecampeert lagh met sijn geheel Leger rontsomme 't Foztje
Provincia, in 't opene Velt / sonder eenige begravinge ofte Batterpen tegens
't selve opgheworpen te hebben / alhoewel in soodanige maniere van Oozlogen
niet 't eenemael onkundigh / en van swaer geschut seer wel boozsien was / ge-
lyck 't verbolgh des Oozloghs wel aentwees / maer hy en achtte 't boozs Foztje
niet van soodanigen consideracie / om dieswegen veel spuis te maecten ; sijne
Soldaten gebuychten dzyederhande soozten van Wapenen / sommige waren
gewapent met een Boog en Pylhoocker achter by den rugge nederhangende/
de andere hadden niet als een Schild ofte Rondasse aen den Lincker arm / met
een goede Sabel in de byst / de derde soozte boerde een groot Slagh-swaert/
op een stoek van een halve mans hooghte vast gemaect / met beyde de handen/
en alle te samen waren gewapent 't gehele lighaem over / uytgenomen de ar-
men en beenen / die bloot bleven / met een rock met psere schulpjes onder mal-
kanderen inschetende / gelijck de schalken van de Daken doen / so dat met geen
zijdgeweer aen 't lichaem konden gequeest worden / en echter seer behendigh en
habil bleven / berrmits dese Roeken niet lager als tot aen de knien nederhingen/
en in alle leden en delen seer luyghsaem waren. De Pyl-schutters was sijn
beste Volck / waer in sijne meeste kracht bestont / die van verre daer mede soo
vaerdigh en bequaem omgingen / dat seer na by het gebuyck des musquetten
quamen. De Rondassiers wierden ghebuycht in de plaetse van Ruyterpe /
die dooz hare Rebelhebben / die yder tien mannen eenen ober haer hebben/
die op hun past / aengedzeben / sich met hare Schilden bedeckende / met neder-
gebuchten hooftde tot den byandt indzingende / trachten dooz te hzecken / en in
disordze te bzingen / welke actie splieben met soodanigen furie en onbeschroomt-
heyt uytboeren / als ofte yder van hun noch een lijf e' huyg in de kist in betwa-
ringh gelaten hadde / geduyctigh tot den byant indzingende / niet tegenstaende
hoe vele van hen onder de voet geschooten worden / waer op gantsch geene ach-
tinge sijn nemende / dooz dien als dolle honden ghestadigh voort-pien / sonder
eens om te sien of van achteren gebolgh worden of niet. Die met de Slagh-
swaerden op stoeken / van de Nederlanderz Zeepmessen uytgenomen / sijn in
plaetse van onse Pleckenters / om alle doozbzeektingen te beletten / en 't Volck
in ordze gestooten te bewaren ; maer den byandt in disordze gebzacht wesende/
dan rechtense onder de Vluchtelingen een verbaerlycke massacre aen. Van
grof metael geschut was Coxinja, als gesegt / seer wel boozsien / als mede van
Buscruyt / dat in abundantie hadde / maer niet soo krachtigh als het Neder-
lanis /

lants / alhoewel het maken van Buscruyt / en gieten van Canon / al eenige eeuwen eerder in China / als in Europa bekend gheweest is; hy hadde mede twee Compagnien Swarte Jonghens / waer van veele by de Nederlanders Slaven geweest / en met het voer om te gaen geleert hadden / met Snaphanen en Dupre-roeren gewapent / die in den Oorlogh op Fozmosa al mede veel quaet deden. Sijn Leger rontom 't Fozise Provintia, bestont naer gissinge omtrent uyt twaelf duysent combatanten / wesende de reste naer diverse andere plaetsen van Fozmosa versonden / tot subjugeringe van de Fozmosaense inboozlingen / dewelcke in wepninghe dagen / siende dat van de Compagnie ghehandonneert wierden / hun meestendeel alle te samen onder des vpandes ghebiet begaben.

De Gecommitteerdens / op hare aankomste in 't Leger / werden van een Oberste ingehaelt / en in een rupine tente gebzacht / met aensegginge dat aldaer soo lange verblijven moesten / tot dat Coxinja het ghelegen soude komen haerlieden audientie te verleenen: onderentussen dat de Gecommitteerdens moesten wachten / marcheerden diverse Regimenten bzaef uytgelesen volck met hare volle wapenen door by dees tente heen / seggende gemelte Oberste dat die volck was die gingen de wacht aflossen / ende naer noch een wijse wachtings / quam weder een ander Bevelhebber / seggende last te hebben de Gecommitteerdens ter audientie te bzingen / soo ras Coxinja sijn hant soude ghekemt wesen / ende dat hun soo lange in sijne tente gheleyden soude / die een redelijck eynde weeghs van d'eerste afslag / met eenige heubeltjens tussen beyden / die het ghesicht daer van bedeckten / alwaer ghekomen wesende / passerden als boozen een groote meenighe ghewapende booz by dees tente heenen / dewelcke den Obersten sepe de ghecommandeert volck te wesen / die soo aensonts uyt het Leger na de naestgelegene Dozpen trocken. Maer de Gecommitteerdens by gebal geremarqueert / onder dese troupen diverse personen scheenen te wesen / die spilleten dochten soo eben te boozen ghesten te hebben / onder den genen die men gesep hadde / de wacht gingen aflossen / soo kregen sy lieden achterdocht en suspitse / dat dit marcheeren van 't volck booz by hare tente maer een semblant en stratagema was / om daer mede 't Leger veel stercker van volck te doen schijnen als het in der daer ware / waerom hun geboelen aen die van haer gebolgh openbarende / gelasten dat pder daer op mede wat achtinge soude nemen / om in geballe noch eenmael verplaeft mochten worden / ende soodanige booz by marcheeringe wederom geschiedende / men als dan niet en soude kunnen aenreffen / eenige daer op men als men nu speciale opmerckinge genomen hadde / gelijk hoys daer aen oock geschiede; want door een derde Bevelhebber / wederom verplaeft / en veele ghewapenden als boozen booz by de tente marcheerende / die geseght wierden Coxinjaes lijf-wacht te wesen / soo werden onder die troupen diverse ondeckt die men met opmerckinge in de boozgaende troupen mede gesien hadde; na welke ommewegen de Gecommitteerden eyndelinge ter audientie gelept zijn geworden / sitende Coxinja in een arm-stoel aen een vterkant taesseltje / onder een blaewwente aen alle kanten open met de grootste van sijn volck by hem in lange rocken als Papen gekleedt / sonder dat hy selve nochte ymant van hun eenigh Zijd-geweec aen hadden / stonden aen wederzijden van hem seer stille / in een eerbiedigh en most gelaet / sijne lijf-guardens wederzijds gerangeert wesende door 't mid-

Audientie der Gecommitteerdens.

Den van de welcken de Gecommitteerden doorpasseerden / quamen tot onder sijne tente / dicht by sijn taeffelste / alwaer naer ghedane salutatie / met ondeckten hoofde staen bleven / en hare Credentiaalen overgelevert hebbende / boerde een van sijn volgende tale in 't Nederlants / dewelcke in 't Chinees getranslateert werde / door den soon van Captain Pedel, die goet Chinees konnende / booz Tolck mede gingh / luydende als volgt :

Doorluchtige wijzeberoemde Vorst.

Hare aen-
spraecke
aen
Coxinja.

DE Heer Gouverneur Frederick Coyett, van de Heer Generael en Raden van India op Battavia, uytten name van de Heeren Bewintnebbenden der Nederlantsche Oost-Indische Compagnie, gheselt tot Gouverneur over 't Eylandt Formosa, metten aenkleve van dien, heeft ons gelast uwe Hoogheyt sijnen vriendelijcken groet bekent te maken, en naer desselfs gesontheydt en toestandt te vernemen, desselfs persoon alle welvaren, ende sijne desseyneyn allen voorspoet toewenschende, voor so veel deselve niet en sijn tenderende tot nadeel en afbreuk van de Heeren meesteren die sijn Edelheyt is dienende.

De Heer Gouverneur hadde van herten ghewenst uwe Hoogheyt op eene andere plaetse, by een andere gelegentheydt, in een ander postuur, ende uyt eene andere oorsake, als tegenwoordigh geschiet; te mogen doen begroeten; maer aengesien het uwe Hoogheyt belieft heeft, met sijne Krijgs-macht op soo eene onverwachte wijze, op onse kusten te verschijnen, sijne troupen te doen Landen, de E. Compagnie alhier Vyandlijck aen te tasten, deselve te gelasten Formosa te verlaten, en hare Casteelen aen uwe Hoogheyt in te ruymen: soo heeft de Heer Gouverneur met sijne byhebbende Raden goetgevonden onse personen, als Ledematen van den selven Rade, aen uwe Hoogheyt te deputeeren, en te doen voordragen, dat de Heer Gouverneur en Raden ten hooghsten verwondert sijn, dat uwe Hoogheyt, sonder eenige voorgaende denuntiatio, ofte Oorloghs aenkundinghe, nochte wettighe redenen van misnoeghen te hebben, immers voor soo veel den Heer Gouverneur en Raden tot noch toe bekent is, de E. Compagnie alhier dus vyandelyck heeft gelieven te komen bestoocken, en de Casteelen met het geheele Landt op te eysschen; welcke maniere van doen den Heer Gouverneur te onverwachter is voorgekomen, ter sake sijn Edelheyt van uwe Hoogheyt, niet anders dan alle nabuyrlijcke ghenegentheydt was teghemoot siende, sooten respecte, dat uwe Hoogheys Vader, hooghloffelijcker memorie, voor desen selfs menigmalen heeft ghelieven te betuygen, dat van de E. Compagnie diverse vrundtschappen en weldaden genooten hadde, waer voor aen deselve sich verplicht achte, alsten insichte, dat welgemelte Compagnie, en voornamentlijck de Heer Gouverneur, in persoon uyt haren naem, met uwe Hoogheyt selver altijd in gedurige vrundtschap geleest, ende goede nabuyrschap onderhouden heeft gehad. Ende heeft sijn Edelheyt den Heer Gouverneur, op de toefeginghe van uwe Hoogheys vrundtschap, met de Compagnie onderhouden, een soogoet vertrouwen g gehad, dat altijd in de vaste opinie leefde, dat uwe Hoogheyt, in cas van verwijderinghe met de E. Compagnie niet eerder tot eenighe feytelijckheydt soude treden, als naer dat door besendinghe,

ghe, de redenen van misnoegen bekend ghemaect, en daer over satisfactie gheeyft ware.

't Welcke alsoo uwe Hoogheydt in desen niet beliet en heeft, maer in teghendeel plofselijck met de E. Compagnie te breecken; soo heeft de Heer Gouverneur, naer een naukeurigh ondersoek, by sijn selven niet konnende uytvinden, van sijne zijde uwe Hoogheydt oyt eenigh miscontentement ghegeven te hebben, geacht het sijne plicht te wesen, uwe Hoogheydt door ons te doen versoecken, dat het uwe Hoogheijts goede geliefte zy, aen den Heer Gouverneur te verleenen een duydelijcke verklaringhe van sijnen brief, op gisteren aan den Heer Gouverneur gesonden, waer van de ware sin ende meninge, by gebreck van bequame en getrouwe Tolcken, de Heer Gouverneur niet te regt en kan vatten, en mit s dien nodigh geoordeelt heeft ons af te vaerdigen, om uyt uwe Hoogheydt selvs de rechte meninge van dien te vernemen, en wijders te versoecken, dat uwe Hoogheydt mede gelieve bekend te maken, de redenen en motiven van misnoegen, die vermeent te hebben teghens de E. Compagnie, benevens de satisfactie die daer over gelieft te pretendereen, op dat op d'aquiteit van dien ghelet, uwe Hoogheydt alle behoorlijcke satisfactie gegeven, ende de oude vruntschap tussen de E. Compagnie en u Hoogheydt wederom moge meren eersten geresabileert worden.

Waer op wy versoecken een prompte antwoordt, om daer van aen den Heer Gouverneur te konnen rapport doen.

Op welcke voorstellinge Coxinja, sonder veel spulz van der *Commissie* teerdens credentialen te maken / persoonelijck aenstoms antwoordende seyd / dat de vruntschap / die de Compagnie met hem onderhouden hadde / ware van de selve natuere / als de vruntschap die de Compagnie met andere Indiaense Potentaten en Princen onderstelde / te weten / dat deselbe van hare zijde / soo langh duyde / als de Compagnie daer boozdeel by sagh / maec als sy hare kans schoon sagen / en dat ergens eenige bequame ghelegentheyt af gespeculeert ware / dat als dan op soodanige vruntschap weynigh acht waren nemende / en niet naer en leren / waer maer houden / ymant het niet ober 't hooft te halen; dat hy van sijn doen ongehouden ware eenighe redenen te geben / maer wilde haer des niet te min niet berispijgen / dat om sijn oorlogh tegens den Tactar niet meerder gemak en bequamer te konnen boozt setten / hy geseden hadde gebonden 't Eylant Formosa in besit te nemen / 't welcke booz desesen alsij onder China zehoort hadde / waer van aen de Nederlanders de bewoosninge wel gepermittert ware gelowden / soo lang als de Chinesen het selbe niet van noden en hadden / maer als nu daerom berlegen / billik te wesen / dat vzeemdelingen gelijck de Nederlanders die uyt bezre gewesten quamen / booz de Meesters van dien plaetsen maecten / dat hy niet en ware overgekomen uyt insichte tegens de Comp. eenigen oorlog aan te bangen (alhoewel de sijnen in dierse gelegentheden menigmales niet al te goet onthael dooz de Compag. ware aengedaen) maer alleenigh om besit van het sijne te nemen / ende tot betuyginge dat sijne meeninge niet en ware met de Compagnies middelen hem selben te bezispijken / soo wilde hy haer leden wel permitteeren / dat alle hare middelen en effecten afscheepten / waer toe selvs sijne Joncken presenteerde / de Casselen van sijnen bodem afzacken / 't Canon / en wat bozders daer van

bergen konden naer Sattabia verhoeren / mits dat sulchs prompt in het werck stelden / waer mede als dan de byzantschap tuffen hem en de Compagnie onderbyzoeken soude blijven / alhoewel deselve reets een groot beginsel tot rupture hadde gegeven / met sijne Joncken en Soldaten dooz hare schepen en volck te water en te lande aen te tasten / waer tegens het immers geoozloft ware geweest hem selben te defendeeren / alle welke actien upt inclinatie tot byzantschap met de Compagnie t'onderhouden / hy nochmalen wilde ober 't hooft sten / mits de inrupminge van 't geheele Eplandt Formosa / in maniere boozsz. prompt volgende / waer van den eygendom aen hem en niet aen de Compagnie was toebehoorende; maer soo men sijne goedtheyt bescimade ende in tegendeel weggerigh bleef / het sijne te restituereen ende hem sulchs noch langer onthouden wilde / soo soude hy ghenootsaackit wesen sijn recht ten uyttersten te her volgen / met soodanige middelen als by der hande hadde / waer van de Compagnie als dan de onkosten soude moeten rembourseeren. Hy boeghde hier bozders by / ghy Hollandersz zijt verwaende en onsinige menschen / ghy sult de genade / die ick u heden aanbiede / u selfs onwaardigh maken / en daerentegen aen de hooghste straffe verschulden / van dat ghy met een hantse vol volcks / gelijck ick wel onderrecht ben / dat in uwe Casteelen hebt / ghy u leden der st soo hooghmoedigh tegens mijne groote macht / die ick mede gebzacht hebbe / opponeeren / en daer in hartneckigh blijven opinia-treren; wilt gy niet wijs worden / leert ten minsten met uwe schade / dat uwe macht alhier tegens de mijne in 't dupsenste deel niet bestendigh en is; ghy lieden hebt immers niet uwe eygene oogen gesien / wat uwe pferre Schepen / waer mede ghy soo veel wonders meent upt te rechten / en waer op al tijt so moordigh zijt / teghens mijne Joncken konnen upboeren / hoe een der selven dooz mijne Joncken verbzant / en in toockt berdweneen is / welke dan ghij de andere mede souden hebben moeten gaen / ten ware tijdigh booz 't ghewelt mijner Joncken geblycht / en Zeewaert ingelooyen waren. Te Lande saeght gy hoe de hooghmoet van Capiteyn Pedel dooz mijn volck soo sfer bernerdet wierde / dat hy met de sijnen / eben soo sot als hy / 't gesichte der mijner niet eens berdzagen en konde / en op de simpele aenschouwinghe van mijn volck / haer geweer dooz bertsagheyt ter neder smeten / en met uptgherechten halve ghewilligh hare wel berdsende straffe ontvingen. Zijn dit noch niet genoeghsame pzeuben van uwe onbermogentheyt tegens mijne macht / ick sal u meerdere en krachtiger geben / en soo ghy hartneckigh blijft de reden plaets te gheben / mijne begeerte te voldoen / en moetwilligh in u berders wilt loopen / ick sal aenstontz hier in uwe tegenwoozdigheyt / u Casteel / wijsende met eenen met sijne hant naer 't Fortje Provincia, doen besozmen / mijne rappe gasten teghens 't selve aenrucken / doen berrmeesteren / en soodanigh verbrjfselen / dat niet eenen steen op den anderen sal blijven leggen / als ick mijne macht wil in 't werck stellen / soo kan ick met deselve Hemel en Aerde doen omkeeren, alwaer ik koom moet ick winnen; Daeromme bedenkt u hozt wat ghy lieden sult te doen / ofte te laten hebben.

Hare re-
plijck en
vordere
onder-
handelin-
ge.

Waer op by Gecommitteerdens geremonstreert wierde / dat het Eplandt Formosa in eygendom niet onder 't Rijck van China / maer aen de Compagnie was toebehoorende / sedert dat de Compagnie by formeel contract met de grootsten van China gemaeckt / de Piscadoers verlaten / en Formosa in besit

fit genomen hadde / en dat mitsdien hy Coxinja noch recht nocht pretensie daer op meer konde hebben ; ende extenderende sich boozders seer ampel op de onbehoorzijckte wijze van inbaderinge / seer hart daer op aendzighende / dat Coxinja sijne pretensien / soo eenige tegens de Compagnie betruende te hebben / soude specificeren / en datmen in onderhandelinge van wederzijts satisfactie soude treden / waer toe Coxinja , naer veel debats ober en weder / sepe niet te verstaen / maer sijne upterste meeninge te wesen 't geheele Eplandt ont-rupmt te hebben / en dat daer ober geene boozdere onderhandelinge en konde geboogen / ghebende tot des anderendaeghs 's mozzens de klocke acht uren tijdt van sich te bedencken / of men 't geheele Eplandt prompt wilde ontruppen ende sijne aengeboden ghenade danckbaerlijck accepteren / dat / of men Oozlogh begeerde / en tot tegenstant geresolveert was / en in cas geresolveert wierde tot prompte ontrupminge / soo soude men van 't Casteel Zeelandia laten afswaen de Prince Blagge / maer resolberende tot tegenstant / soo behoefde men maer de bloet-blagge te laten afswaen / sonder dieswegen eenige boozdere besendinge aen hem te doen / die hy in sulcken geballe weygerde toe te staen.

loopt
vruchtic-
loos af.

Maer mede dese samen-spraeck afgebroochen / ende de Gecommitteerden te vertrecken ghelcentfeert werden / naer dat alvorens volghens hunne last / siende Coxinja netgens mede als met het gheheele te vergenoegen was / met dierbare woorden aen hem geprotesteert hadden / dat de Compagnie niet naer-laten en soude ober dit gewelt hun aengedaen / haer geboeligh te toonen / en dat booz de reste sy Gecommitteerdens sich van nu af verseeckert hielden / wan-neer met soodantgen rapport mosten wederom keeren / dat mozzghen gheene Prince-maer een Bloet-blagge van 't Casteel Zeelandia soude afswaen / en ober sulchs de tijdt van bedencken niet nodighen soude wesen / dat splieden wel wistten / dat de Heer Gouverneur ghetroost was alle gewelt / als een Soldaet ten uptersten af te wachten / dat daer toe gheen gebreck van Doelck / nochte an-dere nootsaekelijckheden by der handt en waren / ghelijck de daet wel betup-ghen soude / wanneer goet ghebonden mochte werden daer van eenē probe te onderneemen.

hare pro-
testatie.

Ende hier mede de Gecommitteerden haer afscheyt nemende / wierdens gelept op een hoogen heubel / van waer 't geheele Leger in slagh-ordze ghestelt konden ober sien / maer naulijcks de oogen daer op ghevest hebbende / wierde met een Canon schoot seyn ghedaen / op welck tecken 't Leger sich wijt en zijt van een spzede / en achter dierse heubelkens / buyten 't gesicht leggende / hun verboeghden / sulchs dat onmoghelijck was / in soo korten tijdt een ober-slagh te maken van 't ghetal der Soldaten / en echter dooz dit woeden en ver-spzepen / een groote hoop was uptbeeldende ; en wierden de Commissarissen / soo als gekomen waren / dooz een Chinese Bebelhebber wederom te rugghe gelept / edoch aen hun gepermitteert / behorens oberboeren / den Landdrost in 't Fozise Provincia eerst te mogen begroeten.

Nemen
affcheyt
met per-
missie om
in 't Fort-
je Pro-
vintia
aen te
gaen.

Alwaer dan binnen komende / bonden de Gecommitteerden gemelte Fozise in een seer soberen stant / waer om te dzincken wasser booz geen acht dagen ghe-noegh / pzoibande en leefstrocht een weynigh / oock niet veel meerder Buscrup als tot eenen stoyrn af te wachten / welke behoefden de Gecommitteerden soo onderbindende / als des daeghs te booren aen den Gaet van Fozmosa gherap-pozteert waren booz de Assistenten Jan van Valckensteyn en Adriaen Pieck
soo

't welck
vinden in
een srech-
ten saet.

soo quam hun sulckig seer bycent te booren / dooz dien al eenige maenden booz des byants oberkomst in den staet van Formosa besooten ware geweest / dat gemelte Fortresse / geduyprigh booz den tijt van ses maenden / met nodige bybes en ammunitie boozsien moeste wesen / gelijck oock ter odyze van den Gouverneur / Ingebolge van dit besluyt / booz den Equipage-meester Cornelis Roswinckel boozsien was gewoorden / maer waer deselve bybes ende ammunities verbaren sijn / sulckis moeren gemelten Equipage-meester en Landidzost wesen / waer van de eerste in de belegeringe dootgeschooten is / en den Landzost als noech by de Chinese gebangen sst; 't gemeenste geboelen is / dat het Kruyt meestendeel daer upt gellight / ende in 't Schip Nieu-Enchuyfen ghescheept is gewoorden / 't welck derde halve maent te booren / eer de byandt ober quam / naer Siam vertroocken was / en ghelast wiert met 8000 ponden Buskruyt te besozgen / soo wort ghesustineert / dat den Drost by die occasie sijn Kruyt wilstende verbarffen / 't selve dooz den Equipage-meester in 't boozs Schip soude hebben doen embarquieren / om ter eerster gelegentheyt weder nieuw Kruyt in desselvs plaetse te bekomen / ende dat het ober byengen van dien / dooz den Equipage-meester versuchtelt / en dooz des byants haestigh Landen belet zy gheswoorden; oock consumeerden de Wilt-schutten / die den Landidzost en booznaemste Officieren van Provintia waren houdende / om booz hun bybre Parce-beesten te schieten / maendelijckis gheen kleine quantiteyt Buskruyt / ende met de Bybes en Probtande / konde altemets onder de Chinese Partie oock wel een particulier handeltje gedreben worden / dat wy daer by laten / onse meeninge niet sijnde een oberleeden / ofte gebangen man te beschuldigen sonder hare verantwoozdinge te weeten.

En genomen 't Fozijs Provintia ware al met Buskruyt / Water / Wibzes / Probtande / Ammunitie / ende soo boozs van alles naer behooren boozsien geweest / soo soude daer mede niet meerder uptghewonnen hebben konnen worden (alhoewel daerom die schuldig waren / aen 't niet bybianderen van d'een / niet onstraf baer sijn) als dat het noch eenige weynige bagen langer beschermt hadde konnen worden / en al ebenwel in 's byants handen hebben moeten verballen / dooz dien van Tayouan niet en konde gesecondeert worden / soo by gebreck van Volck / als upt manquement van kleine platbodemt Daertuygh ten Oorlogh bequaem / om 't Volck mede ober te boeren / ende de Daert tussen beyde Fortressen open te houden / het welcke dooz te groote mesnagie manqueerende / was daer mede dit Fortje alle hoope van secourg benomen / en aen des byants gewelt geabandonneert / waer tegens upt sijn selven t'eenmael onbestant was / alsoo in den beginne maer gheboet wterde tot dempinge van een party naeckte Formosanen / en wapenloose Chinese Landbouwvers / sonder tegens 't gewelt des Canons versozgt te wesen.

En hier-
om den
Drost per-
mitteren
sijn ac-
cort met
deavyant
& makent

Welcke consideratien dan / beneben den soberen bevonden tsestandt aldaer / ende verklaringshe des Drosten / dat sonder secourg niet langhet soude konnen defendeeren. De Secornmitteerdens bewoogh den Drost te permitteeren / dat sijn accoozt met den Byandt maechen mochte / soo als best sich selven soude konnen rebden / mits daerinne sijn eer en ghemoet betrachtende / wat hy aen sijnen Heeren Meesteren schuldigh ware / ende booz al daer op behoode staen te blijven / het Guarnisoen te salveeren / ende in Tayouan ober te byengen.

Dien

Den seken dagh des namiddaghs quamen de Gecommitteerden weder binnen 't Casteel Zeelandia, ende deden van haer wederbaren rapport aen de volle Vergaderinge: op hare wederkomst by een gheroepen / waerinne wederom goet raet duyr was / booznamenlijck by den geenen die te dooren benedens van der Laen staende gehouden hadden / datter noyt byandt verschijnen soude / en datter te beele en onnodige versterkingen gemaecht wierden / waer toe in allen geballe tijg genoegh soude wesen / wanneer den Byandt op onse bodem sich quame te vertonen; maer den byandt nu gekomen wesende / wistten nergens geen raet nochte middelen toe te verschaffen / en saren onnosel en keeken / met de handen in 't haz. De correspondentie tussen beyde de Fortressen hielden op; 't Fortze Provincia was verlooren / van 't vaste Land was men afgesneeden / van waer nochte middelen / leestocht / nochte verberfinge meer te verwachten waren; men moeste ghedogen / dat den byandt aldaer naer sijn welgeballen domineerde / waer teghens satmen en keech op een dooze Santplaet / alwaer geen loof ofte gras op en groepde / aen alle zijden met de Zee omspoelt / van waer niet een voet konde afgeset worden; den byant eenige af bzeukt te doen / daer toe en hadde men noch Wolck / nochte bequame middelen by der handt / de eenighste hoope was 't Casteel Zeelandia soo lange te defendeeren / tot datter sulck een machtigh secours van Battabia oberquame / waer mede men den byandt konde 't hooft bieden / ende met hulp der Formosaense Inboozlingen van daer verdzijden / wesende dit de eenighste middel om de Compagnie te salveeren; maer wat hoope om 't Casteel soo lange tijt te kunnen bewaren / 't Supder Mousson begon eerst te wagen / dat noot saeckelijck uptgewacht moeste worden / al eer na Battabia tijdinghe van haren toestand konden geben / waer toe noch seg Maenden bereyscht wierden / en dan noch seg Maenden daer en hoben ghebracht al eer 't Noozder Mousson berkeep / en weder met het Supder Mousson van Battabia perweg konde oberkomen / soo datmen vaste reeckeninge moeste maerken / ten minsten waelf a dattien Maenden te kunnen upharden al eer eenigh secours quame / dat van metter tijt een brock swaer om te verduwen soude worden; den byandt stonde alle upren op den Capouaense santplaet ober te komen / waer dooz 't Wolck in ghedurige allarm en afgemat soude worden; ende ghenomen alles op sijn beste uptballende / dat den byandt 't Casteel niet hart en quame aen te tasten / eene simpele bloccade van soo lange Maenden ware genoeg 't Wolck te doen consumeeren / die sonder berberfinge soo engh beslooten / noot saeckelijck dooz scheurbuycken watersucht souden weghgerucht / ofte onbequaem worden; waer toe mede niet wepnigh helpen soude haer dynckwater / dat upt Putten gescheep / bzackigh en seer ongesont ware. Alle welcke swaertgheden in stade geconsidereert / deselbe wegens de Compagnie staet geen kleene bekommertinge aenbzachten / echter niet deden beswijcken / maer mallanderen onderlinghe tot standvastighepden kloechmoedighhepdt vermanende / op hoope dat van Battabia te sijnert tijdt met een machtigh secours souden geassisteert worden / veranseuwense de boozgaende resolutie / van 't Casteel Zeelandia ten uitersten / als luyden met eeren / te defendeeren / en bonden daer toe raersaem met eenstemmighe besuytinge / datmen alle 't Wolck upt het Quartier ofte stadt Zeelandia des anderen daeghs soude binnen trecken / vtd. P. 5. ter saecke gemelte Stadt rontsom open lag aen dyp zijden met het binnen Zee water bespoelt / ende aen alle kanten van een

En doen
rapport
aen den
Raet,

dewelke
hare resolu-
tie van
't Casteel
te defende-
eren, re-
noveert
en daer
toe goet-
vindt alle
haer magt
by een te
trecken
uyt de
stad Zee-
landia,
om wat
redence.

nen gemakelijcke aenkomste booz des byants kleen Daertuygh / die ten allen tijden / insonderheyt by nacht / sonder groot ghebaer daer inne kormen konde / ende om 't selve te beschermen / haest soo veel Volchs als tot de besettinge des Casteels gerequiereert wordende / als geene Pauzen / Wallen / Bozstweeringen / Plancken / nochte eenige desentie hebbende / sulchs dat niet als met ghebaer van 't Casteel in 't kooze met eenen te doen verliesen en konde gedefendeert worden. 't Welcke lictelijck hadde konnen boozgekomen geweest sijn / by alden Steenen gronduytjens aen de uyterste hoecken des Quartiers / dat niet groot maer seer kleen was / te setten / en deselven met een lichte steene Bozstweeringe aen malkanderen / en aen 't Casteel te hechten / waer mede de Stadt bequaemelijck aen alle kanten booz Canon bestreecken / dooz dien dit werck seer bequaemt in sijne Plancken ghelegen soude hebben / ende met gheringe machty beschermte hadde konnen worden; maer in desen boozslaght bontmen op Batabia al mede geen smaect / Compagnies mersagte en konde dese onkosten niet dragen / wordende dus mensghmalen 't Hoender-ey gesocht / daer men het Gansen ey leggen laet / als het spreekwoort seyt.

't Fortje
Provincia
geeft sich
over.

Des anderen daeghs den 4. lietmen de groote bloet-blagge van 't Casteel Zeelandia afwaepen / tot teekenen aen Coxinja, datmen geresolveert ware hem te overcomen / met sich ten uytersten te defendeeren / dewelcke mede aen sijne zijde niet stil sitende / hadde den Bozst doen sommeren 't Fortje in sijne handen ober te geven / op goet quartier / maer soo wilde oplintareeren en hem forseeren Canon daer booz te planten / dat alsdan gheen quartier soude hebben / by moeste mede in 't kooze resolveeren / by ware nu immerg versecert geene hoop van eenigh secours oberigh te sijn / waer op den Bozst / na eenige vergeeffe scribbelingen / 't Fortje aen den Chinees inruymde / met geschut en alles batter in was / blijvende by selfs in persoon met al sijn Volck in handen der Chineesen / Prisonniers de Guerre.

Den byandt dooz dit succes gemoedigh / set het omtrent den avont naer de Capouagnse santplate ober / aen de Suyder hoeck / verre van 't Casteel ghelegen / met eenige duysenden oberkomende / waer onder eenige te Paerde het Casteel seer dicht waren naderende / om 't selve te recognoscereen / waer tegensien a twaelf van onse paerden (soo veel Paerden als in Capouan waren) met eenigh Doetvolck gesterckt uytgecommandeert wierden / die met deselve sehermuyserden / maer en konden niet locken in de Embuscade van 't Doetvolck / die achter sekere santduynen / ten dien eynde / haer verbozgen hielden. Men de Bozstijde quam veel Chinees daertuygh / eben buyten een Canon schoot omtrent de Stadt het ten anchor nedersetten / waer booz den Bozger en Inwoonders der Stadt Zeelandia seer qualijck ghemoet wierden / om langher aldaer te huypsbesten / rondt uyt seggende / soo men haer dien nacht in de Stadt wilde laten oberblijven / dat sulchs ware haer nodeloos op den Wegghaenck te leberen / weshalven haer oock al op den weggh van 't Casteel op 't pleyn begaeben / omme sonder nadere ozdye te willen binnen kormen / hare Captteyn David Harthouwer / mede lit van Formosus Raet / begaf sich by den Souverneut om ozdye te vraghen wat daer in te doen soude hebben / seggende uyt hem selven sonder boozweeten ofte kennisse der Burgeren / soo sy lieden noch langher in de Stadt moesten blijven / dat alsdan boven 't gheene reets daer inne hadden / noch

De Nederlanders uyt de Stadt zeecken alle binnen 't Casteel Zeelandia.

noch wel twee hondert mannen / tot versterkinge van dien / de aenstaende nacht berepft wterden ; uyt welken boozslaghe van Harthouwer naderhandt op Batrabia het seggen is boozgekomen / dat de inwoonders en burgerpe der stadt Zeelandia soudē gepresenteert hebben ghehadt / soo maer met twee hondert mannen uyt het Casteel versterckt wterden / hare Stadt tegens den vband te bewaren. Hier op deede den Gouverneur den bzeeden Raer weder by een roepen / waerinne met eenparige stemmen wterde geperstteert by de resolutte des voortigen daeghs / ober 't intrecken des Volcks genomen ; vld. P. 6. en in gebolge van dien / sepde den Gouverneur Harthouwer aen / dat de burgerpe soude laten binnen trecken / wesende hare Vrouwen en Kinderen / des voortighen daeghs al binnen gekomen / en gheduprende den tijdt van vijf dagen / dat den vbandt sich eerst vertoont hadde / waren hare meubilen / roerende goederen en 't geene van eenigh belangh was / door Soldaten / Matroosen / Chinese Arbeypders / Slaven en Slabinnen / doch al mede binnen gesleept ; in welck binnen sleepen / alsoo pder de haestige was en geerne sijn goet 't eerste gheberghjt sage / veele hare goederen aen soodantige Dragers in handen gaben / die 't goet wel berghjden / maer soodantigh dat noyt booz de oogen der rechtte Epgenaers wederomme te boozschijn kwam. 't Ginch hier toe als in een groore byant / daerinne onder de bluffchers en helpers menigmalen de grootste dieben schuylen / en als 't geborge goet niet wederom te boozschijn en komt / dan moet het al in den byant ghebleven sijn / soo hier mede veele perwes van hare goederen misfende / kreegh den name dat in de Stadt berbleven ware / in de welke noch tang niet anders van belangh en bleef / dan een redelijcke quantiteyt Padie / diemen wegens hoizheyt des tijts / nebens alle de andere ingesleepte goederen / niet en koste oberbyngen / en alsoo men die het minste van nooden hadde / geresolbeert ware te doen berbyanden / maer is door eenige tuffen-koment belet verhindert gebleven.

Op de eerste aenkomste des byants van den 30 April / wanneer men noch niet en wiste waer deselve soudē willen landen / ware raetsaem geoordelt gheswozden / tot bezijdinge des Deers / tuffen de twee Casteelen een Batterijsje van vier Stuckijens in de Stadt op te werpen / maer deselve naderhandt door 't obergaen van 't Fozzje Provincia niet meer nodigh wesende / werde deselve door gebreck van arbeyts volck / oock noch niet r'eenemacl volmaecht ghesweeft sijnde / als nu wederomme afgezoocken / en met het intrecken der burgerpe 't Canon daer uyt mede binnen gebzacht.

Alles datter in de Stadt noch oberigh was wilde men geerne mede / beneveng de Burgerpe / naer binnen gebzacht hebben / maer wterde gestur door de stercke aenkomste des byants / die den 5 Mey met groote meentigte van hieen Daertuygh het recht op de Stadt / van alle kanten quam aensetten / op dewelcke wel lustigh met Canon van 't Casteel ghedondert wiert / maer sonder groot effect / door dien 't Canon seer hoog leggende niet laegh genogch en konde gedempt worden / omme de aenkomende Daertuygen / soo ras maer diecht genadert waren / te treffen / dies hadde men eenighe Musquetiers in de Stadt geposteert onder Capiteyn Aeldorp, omme op den vbandt in 't landen te chargeren / maer deselve in seer grooten getale / ende van alle kanten gelijckelijck naderende / moste ons Volck haer retrade naer 't Casteel nemen / doch waren gelaft beborens afstroocken / de Stadt aen alle hoecken in byant te steken /

Den
vband occupert
de verlate
Stadt.

gelijck splieden op haer retrait de boornaemste plaetsen / als de Timmerwerf / 't Belle Pachhups / en diverse andere hupsen in den bzant setten / op hope dat die buyt voortlopende / de Stadt geheel tot holen soude maken / maer wier de dooz den aankomende Spandt noch ghebluft / en de Stadt booz den bzant bewaert / bezingende de Spant omcrent tussen de bzie a vier dypfent Soldaten in de stad / deselve posterende in de dwars-straten en hupsen buyten 't bereyck des Canon gelegen; den toegangh van de Stadt naer 't Casteel bleef als te booren open leggen / niet afgepallisadeert / nochie met eenige Grachten ofte Bozstwieringen bewaert / sulchs dat sebert den 5 Mey dat in de Stadt quamen / tot den 25. Mey daer aen volghende / dit volck in de Stadt geplaect / aen die van 't Casteel nochte goet noch quaet en deeden / anders als dat somtoylen / gedurende dese twintig dagen / eenige lichte schermsuysingen boozvelen / ende den byant met het werpen van bomben en steenen upt de Mozteren / misgaders met het Canon / waer maer te raken waren / by daegh en by nacht dooz ons Volck seer gheincommodeert wierden / die daer tegheng van dees syde niets ter werelt tot offentie ondernam / als dese enckele bloccade / onder 't bereyck van ons Canon en Musquetten / sich boozders meest stil houdende / alles prepareerde en baerdigh maecte tot sijn groot despen / daer mede met eenen slagh een epnde des Bozloghs gedaechte te maken / 't welck was / dat sich imagineerde / dat met een halve dagh caannonneerens op onse lichte steene muuren / by daerinne een groote bzeffe naer sijn wel-gheballen konde maecten / ende daer dooz met kracht van Volck indyngende / 't Casteel obermeesteren / wozshalven alles tot dese sijnz nodigh verbaerdigende / brachten 28 stucken Canon in de Stadt / en planten deselve den 24 Mey des nachts op de vlacke aerde / sonder Batterpen te maken / booz de Stadt langhs 't pleyn van 't Casteel / met eenige Schans-korven met aerde gebuit tussen beyden / welck werck groot gerucht makende van het Casteel met canon en musquetten den gheheelen nacht dooz gepooght wier te verhinderen / maer vermids dese nacht onghemeen doncker was / konde gheen roop geschooten / en sulchs dit werck niet belet worden.

Ende onderfaet uyt deselven op 't Casteel een storm te doen.

Den 25 Mey hadde 't licht des hemels sich nauwelijchs beghonnen te vertoon in 't Oosten / ofte van dien hant quam een seer groufame donder ende blixem / vermenght met een dichte hagelbuy van Cogelen upt des byants Canon / dat in de Stadt geplant stonde / op de mupen des Casteels Zeelandia neder dalen / waer dooz de belegherden met alle man in de wapenen / en op de wallen gheraechten / in booznemen desen Chinese morgen groet op sijn Pederlants niet onbeantwoort te laten; den Gouverneur die meest de geheele macht / met op diverse boozballen ordze te stellen / slapeloos dooz gebzacht / en sijn hooft een wepning tot rusten nedergelegt hadde / hier dooz ontwaecht / blegt nebens anderen naer de wal toe / en den toestand van saecken in der haest oversiende / remarquerde den soberen staet daerinne des byants Canon gheplant stonde / gantsch onbedecht en licht te ruyneren / als mede dat de byanden op haer heftig canonnenen glorieus / en in hoope van haest een bzeffe te hebben / met groote troupens gewapende Soldaten buyten hare Schans-korven hen begonden te rangeeren / en haer selven blootgaven; waeromme den Gouverneur der vofscheteren en soldaten hitte noch een wepning in houdende / ghelaste niet eenen soude stellen krupselinghs te konnen speelen met schroot / musquet-hoghels en groot

groote swaere ysere spijkers geladen / en de musquetiers langhs de Gozdijnen en Wallen rangeeren / ende wanneer hy de Chinesen nu op sijn schoonste hadde / gelaste hy van onderen en van boven / en van alle kanten te gelijk / op den bloot staende byant vuyt te geven / het welck met soo goet succes geexecuteert wierdt / dat met dese eerste chergie by na het geheele belt in een oogenblick met ghequetste en dooden sighamen quame bedeckt te worden / ende ofte wel die spectakel den byandt hadde behooren te leeren van hem niet meer soo lichtvaardigh bloot te stellen / soo bleef niet te min hare Oberste die dese troupen in de Stadt commandeerde eben obstinaet / alsoo hy by Coxinja aengenomen hadde (soo gesegt is ge worden) tot kosten van sijn hooft / met dese attacque 't Casteel te overweldigen / 't welck waer wesende ofte niet / dat soodanighe conditie aenbaert / dat late ik in sijn geheel / alleen bleek dat dese man hemselfen teenmael desperaet aenstelde / met sijn volck geduyrtigh in de plaetse der gheballene aen te drijven / en met Canon eben heftigh te doen schieten / 't welck haer bequam als den hont het gras ; want die van 't Casteel haer niets schuldigh blijvende / veroorzaechten met hare dicke hagelbepen van Musquet- en Canon-kogelen / een groote mooyt onder dese onbesonne menschen / daer van 't getal / dooz de gevanghens en oberloopers / wel op dupsent dooden / behalven de groote menighe der gequetsten / arm- en been-loosen begroot is ge worden / soo dat dese stozmbaerdigen eyndeligh genooisaeckti wierden seer confuselijck te retireeren naer de dwers-streken der Stad / alwaer dooz de huyfen booz de kracht des Canons en der Musquetten van 't Casteel bedeckt konden blijven / afstreckende met soo groote onozdentelijckheyt / dat van haer Canon afstiepen / latende de wissers daer inne blijven steecken / van welck Canon oock eenige Stucken dooz die van het Casteel onbrypckbaer gemaect waren.

met
quaet suc-
ces voor
hem.

Terwijlten de stozmers in de Stadt noch bestig waren met haer bestig canonneeren / soo naderde den Byant aen de Zuytsijde naer 't Casteel van de Bochestal van daen / Dijn-appels / ende soo langhs de Santdupnen heenen / met omkrent ruffen te ses a sefen dupsent mannen / maer onder 't Canon gekomen wesende / wierden soodanigh verwellekومت / dat gedzongen wierden ter sijde af te wijcken achter de sanddupnen en heubelen alwaer booz 't canon en musquetten des Casteels bedeckt waren / en post bleben houden / afwachende tot die van de Stadt eene byesse ghemaect souden hebben / waer in dan mede nevens de andere konden indringen / ende sich boozders reguleeren ende paraet wesen op alle boozvallende gelegentheden.

De belegerde siende / dat de byanden hen booz 't Canon en Musquetten bedeckt hadden / soo aen de Zuytsijde na de Dijn-appels / als aen de Oostzijde in de Stadt / en dat mitgdien met canonneren gheen voordeel meer te doen en ware / en die van de Stadt in confusse haer Canon verlaten hadden / oozbeelden datmen sich van des byants confusie in de Stad / al eer weder bequame / soude kunnen dienen / ende dooz eenige Matroosen met Musquetiers gheaffisheet / tenteeren / haer verlaten Canon te vernagelen ; waer van een pzoef te nemen / wierden sommige Matroosen boozsien met eenige achtkantige stalen pennens / hamers / en hant-granaten / gesecondeert van festigh Musquetiers / geozdoneert een schielijcke uytbal naer de Stadt te doen / met last / als haer werckje verlicht hadden / ofte dat andersints aen haer een teeken met des Casteels kloekje gegeven wierde / dat alsdan aenstonts wederomme binnen souden hebben

De belegerden
doen een
uytval.

ben te keeren / want dooz dien des byants retrakte upt geene andere oozsaecke en geschiede / als omme achter de dwars-straten en sant-heubelen sich booz ons Canon niet meer vzychteloos bloot te stellen / sonder eenige andere rebenen te hebben / van booz ons Volck beducht te moeten wesen / so was onsecker / hoe danigh die van de Stadt hun souden aenstellen regens desen uptbal ; en offe ons Volck dooz hare menschten souden crachten te enbolupereen ofte andersints affagden / mitsgaders ofte die van achter de sant-heubelen sich niet mede en souden roeren / tot secours van hunne makers / in de Stadt / wesen de gheen meerder spatie als een halbe Musquet-schoot tussen den byant / die achter de Sant-heubelen stont en tussen die van de Stadt / kommende onepndige incidenten van diergelijke nature in desen hasardeusen uptbal komen booz te ballen / diemen van de hooghte des Casteels / van waer alle des byants reppen en roeren ontdeckt wierden / veel eerder als beneden honde gewaer woerden / en daer omme gheoordonneert ware de uptballers met het kloekje tijdigh te konnet waerschootwen en binnen trecken / dewelche volgens haren last ballen couragieuselijck en schtelijck upt / met soodanige vaerdigheyt ober des Casteels pleyn naer de Stadt toelopende / dat de Matroosen met hare gereetschappen eerder ober dwars op des byants Canon saten / 't selve met hare mede ghebzachte stale pennen vernagelende ; als dat de byandt gewaer wierde / dat ons Volck uptgeballen ware / eboth sp ons Volck vernemende / begon een lichte schermscheringhe tussen onse Musquetters / ende de Pijlschutteren / die upt de dwars-straten ende ober de hupfen heenen een meenighte van Pijlen op ons volck inschooten / dewelche haer met schargeeren besich houdende / tot dat de Matroosen alle de meeste stucken vernagelt hebbende / hen benebens eenighe soldaten begonden te amuseren / met yder een Vaendel te rucken van de Schans-korven dooz den byandt in groote meenighte daer op geplant / en met de Vaendels op de schouderen als in triomphe ober des Casteels pleyn heen en weer swozden / beginnende daer dooz in disordze te geraecken / 't welcke van 't Casteel ghesien woerden / dat de uptballers haer werckje daer toe uptghesonden waren / verlicht hadden / ende als nu booz haer lieden aldaer niet meer te bezichtigen oberig en ware / soo wierde ghelast 't kloekje te luyden / tot teecken dat wederomme binnen mosten komen / gelijk geschiede / met verlies van twee ofte dzte menschen / benebens wepnigge gequetsten / mede bzingende 32 Vaendels / die op de Schans-korven geplant hadden gestaen.

Vernagelen des vyants Canon.

Confidencien ofte de belegerden hadden behooren een generalen uytval te doen, en alles te hafdieren.

Ter occasie van desen uptbal / sijn sommighe van opinie en sustenue gheweest / terwijlen op 't pleyn / tusschen de Stadt en Casteel sulck een meenighte menschen gedoot ter aerden lagen / en dat de byanden hun geschut soo confuselijck verlaten hadden / sonder dat ymandt van de haren sich meerder vertoonen dozste / hebbense de onse in haren uptbal / met so geringe tegenstant des byants geschut vernagelt / dat de byanden daer dooz in disordze en op de blucht gebzagt waren / datmen dierhalben dese occasie niet en behoorve te versuymen / maer sijne victorie te vervolgen / en dooz een algemeenen uptbal den byandt op 't lijf te ballen ; met sijn eygen geschut omgekeert / op hem buyt te geben / en hem upt de Stadt te doen delogeren en hem verdelgen. Waer tegens den Gouverneur en meesten van sijnen Raet hebben dit ghesustmeerde geacht booz onmogelijck / en t'eenmael ontraetsaem / want of schoon dit bzesch-schieten den byant mislucht ware / soo dat daer ober een groot ghetal dooden en gequetsten beho-

men

men hadden/ ende oock genootsaecht ware geworden sijn Canon onordentelijck te verlaten / en sijn volck achter de dwars-straten in de Stadt te trecken / soo ware sulck intrecken nochmans geen disordze/ dooz bzeese van ons volck beroozsaecht / veel min eenige blucht ofte pzeeparatie van dien / maer niet anders als een enkele retraite te achten / omme dooz ons Canon bedeckt te konnen wesen. Wijders dat ons Volck upgesonden sijnde/ haer Canon te vernagelen / en het selbe geluchigh geffectueert hebrende / als nu dit vernagelt en ontramponneert Canon niet en konde omgekeert / noch den byand daer mede beledigt worden: dat dese generale uptbal soude moeten geschieden / met so veel Volck als by een konde geschzapt worden / en daer en teghen seben Bolwercken / benebens dze halbe Manen des Casteels beset moetende blijven / omme 't Canon te regereeren / daer toe ten alderminsten bereyft wierden tuffen de twee en dze hondert man / soudende alsdan de Goddijnen en andere plaetsen met niet eenen mensch boozsien / maer t'eenmael ontbloom moeten blijven / sulckis dat dese uptbal niet stercker / als tusschen de seben en acht hondert mannen konde wesen / waer tegens geconsidereert / dat de byandt als noch wel ober de vier duysent mannen in de Stadt / achter de dwars-strate hadde staen / en dat geen Musquet schoot van daer / aen de andere sijde des Casteels noch wel omtrent de seben duysent achter de heubels en santduynen in bataille gherangeert stonden / soo konde dese uptbal niet anders wesen als extrema demencia geheel desperaet / buyten alle hoope van een goet succes / en daer van niet anders te verwachten als dat de byanden / gelijk dappere soldaren als sy waren / soo dza met soodanige force geartacquiert quamen te worden / trachten soude haer onder dese uptballende troupen te vermenghen / en dooz hare groote meenichte aen alle kanten te omzingelen / dooz dien in soodanigen boozbal booz ons Canon niet meer en souden behoeven te bzeesen / soudende mede secuur van de geposteerden achter de santduynen hebben konnen gesondeert worden / ofte dese geposteerden souden geduyrende dese uptbal met gheringe moeyten en teghenstant aen alle kanten het Casteel hebben konnen beklimmen en overrompelen ; ofte oock beyde te gelijk doen / te weten / met een gedeelte ons Volck van achteren inballen / ende met de rest 't Casteel aenraffen / sulckis dat van dese generale uptbal gansch geen goets te hopen en stonde / ende ter contrarie alles in de weeghschael gestelt soude moeten worden / van binnen een up a twee van onse zijde alles te verliesen / waer en tegen sod de Stadt al overmeestert hadde gheworden / en die achter de santduynen hen stil gehouden hadden / soo soude de byant daer by niet meer hebben verlooren als enige wepnige stukken Canon / benebens een redelijck ghetal van sijne soldaten / 't welck hem niet geheel cupneren en konde / ten aensien noch ander Geschut en Volck ghenoech overigh hadde / omme sijne belegeringe in den staet van een naeutwe bloccade te konnen continuieren / soo datter gantsch geen egalltey en konde wesen tusschen sijn en ons verlies / by maer een ghe-deelte / ende wy alles hjer mede konnende verliesen / behalven dat het aen onse zijde byna eben eens te achten was / een man ghequeeft en in 't bedde / ofte een doode te hebben / vermits als boven gesegt / noch soo veel maenden booz handen waren / al eer een eenigh man tot versterkinge konde weder bekomen / om welke redenen dan dese uptbal by den Gouverneur ende die van sijnen Raede niet ondernomen / nochte goetgebonden en is geweest : maer ghelijck de beste Suprcluyden gemeenlijck aen landt sijn / soo heeft men op Batavia naer dato

wil-

willen staende houden / niet tegenstaende alle redenen ter contrarie / dat dese uytbal hadde moeten geschieden / alsoo men aldaer vast en als ontwijffelbaer stelde / dat het niet en soude hebben konnen mislucken den byant daer dooz te berstaen ; waeromme by gebreck van andere beschuldigen / wegens dese schoone gelegentheyt versumpit hebben / men den Gouverneur en sijnen Raet ten hoogsten strafbaer heeft verklaert / alhoewel in desen seer remarcabel is / dat niet en konde geproduceert worden een eenigh adbyss van de hoogste regeeringhe op Formosa / nochte van pmandt der Krijghs-officieren / die by de boozs attaque present waren geweest / en gesustneert souden hebben gehad de nootfaeckelijcheyt van de boozs uytbal. Maer pder swergh doenmalen stille / en die beroeppen wterden ober 't intropen der uytballers waren alle van gheboelen / dat de uytgefondene haer werck verricht hebbende / en niet meer boozdeeligis op den Wyandt te konnen uytwercken / dienden weder binnen gheroeopen te worden / ghelijck dooz 't lupden van 't kloekje gheschiede / soo dat desen uytbal alleen wterde staende gehouden dooz eenige wepnige luyten de regeeringe / die geen kennisse van saecken hebbende / nochte op des Wyants macht / nochte op de onbermogentheyt van die van binnen hebben konnen / ofte niet willen letten / maer mede soo petwes dooz den dagh bzeugen / om daer mede een plas danck op Battavia te berdiene ende haer baentje klaer te maken ; 't was maer kruys hem / krupt hem / pder die maer petwes wiste booz te bzeughen tot lasten des Gouverneurs en der andere gefasseeerde Raets-persoonen / hoe ongherijmt en absurd 't boozgebrachte oock mochte wesen / wterde dadelijck gehooz berleent / begunsticht / en met de eene ofre-de andere benefitte beeftigt ; ghelijck sulckis onder anderen evident ende booz pders ooggen gebleecken heeft / in 't verheffen van eenen Paulus Davidz de Vick , tot Boeckhouder Generael in de plaetse van Speelman , met uytstuytinghe van andere oude Coopluyden / die oock al beele goede Bzunden by 't spul hadden / maer mosten achter staen booz desen man / die eerst nieu en bzeemt van Tayouan oberquam / en niet eenen bzunt op Battavia en hadde die hem wilde patrooneeren. Twee jaren geleden doen hy van Onder-Koopman / ghelijck was / dooz den Gouverneur Coyett op Formosa tot Koopman geabanceert wterde ; maer op Battavia wederomme afgeschreven ware / tot twee distincte repsen toe / dat tegheng dit affschrijven de Gouverneur telkens besochte / dat den Generael en Raden van India de gedefereerden qualiteyt van Koopman aen den boozs de Vick gelleeden te laten behouden / ghelijck dan epubelinge op dit ernstigh en gedurigh aenhouden des Gouverneurs ghedaen hebben / ende de Vick sijn Koopmanschap lieten behouden ; dewelcke de Vick tot danckbaerheyt van dien / ghebuprende dese belegertinge / sekere schandeleuse en famcuse bzief vol kugenen / verdozpingen ende verkeerde uplegginghen / tot nadeel ende disreputatie van sijne woldoenders / des Gouverneurs en Formosaense Raets practiseerde / en naer Battavia oberfont / en op sijne komste aldaer staende heeft ghehouden / dat aldaer soo smaeckelijck viel / dat soo ras als hy maer sprack / hy die te boren niemant en hadde / als nu pder genegen bont hem te begunstigen / ende tot recompense de aenstenelijcke qualiteyt van Boeckhouder Generael bequam : soo greitig was men petwes tot lasten des Gouverneurs en Raets te konnen uytbinden / dat dese angerijmde / tegens alle redenen strijdende uytbal te hebben moeten gheschieden / wterde staende gehouden / dooz lupden die 'er niet by ofte omrent en wa-

waren ghetweest / en noch kennisse van plaetse / weder sijtse macht des vpanis en der onsen noch van andere omstandigheden en waren hebbende; en liebe! wat konde den Gouverneur al veel wondere Oozloghs exploiton uprechten / want behalven 't geringh getal der Soldaten / en andere soberen toefiant boben verhaelt / soen hadde hy tot sijne assistentie gheene andere Militaire Hoof-Officieren / als den eenighen Capiteyn Aeldorp, die van sijn Ambacht een Backers knecht was / benevens een siecken impotente / en tot dienst onbequame Luptenant; dit waren al de Hoof-Officieren die in 't Casteel waren / daer van men wel te verwachten hadde Deltlagen / bestozmen en inneemen van Steden / en andere heerlijke Oozloghs-exploiten / die sy haer leben niet gesien nochte daer by ofte omrent geweest en waren / en eenelijck geavanceert waren geworzen van geringe Soldaten tot de chergtes te bekleeden dooz tijds expiatie / wesende de andere Officieren / die wat meerder kennisse en erbarent-heit in Oozloghs-saerlien mochten hebben / dooz van der Laen met hem na Barravia gesleept; de Raets-personen des Formosaense Raets / mitsgaders Kooplupden en Onder-Kooplupden van den breedten Raet / waren alle te samen lupden van de penne / die oock geen Oozlogh meer ghesien en hadden / en mitgdien van Oozloghs-exploiten gheene kennisse konden hebben / ofte den Gouverneur daer inne adffiteren / ende soo dan met dese Officieren en Opper-Hoofden soodanigen desperaten uptal ware hy der handt genomen geworzen / die soude luyten allen twijffel noch al veel siechter afghelooopen hebben als de malle Bataille van Capiteyn Pedel, met 240 teghens 4000 mannen op Bayemboz / dyle weecten te hooren gheschiet / alwaer inimmers ghenoech be-zyoest ware dese Chinesen / geene Landbouwens / maer geoeffende Soldaten te wesen. En genomen dese uptal hadde sich al vertoont van goede apparentie / soo soude des niet teghenslaende den Gouverneur die hebben moeten achterlaten / en sich daer van ontfereen / op 't ghebreck van bequame Officieren / om dit dangerens werck te konnen upvoeren; want by alle krijghs-erbarene in confesse is / dat soodanige exploiten / als dit eene soude wesen / t'eenemaal sijn depen deerende van de bequamenheyt / der vertrept en erbarenheyt der krijghs-Officieren / die 't commando over de troupens / die 't werck verrichten / sijn hebbende / ende dat met onerbarene Officieren sulchs aen te danchen / niet cartsaem is.

Des namiddaghs deden de belegerden noch twee uptballen naer de Stadt / waerinteten wederijden heblijger als in de uptal van des boozmiddaghs ghe-
hochten / en een Struck / schietende ses ronden pers / nebens dyle stampaerten
binnen gesleept wierden; en dien naest aen volghende middernacht / sleepte de
vpan 't ontstelde Geschu: achter de hupfen / poogende de belegerden te vergeefs
't selve te beletten dooz haer Canon en Musquetten.

Den vbandt dooz dit quaer succes van byesse te schieten afgheschicht / laet
alle boozdere ghedachten van slozmen baren / hem verseeckert houdende / dat
doozeene simpele bloecade en enge besluytinghe / men hem noorsaectelijck van
seis wel in de handen soude moeten vallen: weshalven op primo Junij hy de
straten na 't Casteels pleyn lopende / over dwars met Pallissaden en Schang-
kozben liet affnijden / niet een redelijcke wijde en drooge Gracht boozsijne wer-
ken / stellende tussen de Schang-kozben eenige Basjers / en daer na noch elf
lichte stuchjens / waer van 't aldergrooiste niet boben ses ponden pers schoot /

De belegerden doen nog twee uytvallen en brengen een ses ponden binnen. Den vyant sonder voordor geweld re-gens het Casteel te gebruycken, ver-genoeght sich met een bloc-cade.

hebbende de rest van sijn verdozben en ontcramponeert gescheut / op den 25 Mey
 vpt de Stadt naer oberen doen booren; sebert welcken tijt tot de komste der se-
 cours- Bloote aen wederzijden niet veel remarcabels en is voorgeballen / want
 die van binnen soo engh beslooten wierden ghehouden / ende hier teghens soo
 wepnigh macht waren hebbende / dat niet een stroptjen aen stucken byten en
 konden / ende den byandt met een naeuwe besuytinge sich te byden houdende /
 hadde geen gróote haest / hy besat een schoone en vette Lantsdouwte / tot sijne
 boldoeninge / daer inne sijne Soldaten / die soo lange op Zee geswozben had-
 den / op sijn gemack scaeptjens koessterde / dat de belegerden op een dozre sant-
 plate opgeslooten saten / konde hem wepnigh hinderen; te Lande ende te wa-
 ter domineerde hy naer sijn welgheballen / al ebenwel siende dat de Leeuwen-
 huyt niet en hadde gheholpen / soo treckt hy her Dossen-beleens aen / en met
 blepene woorden doet ons een eerlijche capitulatie aenleben / benevens re-
 monstratie in sijne byeben / onder dato den 27, 28 en 30 Juny / dat men
 dogh op 't laetste teghens hem niet en soude konnen uytharden, nochte af-
 wachten tot het aenstaende Jaer op eenigh secours, ende dat de Scheepen die
 dit Jaer van Battavia naer Formosa te komen stonden, maer Coophandelaers
 souden wesen, ende in allen ghevalle soo die van Battavia al dorsten, ende
 dit Jaer noch konden secours senden, dat het selve niet en soude konnen be-
 dragen boven de tien Schepen met 2000 mannen, welcke macht de sijnen
 niet opwegen en konde, en soo men met t'elckens wat nieuw secours te sen-
 den 't Casteel al tien Jaren konde inhouden, dat hy dien tijdt op sijn ghemack
 soude blijven afwachten en verdueren, &c. soodanigh wende het Coxinja
 op alle boegen ober / omme 't Casteel in sijn gewelt te krijgen / en Formosa in
 geruchte te konnen besitten / waer teghens de belegerde met patientie waren
 wachtende naer 't verloop des Supder Mousson / omme met het Hoorder
 Mousson van haren staet tijdinghe naer Battavia te versenden / en secours te
 konnen versoeken; en om haer niet langher in dien bekommerlijcken staet te
 laten sitten / sullen ons vooz een korte wijle naer Battavia transpozteeren / en
 met de secours Bloor weder te rugge op Formosa overkomen.

Van der
 Laen arri-
 veert op
 Battavia,
 en doet
 valsch
 rapport.

Jan van der Laen, als booren geseght / met sijne mede gebrachte Krijghs-
 Officieren / vol misnoegen / weghens 't staecten des Maccause tochts / van
 Tayouan verbrocken / en op Battavia behouden ghearrbeert wesende / rap-
 pozteerde aen den Generael en Raden van Indis / dat den Gouverneur
 Coyett en Formosaense Raet / hare byese van Coxinjaes byandelijche ober-
 komste alleen gefondeert hadden op 't aenbringen van een party en verachte
 Chinesen / en dat naer ghenomen omschictighe informanten en inspectien / hy
 van der Laen bedonden hadde gheene de minste apparente eenes aenstaende
 Oozloghs / ofte eenige waerschijnelijchheyt van dien vooz handen te wesen / en
 dat den Gouverneur mitsdien / sonder eenige nootzakelijchheyt het geheele land
 in rep en roeten hadde gestelt / met het opschoyten der Landdagen / en vangen /
 pijnigen / geestelen / en tpranctique Inquisitien van de arme onnossele Chinee-
 sen / diemen berghde perweg van Coxinjaes overkomste te openbaren / waer
 van nlets en wisten / en dat hy ghevolgelyck / sonder eenige barmhertigheyt /
 op yteret van aenstaende Oozlogh / dupsenden van Chinesen arme onnossele
 Lantbouwers / met gewelt en pericul van lijf en leven van hare Landerven /
 Gewas / Beesten / Hupsen en Bou-gereetschap / sonder eenige sustenue tot
 lebens

lebens onderhout gedzeben / van alles ontbloom / en met byzout en kinderen op den Dyck gefet hadde; dat mede de Digs-neeringe ter Zee ghestut / ende den Coophandel van bupren ghebannen hadde dooz sware arresten / onlijdelijcke inquisicien / en pijnelijcke ghevangeniſſe / fozterende de goede ludden meer te seggen als selfs wisten: en epndelngly / dat den Gouverneur met ſijnen Raer moerwilligh tegens de gegeven ordzes van den Heer Generael en Raden van India aenghelooen / en 't heerlijcke besſeyn van Maccao te incozpotereen / berpbelt hadden / tor ongemeene groote ſchade van de Compagnie.

By welck rappoxt geboeght / ende dooz geheel Battavia verſprext wordende de vzeiben der quaetwillige Suppoosten dooz van der Laen mede gebzacht / de gemoederen op Battavia teghens Coyett noch meer berbitteert warden / als reets waren dooz inſtigatien van Verburgh, die uyt ouden haer tuſſchen hem ende Coyett, van beſſels doer te gheburiſch een quade uptlegginge ende ſiniſtre impzeſſie gegeben hadde / ſulchs dat de Generael ende Raden van India / ſonder de ſaechen wat nauwer te oberwegen / hem nu in hare opinie ten vollen geconſtremeert hielden / van dat Coyetts bzeeſe maer pbel en poltronnerie ware / en depozteeren mitgdiē den Gouverneur / benevens ſijn tweede en derde perſoon onberhoort de facto van hare eer-ampyen en waerdigheden / den ſelven naer Battavia op eene ſchandeleuſe wiſſe op ontbiedende / omme aldaer ter judicature en ſtraffe geſtelt te worden / en ſtellen den Fiſcael Hermanus Clenck tot Gouverneur ober Formoſa / den ſelven afſaerdigende in dato den 21 Juny 1661. met naerbolghende ſcherpen Bzief / behelſende onder anderen aldus :

Waer door dan Generael en Raden tegens Coyett verbitteert

ſetten de ſelven nevens ſijn tweede en derde perſoon onberhoort van hare ampten af mer veele ſmadige berſpynge.

W At goeden moet ende ſchier onfeylbare hoope wy hebben ghehad, om met de naer Coſty ghefondene Scheeps- en Krijghs-macht den Portu-geeffen 't gherenommeerde Maccao te ontweldigen, ende onder de Compagnies heerschappye te brengen, ſullen U E. uyt onſe voorjarige brieven hebben kunnen afmeeten, daer op dan oock niet anders en hadden verwacht, als een victorieuſe overwinninghe van deſelve plaets, maer tot onſe groote verwonderinghe hebben wy met geen kleene ontſtelteniſſe uyt U E. bekomen advijſen vernomen, dat dien welgemeeynden raetſlagh, daer den Staet van de generale Compagnie ſoo veel aen gelegen leyt, door U E. gheheel en al vernieticht, ende alſoo in den voortganck geſtut is geworden, voorgevende dat de dreygende ſwarigheyt van den *Mandorijn Coxinjaes* vyantlijcke overkomſte op Formoſa niet en konden gedooen, 't voorſz exploit ſijn effect te laten ſorteren, maer datmen de gheheele macht van Volck en Scheepen, tot reſiſtentie des Vyants ende verſeekeringe van den Staet aldaer, nootſaeckelijck hadde van doen, daer nochtans niet eens, maer tot diverſe malen evidentelijck ghebleecken zy, alle de dien aengaende ghelooen gheruchten in roock ende windt verdweenen zijn: het welcke voorts ſoodanighen ſchrick in U E. ſchijnt te hebben gegenereert, dat het gantsche Land daer van ghedavert ende in roeren gheſtaen heeft, daer men nochtans noyt eenigh teecken van Vyandt op onſen bodem heeft gheſien: wefende voorwaer kleenhartigheden, die in dappere mannen niet behooren gevonden te worden, en dienvolgende oock verachtelijck te houden zijn, &c. waren de minſte gedachten in ons geweest, dat U E. ſonder noot, gelijk nu geſchiet zy, ſoo facil van onſe

onfe gegeven ordre om *Maccao* te bemachtigen, foudet hebben derven difpenfeeren, wy fouden daerinne anders voorfien, ende die faecken U E. difpofitie niet hebben ghedefereert, nocte aenbevolen gehadt; maer nu fien wy eerft, dat in het goet betrouwen, 't welck op U E. in defen hebben ghehad, gheheel bedrogen fijn. Hoe wy U E. refolutien ende pampieren meer door lefen, hoe daer inne minder fundament vinden, daer op hunne contraminatien fijn gebout, fijnde den Gouverneur geftadigh doende geweest (onder pretext van forghvuldigheyt) de leugens van *Coxinjas* geruchten voor genomen Oorloghs-deffeyn op Formofa te bewaerheden, daer toe gebruyckt hebbende een deel valfe Chinefen, die geen geloot en meriteeren, ftoppende 'r oor aen de andere zijde, voor die gheenen, die contrarie fustineerden ende getuygen konden. Het pijnigen, geeffelen, bannen ende ghevangen houden, fonder figure van proces, van foo veele aenfielijcke als gemeene Chinefen, is voor fchrickelijck om lefen gheweest, ende dat eenelijck op ydele prefumtien, fy lieden kenniffe van *Coxinjaes* aenflagh fouden hebben ghehad, daer fe nochtans niets van belangh, ende dat noch uyt puyre pyne hebben beleden. Wy houden defe proceduren meer voor tyrannicq, als rechtmatigh, ende wanneer wy gaen infien, watter al ten platten Lande, onder de arme Chinefen omghegaen zy, ende hoe die onnofele menschen, met verlies van hare armoede, als beesten, fonder de minfte barmhertigheyt, met ghewelt uyt hunne Bouw-velden verdreven, ende op den Dijck gheset zijn; de Landthuyfen gerafeert, veele duysenden facken Padie door 't vier verbrandt, alle de Chinese Pachters uyt de Formofaenfe Dorpen doen delogeeren, het gheheele Eylandt *Lamey* van Chinefen ontbloomt, de Vis-neeringe ter Zee gheftut, ende andere aen hun gedane extorfien meer, fo moeten wy U E. alleen metten anderen ofte ten minste de voornaemste Raets-perfoonen, die nevens den Gouverneur hier toe consent ghedragen hebben, houden voor die geenen die oorfaecke fijn van den ruyneufen ende defolaten Staet, daer der Chinefen Colonie althans in vervallen is, &c. Door alle deefe inlantse beroerten heeft U E. oock de Negocie felver, ghelijck als verdreven; Want wat fouden de Koopluyden luft hebben in *Tayouan* te komen, ofte hare Handel-Joncken te fenden, daer fe met force, arreften ende inquitfien werden befwaert, ende aen niemandt van de hare eenige brieven mogen fchrijven, ofte moeten eerft gevifiteert worden, &c. Ende doen het hier op (namentlijck de Maccaufe tocht voortganck te laten nemen) aengekomen is, heeft men onfe ordre dien aengaende gegeven, fonder daer toe geneceffiteert te zijn, achter den rugghe gefmeeten, hoewel den bestemde tijdt van den 27 Maert, op de welke men voor seecker hielt, dat *Coxinja* fijn macht na Formofa foudte fenden, op de komfte onfer Vloote al feven Maenden verftreecken was; immers foudte hy, ingevalle voornemens was gheweest op *Tayouan*, ofte Formofa yets te attenteeren, fulcks in dien tijt wel by der handt genomen hebben: Want U E. als doen met gerufftheyt de tocht naer *Maccao* wel haddet konnen laten voortgaen, fonder verder nadencken te hebben, dat van den vyandt fouden besprongen ofte o vervallen worden. U E. fustineue dat hy *Coxinja*, door de groote ghemaeckte toefellinge van tegenftant, fijn voorghenomen aenflagh te rugghe gehouden, ende tot beter gelegentheyt opgefchort foudte hebben, is (als buyten apparentie fijnde geweest) gantsch niet aennemelijck, ghelijck het noch

nader

naderhandt gebleecken zy, hy hem niet vyandelijck op onse kusten en heeft vertoont, sulleade hem als by yets quaets in den sin heeft, noyt geen gelegentheynt ontbrecken, om op Formosa over te komen, al schoon de Tayouanse Rheede met veele Scheepen mochte wesen voorsien, des soo wy altoos daer over soo groote bekommeringe, als U E. nu gehad hebt, in ons lieten wonen; wy en souden onse conquesten daer te Lande noyt in eenige gerustheynt kunnen besitten, ende konde dien volgende Coxinja ons maer door simpele dreygementen ghedurigh in allarm houden; jae dat meer is, onsen Staet daer te Lande naer sijn appetijt gemakelijck ruyneren U E. voorsaten hebben in dit stuck van dreygen noyt vervaert, maer met goeden moet ende couragie wel op haer hoede gheweest, welck exempel U E. oock haddet behooren na te volgen, sonder sich soo schandelijck, door vreesse van 't stuck te laten afleyden, ende uyt dien hoopde niet alleen die schoone kans van onse meer aengetoogen aenslagh op *Macao* te versuymen, maer oock als hier voren punctuelijck aangeweesen is, door U E. toedoen so schadelijcke inlantse beroerte te verwecken, die (Godt wil verhoeden) den ondergangh van Formosaes welvaart, noch wel veroorsaecken magh. Behoorde U E. niet onbekent geweest te zijn, dat de Chinese Colonie, die aldaer met soo veele kostelijcke moeyelijckheden sijn geplant, het eenighste middel zy, waer door dat Eyland tot vruchtbaerheynt gekomen is, ende waer uyt de E. Compagnie dan ingevolgejaerlijcks sulcke rijcke inkomste, tot sustenue van hare groote lasten, getrocken heeft; ende daeromme is de rechte maxime altoos gheweest de Chinesen aldaer wel te cousteren, die nu door U E. in tegendeel met soo harder handt sijn geoppresteert gheworden, datse meer inclineeren om Formosa te verlaten, dan onder sulcke ongheruste ende straffe Regeeringe, haer woonplaets te blijven houden, gelijk sy dan al in menichten naer China begonden te vertrecken, wesende uyt alle de voorverhaelde proceduren ghen oeghsaem aen te mercken ende af te nemen, in hoedanigen verloop en staet van de E. Compagnie daer te Lande alreede is ghebracht, waer inne dan door ons nier tijdigh voorsien wordende, wel licht geschapen staet, dat uyt sulcks noch wel veel quader gevolgen mochten komen te resulteren, vermits wy wel klaerlijck kunnen sien ende bespeuren, dat de Heer Gouverneur *Frederick Coyett* sich in volkomen postuur heeft ghestelt, omme in veelen tegens onse ordres ende welgemeynde concepten aen te loopen, ende die tot een kleenachtinge van dese Regeeringe illufoir te maken, ende alsoo t'eenmael te destrueren, 't geene by ons dickmaels met rijpen raet, ten dienste van de generale Compagnie wert goetgevonden ende gearresteert, het welke by sequele toelatinge veele onordentelijckheden veroorsaecken, ende het radt van een goede wel gestelde Regeeringe, in haren omloop seer hinderlijck wesen, ende vry altereren kan. Want wy dan betuyghen, dat ons niets ter werelt meer ter herten laten gaen, als de wel bestieringe van den staet der generale Compagnie, die ons onse te regeeren in handen gegeven, ende soo dier aenbevolen is, goet gevonden ende gearresteert hebben by der hant te nemen het redres, 't welck in cas van dit subjeet te vereyssen komt, ende tot dien eynde wegh te nemen den oorspronck van die schadelijcke ongelegentheden dieder op Tayouan en op Formosa voorgevallen zijn, dat dan gevolgelijck verstaen is, door 't middel van den Gouverneur, mitsgaders de tweede en derde persoon des Raets

van Formosa, van daer op te ontbieden, geschieden sal, also wy ons geenfins in hare langer continuatien aldaer konnen gheruſt stellen, sulcks de Gouverneur *Frederick Coyett* op de receptie deses gelast wort van 't Gouvernement afftant te doen, en hem met de regeringe daer te lande niet meer te bemoeien, transporteerende 't selve met alle dependentien van dien, in handen van den Heer en Meester *Herman Clencke van Odeſſe*, gewesen Advocaet Fiscael van India, tot dien eynde met dese Scheepen derwaerts gaende, achtervolgens de commissie die wy daer toe op sijn *E.* hebben verleent, sullende gemelte Heer *Coyett* met het eerste van daer vertreckende Schip, nevens de Raets-Perſoonen *Jan Oetgens* ende *Jacobus Valentijn*, die hare chergies oock datelijk sulden afleggen, met hunne familie herwaerts komen, om hare saken in behooren voor onste verantwoorden, &c.

Dus verre de woorden van desen brieſ / dienwe nodigh gheoozdeelt hebben ſoo ampel alhier te inferereen / om dat daer upt aen alle onpartijdtge te blijcken komt / dat op alle de veelvoudtge praedbertentien ende waerſchouwingen des Gouverneurs en Raets van Formosa / wegens *Coxinjaes* gewiſſe oerſtomſte / ende miſcadtien op de gheduprige aenhoudingen van noortwendigh ſecours / ende op alle de heplſame voozslaghen en verſoecken / van de verballe Forzifficaten te moghen herboutwen / en eenige nieuwe aen te ſtellen / alwaer de noot ſulcks ware berepſſende / tot doozbominge en afweeringe van dit dzeppagent ongebal / op Battavia gantsch geen reguare genomen / en ghebolgelijck dooz 't niet ſenden van de geepſchte nootſaekelijchheden / en verbot van nodige wercken / tot tegenweer te maecken. Het Eylant Formosa by den ſtaet van Battavia genoeghſaem verwaerlooft zy / en daer upt licht af te nemen is / wte de vooznaemſte oorſaekhe gheweest sijn van alle de daer op gebolge malheuren de Compagnie in ſtaet van Formosa overkomen.

Maer 2
dagen
hier naer
komt op
Battavia
rijdinge
van Tay-
ouans be-
legeringe.

Maer dooz ditmael hier van al weder genoeg / en sullen met desen brieſ den nieuwen Gouverneur *Hermanus Clencke* naer Formosa laten vertrecken / omme aldaer heſic van sijn nieuwen Gubernement te gaen nemen / edogh hem wel haest tot troost der belegherden / met een ſecours vloote op de hieſen volgen. Maer ymant ſal miſſchken dencken / waer van daen op Battavia dese schielijckhe veranderinghe ſoo ras opgekomen is / alwaer men ſich verſeekert hadde ghehouden dat *Coxinjaes* Dozloghs-gheruchten nu al wederomme in roock berdweneen waren / en daer men ſoo ghefulmineert hadde op 't onderlaten van den *Matcauſe* tocht / ende gheboleert over de groote onkosten in het pzepareeren van tegenweer geconsumeert / ende dat men hier op ſoo ras tot de onkosten van ſecours te ſenden / heeft konnen reſolbereen: Om dit te verklaren dient geweten / dat het *Tacht Maria*, nevens den *Hector*, 's *Gravenlande* en 't *Vinckje*, in de eerste aenkomſte der *Chineſen* / op de *Formosaenſe* *Aheede* / tegheng de selve ſoo ongelucktgh / als boven verhaelt / ſlaeghs gheweest sijnde / ende dat den *Schipper* van 't voozs *Tachtje* niet onbekent en ware / dat hy dooz den Gouverneur aldaer opgehouden ware geworzen / om in gebal van noot / tijdinge van des ypants onderneminge / en *Formosaes* ſtaet / naer Battavia te konnen overbzingen / ende hy naer dit gevecht / wegens de naeutwe beſettinge van de *Haben* dooz de *Chineſen* / geene bzieben ofte nabere laſt van 't *Lant* konnende bekomen / ſo hadde dees *Schipper* voozs op eygen goetbinden

den en kennisse van 't geen tot die tijt hadde gesien ende gehoozt / gheresolbeert de reyse naer Battavia, om tijdinge van 't gepasseerde te bzinghen / te ondernemen / niet tegenstaende 't Doozder Mousson al gheheelijck verlopen ware / soo waeghde hy echter de kans / zeplende tegens 't Zuyder Mousson in / achter de Philippinen om / en naer meentigte periculen uytghestaen te hebben / arriveert hy van Tayouan in omrent de vijftigh dagen op Battaviaes Aheede / mer de tijdinge van der Chinesen machtige overkomst / in groot ghetal van Daertuygen / en menigte van Soldaten; welke tijdinge op Battavia onge-meene altercatien betoozsaecten / te meer / deselbe onberwacht boozquam / dooz dien men aldaer op van der Laens rappoort en aenbzingen der gemisconteedens doozgaens geoozdeelt hadde / gansch geene apparentie van een aenstaende Chinese Oozlogh sich te vertoonen / welchers boozgeven dooz Claes Verburgh upt tegenseggeng lust gestadigh ghestijft / en met schijn-redenen gheadstruereet ware getwozden / zijnde desen man in Raden van India gestadigh doende gewee't (onder pretext van groote kundigheyt in der Chinesen maximen) de waerheden van Coxinjaes geruchte, Oorloghs-dessleynen op Formosa tegens te spreekken, daer toe ghebruyckt hebbende een deel vile en gepassioneerde Suppoosten, benevens eenen onverstandigen rapporteur, die geen geloof en meriteeren, stoppende 't oor aen de andere sijde voor die geenen, die contrarie suttineerden ende getuygen konden.

Ende wanneer nu evident te blijcken quam de waerheyt van alle dien aengeloopde geruchten / ende sich bebont de saecten soodanigh uytgeballen / gelyck Coyett voorzichtig van tijt tot tijt successiebelijck gewaershouwt hadde / soo begon den Generael Raden van India hunnen misslagh wel te mercken / waer van soo klare pzeuwen gegeven hadden / in hunne bryef / daer in Coyett op ontboden was: dies om hun fouten soo veel doenelijck te bedecken / so daer dicht men van Battavia spoedig een Jacht af / onder boozgeven van den nieuwen Gouverneur Clenck te reboteeren / die nu twee daghen te booren vertrocken was / maer in der daet booznamelijck / om boven ghementioneerde bryef te achterhalen / en weder op te bzingen / die alsdan na alle schijn het licht noyt meer soude gesien hebben / maer dit Jachtje most bruchteloos weder omme keeren / bernits wegens verloop des saysoens den Gouverneur Clencke niet en konde achterhalen.

Onderrusschen vergaderden op Battavia seben hondert militaire koppen / benevens eenig Zeebarent Dolck / en eenige Oozloghs-behoeften in tien Schepen / tot secours booz Tayouan, maer omme ober dese soo schielijck te samen geraepte krijghs-macht een gebiedder ofte Velt-Oberste upt te binden / was al wat wercks aen vast / het ware wel licht af te meeten dat Tayouan in een soberen staet / ende met soo gheringe macht niet veel eers en soude te behalen sijn / hoewel Compagnies staet onghemeen veel aen Formosaes behoudentisse ghelegen ware / ende tot dit exploit wel een vliglant / en seer expert krijghs-Oberste / een man van gesagh en auctoriteyt gerequireert wserde / so en wilde nochtans niemant der Raden van India / doennalen op Battavia tegenwoozdigly aen dit lijn je trecken / niet tegenstaende men inde boven gementioneerde schrijven soo hoogh ende menighmalen geroemt hadde van dappere mannen, in welckers boefem noyt kleenhertigheyt en resideerde, die in 't stuck van dreygen noyt vervaert waren, nochte door vrees van 't stuck sich lieten afleyden,

Dat gene-
rael ende
Raden
dapper
ontselt,

hunne
mislagh
doet be-
mercken,

hare ge-
geven or-
dne revo-
ceeren,

en een
secours
Vloot tot
ontset
toerufen,
om de-
geen be-
commandeeren
quiem
Oppen-
hoofst
konnende
de vyt-
vinden;

leyden, en wien niets meer ter herten en gingh als den welstand van de Ed: Compagnie. Maer als 't daer nu op aen quam om de Compagnie desen merckelijken dienst te doen / soo en wasser niemant t'huys / den Generael was te out / behalven dat ampts halben niet en bermochte van Battavia te gaen / den goeden directeur Hartzingh was een deftighe Coopman / maer onbedzeben in den Oorlogh. Den dapperen en noyt volpzezen Helt Vlamingh hadde ghe-noeghsame pzeuben van sijne vaillandisen / in de Umbonnesse Oorlogen ghegeben; een ander diende oock wel wat te doen. Claes Verburgh wiste wel raet omme alle heylsamen boorzlagen tegen te spreucken / maer tot rebzys van Formosaes verballene saecken sagh hy wepnighe kans / ende soo boozts schoof pder dese last van sijnen halse / ende wiste sijn eper-kofz / booz de plaetse daer slagen soude ballen / wel te bewaren / welchers exempel de mindere dienaren navolgende / nam Regis ad exemplum totus componitur orbis, soo meester soeknecht / so en wasser niemant die lust hadde dese Laurier-kranz te verdienen / pder merckte wel de saeck op Formosa versuynt ende herbzuist te wesen / tot datmen epndelingh niet beele indicien / groote promissien van recompense ende helosten van indenniteyt uytbont eenen waegh-hals / die dit doozste ondernemen / namentlijck / Meester Jacob Caeuw, Advocaet ende Raet van Justitie des Casteels Battavia, een persoon / wiens spraeklikt (om dat mischiet te beel op sijn neus ghelegen hadde) soodanighe bedorven was / dat ter wel een Colck van nooden ware / om sijne woorden / die alle te samen dooz de neus sprack / aen de aenhoorders te doen verstaen / ende die volgens epgen bekentnisse geene andere Krijghs-erbarenhepdt en hadde / als dat menighmalen op de Academie te Leyden met sijn deegen tegens de straet-stoene / ende de goede lieden glazen ware doende geweest / daer oock meentige schoone eschappen hadde leeren maechen / booznamentlijck wanneer de Stropfes met hare halbe Piecken achter sijn gat waren / daer van hem eenige in den Oorlogh wel te passe zijn gehomen / gelijck hter onder te sien is. Hier was den genen gebonden / die de hat de belle aenhangen / ende als een andere Gideon Formosa vande ongelooftige Chinese vanden verlossen soude; het seggen van seker beroemt Helt-Oberste wiert hter wepnighe geconsidereert / als dat een Hezleger van Schapen / dooz een Leeuw aengeboert / meerder te pzeesen was / als een van Leeuwen / aengeboert dooz een Schaep; waer uyt genoegh blijkt / hoe-danighe Tayouans ontfet op Battavia behactige wterde / ende datmen uidaer van dees herbzodde saecken geen goede uyt slaghe te ghemoet en sagh / alhorwelen seublant maachte / als ofte met dese Bloot beel wonderz soude uyt te rechtten wesen / ende datmen menighmalen soo dier betuyghe hadde / sich niets ter werelt meer ter herten te laten gaen, als de welbestieringe van den Staet der generale Compagnie, die hun om te regeeren in handen ghegeven; ende soo dier aenbevolen was. Daer nochtans in desen evidentelijck gebleecken zy het contrarie van dien / dat menschelijcke passien van haer / niet / en afgunst Compagnies interest verre overwogen / en datmen beele dingen omtrent Formosaes welstand so geresolueert / als onderlaten heeft directelijck tot Compagnies nadeel / en tegens hun epgen ghemoet strijdende / alkenelijck omme Claes Verburghs blintige dystem te complaceeren / ende dooz tegenspreucken desen stijffsinngen niet te seer te teriteeren / gelijck sulchs des noots sijnde / klaer soude konnen blijcken uyt secheren biez / tegenwoozdighe als noch in handen van

verkiefen
dier toe
Jacob
Caeuw.
Tor dit
werck
teene-
mael on-
bequaem.

van Coyett berustende / geschreuen met eppen hant van den Generael Maarsuyker, waer in sijn **E.** onder anderen seghr / dat niet tegenstaende in den generalen bryef / in Raede van India aen hem Coyett geschreuen / hy aldaer wat te hardt bestrafte ende hem wat te veel afkeer ghegheuen wierde / hy suchts sich niet seer moeste aentrecken / dooz dien 't selve geschiede meer om Verburgh wat in te willigen / als dat het rechten ernst was / dat andersins hy Generael met oprechter herten verklaerde / in 't Gouerno en directie van hem Coyett een goed behagen te hebben / met aenmaninge van in sijnen yver in Compagnies dienst te willen continueeren / **E.** Waer uyt te gelooven is / dat men den onnseligen Coyett ofte heeft soecken 't nette ober 't hooft te halen / ofte uyt poltjike consideranten Tayouans behout al willens versupmt / 't welck booz de Compagnie beklagelijck valt / dat ter occasie van onderlinge twisten en krackeelen harer dienaren soo kostelijcke pant / als Fozmosa / verlooren hebben / en soo groote schade geleden / wesende daer benevens booz oprechte en trouwe dienaren seer smartelijck / dat de Heeren Bewinthebberen in Nederlandt / door de tegenpartie hun laten preoccuperen / sonder de andere partie opt te hooften / gelijk in desen aen Coyett mederboer / op wien Bewinthebberen / wegens Fozmosaes verlies / alle hare gramschap lieten vallen sonder hem immers ghehoort / veel min van sijne zaeken naer waerheyt onderrecht te wesen / daer dient hadden / ende onder die booznamentlijck dien stijf kopptige capytelse Claes Verburgh, die met sijn tegenspreken van in tijts behoortlijck secours toe ontfet te prepareren en af te senden / Coxinja geene geringe / ende ter contrarie sijne Heeren Meesters meer ondiensft gedaen heeft als wel de helste van des Wpants Leger.

De secours Vloot van / als boven geseght / in der haest uyt hoerken en winckels by een geraept / en verbaerdigt wesende / wiert deselve onder hunnen gebleder ende dapperen si Diis placet Velt-Obersten Jacob Caeuw, op den 5 Julij 1661. afghesonden / benevens schrijuen van inhoudt / dat Generael ende Raden van India / wegens alle de beelboudige preparaten en werken / tot tegenweer by Coyett en sijnen Raet by der handt ghenomen / in den boozleden Jaer / omme de Wpandt 't hooft te bleden / als mede wegens 't staerken des Marrause tochts / en aenhouden der oberghesonde hulpe onder van der Laen, seer t'onbieden waren gheweest / alsoo der in een gheheel Jaer tijts op Coxinjaes dzeppement / en Coyetts waerschouwingen niets gevolgt en was / ende dat spleden daeromme Coyett met sijn tweede en derde persoon van hare ampten al gedepozteert / ende andere in hare plaetsen gestelt / hadden geschad / maer alsoo twee dagen daer na het Tachtige Maria hun seer onvertwacht de ijdinge brycht / als dat Coxinja booz Tayouan byandelijck overghetomen ware / ende dat misdien die sustenur van Coyett ende sijnen Raet / wegens de onsehbare ghewisheyt van Coxinjaes overkomste / nu in 't laeste juyst soo uytgeballen ware / gelijk als deselve van tijt tot tijt ghewaerschouwt hadden / soo en kon den Generael en Raden alle 't boven verhaelde / als nu soo qualijck niet meer opnemen / als wel te vooren gedaen hadden / ende hadden daeromme mede goet gebonden booz di'mael in de Regeringe van Fozmosa geene alteratie te doen / en van hare boozgaende resolute / waer by Gouverneur en Raets-personen gedepozteert hadden / af te wijcken / en de oude Regeringe

Caeuw
vertreckt
met de
secours
Vloot na
Tayouan,
met een
brief van
revocatie
en retra-
ctatie der
voorgaen-
de beris-
pingen en
deporte-
menten.

in sijn gheheel te laten / en dat tot dien eynde den nieuwen Gouverneur
Clencke mede gherevocert hadden / alles bzeeder by den selven bzele steen
ouder No. 7.

Clenck
arriveert
ondertuf-
sen in
Tayouan,
daer het
flecht laet
leggen.

Mer welke Bloot ende oorde den boorz Cacuw in dato als boben van Ba-
tavia naer Tayouan vertreckende / en konde soorras niet spoeden / ofte den
nieuwen Gouverneur Hermanus Clencke omtrent de 13 dagen booz hem
van Battavia vertrocken wesende / was al op den 30 July op Tayouans
Rheede behouden gearriveert / detwelcke sich een paisibel en tranquill Gouver-
nement ghesinagteert hebbende / quam als een nieuwe Gouverneur met
Wimpels en Vlaggen lustigh opgepronck / maer wterde kort op sijne komste
op de Zupder Rheede / niet weynigh ontfelt / als hy de Hoorder Rheede met
eenige honderden van Opandelijcke Oorloghs Waertuygen ofte Joncken be-
dekt sagh / ende met eenen vernemende / dat van 't Casteel Zeelandia aenstonts
op sijne aankomste de groote Bloet-blagge opgeheest wterde / was hem sulchs
een gewis tepken de vane op Formosa niet klaer te wesen / weshalven bekoma-
mert / hoedanigh sich in dit boorzval soude hebben te ghedragen / van een Gou-
bernement te aenbaerden / dat hem gheoffereert ware als in een gherustige en
bzeedige stant te wesen / 't welck hy nu ter contrarie geheel ontroert / en mis-
schien in 't ruysterste ghebaer bedont / soo en konde hy tot geene resolutie komen /
wat hem in sake van soodantge nadzucht te doen ofte te laren stonde / ende sijne
resolutie booz eenighen tijdt noch opschortende / soo gaf hy aen Landt kennisse
van sijne komste / mitsgaders in wat qualiteit hy quam / maer dat booz als noch
omme bysondere redenen niet aen Landren soude komen / sendende met eenen
sijn mede gebzachte bzele van den 21 Juny aen Landt / welke bzele en tij-
dinge op Tayouan seer onberwacht komende / gaf by kleen en groot een alge-
meen misnoegen / van dat op Battavia soo qualijck geduyper ende uytgheleyt
wterden alle de goede boorzorgen en wercken / die men soo boorzichtig en heyl-
saem tot Tayouans behoudenis in 't werck ghestelt hadde / waer op boorts
een algemeene droefheyt en slauhertigheyt onder het Volcke volghde / van dat
hen verstercken sagen van de hoope / waer mede soo lange dooz den Gouver-
neur geboet hadden geweest / van Battavia spoedig en machtig gesecondeert
te sullen worden / yder achte sich soo goet als verlooren / den Opant noch ten a-
twaelf maenden uyt te konnen harden / sonder secours ende verberfinge / daer
toe bezonden de apparenten seer te misaderen / vermits dooz gedurigh waken
en bzaken het Volck soodanigh afgemat ende vermitsdert was / dat nauelijck
bier hondert bequame personen in 't Casteel noch overfich waren / wesende
de rest doodt / ofte met de neus in 't fleck-bedt aen scheurbuyck en waterucht /
sulchs dat alles sich begon te stellen tot eene miserable uytflagh te nemen / waer
inne dese quade tijdinge / dat van Battavia geen secours te verwachten stonde /
mede niet veel goets en werckte. Den Gouverneur Coyett liet sijnen suc-
cessur ende verlosser eenige malen verfoecken / dat persoonelijck aen Lande
gellefde te komen / omme ghesamentlijck te kounen overlleggen den staet van
saecten / ende dat mede possessie van sijn nieuwe Gouvernement soude komen
nemen / maer Clenck daer in weynigh smaech bindende / heeft het aen Lande
komen t'elckens gheexcuseert / iordat epandelijgh naer eenige weynige daghen
leggens / een storm opkomende / hy van de Rheede af in Zee stact / en gemelte
storm wat conuuepende / Scheyps resolutie trock van het boorz te laten staen
naer

naer Japan toe / onder boozgeeben dat gebzeck van Water ende Rijs hadden / en mit g'dien niet langer af en aen konde gehouden worden / wesende zedert dien tijdt in Tayouan van hem niets meer vernomen ; ende wat noot wast / hadde desen Heer sijn ongebal hier by noch ghebleven / van een onroert Gouvernemenent niet te hebben willen aenbaerden / soo soude misschien noch ghenoeghsame wettige redenen van excuse hebben konnen uytbinden / waer omme soodanighen staet te accepteren / onderlaten hadde / maer 't ongheluck wilde / dat Tayouans Rhee de verlatende / splleden een groote Chineese Tonck ofte Daertuygh rescontrerden / dewelcke herpzept hebbende / bebonden die uytgheeret dooz eenige Chinesen op Battavia , en van daer verbrocken met een byze pas van den Heer Generael ; maer desen niet tegenstaende slaen dit Daertuygh aen als goede buyt / onder pzetert dat den Heer Generael ten tijde van 't verleenen van de byze pas / van den Oorlogh der Chinesen op Formosa noch geene kennisse gehad heeft / ende dat mit g'dien dit mede booz een byantlijcke Daertuygh moeste geacht worden / als wesende van deselve Rante / daer op ballen aen het plunderen / ende den principaelsten buyt onder de principaelste Hoofden verdeelt ; maer dit nauwlijchs gedaen wesende / ofte rouwkoop volghde op de hielen / sy waren seer verlegen waer met de Chinesen ende 't Daertuygh souden verblijven / deselve in Japon te dzenghen / soude onder de Japonders een leelijcke roep heroozsaecten / 't Daertuygh met de Chinesen te laten dzijven / wilde mede niet lucken / sy hadden een byze pas gehad / ende te rechte komende sonder heel te verantwoozden konnen vallen ; eyndeligh naer veet overlegghs weder gerefolbeert de pas te verscheuren / 't Daertuygh in de gront te huypen / ende het Volck op 't naeste Eplant te setten / ghelijck geschiede / wozyende dese luyden van alles ontbloot / geset op een doz Eplantse / daer noch soet waer / noch te eenigerhande lebeng middelen op en waren / daer van men sien oock niet en boozsagh / als boozsagen ofte acht dagen het leben te konnen behouden / soo dat noot sacchelijck van honger souden hebben moeten vergaen / ten ware dat bygebal seker ander Chinees Daertuygh daer dichte booz by zeylende / dese luyden op hem winckten / daer af gelost ende op Battavia gebzacht wierden / alwaer sy heden haer noot aen de Hooge Ouericheyt klagende / haerde dit een sware last op den hals van den boozs Clenck , dewelcke uyt Japan op Battavia te rugge komende daer over / als mede wegens 't niet aenbaerden van Tayouans Gouvernemenent dooz den Friscael aengesproochen / bleef het proces steecken ende heretrock gemelde Clenck booz Admiraet over de Retour-Dloot naer Nederlandt / soodanigh isser noch deure te reddden / booz pmandt / die het Vogeltje te byzunt heeft / die magh byzelyck in het nesje kacken / met oozlof gheseyt / 't spzeekwoozt spzeekt soo leelijck en sch nitet / hadder soo veele op Coyett te seggen gheweest met soodanigen fundament / daer en is geen twijffel aen / ofse Claes Verburgh soude dit wel soodanigh hebben weeten te dirigeren / ende daer oover soo hart en leelijck gheroeppen hebben / datmen een seape galgh daer mede soude verciert hebben gehad .

Clenck eben verbrocken wesende / verscheen den 12 Augusti de Retour Dloot onder haren Commandeur Caeuw geluckigh op Tayouans Rhee de / met het verschijnen van dien wierden alle verflagene geesten verquicht / de stecken uyt de Hoop / de luyden op de Wal / elck sagh dit aen als een secours van den hemel / buyten allen verwachten hun toeghesonden / stracks laet men de

Caeuw
arriveert
met de
secours
vloot op
Tayouans
Rde.

gedachten gaen tot lossen / dien selven dagh noch na buyten sendende de Loofg-
 door boot / die by 't Casteel lagh; maect of wel de wint ende 't weer hantfaem was /
 quaet weer niet soo waere 't Canael nochtrans al te seer ontsfelt om te konnen lossen. Des ande-
 worden. ren daeghs den 13 daer aen volgende / de holle en stozinge 't Canael onbaer-
 baer gemaect hebbende / wserden dies niet te min met groot gebaer en per-
 cul twee duysent twee hondert ponden buskruyt / ende vershepde andere seer
 nodige voozraet / benebens veele Soldaten van de Vloot aen Landt gebzacht /
 waer en tegen de Vloot dooz het harde weer ghenootsaecht wiert verder om de
 Zuyt ende Zeewaerder te stercken. Den 14 en 15 dito de Zee ende wint
 sich noch al meer verheft hebbende / mosten de Scheepen noch beerder om de
 Zuyt blijven / wesende niet moghelijk eenigh Daertuygh daer af ofte aen te
 komen. Den 16 wast 't weer wel tamelijck / maect 't Canael al te seer ontsfelt
 omme perwoes van de Scheepen te konnen lossen. Ende den 17 was het weer
 van langhsamer handt soodanigh toegenomen / dat de gantsche Vloot van de
 lager wal af de ruyme Zee heeft moeten kiesen : welke particularteyten van
 wort ge- nootsaekt weder Zee te kiesen.
 wint en weer getrocken upt Formosae's dagh-register bid. No. 8. wy nodigh
 goozdeelt hebben hier soodanigh te specifceeren / omme daer mede van on-
 waerheydt te oertuygen des Fiscraets onwaerachtigh verhael in synen eyfch
 Artickel 162 / 163 en 164. alwaer seyt / Dat den Gouverneur en Raet on-
 geconsidereert de dangereuse Rheede ende periculeus Vaerwater van Formo-
 sa; hy de gantsche secours Vloot aldaer, by de drie tmalen heeft laten leggen,
 sonder van lossen te reppen, verlijtende den tijdt met lanterfantten, soo dat
 korts daer aen Artijckel 167 en 168. Godt sijn zeegen van een ondanckbaer
 Volck aftreckende, sijn hevige stormwinden ontsaen, invoegen dat de gant-
 sche Vloot ghelijck als ghekomen was, geladen de Rheede mosten ruymen.
 Welck onbeschaemt doozgheben ghenoeghsaem betuyght / dat men niets
 ontsien heeft / omme den onnossefen per fas & nefas te bekladden ende te
 verstaoren.

tot groot hartleer der belegerden.
 De Vloot als verhaelt / dooz stozm van Tayouans Rheede afgedreben we-
 sende / ende 28 dagen wegh blijvende / bzachte sulcks den Belegerden geene
 klcene hartleer toe / dewelcke hare eerste vzeughde / wegens bekomen secours
 wat temperde / ende haren staet wat nader overdenckende / bebont men soo
 groote reden van vzeughde niet te hebben als ter eerster instantie sich wel ver-
 toont hadden / want dese Vloot seer soober voozsien / en de militiare maer se-
 ven hondert koppern sterck wesende / soo was niet dit secours niet veel ander
 versterckinge aen den belegerden toegebzacht / als dat gestelt wserden in dien
 staet / waer in sy waren in den beginne des Oozlogs / van defensive des Dyants
 attentatien te moeten afwachten / sonder iets van belang offensive tot verdyff
 en verbuldinge des Dyants by der handt te konnen nemen.

En vreug- de des vyants die sich on- dertussen dapper in postuer stelt.
 De Dyandt ondertusschen / dat de Vloot ghekomen / en dooz stozm weder
 verdrzeben ware / van dese ghelegentheydt sich dienende / bzachte dien selven
 avont / als de Vloot buyten ten Ancker quam noch 150 soldaten in 't quar-
 tier Zeelandia, ende des anderen daeghs sont hy noch beertigh Daertuygen
 vol gewapende Soldaten als vooren in de Stadt / wesende den Dyandt 't eene-
 mael ontsfelt (gelijck sulcks dooz de Oberloopers en Evangens verhaelt is
 gewoonden) van een secours Vloote soo spoedigh buyten allen vermoeden tot
 hulpe der belegerden gesonden te wesen / konnende niet begriffen hoedanigh
 de

de tjdinge van sijne Spaansche oberhal op Battavia overgeblagen ware/bermits op sijne aankomste 't Boozder Mousson reers berloopen / ende mitsdien onmogelijck schein naer Battavia te zeplen; ende hy maecte hier op met de sijnen een beslupt / dat alhoewel maer tien Schepen / echter daer op nu meer dan twee duysent Soldaten souden wesen : maer hy bleef niet langhe in dijn droom / want op dien eegenste nacht dat de Vloot van de Kheede verdyef / is het fluytje Urck booz den stozm op Fozmosa gestrant / ende aen stucken gebyoocken / ende alle 't Volck daer af in handen des byants verballen / ghepynight en gedoor / upt dewelcke den byant kontschap van de gestalte der secours Vloot bekomen hebbende / Coxinja weder een grooter moedi schepte / ende met de sijnen raisonnerende / van dat op de simpele gheruchten van sijne overkomst men boozleden Jaer wel 12 Schepen met 600 Soldaten onder een beruchte ende geluchigh Krijghs-hoofst als van der Laen van Battavia afgesonden hadde / ende dat men als nu op de kennisse van sijne effectve overkomst van Battavia niet meerder dan 10 Schepen en 700 Soldaten onder een ongeoeffent Krijghs-hoofst afghescheept en hadde / maechten de Chineesen daer op een beslupt / dat de Compagnie op Battavia van alles seer sober most boozsien wesen / ofte dat de Compagnie sich wepnigh aen de beshoudens van Fozmosa gelegen lieten / immer dat in allen ghebalde de belegerden booz dat Jaer niet meer te verwachten hebbende / Coxinja middelertwijle bevoorrens nieuwen meerder ontset quam / 't Casteel Zeelandia wel soude konuen bemachtigen.

De secours Vloot naer 't ophouden der stozmen / den 8 / 9 en 10 Septem-ber weder op Tayouans Kheede gekeert wesende / wierden de resterende soldaten ende andere behoefien daer boozts afgelcijt / ende quamen mede byf der blootgaenste Schepen binnen 't Canael aen 't Casteel ten Ancker : waer op den bzeeden Raet / gesterckt met de Capiteyns / Schippers en Luytenants by een geroepen / en alsoo de nieuwe aankomelingen met geweld een pzoef wilden nemen / wat den Byant booz soldaetschap konde betoonen / wierden in deselve eenp righ goetgebonden en geresolveert / dat met dit nieuwe secours van Volk en Schepen men soude trachten den Byant upt de stad Zeelandia te verdyben / ende de Joncken die binnen 't Canael omtrent Provincia lagen te ruyneren / wordende mer eenen beraemt daer in de volgende ordje te oberbeeren / bid. D. 9. als dat twee Schepen souden gaen leggen achter de stad Zeelandia, recht booz de dwars-straten / en des Byants batterpen aldaer trachten souden met haer geschut te ruyneren / ende den Byant aen die kant besich te houden / ordertussen dat men van 't Casteel aen de andere kant / onder 't faheue van 't Canon / met dyle a vier hondert mannen de Stadt attacqueerde / en sochte in deselve booz te bzeken ; ende om den Byant aen alle kanten besig te houden / souden gebuende dese attaque / dyle andere Schepen / twee Galfoots / benebens byfsten Scheeps-boten en Schuyten / boozsien van ghenoechsaem Krijghs volck / Daptrorcken en andere materfalen / eens sloefs booz by de stad Zelandia heenen baren nae 12 a 13 niet verre van daer leggende Byantsche Joncken / ende deselve eerst met gheschut dapper aentasten en asmatten / ende daer naer met het kleender Daertuygh trachten te bermeeisteren ofte te vernielen / sulcks wel geluchende / ende boozders hang siende / datse alsdan de andere Joncken / de welcke in twee Esquadzen verder op ondieper gronde lagen / desgelijcks souden trachten te handelen.

En door 't franden van 't Fluytje Urck informatie bekomt van de geringheyt van 't secours.

De secours Vloot komt weder op de Reede, waer op beslooten wordt de stad Zeelandia en den vyant aen te tasten.

Exploit
te water
ongeluc-
kigh.

Welcke oydze op den 14 September beraemt / wierde den 16 daer aen
volgende ter executie gestelt / maer soo dja en waren de Schepen ende boozdere
Daertuygen met de bloet ende favorable wint niet van 't Casteel afgesceken /
ofte de wint begon schielijk te gaen leggen / en daer na geheel contracte te wo-
den / sulcks dat de Schepen meest alle op hunne verordneerde plaetsen niet en
honden geraecken / nachte niet soo na komen / dat de Joncken met haer ghes-
schut honden bereycken / ende ofte wel mitsdien de boozdere atrague met het
kleene Daertuygh hadde behooren a' h'ier wegen te blijven / soo waren echter de
beleyders van 't werck soo verwaent / dat niet alle de Booren en kleene Daer-
tuygen vol Combatanten gepropt tot de Joncken inroepden / ende deselbe op
't disavantagieust omtrent een uyr langh bevochten / met weynigh voozdeel /
alsoo de Chinese bedecht / ende ons Volck aen alle kanten bloot stonden / soo
dat eyndeligh d'z Boots dooz de Chinese Joncken oversept ende ghenomen
wozdende / de resteerende Daertuygen seer confuselijck naer de Schepen haer
retrakt namen / niet dewelcke het oock niet veel beter affte; want twee van
deselbe Schepen wegens de groote stilte dooz de bloet op den gront geboert / soo
is het eene dooz 't heftigh schieten des byants opgeblogen / ende 't andere dooz
Chinese Byanders in den byandt gestooken ende verbzant / wesende in dit ghe-
becht / behalben beele ghequersten / aen onse kant verlooren een Schipper / een
Liptenant en een Waendzager met 128 mannen / ende van des Byants zijde
omtrent de 150 dooden / behalben de gequersten ; blijvende mede den opbal
wegens 't quaet succes der Schepen scecken / ende den Fiscael geordneert de
overtreederz van de mede gegeven oydze te recht te stellen / maer alsoo hoogs daer
aen den schuldtighsten Schipper van 't verlooren Schip Cortenhoef , in een
ander ongebal met een Boot volcks in Tayouans Canael quam te verdzinc-
ken / so is daer op boozders niet meer gebolght / yder de schult op den doo-
de werpende.

Exploit
te Lande
neemt
geen
voort-
gangh.

Des anderen daeghs naer dese qualijck ghesuccedeerde aenflagh te Water /
wierde geresolveert het geluck te Lande oock eens te versoecken / ende tot dien
eynde goet ghebonden / datmen met 400 Soldaten ende 50 Bosschtieters een
aenbal op de Chinese besettinge in Borkenburg den 20 des uchtens booz dag
souden ondernemen / maer het noodige gereetschap daer toe soo haest niet heb-
bende konnen vaerdigh worden / als mede noch eenighe materialen daer toe
nodigh ontzoeckende / ende eenige andere wichtige incidenten daer tussen ko-
mende / so is dien bestemden uytbal wederom eenparigh afgestemt / ende tot op
een andere bequame gelegenheyt verschoben.

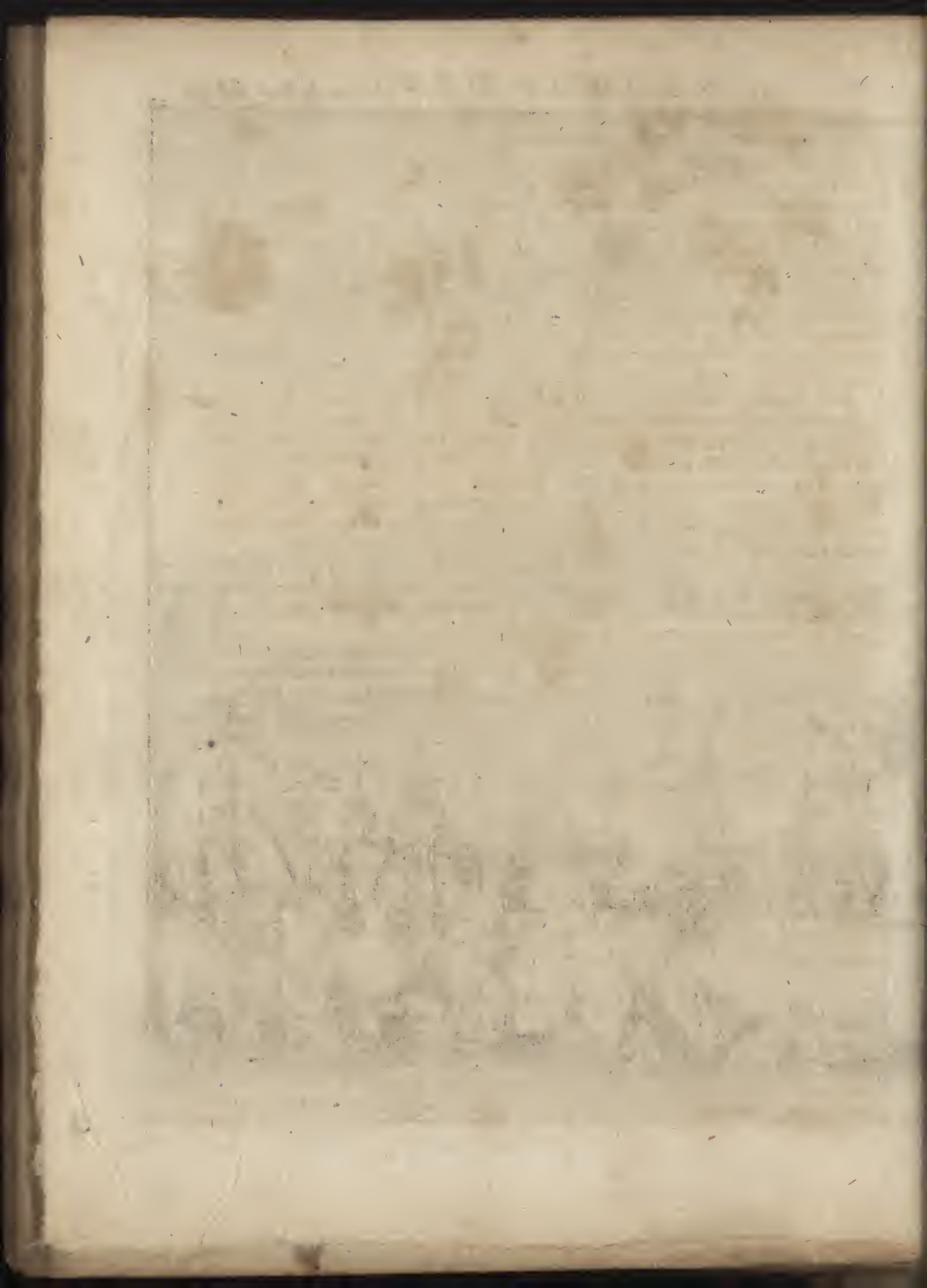
Ende alsoo 't Garnisoen van 't Casteel dagelijcks seer afnam / soo wierde
doenmalen mede goet gebonden / datmen tot versterkinge van 't selve Guar-
nisoen de besettinge ende goederen uyt de Fortressen Tamsuy ende Quelang,
om de Boort op Formosa ghelegen / dooz d'ze verwaerts te senden Schepen
sonde gaen lichten ende na Tayouan doen transporteren.

Schepen
kruyssen
op de
Joncken.
Halen
verveis-
ge en
brant-
hout,

Den 27 d'zo werden twee der besepste Schepen afgebaerdighit tusschen
Formosa ende de Piscadores te gaen kruyssen / die uyt ende naer China boe-
ren / ende den Byandt sijne behoeften waren toezengende.

Den 3 October wierden twee Schepen uytgefonden omme Byant-hout
ende berberffingen booz de besettingen te gaen halen / vermits beele der besette-
lingen met de neus in 't sieck-bedde geraeckten aen blautwe schuyt- ende was-
ter-

ter-sucht / wegens de outbackenheyt der spijsse / en gebzeck van varste kost / als mede dooz gedurtygh waken en bzaken afgemat.

Den 17 dito wierde wederomme een venslagh tegens des vbandts besettinge in Bochenburgh voorgeflaghen / omme die van deselve besettinge te locken in een embuscade van een Compagnie Doyroers / en gingen tot dien eynde bys a ses van onse Kuprers eene vbadade daer dooz maecten / maer die van binnen Lout rupckende / en quam niemant tegens haer upt / soo dat maer alleen een Chinese Schiltwacht attrappeerden en binnen bzachten.

Tussen den 19 en 20 dito des nachts quamen de Chinesen met veel groot en kleen Daeruygh op Baxembops Antplate / recht ober de Noortzijde des Casteels / veele Schans-korven op te rechten / daer in swaer Canon planteden / om van die zijde 't Casteel mede te beschieten / waer op des anderen daegs eenige Luytenants upt hun selven (zijnde sulckis op een na de eerste mael / ende oock de laetste mael gheweest / dat de Krijgs-Officieren upt hun selven sich ghepzenenteert hebben eenigh exploit op den vbandt r'ondernemen) by den Gouverneur quamen ver soecken / dat het voorsz werck des vbandts op Baxembop mochten gaen verstooren / 't welcke hun toegestaen wordende / boeren schepen met 200 mannen in de twee Galjoers / een Chanysan ende twee Schepgs-booten ober naer Baxembop toe / maer den vbandt aldaer diep genestelt / begroete haer soodanigh met sijn Canon ende ander schiet-geweer / dat vzychtelooos moesten wederom keeren / sonder te hebben konnen landen.

In den beginne van November wierde op de Krant / dicht by 't Canael een houre Wambais opghewozpen / omme daer mede onse upt ende inkomende Schepgs-booren ende Sloupen te bezijden / die van des vbandts kleen Daeruygh anderstines geincommodeert quam te worden.

Omtrent dese tijdt bequamen die van binnen dooz verscherpde Oberloopers van den vbandt koutschap ende bericht / dat Coxinjaes saecken merckelijck den kreefs-gangh gingen / en quamen af te nemen / deselve seer siecht staende soo in China als op Fozmosa / dat hy gedurende dese belegeringe wel omtrent de acht duysent van sijne beste Soldaten verboeren hadde / dat de Joncken en Daeruyghen hem aen alle kanten onsnapten / waer maer konden eschapperen / dat de goetwilligheyt sijnere Soldaten en der andere Chinesen op Fozmosa dooz langhdurtyghheit van dit beleghe seer afnam / ende dat de lebens-middelen niet meer soo abundant als in den beginne toegeboert warden. Hier by quam den 6 November noch een vzijsaen den Gouverneur / gesonden van den Tartarische Stadthouder der vobintie Hockhieuw Simtangong, waer inne sepde vernomen te hebben / dat haren en onsen vbandt Coxinja ons op Fozmosa was komen oberballen / dat hy daeromme sich aenboot om met gecombineerde macht dien selven Hoover r'eenemael te helpen verdelgen / ons seer vzijselijck aenbedende onse behoeften van onder sijn gebiet van daen te mogen halen / ende met eenen ver soekende dat wy eenige Schepen der waerts wilden senden / om Coxinjaes macht / die aldaer noch overig was hebbende / dooz af gelijcker handt te verdelgen.

Dooz alle welcke goede vzijsinge de belegerden wederomme een nieuwe moet schepende / encourageerden malckanderen stantvastelijck tot het aenstaende Jaer upt te harden / op vast vertrouwen ende hoope dat alsdan van Battavia naer behooren souden gesondeert worden / alhoewel in getal seer waren afnemende

Aanflagh
op Bockenburg.

Ende op
Baxembop,
beyde mit
luckt.

Omtrent
't Canael
een hou-
te Wam-
bais opge-
worpen.

Den
vyant be-
gint in't
belegeren
te flau-
wen en af
te nemen.

De Tartar-
ren aen-
bieden
den bele-
gerden
hare kul-
pe ende
secours.

Daer op
de bele-
gerden
nieuwen
moet
scheppen.

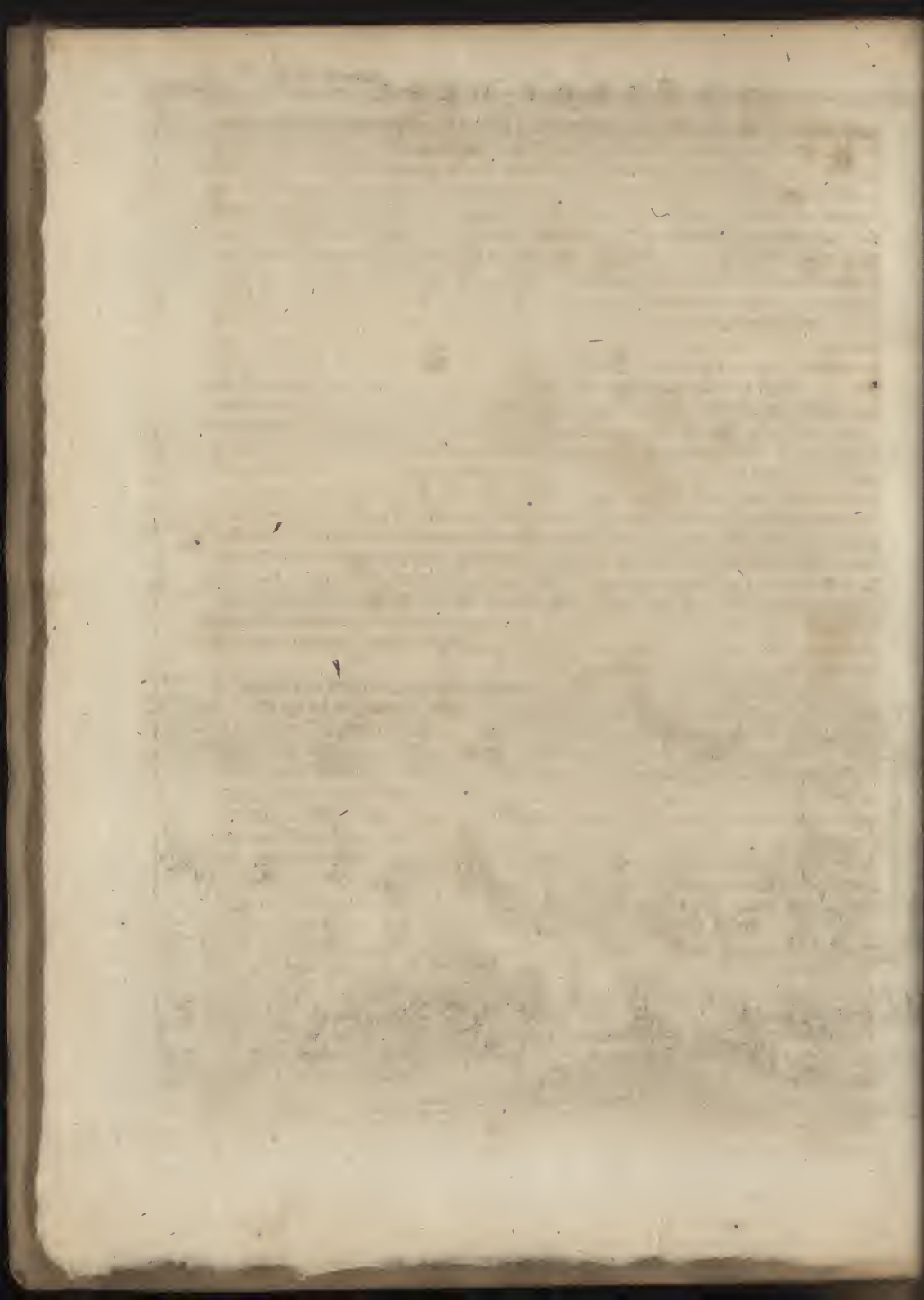
En om
beter te
kunnen
nythar-
den, ver-
fenden de
onutte
mouden
van vrou-
wen en
kinderen
na Batta-
via.

Maer
oordee-
len niet
raetfaem
Compag-
nies ef-
fecten en
midde-
len af te
scheepen.

menne dooz de beelhept der siecken / ende dat de ghesonden mede merckelijcke
ber swackingh in hare krachten geboeden / soo hooprense nochtans den Wyant
soo lange te sullen konnen verduren. Ende ten dien eynde overslagh maeckende
van hare provisien / ammunitien en andere Oorzoghs- behoefden / dedden daer
inne soodantige boozsorginge / dat tot den eynde toe hen daer van souden konnen
dfenen / re soldeerende mede hun van de onnutte monden / van alle Nederlant-
se byouten en kinderen te ontfangen / en deselben naer Battavia te versenden/
gelijck hoizts daer aen geschiede / ende op dat aldaer onderhout mochten hebben
en leben konden / wterde gepermitteert dat eenige penningen in Compagnies
cassa op wissel telden / omme op Battavia weder te ontfangen / gelijck gedaen
hebben / maer de saectie van Tayouan qualijck afsloepende / soo is naderhant
dit gelt op wissel te neemen / den kaden van Formosa booz crimen toe-
ghereeckent.

Ende wijders in stade de vrage op het tapijt ghebracht wordende / ofte des
Compagnies koopmanschappen / goederen ende constanten die in 't Casteel
waren / op de aldaer aenwesende Schepen / upt byese van eenen quaden upt-
slagh / behoorden getransporeert te worden / dan ofte deselbe in 't Casteel be-
hoorden te verblijven; waer op naer veel debats ober en weder / wterde niet
raetfaem geoordeelt ghemelte goederen upt het Casteel op de Schepen te trans-
poreeren / bid. No. 10. en dit om dat doemalen / wegens boozverhaelde re-
denen / eene vaste hoope by pder een was den Wyant te sullen konnen verdu-
ren / en bupten 't Casteel houden; welke hoope onder den Wolcke diende
aengequeect / ende niet verstaer te worden / gelijck geschieden soude / soo het
Wolck sagh / dat men de goederen in 't Casteel niet meer en betroude / waer die
op de Schepen transporeerde / ende hun om te bewaren niet meer ober en liet
als de bloote kalch en steenen des Casteels / soo soudense seer lichtelijck weder
om hebben verballen in wantrouwen / in haer dooz den bylef van den 21 Juny
veroorzaecht / van dat men op Battavia aen Tayouans behoudentisse slich niet
veel gelegen en liet / ende de goederen daer uptwesende / dat alsdan van Bat-
tavia noch veel minder te verwachten souden hebben / ende wellicht van de
Compagnie gheabandonneert worden aen den goet ende bloerdozstighen Chi-
nees / wien het soo wel om 't goet als anders te doen ware / dat het Wolck in
handen soude willen behouden / het geene waer mede haer leben en byshept
konden salveeren / wanneer alles tot behoudentisse des Casteels souden bygeset /
ende hun leben ten upsterken gewaegt hebbende / ende geen hoope van upthom-
ste meer oberigh wesende / dat alsdan hier mede haer selven noch te redden
hadden / welke hoope den Wolcke ontnomen / ende desperatie in haer verdoz-
saecht wordende / stonden daer upt veele onheylen te verwachten / waer van
meenighe Historien vol sijn / dat de ghemeen te sich meentghmalen / ende ten
rechtte tegens hare Opper- hooften geopponeert hebben / in boozval van bele-
geringe / niet te hebben willen toestaen van de ghereede goederen upt de bele-
geringh vermachrende / ofte belegerde plaetsen te verboeren / eude om niet wijt
te loopen / men hadde booz oogen een lebendigh exempel in India / waer na
men sich konde reguleeren / want als in den Jaere 1618. de onse op 't Eylant
Java, dooz de Javanen by na in gelijcken staet waren gebrecht / als nu tegen-
woordigh 't Casteel Zeelandia ware dooz de Chinesen in ghestelt / soo ware
doemalen aldaer de eygenste saecten nyde te verde ghebracht / ofte men upt

vreesse van eenen quaden uytflagh, de ghereetste goederen en penningen niet en behoorden te transporteren van Landt / op de Schepen aldaer ter Gheede leggende / soo ware doornialen by de aentwessende Stemmen eenparigh sulckis t'eenemael onraetsaem geoordeelt / uyt vreesse 't selve al te groore alteratie onderden Volcke mochte veroorsaecken, en daeromme beslooten deselve goederen aen Landt te behouden / als te sien onder No. 11. Ende in allen geballe / by aldien den Generael ende Raden van India op Battavia sulck transporteren der goederen op de Schepen inde boorsz boorzval / boorz de Compagnie dienstigh ende raetsaem hadden gheoordeelt / splededen souden sulckis wel aen den Gouverneur ende Raet van Formosa geordonneert hebben / want haer liden als nu niet meer onbekent wesende / dat den Wyandt overgekomen ware / ende boorz desen menighmalen in hare brieven betuyghet hebbende / dat in cas van boorsz byantlijcke overkomst / Compagnies Raet op Formosa in 't upterste gebaer soude geraecken / welck gebaer aen haer liden bekent wesende / en echter van Compagnies goederen ende koopmanschappen op boorsz maniere te bergen / niet een boorz reppende / daer nochtang in dingen van inlander belang seer ample ende bzeede odyze op Formosaes saecken hadden geseben te stellen / ware sulckis een vast teelien / dat splededen niet boorzacht van dit bergen der goederen hadden gesweegen / als eene dancereuse saecke / ende van eenen twijfelachtigen uytflagh sijnde / waer van de last liever hebben willen laten op de schouderen van den Formosaens Raet / als die op sich te nemen / ende by de Heeren Majoren in Nederlandt te moeten verantwoorden : waeromme Formosaes Raet hier toe gheene spectale last hebbende / en vermochten splededen de goederen in maniere boorsz op de Schepen niet te begheven / te meer / dewijle yders eenparigh oordeel ware / dat boorz dit bergen des Compagnies Raet merkelijcke ondienst stonde te geschieden / ende in gebaer gestelt te worden van alles / het eene mer het andere te verliesen / daer andersints noch hoope oertigh bleef van 't principaelste te konnen salbeeren / ende den Wyandt uytjarden.

Alhoewel nu omme redenen boorsz een yder der belegerden een vaste hoope gheschept hadde van den Wyandt te sullen konnen uytjarden / ende misgdiens gemoedicht ware alles couragieuselijck tot den eynde toe te verdzagen / so quam byten yders verwachten dien dapperen Veldheer Jacob Caeuw in Rade van Formosa op den 8 November bergadert / boorz te stellen ende ver soecken / dat men sijn persoon met het eerste van daer verreckende Schip na Battavia wilde versenden / onder pzetext dat hy aldaer veel boorzdeelijgher soude wesen dan beele van des Raets brieven / om nieuw secours te sollicitieren / dat hy den Generaelen Raden van India mondelingh van alles omstandiger soude konnen onderrechten : welck ver soeckende boorzstel den Raet seer bzeemt boorzkomende / ende misgdiens aen hem Caeuw vertoonende / hoe wepnigh soodanigh ver soeck met sijne commissie / epgheere cere ende reputatie queme te acdoordeeren / dat hy ghesonden wesende als Veldheer / omme Formosa uyt Coxinjaes gewelt te reddden / hy nu wilde wederkeeren als eene simpele Briesdzager / met achterlatinge van sijne toebetroude troepen / sonder pet's van belang in persoon op den Wyant ondernomen / ofte opt degen getrocken te hebben ; soo antwoorde hy Caeuw seer byzque daer op / dat desen allen niet tegenstaende van sulcke ofte diergelijcke pzaeiens / hy echter boorz 't uytgaen des Boorzder Moussons uyt de belegeringhe in persoon wilde ende soude verrecken / dat hy sijre secreete last

Caeuw
versoeckt
lathartigh
met de
vrouwen
na Batta-
via te ver-
recken.

dat ge-
weyget
wort.

ende commissie hadde / ende niet en behoefde naer te komen 't gheene door den Formosaensen Raet wederde beslooren; waelken last aen hem ver socht wordende te vertoonen / gaf daer op to: antwoort / hy wiste wat oorde hy hadde en niet en hadde / dewelcke hy seyde niet gehouden / nochte van sijn en was te openbaren / noch aen Raede daer van vooz als noch openinge te doen.

De beledigden
resolueeren
des Tartars
aenbiedinge
te accepteren
en daer over
aen den
selven een
aensienlijcke
besendinge
te doen.

Met welke gepleeghde onozdentelijchheyt Caeuw upt den Raede ghescheyden wesen / ende wel gheboelende / dat sonder bewillighingh des Raers niet wel en soude konnen verreecken / ghelijck hy nochtans vastelijck voorgenomen hadde te willen doen / en dese falcidieuse belegeringe te ontbluchten / soo wende hy 't ober een andere boegh / sijn gelatende de Battavise repse upt sijn hooft gestelt te hebben / deselve noch wat upstellende / tot dat bequame gelegentheid daer toe mochte bekomen / waerinne de Fortune hem begunstigende / soo gheburde / dat op den 26 November daer aen volgende / in Raede geresolueert wordende de presentatie van den Tartarise Gouberneur / op den 6 deser ontfangen / te accepteren / ende datmen derwaerts afbaerdigen soude dyp van de weerbareste ende besestste Schepen / benebens twee Fluyten van Kirghstuygh / Ammiratie / Probiande / ende andere nootsaekelijcke Oorzoghsbehoefsten / rijckelijck voossien / met het uptgelesenste Volck daer op gestelt / soo omme Coxinjaes oerelghe macht die in China als noch wesen hebbende / te water aen te tasten / ende met hulpe der Tartaren te verdelgen / op hoope van daer door eene dierste in Formosa belegg te veroorsaeken / als mede omme bekerende nootwendige behoefsten ende vitzes vooz Tayouans Guarnisoen van der waerts te goen halen / welke besendinge vast gestelt zijnde / soo presentert Caeuw sijnen dienst tot upboerlinge van dien / onder voozgeven / dat de selve hem toequam / vermits tot dato niet vele occasie hadde gehad van enige pzoube van sijnen pber ende ghenegentheyt tot Compagnies dienst te geben / 't welcke hem by den Raede lichtelijck geconsenteert wordende / alsoo niemant de minste suspiete en hadde van 't groufaem schelmstuck ende lastete die Caeu daer mede in den sin hadde.

Waer toe
Caeuw
niet loos-
heyt sijn-
nen dienst
presen-
teert.

en in die
besandin-
ge ver-
trecte.

maer in
Zee kom-
mende
vlucht
met twee
der
kloekste
Schepen
sonder
noot
schelmag-
tigh naer
Battavia.

Caeuw, voigens dit geresolueerde / vertrecte den 3 December van Tayouan, hebbende den Secretaris Constantijn Nobel tot sijn tweede persoon / benebens bzieben ende geschencken van Compagnies wegen / aen den voozgemelten Tartarise Stadhouder houdende / met expresse oorde ende instructie / dat / ingevalle hart weer ofte storm quame te ontsaen / dat hy Caeuw alsdan naer de Discadores soude overstecken / alwaer bepligh met de Schepen sijn konde bergen / maer Caeuw in plaetse van dese oorde naer te komen / soo dize als bupten in Zee ghekomen was / ende dat het hart begon op te hoelen / soo setten hy het aentons naer de Discadores / ende aldaer tegens Zeemans ghebruyck ende seggen van sijne Scheeps-Officieren / dat gemachelijck konde Zee houden / ghelasse hy 't Ancker uptre werpen op 35 badem waers / buple gront / blijvende daer soo legghen / sulcks dyp van sijne vijf Schepen in 't hart weder verscheppe malen dziftigh gewozden / ende alle hare Anckers op een naer verlooren hebbende / genootsaecht naer Tayouan wederom te keeren / aldaer rappozt bzingende van Caeuws nodeloos overstecken na de Discadores / ende van hun voozder wederbaren / welke Schepen op 't spoedighste wederom uptgerust wesen / wederden weder naer Caeuw gesonden / met oorde aen hem dat sijne repse tot soulaeg der belegerden / in aller neerstighheyt soude hebben te behoov-

bezoederen; maer hy/middelerwijle dat dese Schepen van hem afwaren/ende het nu soo hantsaem weer geboorden was / datmen dien selben tijt mer de Boot van 't andere Schip aen 't sijne was geweest / ende de Schipper en de Sturplupden eenpartigh verklaerden / dat her met gemak souden konnen afscpen / soo gelaste hy up: volle auctoriteit: het Anker te huppen / de Lantaern van achter op te stecken / ende cours naer Battavia te setten / waer tegens niet helpen en mochten de protestanten van sijn Schipper ende Sturplieden / van dat gemakkeijckelc Tayouans Kheede konden bekomen / hy gelaste hun ordze te parceren / hy wiste wat dat deede / ende hoebantige commissie dat hadde / die onghewone ware haer leden te communiceren / sy souden maer hare cours verbolgen / gelijck sy van beiden / ende het andere Schip van Nobel sende sijnen Admirael zepi maken / ende buyt op stecken / haptc insgelijcks sijn Anker ende volgt ten Admirael sachtjens naer / dewelcke sijne reyse ober Siam bezoderende / ende aldaer op de Kheede komende / laet Wimpels en Vlagghen van booren en achteren / aen alle kanten van sijn Schip afswaepen / doende wel meer als een hondert Canon schooten / gelijck als ofte in triomphe quamen / waer van het aldaer leggende Nederlants Opper-hoofst Jan van Rijk gewaeschouwt / dat den Commandeur Caeuw in sodanige postuyt op de Siamse Kheede gearrbeert ware / baert aenstonts aen boort / den selben welkekom heerende / ende in eenen aem te gelijck beel gelucks wenshende toegens Tayouans ontfet / want van Rijk, Caeuws triomphante aenkomste considererende / en wisten ter better ofte Tayouan en ware dooz hem ontfet / maer up den selben verstaende / dat van Tayouan dooz hart weer bezdeben wesen / hy sijnen cours na Battavia was settende / kreegh aenstonts andere gebachten van 't werck / en boerde Caeuw daer op te gemoet / dat in tegenwoozdige toestand van saken sodanige rodomontades tot kleene reputatie van de Compagnie waren streckende / ende in de oogen der Siammers seer bespottelijck souden wesen; maer 't was surde narratur fabula, Caeuw glingh sijnen gang / ende aen Lanu komende waer maer glingh ofte stonde / mosten gedurigh vijf a ses lijffschuuten met haer bolle geweer hem achter 't gat volgen / tot groote smaet der Siammers, die aen ons aldaer maer eene logie met wepnigh volch aen Landt vergunt hebbende / niet en konden verstaen / datmen aldaer met soo veel ghewapende heen en weder swozbe / en hadde van Rijk genoegh te doen met deselve ter neder te setten / dat tegens de ongebondenheyt van Caeuw niet en quamen upt te barsten / tot groote disreputatie ende nadeel van de Compagnie / waeromme Caeuw op 't spoedighste van sijne behoeften ende verbarffinghe besorght hebbende / sepde van Rijk hem aen / dat van derwaerts soude hebben te betrecken / als aldaer niet meer te berichten hebbende / ofte dat andersints genooftacht soude worden op Battavia oder hem te klagen / toegens den ondienst die de Compagnie aendeede / met sijn langher verblijf aldaer; waer mede Caeuw sijn affsheyt nemende ende sijne reyse verbolgende / arrbeerde behouden op Battavia, alwaer van Formosag staet ende sijn bezdijben razzo: naer sijn eygene phantasie deede / edoch kortz daer aen 't contracte van sijn boozge van gebonden / ende de sware klachten der belegerden ober hem gehoozt / soo warden den Fustael wel gelast tegens hem ober sijne begane misdaden te procederen / maer in stede van Justitie warden 't werckse sodanig gedurigeert / dat Caeuw maer in eene geringhe gelt-boeten / ende in een suspens van ses maanden van sijne bedieninghe

Doende
in passant
Siam aen,
alwaer 't
slegt laet
leggen.

Waer
over op
Battavia
naderhand
seer stout-
jens ge-
straff
wiert.

waerde gecondemneert / waer naer dooz den Generael ende Raden van India in alle sijne eer-ampten is herstelt ende met nieuwe beneficen ende dignitepten begiftigt gewozden.

In welke procedure tegens Cacuw ende Clenck gehouden / aen te merken is een staeltje van de Justitie die op Battavia menighmalen gheadministreert woxt / wanneer de eene ofte andere Raet van India ofte Generael daer by haer particulier interest hebben / ofte van maken willen / 't welke soolange sal duren als de Raets-persoonen des Raets van Justitie van den Generael ende Raden van India sullen dependeeren / ende van de selve met groote beneficen kunnen begiftigt / ofte andersints gesupprimeert wozen / ende sal mede desen Raet van Justitie / van den Generael ende Raden van India blijven dependeeren / soo langhe als Compagnies Octrop sal komen te dypren / want sulchs Compagnies Interest / ende 't contrarie van dien incompatibel met de exercitie van Compagnies negotie ende commercie daer te Lande / 't welke hare eenichste ende principaelste scopusis, reliqua als Religie / Justitie / Politie / Militie / zyn vooz de Compagnie niet anders als media adhunc scopium ducentia te considereeren / want de participanten hebben in het inleggen van haer capitael niet anders beoogt als daer mede een redelijke winste te doen / dewelcke / indien hun maer kan volgen / soo salder onder hen niet een wesen / die niet gerne 't bedienen en administreren der andere saken sal willen missen sapienti sal dictum, waeromme my niet ghenoeghsaem verwonderen kan over de groote dommicheyt en onkundigheyt van een party half backen Advocaten / dewelcke alhier in Nederlant 't lichemigheyt lange tijt gespeelt hebbede / dooz groote recommandatie ofte parentagie van de eene ofte de andere Bewinthebber in Compagnies dienst aengenomen / ende geemploeeert wozen tot Raden van Justitie op Battavia, dewelcke soo ras op Battavia de Doet aen Landt hebben geset / datelijck de groote Messieurs willen speelen / hen selven inbeelddende dat pder vooz hun behoozde plaerse te maechen / ende haer groot verstant te admireren / en dat slieden alleentgh capabel zyn de hoogste cherties te bekleeden / en derben hen selvs tegens den Generael en Raden van India opponeeren / gelijck noch onlangt eenige wepnige Jaren herwaers dese Messieurs upt onkunde van Compagnies ware Interest (die nochtans volgens ampt en eedt in alle haer doen principelijck behoorden te betrachten) hen selven / den Generael en Raden van India / mitsgaders de Heeren Bewinthebberen in Nederlant hare milde Betaels-Heeren gheen kleene moeyten ende onlust hebben aengedaen / met hare sustenue ende dzybbinge / dat haer Collegie en persoonen des Raets van Justitie behoorden independent te zyn van den Generael ende Raden van India / het welke / indien Bewinthebberen soo sot waren gheweest dat hen inghewillight hadden / soo souden daer mede lichtelijck een roepe op haer eppen naers hebben kunnen halen ; want men soude eodem jure hebben kunnen sustineren / dat dit Collegie niet van Bewinthebberen / maer immediateljck van hare Hoogh Mogende de Heeren Staten Generael / ofte van de Generaltieyt behoorde te dependeeren / ende soo voozts / en wat quaden gebolge dit soude hebben / kan niemant ignoreeren / die maer eenige kennisse van Compagnies ware Interest is hebbede / maer dit is extra positum.

Wat on
he, leu

De dyp te rugge na de Piscadores ghesonden Schepen den Commandeur
Caeuw

Caeuw albaer niet bindende/ keeren wederomme naer Tayouan, met tijdinge dat Caeuw met sijnen Admirael/ vermits nergheg te binden en waren 't nootfaeckelijck na Bactavia hadden laten doozstaen / welcke tijdinge den belegerden onghemeene onstelkenisse ende verslagentheyt aenbzachte / niet alleen obermits daer dooz herooft wierden van diverse levens-middelen / vitzes en andere Oozloghs-behoeften / ende dat van de beste Soldaten ontbloot quamen te woerden / maer booznamentlijck omme dat dooz gemelte schelmsche vlucht van Caeuw de hoope der belegerden / van Coxinja in China een diverse te maken / ende daer mede verlichtinge te bekomen / in rooch quamen te verdwijnen/ende hun als nu t'eene mael aen de Heydense Wyanden geabandonneert sagen / waer mede den moet weder sacken lieten / die onlanghs te booren op soo goede fondamenten gebout hadden/ van Coxinja te sullen konnen upharden / ende hier dooz in sommige de bzeese de oberhant nemende, van eyndeling dooz eene generale massacre van de Wyanden vermoort te sullen woerden / soo liepen sommige Soldaten / omme in tijts hun leven te bergen / van de belegerden tot den Wyant ober / ende onder die mede op den 16 December een Cherglant/ genaemt Hans Jurgen Radis van Stockaert, die in Europa lange Jaren in diverse Oozloggen gedient / ende mitsdien rebelijcke erbarentheyt daertinne bekomen hadde; dese Cherglant op alles seer naeuwe opmerckinge ghenomen hebbende / insozmeerde Coxinja van den staet der belegerden seer omstandig/ hoedantigh dooz 't wegh loopen van den Velt-Obersten Caeuw de belegerde de moet van Coxinja upt te harden ontballen wase / en dat daer dooz mede van veele van 't beste volck/ benevens diverse behoeften berooft waren: dat het garnisoen dooz 't langhdurigh beleg sodanigh afgemat waren / dat buypen de gene die op de Honduyt Uytrecht, ende in 't houte Wambals lagen / men in het Casteel geen bter hondert bequame koppen soude konnen upmaken / staende dit getal dooz groote sieckte ende swachte des Volchs noch daghelijcks merckelijck te verminderen / sijnde de ghesonde mede sodanigh afgemat/ dat niet veele fatigues souden konnen upstaen / seggende daeromme geraetsaem te wesen/ dat Coxinja van de algemeene consternatie/ swachheyt ende matheyt der belegerden / als eene goede occasie / hem behoozde te dienen / sonder de belegerden dooz eene bloccade dus simpelijck beszoten te houden / maer dooz ghedurige alarimen haer boozders moste asmatien ende tot de uytterste wanhoope bzingen/ ende alsoo metter haest een eynde deser belegeringe maken / waer toe hy seyde niet veele moepten / nochte tijts gerequireert en wterde / dooz dien dit Casteel van foodanig swack gebout ende indefensijf geozdonneert wate / dat het selve naer behooren met sozce van Canon aenghetast woerdende / van den beginne af geen twee malen bter en thointigh upren tegens 't ghewelt des Canons soude hebben konnen upharden. Hier op remonstreerde hy boozders de situatie des Hoornwercks ende der Honduyt Uytrecht, als dat gemelte Hoornwerck in etne ballepe ende in foodanighe leeghte gesitueert wate / dat men van de Honduyt Uytrecht de boefelen der Soldaten in de wercken van 't gemelee Hoornwerck gemakelijck konde sien / ende dat Coxinja by gebolge deselve Honduyt Uytrecht bemachticht / ende sich meester van dien Heubel gemaect hebben/ de / niet een eenigh mensche in 't Hoornwerck booz sijn Canon ende kroers sich soude konnen bedecken nochte daer inne verblijben / ende als 't gemelte Hoornwerck van selfs hem in handen moeten verballen / dooz dien sich selven niet

door de
lafche
vlucht
van Caeu
den bele
gerden
sijn over
gekomen

Soldaten
loopen
uyt de be
legeringe
naer den
vyant
over.

en konde defendeeren / nochte van 't boben Casteel ghesefendeert ofte bestreecken worden / en sulchs niet geringh gewelt / sonder groot verlies te bemachten ware / waertinne sich dan wat verterende ende begravende / konde men gemackelijck en byz onder de muren des boben Casteris logeeren / sonder dat men van 't Canon beschadigt ja zelfs niet met musqueten konde geraecht worden / ende mitz dien alles tot sijne volkomen dispositie soude hebben / met veel andere instructien / die dese God- en eer-bergeeten mensch aen dien Heerden / tot verderf soo beeler Christenen / en ondergangh van sijner Heeren en Heestereu Straet / daer te Lande mede deedde.

die door deselven van alles geïnformeert veranderd sijne bloccade in allauten.

Komt met alle sijne magt ander mael op Tayouans fant-plaet en wert drie Batterien op regens de Ronduyt Uytrecht. De belegerden sijn te swack van volck om sulck werk te verhindere.

Dooz welcke informatten des Chergians / Cōxinja de oogen gheopent wordende / ende hem ontlaf bindende van de bekompmeringhe die hadde over den rocht van Cacuw in China (dooz de overloopers aen hem bekent gemacht) ende daer dooz de handen ende gedachten van dien kant weder byz hebbende / so resolveert hy / volgens den raet des Chergians / sijne bloccade te veranderen in eene offensibe maniere / ende die van binnen / aler secours van Battavia ofte uyt China mochten bekomen / met alle gewelt ende bigeur aen te tasten ; ende daer op komt hy in January 1662. met alle sijne macht van Formosa wederom op Tayouans fant-plaet oversetten / rijtelijck boozsien van Canon en bozere gereetschappen / die dienen konden tot maecten van Batterpen / byzesse te schieten / en stont te loopen / ende dooz instructie van boben ghemele boozwicht / wierp hy byz Batterpen / de een aen de Zuidzijde en d'andere twee aen d'Oostzijde / met acht en twintig stucken Canon boozsien / tegens de Ronduyt Uytrecht op / deselve met onepndigh getal van Schans-korben retrenchende / en met vele dupsenden gewapende Soldaten achter deseibe / als begraben en bedeckt leggende / soo wel versorgende / dat tegens 't Canon ende Apiballen der belegerden gendeghsaem boozsien / ende wel bewaert waren.

De belegerden onderuiffen / dat dese Batterpen en retrenchementen so digne onder hare ogen opgeworpen ende verbaerdigt wierden / wel besessende waer die werck heenen wilde / en datmen 't laeste gerechte quam opdissen / selben haer Canon en Musqueten dapper te werck / deselve lossende ende ladende soo veel immer berdzagen konden / waer mede wel veel der Dpanden om verreschoten ende menschte van opperechte Schans-korben vernielden / maer also de Dpant aen dit werck noch arbeijt noch volck en spaerde / soo en konden de belegerden niet alle hare tegentweer niet beletten / dat ghemele wercken hant over hant avanceerden / en in spijt van hun stonden volbracht / en verbaerdigt te worden / waer ober den byeden Raet by een geroepen / en in deselve aengemerkt wesende de gewichtigheyt deser saken / dat by voortgangh en volbrachten der Batterpen tegens de Ronduyt Uytrecht opgeworpen / deselve Ronduyt stonde geincorporceert te worden / ende dat den Dpant van dien Heubel meester worden / 't geheele Casteel daer mede verlooren ware / welck werck alsoe met Canon en Musqueten niet en sagen te verhindere / gaf den Gouverneur den Raet in bedencken / of 't niet noofsakelijck en mogelijck was dooz een grote uytbal de boozwerken te ruynere en den Dpant van daer te doen delogeren : hier was goeden raet weder duyt / een yder apprezenderde seer wel 't gebaer dat aenstaende was by voortgang van 's byants werken / maer niemant wiste raet deselve te beletten / den uytbal wierde wel noofsakelijck geoordeelt / maer de Dpant retrenchende hem soo boozsichtig / en wierde van soo menigte dupsenden gewapende geap-

geappupeeret / dat het onmogelijck was den selven in so abantageluse posten aen te lasten / als met groot geweld en kracht van volck / maer tot veel volck en wist men geen haet / men konde in alles nauelijcks 600 koppen uptbinden, bequaem tot sodanigen werk / en dan soude 't Casteel / Honduyt en houte Wambais t'eenemael ontbloot / en aen den vyant ten pzoep leggen / en wilde men van gemelte 600 een genoeghsame getal aenemen tot betwaringe des Casteels / Honduyts / ende houte Wambais / so soude 't oberige getal van soo geringe consideratie te blijven / dat daer mede niets upt te rechten en was / ende ter contrarie deselve teghens alle apparentie en hoope van goede uitkomst / aen den Vyant boerende / niet anders en ware als 't Volck moet willich op den Diergsbank te hzengen / ende sich selven sonder noot te rupneren / wozydende hier omme by alle de stemmen eenparig geoozdeelt den boozsz uptbal niet doenselich te wesen / bid. No. 12. maer dat men continueren soude den Vyandt met Canon ende Musquetten in sijne wercken / naer uiterste vermogen / allen hinder toe te hzengen.

Terwijl den Vyant met sijne Batterpen en reitenelementen van Schans-
kopen noch al staegh aen abanceerde / ende men de Vaert van 't Casteel na de
Scheepen op de Reede noch eenighsing was open hebbe nde / dewelcke bytmen
allen twiffel mede afsneden souden wozyden soo haest de Honduyt Uytrecht
van den Vyant quant oberwelbigt te wozyden / soo wterde weder in stade booz-
gestelt ofie men niet en behooyde ten minsten de contante pennningen / en de sijne
Hoopmanschappen upt de Paekhuysen / wegens te hzeesen quaden upt slag /
booz de Compagnie te verseeckeren / ende op de Scheepen te bergen ; waer op
naer rijp oberlegh eenparig geoozdeelt wierde niet raetsaem te wesen dese goe-
deren als nu af te schepen / bid. No. 13. ter sake sulcks in desen bekommerden
staet al te groot alteratie onder den Volcke souden verwecken / ende om bozere
redenen hier booten pag. aengewesen.

Den Vyant sijne Batterpen / niet tegenstaende alle tegenweer en in spijt der
belegerden / eendelichigh vaerdigh gekregen hebbe nde / soo begon hy op den 25
January 1662. des uchtens met het lumieren des daegs van de boozsz Bat-
terpen / so van de Oost als Supdzijde op de Honduyt Uytrecht met sijn Canon
hzeesse te schieten / en deselve / naer eenige wepnige upren schieten / naer sijn sijn
bekom'n hebbe nde / ende de Honduyt meest ter neder gebelt wese nde / so quam
hy tot tweemalen toe van de Supdzijde in de ghemaecte hzeesse stozen loopen /
seer moedigh aenballende / maer die van binnen sich hier teghens mannelijck
defenderende / wterde den Vyandt t'elckens afgheslagen / moetende met groot
verlies van dooden ende ghequetsten weder afstrecken / waer dooz den Vyandt
gheen Vlech meerder vallende spillen / continueert ende herbat hy sijn schiet-
ten / daer mede de Honduyt soodanigh verbysselde / dat teghens den abont
van de geheele Honduyt nauelijcks eenen steen meer op den anderen / ende meest
alles tot een pupnshoop lagh / sulcks dat albaer gantsch gheene lijf berginge
booz de onsen meer oberigh wese nde / de moedighe beschermers ghenootsaecht
wterden dier af binnen 't Casteel te trecken / naer dat albooren het noch obe-
righ Gheschut / booz soo veel daer van dooz den Vyandt ongherupneert
berbleven ware / vernagelt / ende een vzyandende Lont ghelept hadden aen
bker Waerjens Bughrup / die aldaer in de Kelder noch oberghbleven
waren / waer mede sy leden de boozschrebe Honduyt verlieten / en in
het begin van de nacht boozsz opblossgh met diverse Vyanden / de welcke op
den

Vinden
anderma-
len onge-
raetsaem
eenige
middelen
af te sche-
pen.

Den.
vyant be-
stomt eu-
overmee-
stert de
Ronduyt
Uytrecht.

dien Heubel reets post gebat hadder / ende besig waren hem aldaer te bezsterken. Men heeft naderhant mede booz waerachtigh verlaen / dat eben een wepnigse te boren / soo als de Honduyt dooz sijn eppen krupt sprongh / Coxinja in tolleng ware geweest / tot besichtinge van die plaetse / sich in persoon aldaer te transpozeeren / maer dat hy dooz meergheoemde Chergtant weerhouden wierde / met aenwysinge hoe gebaerlijck het ware te komen op plaetsen dooz de bypanden so bars verlaten / alsoo deselve meentghmalen wederden bebonden ondermijnt / gelijk booren verhaelt is alhier geschiet te wesen.

En ap-
procheert
voorts
met sijne
wercken
dicht on-
der 't Ca-
steel.

't Deroberen van de Honduyt Uytrecht den Byand soo wel geluckt sijnde / soo en liet hy't daer by niet berusten / maer sijn Fortuyt al boozders poufferende / versterckte hem dien eppenste nacht noch op dien Heubel / en begon aldaer eene groote Batterpe te verbaerdighen / en maecte diverse retrenchementen met sijn groot getal Schang-korven van den Heubel nederwaerts naer de punt Gelderlandt en Hooznwerck des Casteels : om welcke Wercken te verhsinderen / de belegerden de geheele nacht upt haer Canon / Morters / Musquetten / ende met Pantgranaten soo beele vuyt en blam spouden / dat het Casteel ghe-
durigh als in een lichte blam stont ; de Bozstweeringen van de Punt Gelderlandt, alsoo niet hooger waren als dat een man naulijcks aenden Pabel repkten / wederden verhoogt ende verdicht / met daer achter te leggen Paken van Lypwaten ende geschilderde Kleeden / upt Compagnies Pachhuyfen dooz de Slaben ende Soldaten daer nae toe ghesleept / ende alsoo mede de Gordijnen / die dese Punt aen 't boben Casteel hechte / niet boben dize en een halve Steen dieck waren / soo wierde ordje gegeven dat de daken van de huyfen langs deselve Gordijnen staende / afgebroocken wierden / ten eynde ghemelte huyfen met sanc aen te bullen / tot verdichtinge van ghemelte Gordijnen / ende wierde boozs alles by der handt ghenomen wat men oozdeelde boozdeel te sulen konnen doen / tot afsteringe des Byants / die alle oogeblickken ten stozm verwacht wierde ; de welcke onder en ruffchen met sijne wercken de gheheele nacht soo spoedigh gheavanceert hadde / dat met het aenbreecken van den dagh / deselve in soodanigen postuur gebzacht hadde / datter niet meer aen en scheen te man-
queeren als de bzesse te maken / ende den stozm aen te bzengen.

Waer
door het
Casteel
in de uy-
terste
noot ge-
bracht
wierde.

Waer op den breezen staet des Casteels wederom vergaderende / gesterckt met alle de Onder-Cooplynden ende Vaendzagers / soo wierde in deselve ghebentileert de groote progressen des Byants / ende de extreme noot waerinne wy gebzagt waren / tot soodantige benaetheyt / dat nootfackelijck ofte met een couragieuse uyrbal rupmte mosten maken / ofte wel een stozm afwachten / ofte met accoozt 't Casteel overgeven : welke dize poincten verbolgens geexamineert wordende / ende versocht dat een pder van ons in allen byzmoedighheyt sijn geboelen upten soude / als eene saecke waer aen onser aller eere ende leven / en Compagnies uyterste welstant daer te Lande was dependerende.

En in de-
liberatie
genomen
ofte noch
te redder
waredoor
een gene-
rale uyt-
val, wiert
sulks on-
doenlijk
geoor-
deelt,

Soo wierde in ras van een desperate uyrbal met een partighheyt van stemmen gheozdele deselve niet doenlijck / ende tegens alle redenen en hoope van eensgerhande goet succes ende boozdeel te wesen / ten deele omme redenen hier booren pag. 47. verhaelt / als mede dat de Byant dooz sijne successen zedert meerder gemoedighit ende hem siben in Wolck en Wercken noch meerder versterckt hadde / als doenmalen ware / alleen van negen en twintigh stemmen / daer upt den breezen staet doen malen bestont / waren der hier die sustineerden dat

dat een generale uytbal behoorde te geschieden / te weten / een Luytenant Gerrit Gerritsz. ende drie kooplieden Thomas van Iperen, Daniel Six, en Paulus Davidsz. de Vick, dewelcke na de redenen van hare sustenue gebzaeght wesende / soo antwoorde den koopman Paulus Davidsz de Vick, dat hy booz jongen in India gekomen was / ende van sijn leben noyt meer Oozlog gesien en hadde / ende dat hy ten uytbal hadde gestemt / steunende meer op Gods almogentheyt als op deswachtheyt der belegerden / wel wetende dat Godt de Heere de sijnen soo wel dooz een kleen / als dooz een groot getal berlossen konde / gelijk in 't exempel van Gideon ghebleecken hadt. Den anderen koopman Daniel Six, gaf tot antwoort / dat hy uyt desperaetheyt ten uytbal ghestemt hadde / om met alle man daer dooz om den halz te gheraken / dat als van niet meer en souden hebben te verantwoorden. De andere twee Aytvalders en wisten geene suffisante redenen te geben / waerom hier voren op pag. 48. gestemt hebbende / dat een generale Aytbal doemalen niet doenelijck was / deselbe als nu dooz goet keurden / daer den Wyant abantagieuser gheposteert / in Wercken en Volck versterckt / ende de onse daer en tegen dooz continuuel waken en arbeypden noch meer afgemat en moedeloos waren geworden.

Belangende een ofte meerder stozmen af te wachten / daer toe was den Gouverneur Coyett 'teenmael genegen / presenteerende selver hant aen 't werck te staen om de Soldaten en 't Volck aen te moedigen / ende om den Raet tot sijn geboelen te inducereen / en tot de stozmen couragieuselijck af te wachten / te antmeren / stelde aen deselbe booz / dat den Wyant gedurende 't beleggh / ende in 't vermeersteren van de Konduyt (waer op omtrent de 2500 hondert schootten gedaen hadde) soo veel krupt gheconsumeert hadde / datmen twijffelen mochte ofte hy noch al veel krupt meer oberigh hadde / waer van men noot-sakelijck de pzoef diende af te wachten.

Ten anderen / ingeballe den wyant geen manquement van krupt mocht hebben / en al bzeffe quam te schieten / dat daer mede 't Casteel noch niet verlooren was / maer daer toe noch Volcks ghenoegh oberigh hadden om den Wyant in de bzeffe couragieuselijck tegen te staen / ende bupren te houden.

Ten derden / niet te gelooven wesende / dat den wyant lichtelijck een generale stozm soude wagen / ende de rest van sijn Volck bupren noot in de waeghschael stellen / dooz dien / ghedurende het beleggh / een groot ghetal van sijn beste Volck verlooren hebbende / hy daer mede seer verswacht ware / en datter booz hem hoope en apparentie scheen / dat het Casteel van selfs hem wel haest in handen sal moeten verballen / als wesende te water nu mede van alle secours afgesieden / ende van alle verberfinge ontbloot.

Ten vierden / dat het Hoofder Maousson nu al haest ten eynde wesende / men alle wyren een secours van Batavia te verwachten hadde.

Ende eyndeligh / dat daer toe lebens middelen genoegh / wel booz bier a biff Maenden in boozraet hadden / ende van krijghs-gereetschappen / om 't uytterste af te wachten / noch tamelijck boozsien waren.

Maer jegens hy den Raet geantwoort / en den Goubr. boozgehouden wiert.

1. Dat 'er maer gissinge was / van dat den wyant noch veel of wepnig krupt oberigh had / op welk fundament niet geen sekerheyt pers konde gebout worden.

2. Dat dooz het mentgbuldigh waken en bzaeken / booznamentlijck nu dize a bier geheele etmalen achter den anderen / sonder eenige ruste tusschen bepde

De Gouverneur is gherefolveert den storm af te wachten

Wort by den Raet eenparig tegengeproken.

gehad te hebben/ het Volck soodanigh afgemat en vermoept ware geworden/ dat het hen onmogelijck was daer in langer te konnen volharden/ ende dat de Soldaren reedts ontwilligheydt in het wercken begonden te toonen/ ende niet gemoet en waren een stozm af te wachten/ ende ingeballe al eene stozm afghe- wacht wierde/ dat daer mede veel Volcks van de steenen ende splinters ghe- doot/ ende noch meerder ghequetst souden woerden/ die van de siecken-hupsen verbullen/ en de oberigen den moet benemen souden.

3. Seer wel te gelooven sou wesen/ dat den Wyant niet onderlaten en sal een stozm op 't Hoozntwerck aen te brengen upt soo abantagieuse post als de Zant- heubel van de Honduyt ware/ dooz dien sulchs booz hem met wepningh pericul te doen ware/ als in 't Hoozntwerck teghens hem gheen lijf berginge wesende/ ende dat de Godijn tussen Gelderlandt en 't Casteel met soo gertinge moepte ter neder te belien ware/ ende van boben niet en konde bestreecken/ noch gebede- sendeert woerden/ waer van den Wyandt buyten allen twijffel wel goede infor- marie hadde dooz den selben Chergiant/ die hem onderwesen hadde d'aban- tagien van den boozsz Heubel/ dewelcke/ indsen van den beginne geatracqueert en vermeerster hadde/ soude dit beleg al lange ten eynde geweeft zyn.

4. Genomen men konde 't Hoozder Housson al uptwachten/ (als neen) tot dat secours van Battavia quam/ daer nochtans seer aen te twijfelen stonde/ ofte wel perweg van belang van Battavia komen soude/ so soude sulck secours den belegerden wepningh konnen helpen/ dooz dien den Wyant hem reets soo- danigh meester van 't Canael ghemaecte hadde/ ende noch maken konde/ dat daer dooz nietswes in ofte upt en soude konnen/ sonder sijn belieben/ en soude alsoo den Wyant niet onderlaten mer de belegerden om te spzngen na sijn we- geballen/ selfs in 't gesicht van 't boozsz secours/ dat niet machtingh genoege en soude gesonden woerden om den Wyant te Lande t'atracqueeren/ en op te slaen/ gelyck daer van reets eene ebidente proef hadden.

5. Dat de Pachthupsen/ waer in de nodige pzobisten lagen/ soodanigh ge- schonden waren/ dat de pzobisten daer in booz 't verderf niet langer en konden bewaert woerden/ ende mitsdien soo lange tijt niet strecken souden/ als boozge- stelt wert.

Eyndelingh/ soo den Wyant al mochte onderlaten te stozmen/ ofte oock dat stozmende al afgeslagen wierde/ soo stonde nochtans geschapen/ datmen dooz 't groot getal van dooden/ gequetsten ende siecken reets gehad/ en noch te ver- wachten waren dooz affstobinge/ en by gebzeck van verberfsinge/ men sooda- nigh ver swacke soude woerden/ datmen eer lange in posture stonde te geraken/ van geene stozm/ ofie eenigerhande atraquen meer af te konnen wachten/ als men des nooch al eens mochte gesint woerden.

Ende
mitsdien
geconclu-
deert tot
overgave
des Ca-
steels, by
eenparig-
heyt van
stemmen,

Mer welcke redenen ende meer andere ter materie dienende/ den Raet den Gouverneur te gemoet boerde het pericul van 't aenstaende massacre/ daer in 't Volck stonde gestozt te woerden/ sonder eenige hoope van upkomst/ nochte boozdeel booz de Compagnie/ die niet en konde gheholpen wesen/ datmen sich selben als desperate menschen moetwillig om den hals bzachte/ maer in te- gendeel meerdere dienst soude ontfangen/ dat alles onbermijdelijck verlooren wesende/ menten minste de manschap ende soldatesque ten haren dienste upt desen bzant quam te reddden; dooz welcke inductien ende ernstigh aenhouden des Raets/ den Gouverneur sich bewegen latende/ om niet tegens soo veel

Raets-

Staetsluyden hartmechtigh / ende alleentgh wijs te willen schijnen / in een saecht waer in alle oogenblichen van onnute raderinge sunest en doodelijck waren / soo heeft hy syner Raets-personen eenparigh oordeel mede toegelemt / ende met deselve beslooten daermen op eerlijcke conditien / weghens overgave des Casteels / met den Spanen ten eersten capituleeren souden / vtd. No. 14. en 15. Hier op na buyten gesonden / en ten weder sijden stilstant van wapenen gemaect sijnde / soo waerter na een onderhandelinghe van vijf dagen de naerbolgende Capitulate met Coxinja gemaect ende van hem bedongen.

Verdragh gemaect ende beslooten door sijne Hoogheyt den Heere *Tesbingh Tsante Teyshancon Coxin*, belegert hebbende 't Casteel *Zeelandia* op *Formosa*, zedert primo Mey 1661. tot heden den eersten February 1662. ter eenre. Ende van wegen den Nederlantfen Staet, door den Gouverneur desselven Casteels *Frederick Coyett*, met bygevoeghde Raden ter andere Zijde, bestaende in de naervolgende Articulen.

I. Alle Vyandtschap van wederzijden gepleeght zy vergeeten.

II. Het Casteel *Zeelandia* met sijne Buyten-wercken, Geschut, overigh Krijghs-tuygh, Montkost, Koopmanschap, Geldt, ende andere goederen de E. Compagnie toebehoorende, sullen aen den Heer *Coxinja* werden overgelevert.

Onder
eerlijcke
capitula-
tie.

III. Rijs, Broot, Wijn, Arack, Vlees, Speck, Oly, Azijn, Touwerk, Zeyldoeck, Pick, Teer, Anckers, Buscruyt, Cogels, Lonten, ende wat meer tot nootsaekelijck behoef voor al het Volck deser besettinge, ende op de Schepen, tot de reyse van hier tot *Battavia* nodig is, sal den voorsz. Gouverneur en Raden van opgamelte goederen, als noch Compagnies eygen, onverhindert in de Scheepen der Vereenighde Nederlantse Compagnie op dese Rheede ende Kust sijnde inscheepen.

IV. Alle roerende goederen, bysondere luyden vanden Nederlantfen Staet binnen dit Casteel, op *Formosa*, of in desen Oorlogh elders vervoert sijnde, toebehoorende, sullen door Ghemachtighden van den Heer *Coxinja*, beschout wesende, onverkort aen opgamelte Schepen gebracht mogen worden.

V. Behalven de voorsz. Goederen, sullen oock 28 personen des breeden Raets, elck van hun mogen uytvoeren 200 Rijcksd. in gelt, ende 20 andere personen buyten de militie, getroude Werckbasen, ofte wat aensienelijke luyden sijnde, te samen 1000 Rijcksd.

VI. De Krijghsluyden sullen, met al haer goetje ende gelt gevisiteert zijnde, met vol gheweer, vliegende Vaendels, brandende Lonten, Kogels in de mont, en slaende Trommelen, uyttrecken, ende aen boort varen na des Gouverneurs believen.

VII. Wie van de Chinesen hier op *Formosa*, hoe veel ende waer over, 't sy wegens pacht ofte anderen, aen de Comp. noch schuldig zijn gebleeven, sal by een extract uyt Comp. boeken aen den Heer *Coxinja* werden opgegeven.

VIII. Alle pampieren ende boecken van desen Staet, sullen nu mede nae *Battavia* gevoert mogen werden.

IX. Alle dienaren van de Compagnie, vrye luyden, vrouwen, kinderen, flaven ende slavinnen, in desen Oorlogh onder het gebiedt van den Heere *Coxinja* geraekt, op Formosa noch sijnde, sal den voortz Heer van heden binnen 8 a 10 dagen aen opgemelte Schepen leveren, oock die daer af in *China* zijn, mede aengemelte Schepen bestellen, soo haest als doenelick is; desgelijcks andere van Compagnies Volck op Formosa, onder sijn gebiet niet zijnde, metten eersten vry geleyde, om aen Compagnies Scheepen te komen, verleen.

X. Den gemelten Heer *Coxinja* sal nu weder aen de Compagnie overleveren de vier stucks by hem veroverde Scheeps-booten, met het gene tot deselve behoorende, in wesen heeft.

XI. Sal oock soo veel Vaertuygh bestellen als de E. Compagnie van noode is, om haer Volck en hunne goederen aen hare Schepen te voeren.

XII. Aerdtvruchten, Rund ende andere Beesten, ende wat dierghelijcks voor Compagnies Volck, gedurende haer aenwesen vereyscht wort, door sijne Hoogheys Onderdanen voor redelijcke prijs aen 't voornoemde Volck der E. Compagnie van heden af dagelijcks genoegh te beschicken.

XIII. Soo langhe als des E. Compagnies Volckeren hier aen Landt ofte niet aen boort der Schepen fullen wesen, fullen geene Soldaten van den Heer *Coxinja*, ofte andere sijner Onderstaten, geen dienst voor de E. Compagnie te verrichten hebbende, dit Casteel, ofte sijne Buyten-wercken naerder komen mogen dan de Schans-korven, ofte sijn Hoogheys wercken jegenwoordigh zijn afpalende.

XIV. Geen andere dan een witte Vlagge van 't Casteel sal wayen, voor dat des E. Compagnies Volck sal uytgetrocken wesen.

XV. De opsienders van de Packhuysen fullen 2 a 3 dagen, na dat het andere Volck ende Goederen aen boort fullen sijn gekomen, in 't Casteel verblijven, ende dan eerst aen boort der Scheepen ggebracht worden met de Ostagiers.

XVI. Van den Heer *Coxinja* fullen tot Gijfelaers, aen een daer ter rheede leggende Schepen van de E. Compagnie, soo haest dit van wederzijden, elck na zijne Lantswisse, sal geteekent, geseegelt ende beswooren wesen, overgaen den Mandorijn ofte Capiteyn *Moor Ongkun* ende *Pimpau Jamoosje* Politijcken Raet, ende van wegghen de E. Compagnie daer teghen by den Heere *Coxinja* in dese Stad, den Heere *Jan Oetgens van Waveren*, tweede Persoon des Gouvernements, ende *St. David Harthouwer*, naede lidt desselvs Raedt, ende elck ter voorgestelder plaetse blijven, tot dat alles, volgens den inhoudt deses, getrouwelijck sal zijn volbracht.

XVII. De Gegijfelde ofte ghevangene van den Heer *Coxinjaes* Volck, in dit Casteel ofte aen des E. Compagnies Schepen hier ter Rheede zijnde; fullen tegens de gevangene van ons onder des Heeren *Coxinjaes* gebiedt verwisselt en vry gelaten worden.

XVIII. Misverstanten, en 't gene van geen groot belang, echter nootzakelijck vereyichte in desen uytgedrukt te wesen, vergeten mochte zijn, sal in der minne geberert, ende van wederzijden na gedanc kennisse tot wederzijts genoeghen afgehandelt worden.

Ende naer dat dese Capitulatie ten wederzijden behoorlijk getekent/ ende 't daer by beloofde volbracht was / en ons Volck hare Ammunitie / Dierzes en andere veraccordeerde goederen binnen boort der Schepen gebracht hadden/ soo trockense met haer volle ghemee en vliegende Vaendelen upt het Casteel Zeelandia, 't selve aen Gemachtighden van Coxinja overleberende / die met de sjaen daer op binnen trock / en van sijne conqueste best nam / bedragende de goederen en Koopmanschappen die van de Compagnie aldaer verbleven / om trenter waerdye als volgt :

Aen Gour omtrent

Kleene van ouderdom doorgetende Bloet-Coralen, in koops gekoft hebbende 300 Rijcksd. a 60 stuyvers.

Eenige kassen en vaertjens Barniteen, ter waerdye van omtrent de Contante penningen 40 duysent Rijcksd. a 60 stuyvers.

De andere groove waren en Coopmanschappen in de Packhuysen, konden alle te samen niet meer als ter waerdye van omtrent dry tonnen Gouts uytmaken, ofte

Wat goederen en Coopmanschappen van de Compagnie Coxinja in 't Casteel becomen heeft.

300000
Somma 47 1500

Van welcke goederen in Nederlant / ende selfs op Battavia soo grooten roep gemaecht wederde / als ofte de Compagnie met het vertiesen van deselve / eenige miltoenen was gijnt geraecht / ende dit alles om den haer tegens de persoonen van Formosaes Raet daer doot te bewaren / gelijk den Fiscael in sijnen opsch in genere mede men:ioneert / van Gour ende Bloet-Coralen inkluys / aen den Wyant overghegeven / als ofte daer in een groote schat bestaen hadde / welke twee sperten te samen nochtans maer vijftien hondert guldens konden uytmaken / ende soo men dese al ter sluycks / tegens de gemaecte Capitulatie hadde willen bergen / en getracht den Wyant te ontzeemden / soude daer mede niet / soo 't uytgekomen hadde / een groot bloetbad en massacre / ofte andere onheylen hebben konnen veroorzaeckt worden.

Ende dusdanigh naer eene moerwillige verachtige van alle waerfchuwingen, upt diverse gewesten / en in diverse tijden aen den Generaelen Raeden op Battavia, succesibelijck ghedaen van Coxinjaes toeleggen verparatie omme Formosa te inbaderen : naer eene onberantwoordelijcke verlossinge van by tijts sich in postuyr van defentie te stellen, ende sich tegens des Wyants ghebelwt bestant te maken : naer een verkeerde mesnagie, van niet te hebben willen gedooogen 't maken van eenige nootfaerelijcke Provisiencien ende Wercken / daer mede men den gheheelen Staer hadde konnen conserveeren ; Naer veele moet-dempende woorden, daer mede men den Formosaensen Raet de couragie benam / ende intimideerden het wes van belangh te proponeren / 't geene insuffisant ende onmachtigh secours : naer eene kloekmoedige Resolutie des Formosaense Raets, van den Wyant soo langhe op te houden / tot dat van Battavia bequamelijck souden konnen gesecondeert worden : naer beele bigoreuse resistentien der belegerden : naer eene voorsichtige conduite des Formosaense Raets, ende hare wijse mesnagie / daer mede de wepnige middelen / ende dat hantje vol D. Ickis / dat binnen 't Casteel Zeelandia hadden / soo bequa-

bequamelijck hebben wooten te dirigeeren / dat daer mede sulcken machtigen
 Wyandt soo lange tijdt hebben wooten op te houden: naer de schelmsse vlucht
 van den Commandeur Caeuw, daer mede alles in confusie / ende de beleger-
 den in de uiterste desperatie gheraecht sijn: naer eene belegeringe van negen
 volle Maenden, ende andere boozvallen / hier boven vermeld / soo is het kos-
 telijcke Casteel Zeelandia, ende by gebolgh 't geheele Eylant Formosa / den
 Heydenschen Afgodist / ende Dupbel dienende Coxinja, ten prope geworden /
 ende de Oost-Indische Compagnie ontset van haer eerste ooghmerck / om
 dooz middel van op Formosa een Comptoir op te rechten / de Chinese en Ja-
 panse handel aen malkanderen te schakelen; Behalven de kostelijcke Effecten
 en Middelen / dewelcke de Compagnie daer by heeft sitten laten / hebbende de
 Kercke Godes hier van de smerte al mede moeten gevoelen / dooz dien de Bar-
 liens (als den Propheet boozsept heest) in den Wijn-bergh / en de Oegst des
 Heeren geraecht sijn / ende dat het Christendom, 't welcke op Formosa dooz
 de Predicanten / en de Schoolmeesteren met soo veel moeyte en bloedige ar-
 beyt aengequecht / booztgheplant / ende seer ampel gheextendeert ware / dooz
 Formosaes verlies aldaer is vernietigh gheworden / ende de Formosanen tot
 hare eerste Afgoderpe wederom gheraecht sijn. Van alle welcke onheylen ver-
 oorzacht te hebben / sullen die geenen die daer aen schuldigh sijn / te sijnner tijt
 niet wepnigh hebben te verantwoorden / ende onder deese booznamentijck
 Claes Verburgh, Jan van der Laen, en Jacob Caeuw, dewelcke met hun
 drien wel de principaelste oorzacken ende instrumenten sijn / dat Formosa
 is versumpit ende verloren gheworden; te wooten / Verburgh dooz den drijst
 van sijne passien / ende onverschuelijcken haet te gens den Gouverneur Coyett
 dewelcke veroorzachte / dat alle de gheroutwe waerschoutwingen van Coyett
 op Battavia wierden in de wint gestagen / en veele dingen versumpit in 't werck
 te stellen / daer mede Formosa had mogen ghesalveert worden. Van der Laen
 dooz sijne onverschuelijcke Gierghept / dewelcke veroorzachte dat hy Com-
 pagnies Interest aen een zijde stellende / op hoope van te bekomene buyt / hy
 op 't Maccause exploit harde aendzongh / en Formosaes Raedt op Battavia
 beschuldighde / van die schoone kans moetwillens verkeecken te hebben / alsoo /
 volgens sijn boozgheben / op Formosa geene Wyanden te verwachten waren /
 't welck dan dooz Claes Verburgh gestijft / soo is men op Battavia daer mede
 in sozgeloozheyt gheraecht. Caeuw dooz sijne blooheyt / dat hy met de Schee-
 pen en beste Volck soo troulooselijck upt de belegeringhe wegh vluchte / ende de
 belegerden in den peckel sitten liet / daer mede dan de belegerden in desperae-
 heyt geraecht / ende de obergabe des Casteels verhaest is geworden / dewelcke
 andersints noch lange tijt hadde konnen opgehouden hebben gheworden / sa
 wel niet gebolgh soude hebben ghehad / by alden Caeuw sijne Ambassade
 naer behooren ende gheluckigh volboert / en van de Tartaren de aengheboden
 hulpe aengenomen / en naer Tayouan overgebzacht hadde / want de beleger-
 den hadden noch couragie / ende moets ghenoegh den uytflagh van ghemelte
 Ambassade af te wachten / ende tot Caeuws wederkomste den Wyant te konnen
 uytgharden / ende by alden van dien kanteentige troost en hulpe was gekomen /
 soo en is niet te twijffelen / ofte de moedige belegerden souden Coxinja, na alle
 apparentie / noch wel negen maenden daer en boven hebben uytgehart / en dese
 belegeringh eeuwigh besaemt gemaecht.

*Claes Ver-
 burgh, Jan
 van der
 Laen en
 Jacob
 Caeuw
 hebben
 Formo-
 saes ver-
 liea ver-
 oorzacht.*

Maer desen allen niet tegenstaende / onaangetien den Gouverneur Coyett ende sijnen Raet / soo wel booz / als gedurende den tijt van Coxinjaes belegeringe / hun selven in alles gedzagen ende ghequeeten hadden / als luyden met eeren toetsaet / soo en heeft hen sulchs niet mogen helpen / nochte niet bezijden konnen / van op Battavia daer ober gecallangeert / ende in hechtentisse gestelt te worden / alwaer splieden naer beele smaetheden uptgestaen te hebben / ende naer eene tweejarige gebangenisse / van alle hare middelen / welbaert / eere en reputatie sijn berooft geworzen / ende den persoon des Gouverneurs gedoemt in een eeuwige gebangenisse op 't Eplant Ay in Banda , sijn leben te moeten eyndighen / van waer hy oock nimmermeer soude verlost gheworzen zyn / ten ware dat ter occasie van sijn Hooghepds / den Heere Prince van Orangien / advancement / tot de dignitepten ende waerdigheden sijner hooghloffelijcker Dooz-Ouderen / ende mitsdien geluckige herstellinge onser Republijcke / in sijnen eersten Staet ; de Kinderen ende Vzinden des Gouverneurs sich geadschreert hadden aen sijn Hooghept / ende naer sommatre en korte remonstratie van het toedzagen deser gehele saecke (ghelijck die hier dooren in 't breede verhaelt is geworden) op haer lieden ootmoedigh versoek hadden geobitneert sijne Hooghepts hooghwaardige intercessie ende boozpraecke aen de Heeren Bewinthebberen ter vergaderinge van sebestenen / om den selven Coyett upt sijne ghebangenisse te relaxeren en libereren ; 't welke hy gemelte Heeren Bewinthebberen / naer behooren in achtlinge genomen sijnde / soo en hebben sijn niet langer (alhoewel de Vzinden en Kinderen te meermalen soodanigh versoek aen hen ghedaen hadden) konnen leedigh staen / maer hebben den boozscheven Coyett op sijne bzpe voeten gestelt / ende hem toegeest aen / om naer dese Landen te moghen overkomen ; Edoch alsoo de boozsz Coyett een seer habilman is / en Compagnies negotie en maximen seer grondtigh verstaet / ende dat hy mitsdien de Compagnie soude konnen nadeeltig wesen / by aldien hy sijn persoon in den dienst van eenigh ander Potentaet in India gebzupcken liet / so sijn daer tegens eenige praecaution gebzupcht / ghelijck deselve upt de volgende Acte te sien is.

Den Gouverneur
Coyett uyt
sijne ghe-
vangenis
ontslagen.

Extract uyt den generalen Brief, gheschreven door de Vergaderingh der Heeren seventiene, aen den Gouverneur Generael en Raden van India, in dato den 12 Mey 1674.

B A N D A.

DE Kinderen en Vrinden van *Frederick Coyett*, sijn ons verscheyde malen aengewest, ten eynde wy haren Vaderen Neef fouden willen relaxeren en delibereren, van, ende uyt het confinement of gevangenis, daer inne hy by sententie van den Raet van Justitie tot *Batavia* is gecondemneert, mitsgaders permitteren om weder herwaerts te mogen komen, hebben haer daer over oock te meermalen aen haer Ho. Mog. geaddressieert, maer t'elkens afgewesen, evenwel by ons in achtlinge ghenomen zijnde, de menighvuldige intercessien, die sedert by verscheyde hooge Stants-personen, voor,

en

en in faveur van den selven zijn gedaen, en bysonderlijck van sijn Hoogheyden Heere Prince van Orangien, versterckt met eenige aennemelijcke presentatien en borghtochten by de voorfz hunne Vrienden gedaen en geinterponeert; hebben wy niet langer kunnen leedigh staen, U E. by desen aen te schrijven, dat U E. den voornoemden *Coyett*, op 't Eylant *Ay* in *Banda* geconfineert, op sijn vrye voeten fullen hebben te stellen, en hem toe te staen om te mogen herwaerts komen, mits dat hy alvoren sal hebben aen te nemen, mitsgaders sijn selven by Eede te verobligeren, onder een valide acte, tot dien eynde by hem te passeeren, dat hy hem hier te Lande in een van de Geunieerde Provintien sal ter neder setten, oock in de selve ten wyt-eynde van sijn leven blijven woonen, en sonder dat hy hem dien volgende in yemants dienst naer Indien sal begeben, of sulx blijkelyck trachten te doen, oft tot eenige Indische saecken, 't sy van selfs of daer toe versocht, laten gebruycken, en waer voor, mitsgaders dat het gunt voorfz is, by hem sal werden gepresteert en nagekomen; ons hier verfekeringe ter somme van 25 duyfent guldens is gedaen, soo als U E. sulx breeder sult kunnen sien by sekere Acte Notariael, hier bygevoeght gaende.

Welche Acte te sien is op No. 16:

Van eenige

Aenmerckelijcke Saecken,

Rakende de oprechte gront der

SINESE WREETHEDEN

E N

TYRANNY;

Gepleeght aen de Predicanten, Schoolmeesters, ende de Nederlanders aldaer.

Hier mede souden wy het bechael van Tayouans belegeringe mogen besluypen / maer alsoo voor desen hier te Lande een groot geroep is gheveest van der Chinesen wreetheden / tyrannen / en vrowe-schendingen aen de Nederlanders / geduyrende deselve belegeringe gepleeght / ende dat daer van nter een enckelt woort gerept wort in ons Verhael / om den djaet daer van niet af te bzeecken / soo binde geraetsaem / als eene toegifste alhier in 't herte te verhalen / wat de waerheidt van die saecke zy.

't Is dan sulchs / dat Coxinjaes Soldaten eenige van de onsen in de Biscadorea's verrast en gebangen bekomen hebbende / twaelf a dartigen personen van dese ghevangens ghescheept wierden op een Coya / ofte kleen Chinees Baertuygh / om naer Fozmosa in Coxinjaes Leger ghebrachte te worden / welcke gebangen met dit Scheepje in 't gesichte van 't Casteel Zeelandia gekomen wesende / soo deede de sucht tot de natuurlijcke Dypheit en bzeese van in een eeuwigte slavernye te moeten verbliven / hen lieden resolveren dit Scheepje af te loopen / met de Chinesen die daer op waren den hals te bzeecken / en haer alsoo in 't Casteel te salveeren / waer toe de apparenten van een goet succes niet bzeemt waren / alsoo dit Scheepje maer met omtrent de dertigh Chinesen gemant was / waer van de eene helfte des nachts de wacht waer nam / ter wijlen de andere helfte lagh en sloop / sulchs dat dartigen gheresolbeerde gasten / bysten Chinesen onberhoers op 't lijf vallende / seer gemakelijck souden hebben konnen afmaken / en meester van 't Schip wesen / al eer de resterende slapende hadden wacker gekwoeden / en in postuur van desen sie konven sijn ; welcken aenflagh onder hen lieden dus onderlinghe beslooten en beloost hebbende / elckanderen daer in getrouwelijck by te staen / soo wierde de uytboertinge van dien uytgesteld tot de aenstaende nacht / na dat de helfte der Chinesen omtrent een uyt souden geslapen hebben / edoch onder en tussen een van de dertien / sijn de een Fransman Estienne genaemt / in bzeese vervallende / dat boven ghemelte aenflagh mochte misflucken / en hy daer doot in gebaer van 't leven ghetraeken / soo ondeckte dese bloode poltron deselve veraemden aenflagh / met

Wreetheden door de Chinesen geduonden de het beleg gepleeght.

Snijden twaelf personen den neus, ooren en handen af.

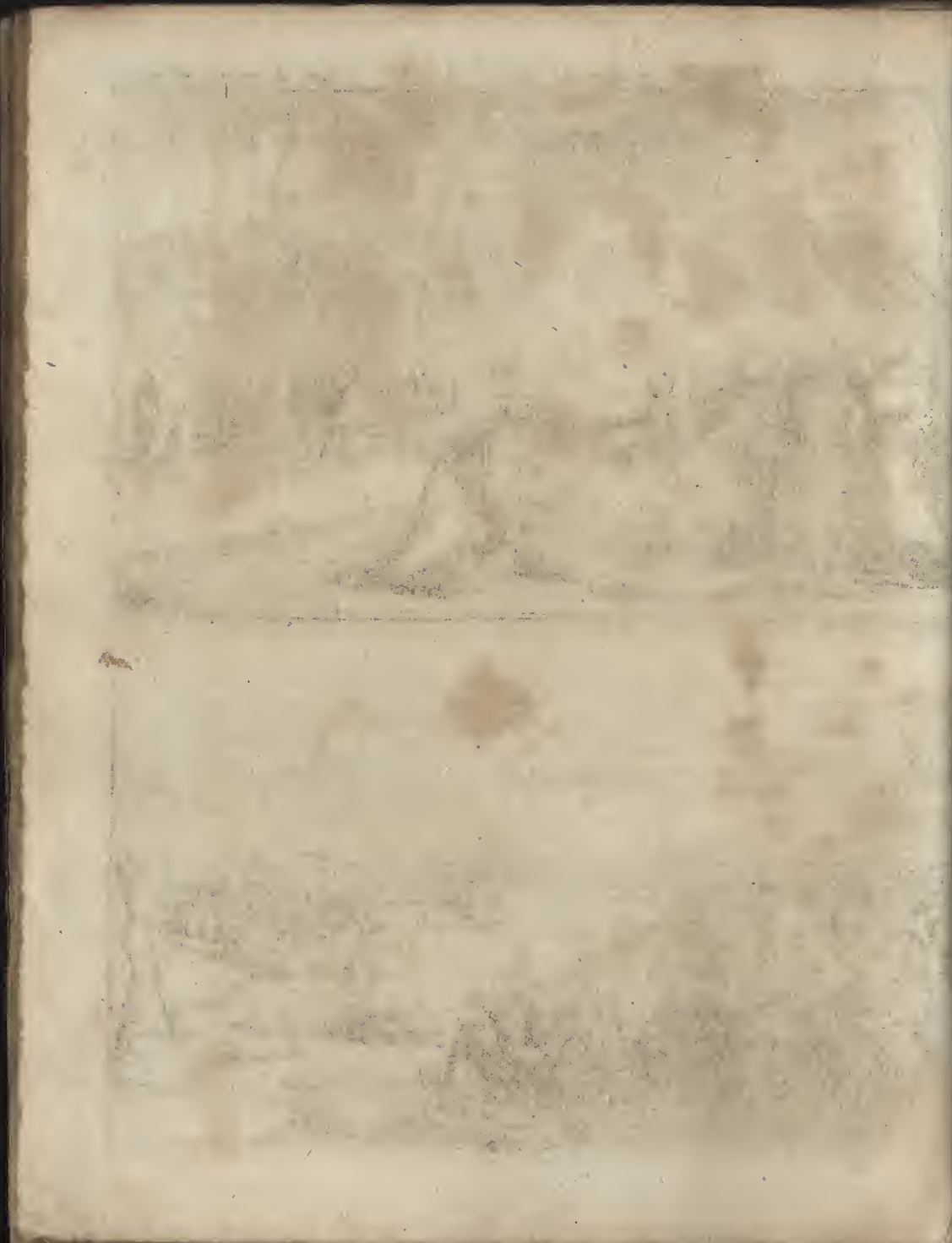
alle sijne omstandigheden aen de Chinesen / dewelcke aenstonts daer op aen de andere Chinesen Daertuygen zeyn van onraet doende / soo wierden dese twaelf Nederlanders gebat / en geboeyt in Coxinjas Leger gebracht / alwaer hun betweten zijnde dat sich ondanckbaer betoont hadden / vooz datmen hen het leuven verschoont hadde / so wierden se gesententeert / dat tot exempel van anderen de neus en ooren afgesneden / mitsgaders de handen afgekapt souden worden / waer mede 't voozverhaelde sept hadden willen perpetreren / ende uyt singuliere gratte hier by gebodegh / dat aenstonts naer de executie sy liden in 't Casteel Zeelandia souden mogen gaen / om van onse Chirurgijns hen liden te laten cureren / alsoo onwaerdigh geacht wierden de Chinese Medicamenten daer toe te gebruiken / en mede dat de Chinesen hun oock niet al te wel op de Chirurgie en verstaen / gelijk van vervolgens gemelte gebangenen in de stad Zeelandia gebracht / ende aldaer soodanigh gerecuteert sijngheworden / en met de afgesneden neusen / ooren / ende handen / met een routjen om den hals hangende / noch bebloet in 't Casteel Zeelandia uyt de Stad quamen aengelooopen / en 't bloet dooz onse Chirurgijns noch tijdiggh gestelpt wierde / soo dat alle te samen daer van genesen ende opgekomen zijn / blijvende gemelte Franse verrader in 't Leger by Coxinja , aen wien noyt vernomen hebbe dat eenigh leet aengedaen is geworden / alhoewel mede gheloobe dat oock geene groote catessen sal ontfanghen hebben / vermits de Europische Partie in 't generael by de Chinesen in kleenachtinge is / ende de Chinesen niet veel wercks van verraders sijn maeckende.

Cruyftgen twee
Schoolmeesters
levendig.

By na uyt de selfde oorzaeck / als nu verhaelt is / sijn twee Nederlantse Schoolmeesters op eene seer weede mantere geboot geworden / waer van den toebal sich dusdanigh toegedragen heeft : wanneer Coxinja in den begijne des Oorloghs met sijne troupen op Formosa ghesant / sich meester van den platten Lande gemaect / ende de Formosanen meest onder sijne gehoorsaemheyt gebracht hadde / en met eenen bele der Nederlanders / soo Predicanten Schoolmeesters als Soldaten / dewelcke ten platten Lande in de Doopen berordneert waren geweest hunnen dienst te doen / gebangen bekomen hadden / soo onderstonden twee der gebangene Schoolmeesters / de Formosanen van de Doopen / daer in sy ghelegen hadden / tegens Coxinja op te roekenen / en tot rebellie te verwecken / deselve anmerende dat de Chinesen in hare Doopen togende onberhoers op 't lijf souden vallen / en den neck vzeken / ende dat daer in van andere Doopen lichtelijck souden nagevolgt worden / welcken bommel uytzekerende / ende dooz eenige der Inwoonderen aen de Chinesen ontdeckt sijnde / wierden dese twee Schoolmeesters dooz de handen en boeten / yder op een groot houtte kruys genagelt / ende alsoo vast gespikert / met de kruysen in de ghemelte Doopen opgherecht / met afkundinghe in de Chinese tale / dat wie vooztaen / soo wel Nederlanders als Formosanen / sich onderstaen soude diergelijcke septen te practiseren / gelijk dese misdadigers gedaen hadden / dat die gene met dese selfde / ende noch wyeder straffe souden gedoot worden ; gelijk eenige maenden daer aen dooz een generale doebtge massacre / van over de vijff hondert gebangen Nederlanders oock is komen te gebeuren ; want als dooz voozsichtig belept des Gouverneurs Coyett de saken soo wisselijck aengelept wierden / dat Coxinja geene andere hoope meer oberigh scheen te hebben van 't Casteel Zeelandia te overmeesteren / als dooz langhdurtigheyt van tijt / hanger /

Vermoorden
en ont-
kalfen
over de
ghondert
gevangen
Neder-
landers.

honger / en versterf der belegerden / en dat hy geresolbeert hadde met loosheyt / en bedroggh upt te boeten / 't geene dat met ghewelt vooz hem niet doenlijck scheen / soo sont hy den Medicant Hambroeck, dewelcke nebens andere Nederlanders van den platte Lande in sijne handen geballen was / binnen 't Casteel Zeelandia, met last ende oydze / dat hy de belegerden met alle misdelen soude persuaderen sich aen Coxinja ober te geben / also doch tegens hem in 't langhe niet bestant soude konnen blijven / dat hy hen als noch alle ghenade aanbodt / maer in ghehulle deselbe niet promt geaccepteert wierde / dat alsdan niet anders als alle bedenckelijcke straffen ende roymenten te verwachten / soude hebben / ende soose dooz hopeloose resistentie hem noch meerder treteerden / dat alsdan wel lichtelijck sijne gramschay soude komen upt te barsten ober de ghebangene Nederlanders / dewelcke hy upt het Fozise Provincia, ende van den platten Lande in sijn ghewelt bekomen hadde / met welcken last Do. Hambrouck afgevaerdigt / waertende sijn vrouwe / nebens twee van sijne kinderen hy Coxinja in 't Leger verblijven / tot onderpant en verseeckeringshe van sijne wederkomst; komt binnen 't Casteel Zeelandia, alwaer sijne commissie seer getrouwelijck ontledicht hebbende ! O wonderere couragie van een edel en genercus gemoet ! in plaetse van de belegerden te persuaderen / van sich aenden Wyant ober te geben / ende dooz dat middel sijne vrouwe / kinderen / ende hem selven upt des Wyants handen / en 't gedzephghde doozs gebaar te reddden / soo animeerde hy deselbe met alle bedenckelijcke motiven / dat doch getroost tot den uitersten toe souden upharden / sonder opt soo verre te vervallen / van met den Wyant wegens overgave des Casteels in eenige onderhandelinghe te treden; hy sepe wel te voozsten / dat hy langer continuatie van hare teghenwoozdige roestant / de belegerden stonden te vervallen in veele miserie / kommer / ende groote elende / maer datse daerom niet en behoozden te verflauwen / nochte van haren plicht te vervallen / nochte den moet niet verlooren te geben / van den Wyant in 't eynde te konnen verduren / ten minsten tot dat secours van Batavia quam / aengesien het met den Wyant alles oock niet vooz wint en gingh / seggende voozders / dat deselbe ghedurende 't belegh een groot gheral van sijne beste Soldaten was quyt gheworden / dat veele Joncken en Waertuygen van hem wegh geblucht waren / dat sijne Soldaten de langhdurighheyt des beleghs begon te verdzieten / en daer ober order malkanderen mede begonnen te murmureeren / dat de Fozmosaense inwoonderen onder des Wyants ghebiedt soodanig noch niet vervallen waren / ofte datse hen lichtelijck souden versamelen / en tegens den Wyant opposeren hy de minste nedertage die Coxinja quam te lijden / voegende dien edelmoedigen man hier hy / dat hy wel wiste dat hy alsnu de sententie des doozs teghens sijn selven pronuncieerde / maer dat upt verrachtlinge van sijn eer ende eed daer mede aen de Compagnie verplicht / ende dooz ingeben van sijne conscientie daer mede aen Gode verbonden was / hy vastelijck beslooten en geresolbeert hadde lieber goet / bloet / lijf / vrouwe / kinderen / en alles pro aris & focis te wagen / als te vervallen in de minste lastherighheyt / verraderye / en ontrouw tegens Godt ende sijnen naeste / hoedanige resolutie hy hoopre dat een pber des belegerden oock soude nemen / hy ware bereept en daerdigh hen lieden daer in met sijn exempel vooz te gaen / ende waer van sy lieden metten eersten de effecten oock hadden te gemoet te sien / dooz dient hy het vooz secker hield / dat dien bloerdoztigen Coxinja op dese wijsse 't Casteel

steel niet konnende bemachtigen / niet onderlaten soude onder het een ofte an-
 dere opgeraeyt pzetert / tot voldoeninge van sijne gramtschap / alle de gebangen
 Nederlanders jammerlijck te vermoorden en massacereen / welke onroefse
 menschen van nu af niet anders als voor verlooren te achten wesen / so was
 het beter met Ihsaemheyt af te wachten wat de voorzichtigheyt Godes over
 hen leden soude mogen beslooten hebben / als dat spieden (te weten de beles-
 gerden) upt eene onnutte barmhertigheyt / aen de gebangeren wllende het
 leben salveeren / van met den Wpande in onderhandelinghe te treden / hem selven/
 nebens de gebangenen moetwillens in de gheselde stricken werpen / ende sich
 aen de verwachtinge van dien Heyden overgeven / han wien noch geloofe / noch
 trouwe te verwachten stonde / en die het maer alleentgh daer op aenleypde / om
 den eenen niet den anderen te verschalcken / en alles in sijn gewelt hebbende / alle
 de Nederlanders met malkanderen / niet eened upt gomen / in de pan te hac-
 ken / ende den Duppel sijnen Wsgodt daer mede eentghen name offerande te
 doen. Ende na dat D^r. Hambrouck alle persoonen in 't generael / ende een
 yder in 't bysonder dusdanigly tot moedigheyt geencourageert / en tot volstan-
 digheyt geantmeert hadde / en hem tot sijn verreck begon te ppareeren / doen
 vertoende sich so dzoefte tragoeble als men by na opt gehoorz heeft / den Gou-
 berneur en de Staet stelden 't hem in bypewille en keur / ofte hy in 't Casteel
 verblijven / dan ofte naer 't Leger wederkeeren wilde ; de omstaenders door
 sijne grootmoedige redenen beweegt / met de tranen in de oogen / rleden hem
 dat lieber by haer in 't Casteel soude verblijven / als sonder eentgh boozdeel aen
 de gebangenen te konnen doen / sijn leben byten nootfaechelijckheyt te gaen
 verwarloosen ; twee van sijne kinderen die in 't Casteel waren smolten by
 na in hare tranen / ende verbulden de lucht met hare lamentatien / gekerm en
 blaghen / baden en smeekten haren Vader dat doch medelijden met haer ende
 niet sich selven wilde hebben / en dat hy in 't Casteel bijben soude : Iffer opt
 rene grootmoedige Ziele door contrarie passien aengevochten geworzen / soo
 was sulckis het gemoet van desen stantvastigen man / op die moment van sijn
 verreck ; in 't Leger by den Wpant was sijn liebe hupsbzoutwe / nebens twee
 waerde kinderen / tot onderpant van sijne wederkomst / het medelijden dat
 met soo lieve panden was hebbende / en kon hem niet doen resolveren deselve te
 verlaten / ende haer daer door in de upterste jammerpoel van ellenden ende mis-
 serten te stoyten / vermits het secker was / soo hy achterbleve / dat Coxinja
 upt waechelust de gebleven bzoutw en kinderen / alle bedenckelijcke toymenten
 soude aenghebaen hebben ; in 't Casteel hadde hy oock twee kinderen / die hem
 alsoo lief waren als die in 't Leger / en boven dit soo was hy met sijne epgene
 persoon binne 't Casteel / op sijne bypewoeten / bypandes Wpant's banden en
 gewelt / soo dat hier het gewichste seheen te moeten overwegen / uamentlijck de
 conserbatie van sijn epgen leben en bysheyd ; boven het leben van bzoutw en
 kinderen ; hier by quam noch dat hy met sijne wederkeeringe na 't Leger niet
 verseckert was aen bzoutw en kinderen hier leben te sullen konnen salvereren ;
 waer toe dan het sijne / op soodanig een losse voet ghesardecert ; welke beweeg-
 redenen hem door sijne kinderen boozgehouden worzende / ende deselve van hem
 beamwoort wesen / met de vrage ofte spieden dan wlliden / dat hy hare moe-
 der / bzouder en suster liet vermoorden / so mierden de kinderen met sulken groeten
 dzo: sbept bebangen / dat noch raen / noch suchte / noch gekerm / noch niet eent-

eenigh woort meer konnende uytbrengen / de eene dochter plat van haer selbert
 ter aerde nederbiel / en d' andere hem om den hals vallende / aen sijn lijf besturfs-
 fuler dat Do. Hambrouck uyt hzeefe dat dese tedere lamentaeten sijne ghenom-
 men-resolutie / die was in 't Leger weder te keeren / niet en quamen te bewegen /
 sich van dese ghelegentheydt dienende / hem uyt sijne dochters armen reddede /
 ende met eenen ten Castele uytgingh / segghende in 't uytgaen tegheng de om-
 staende Soldaten / dewelke met betraende oogen hem adieu wensten / Mannen
 ick ga als nu na mijne gewisse doot , op hoope van uwe ende mijne gevangen-
 mackers in 't Leger dienst te konnen doen , en dat men my niet t' eeniger tijt en
 mocht verwijren , van door mijn achterblijven den onderganch aen soo vele
 eerlijcke lieden , en vroomen Christenen veroorlaecht te hebben ; Godt wil u
 lieden bewaren , ick en twijftele niet ofte hy sal u noch een gewenste uytkomst
 verleenen , houdt maer goeden moet , en verdraegt den arbeyt des Oorloghs
 geduldigh . Ende hier mede sijn afscheyt nemende / begaf hy sich in het Leger
 by Coxinja , aen de selbe met een bymoedigh ghelaet rapporterende (gelijck
 sulcx naderhant dooz eentge oberloopers verhaelt is geworden) dat de beleger-
 den tot de overgave des Casteels geensins geresolveert / maer ter contrarie van
 onbetweeglijcke resolutie waren 't selbe tegens alle geweld ende aanbellen ten uyt-
 tersten te defenderen / datse hen in alle dingen seer blymoedigh en bigilant / en
 nergens van gebzych te hebben vertoont hadden / noch na geen ander accoozt en
 verdragh en wilden lusteren als mer behoudentisse des Casteels Zeelandia ;
 maer Coxinja tot eenigh ander verdragh met den belegerden gemelneert we-
 sende / dat deselve op alle billicke condictien aen sijn Hoogheyt Coxinja alle be-
 hoorlijcke satisfactien contentement wilden doen hebben ; dooz welck rappoze
 Coxinja ten hoogsten tegens de Nederlanders verbittert / ende dat sijn sa-
 ken sodanighen dooztgangh niet en namen als hem selven van den begijne in-
 gebeelt hadde / mitsgaders dat de ver-afghelegene Formosanen hier en daer
 hare hoofden begonnen op te stecken / en in seecker Dorp wel omtrent de
 twee duyzent van syne Soldaten onverhoets overvallen , ter nederghemaect
 ende verstroyt hadden , soo liet Coxinja eenige weynige tijt na Hambroucks
 wederkomst / dooz de sijnen uytstropen / dat de ghebangene Nederlanders de
 Formosanen tegens hem dagelijcks waren ophissende / ende onder dit pretext
 geeft hy deselve aen sijn soldaten ten proye / mer ordze aen alle Dorpen en Plaetsen
 / alwaer de gebangens by twintigh / dertigh en veertigh / hier en daer ver-
 deelt waren / datmen alle de gebangene Nederlanders / alles wat mannelijck
 was / sonder eenige versechooninge en onderscheyt / soude ter neder maken / en ont-
 't leven bynemen : welcke ordze soo ras ghegeven / soo ras geexecuteert wiert /
 en vielen de Chinese Soldaten als verhongerde wolven op dese ellendighen on-
 woerbare menschen / deselve sonder eenige barmhertighheyt op alderhande wre-
 de manieren doodende / woordende 't meeste gedeelte van hen onthooft / alsoo de
 Chinese Soldaten de lust ware overgekomen / de deugt van hare sabels en hou-
 werg op de Nederlanders te proberen / ende na dat de principaelste Dorpen en
 Plaetsen van Formosa met dit vergooten Nederlands bloet besproept / ende de
 vermoorde lichamen berooft en gheplundert te hebben / macckreuse groose
 kuple / waer in vijftigh a seftigh rompen by malkanderen wierpen / ende met
 aerde bedeckten / sijnde in dese generale massact wel ruymt ober de vijft hondert
 menschen deertlijck omgebzych / ende van 't leven berooft geworden / en is niet

De Chi-
nezen ge-
bruycken
der Hol-
landeren
vrouwen
tot hare
byfiten.

mant verschoont getwozen / als den gebangen Landdrost Jacobus Valentijn, nevens noch omtrent de twintigh personen die hy by hem was hebbende, dewelcke naer 't overgaen des Casteels Zeelandia gesamentlyck naer China verboert zijn / alwaer als noch gevangen sitten. Eenige Vrouwen en Kinderen sijn in gemelte berwoogtheit mede omgebracht / en van de geenen die overschooten nam pber Chinees Bebelhebber die geene naer sich / die hem best behaegde latende het uytshot aen Jan Nagel / van welcke vrouwtjeden sommighe goede / sommighe quade saecken hadden / naer dat een goeden ofte quaden meester aentrossen / want de geene die in handen van ongetroude Chinesen verbielen / wieden van de selve doozgaens seer getareffeert / alsoo de Chinese Raete seer vrouwtj sieck is / ende dat een Hollantse vrouwtj booz hen lieden wat nieuws was / sulcx dat dese vrouwtj-lieden naderhant haer lieden den koop niet seer hart beklaegden / wanneer volgens capitulatie by overgave des Casteels bebongen / weder in onse handen gelevert wieden / hebbende haer niet eens geobscert / of schoon een halve Chinees in 't lijf hadden / dat noch aen sommighe Nederlanders vrouwen / die haer booz goede weduwen aennamen / sijnde Marroosje en Soldaetje / daer te Lande soo vies niet als 'er maer gheen been in binden / vrouwens sommighe mosten oock soo lange met haer trouwen wachten / tot dat het packje eerst gelost was ; de andere Hollantse vrouwtj-persoonen dewelcke aen getroude Chinesen waren te beurte gevallen / die en waren der soo wel niet aen als de eerste / dooz dien de Chinese wijben met den jaloer sen byzommel beseten / de selve veele plagen en toymenten aen deden / haer gebuyckende booz hare slabinnen / nebens dewelcke sy den dagelijcksen arbeyt van water halen / hout hacken / rijst stampen en soo boozs mosten volbzegen / waer ober dese vrouwtj-persoonen op hare wederkomste ende verlossinge seer hart ober de Chinesen klaegden / en der selver wreetheden seer bzeet extendeerden / en de geene dewelcke de lelijckheyt van hare backhupsen / spijt hare eppen backhupsen / eerlijck gelaten hadden / dese waren die geene / die het meeste groffeerden / en hare mede machers en beschuldigden van met de Chinesen geboeleert ende boozlijck getweest te hebben.

Dooz dien onder de vermoorde Nederlanders / behalven den Predicant Hambrouck, noch vijf a ses andere Predicanten / nevens een groot ghetal Schoolmeesters geweest sijn / soos daer mede uyt het Fabeltje (darmen soo wel in Oost-Indien als in Europa d'bulgeert) gesprooten / dat de Chinesen op Fozmosa de Chzisten om de Chzistelijcke Reltgie hebben verbolght / vermoort en getpranniseert / ende dat de Predicanten hare Reltgie niet hebbende willen verlaten / nochte afballen als Martelaers / om de Reltgie gekozben sijn en daer ober een roode letter in den Almanack behoorden te hebben; welcke eere / alhoewel wy hen niet en begeeren te misgunnen / soo dwingt ons nochtans de Ilesde tot de waerheyt 't selve tegen te spreken / alsoo Coxinja wegen de Reltgie niemant der Nederlanders opt lastigh gevallen / maer heeft deselve alleenigh uyt politijcke consideraten / en tot volvoeringh van sijne progressen dus jammerlijck doen om hals bzengen / 't welck wy nodigh hebben geacht alhier soodantg aen de werelt bekent te maken / op dat dooz dit saeltje moge geoozdeelt wozden wat te gelooben sy van alle de andere Martelaers / dewelcke verhaelt wozden in andere gedeelten des werelts / en verre afgelegene Landen geweest te sijn / en booznamentlijck van de Chzisten Martelaers in China / daer van de Pater's Jesuyten soo hoogh roemen / welcke lupden ich wel kan ghe-

looben / dat dooz de Chinesen en Tartaren aldaer effectbelijck op wyze de ma-
nieren sijn geboot geworzen / maer dat sulcx om de Keltige / sonder andere Po-
litijcke redenen / geschiedt soude wesen / sulcx gaet mijn geloof te boben / ratio
om dat het in de hebendaeghse eeuwde geen mode meer is dat men sich om sijn
geloof verbanden laet / waer van wel een gheheel boeckje vol van exempelen/
nisi exempla essent odiosa, soude konnen booz den dagh bzingen / edoch en be-
hoebe van mijn seggen geen ander betwijs als de hebendaegse practijcke / daer in
men dagelijcks booz oogen siet hoe dupsenden van menschen / so wel groot hang
als kleyn hang / van Geresozmeert / Arminiaens / Doctniaens / Lupters /
Paepsch en soo boozs van d'een Keltige tot d'andere / met kouffen en schoenen
overskappen / als maer eenigh boozdeel daer by weten te bekomen / en sulcx met
haer interesse komt te accozderen / en dat soodantige menschen haer om de Keltige
souden laten martellieren en verbanden / credat hoc judæus Appella, ick niet.
En om weder tot onse Fozmosaense Predicanten en Schoolmeesteren te ko-
men / spleeden waren mede menschen van blees en bloet ghemaect / aten en
droncken gaern wat goets / en wilden met geweld geeert wesen, daer ober deel
tumult maechten en heele boecken van schreeben / dat men hare persoonen niet
genoegh en eerden / soo dat epubeligh om dese Boeders te appallieren / by de
Hooge Overh. geozdonneert wierde / dat de Predicanten / wanneer in de Doz-
pen waren / als dan aen den Politijck / die aldaer 't gebtet hadde / de rechter
hant souden tederen / maer wanneer met de selve Politijck in Tayouan wa-
ren / dat alsdan gemelte Politijck aen haer der rechter hant geben soude ; hoe-
danige eer strijden dooz opreechte Chyisten Martelaers gemobeert te wesen / ick
noyt gelesen heb. Wel is waer / dat gemelte Boeders hen lieden alstij op Foz-
mosa seer pberigh hebben ghetoont / om de harten te bekeeren / maer dit was
om de Dellen te hebben / waer van gheheele Scheeps-ladingen na Japan ver-
sonden / dat hen lieden oock geene wint-eperen en lep / en ick kender wel een dse
daer mede wel twee tonnen gouts ober gegeret en t'hups gebzacht heeft / en met
reeden / want die den altaer dient die moet 'er van leven / 't welk niet alleen van
den geestelijcken / maer oock van den werelclijcken dienst te verstaen is / gelijck
Compagnies dienaren gheheel India dooz genoeghsaem betuppen / met in koz-
te Jaren groote Rijckdommen by een te vergaderen / ick spreek maer van
sommige / en niet van alle / nam non cuivis hominum contingit adire Corin-
thum, want elck en is sijn geluck soo goedt niet / ende dese laetste worden on-
der ons Oost-Indies Daeders de conscientieuse ghenaemt / also men haer
gedurigh by na niet anders ype den mont hoorz komen / als hadde ick oock
soo willen doen als die ofte die, ick soude mede so veel goets wel hebben kon-
nen krijgen, maer ick en hebbe mijne conscientie niet begeren te besmetten,
en soo boozs / quasi vero, als ofte ymant sulcken swaere en penible repse / als
die na Oost-Indien is / soude by der handt nemen / en soodantigen verre baer-
water willen overbaren / met intentie om aldaer bliegen te vangen / of om het
sobere tractamentje te ghenieten / dat de Compagnie aen hare dienaren is ge-
bende / het welcke nauwijck toerepcken kan / om daer mede maendelijcks des
wijfs Thee-bach naer behooren te boozsien / soo kostelijcke en dier koop teeren
is 't daer te Lande / ende als men dan nters van sijn selber en hadde / ofte dooz
behoozlijcke middelen niet en wiste te prosperieren / waer van soude men leven /
en Wyf en Kinderen konnen onderhouden / en wat sou'er tegheng den ouden
dagh

dagh overschieten / wanneer men met de oude honden aen den Wijck gesaecht
 wort? evenwel als ick hier segghe dat men booz sijn selven mede magh up: sijn
 oogen sien / om wat ober te gaderen tegens den ouden dagh / soo en versta ick
 daer niet mede / datmen de Compagnie en sijn Zwaels-Heeren magh ontrou
 wesen / en haer fraudereen; maer oozbeele dat sulcks dooz behooflijke inmidelen
 behoort te geschieden / waer toe daer te lande hondertberlep occasien boozballen/
 waer van wel veele soude konnen aenwijffen; maer en begeere de secreten van
 de misse niet te openbaren / ende eene nodeloose haer op mijnen hals te laden/
 't is my genoech als niet den vinger aengewesen te hebben / datmen in Oost-
 Indien in Compagnies dienst wel had rijck worden / ende niet te min de Com-
 pagnie getrouwe ende eerlijck dienen / alhoewel daer upt mede niet en volgt alle
 de geene die upt India rijck t'huys komen / dat die de Compagnie trouw en
 en eerlijck gebient hebben / want hier menigh boeberstje en schelmstuck on-
 derloopt / booznametlijck / van die in korten jaren groote rijckdommen t'huys
 bzingen / 't welck van de de arme, of weynigh hebbende Oost-Indies Vaer-
 ders hier te Lande moeten ontgelden / wanneer weder komen te solliciteren/
 om naer 't warme lant te varen / ende hun by de Bewinthebberen doet aenghe-
 sien worden / als of sie spieden alle te samen mer en selfde sop overgooren wa-
 ren / ende dat maer naer Oost-Indien wilden om hun selven te verrijcken / en
 worden sommighe sollicitanen upt dien insteche deerlijck booz 't hooft gestooten/
 en een partij Nieuwelingen, wert-nieren / baboeken / die netgens van en we-
 ten / en geen Oost-Indisch en konnen / booz hun geprefereert; maer daer en is
 niet veel aen gelegen / de Compagnie sal wel sien hoese varen sal met hare oude
 getrouwe dienaren soo booz 't hooft te stooten / ende soo veele nieuwelingen na
 India te senden; het is onmogelijck dat de Compagnie soo doende / langer sal
 konnen staende blijven / maer sal wel haest / volgens 't boozbeest van de West-
 Indische Compagnie deerlijck verballen / ende te gronde gaen / om datse ons
 oude getrouwe dienaren niet en willen employeren tot den dienst / handel en re-
 geeringe van Oost-Indien / ende die sullen wy verstoote Oost-Indies Vaer-
 ders soo lange segghen / roepen / schzeutwen / vertellen / schrijffen / verhalen /
 protestoren / lameneren / fulmineren / sancen / huplen / balcken / blaffen en
 nptbolderen / tot dat de Compagnie pder van ons met een goet ampt officie / en
 honorabel tractement / elck hoven sijne meriten / sal boozsien ende beglijghe
 hebben / als wanneer de geene die een beegh upt de pan sal ghekregeen hebben/
 aenstonts een geheele andere tale sal voeren / ende aen 's Compagnies staer een
 eentwigh welbaren en prosperiteyt boozseggen / om dat de Bewinthebberen soo
 judicieus ende boozsichtig sijn in 't elseren en berkiefen van hare Dienaren /
 om tot welke eer ende profijt-ampten menter haest te mogen geraken. O lie-
 ve Confraters / verachtie en verschobe Oost-Indies Vaerders! soo binde ick
 my van conscientie wogen / alsof ick mede een van de conscientieuse ben / ghe-
 houden u liden eene ghepmentisse (mer conditie nochtans dat dit secreet blij-
 ve / volgens onse gewoonte die wy onder malkanderen hebben / eene secreteffe
 te maken van 't geene pder ghemackelijck kan weten) alhier te openbaren / de
 welke ick onlanghs dooz een Magische geestontdecker hebbe / namentlijck/
 waer in 't principaelste obstacul is bestaende / van dat wy by de Bewintheb-
 beren dus deerlijck niet den net aengesien en verschooden worden / en dat wy
 by dage ende nachte dus loopen / rennen en dzaben / sonder nochtans een stoep
 breec

bzeet in onse sollicitaten avanceeren / komende al dit onheyl / miserie / hartseer en droef heyt ons eenlijck over den hals / dooz 't gebzupken van een enkelst woozrse / dat wy in onse sollicitaten soo onboozsichtig altyt in den mont hebben / en ons soo qualijck daer vandienen ; maer sulse misffchten hier teghens upbaren en bzagen / hoe 't mogelijk is dat een enkelst woozrse soo veel liracht heeft van soo grooten quaet te kunnen verdoozsaechen ? het is nochtans so / goede bzunden / ick hebbe veel Caballse Characters en Boecken ober dit vermaledijde woozrse gemaecht / naergesien en opgeslagen / en bevinde datter booz een Oost-Indies Waerder die solliciteert na India te baren / onder de geheele sonne geen schade-lijcker / noch periculoser sake te practiseeren en zp / als dit eenlijck woozrse by de Bewinthebberen te willen gebzupken / ick sie datse berlangt om dit schade-lijke woozrse te mogen weten / wel aen ick sal het u seggen / dit woozt hier Oude ep liebe lacht niet / neemt'er maer eens de pzoef van / en seght in uwe sollicita-ten teghens Bewinthebberen / ick ben een oude Dienaer , siet eens ofse niet dadelijck sulst moeten hooren / hebje ons gedient daer hebje jou gelt booz gehad / ben je een oude dienaer soo weetje van de moozt / gp sijn de rechte man om een partikulier handelje te bzijben / daer van de streken en knepen u noch niet ver-geeten zijn / ghp sout wel weder het vette van de keetel willen schuypen / ofte den dooper willen uptsuppen ende ons niet als het geontsop en de ledige schalen overlaten ; neen / foodantje practisjns en erbaren Toorslupden en hebben wy in India niet meer van doen / wy sullen het eens pzoberen met nieuwellingen daer henen te senden / die van dese lorrendraperijjes noch niet en weten / daer wy beter by hoopen te baren / ofte komje dan met jou compliment van oude Dienaer . by een ander Bewinthebber / die sal wel geheelijck de geck met u sche-ren / en u tot antwoozt toepassen / benje out soo dient u beter de rust / als een soo sware repse / en ongemackelijcke dienst aen te nemen / wy sijn met geen oude afgesloof de menschen boozsien / maer hebben van nooden jonge flux maunen / die tegens fatigues / en een stoot en onghemack kunnen uptstaen . Ende hier mede al weder boozt wandelende na een ander Heer / daer sulse moeten hooren / doese in Oost-Indien waert / waerom en sijn gp daer niet gebleven / ghp hebt immers uwe blauwe saken genoegsaem gebult / ofte waerom en hebje nebeng anderen niet mede upt uwe oogen gesien / sijn gp niet bequaem genoegh getweest uwe epgene saken te versorgen / soo soudt ghp sulchs noch veel minder wesen in Compagnies dingen waer te nemen / de Compagnie en sal met sulcke loome / achteeloose / domme menschen niet gedient wesen / en soo boozs / sulst ghp ober al van de hant afgetwefen woerden / waer in / alhoewel de Heeren Bewinthebber- en beeltijck niet misraden / en menigmalen den spijker recht op 't hooft treffen / soo valt het nochtans booz een out / eerlijck dienaer hart te verbzagen / datmen soo weynigh requart is nemende op de goede diensten die men aen de Compagnie gedaen heeft . Ah bzunden gaet niet boozder / hier is al weder den dzom-mel te bannen ! spreekje van goede diensten aen de Compagnie gedaen te heb-ben omtrent Bewinthebberen / soo lept uwe geheele sollicitatie in duygen / en is het werck daer mede foodantigh verbzust / dat met alle mijne hartenen gheen middel en weet te practiseeren / tot redzes van desen onbergesijcken missag gp lieden behoozt immers so veel poltrijke letteren gegeten te hebben / dat gp wist dat ober al / en in alle Staten / het vergeben van ampten en officien niet anders en is als een pure benefitie / dependerende van de bzepe wille en heur des gebers van dien / sulchs dat wanneer ghp lieden de Bewinthebberen met uwe goede

diensten aenboort komt / het niet anders en is dan ofte een Crediteur sijn De-
 bitur aensprack / en de selve tot boldoeninghe van sijne schuit en betalinge wil-
 de constringeren / tot hoedanige constrainte pman die een benefite wegh geeft
 niet wllende verbonden wesen / so hebben de Heeren Bewinthebber en 't meeste
 gelijk van de werelt / dat se sulche goede dienst- schzeuwinge sachtjens af wijzen
 en in 't lange pock laten loopen; hebt ghylieden noyt gelezen dattor staet / als
 gy alles gedaen hebt, soo seght Heere wy sijn onnutte dienstknechten. Welcke
 veroormoedinge / indien wy boorzaen mede by der hant nemen / soo en is niet te
 twijffelen / of wy sulden met onse sollicitation byz meer opdoen / als tot noch ge-
 schiet is / daer ander sintz so we by onse goede dienst- schzeuwinge blijven vol-
 harden / soo soude lichtelijck konnen komen te gebeuren / dat Bewinthebber en
 pder in 't particulier af berghde / waer in de ghedane goede diensten waren be-
 staende / en welck de specialiteyten van dien sijn / en by alden wy alsdan niet
 anders als een partij baggatelies en weten booz den dagh te byzenghen; Noch
 niet anders en weten aen te wijzen gedaente hebben, als het geen den dienst,
 daer in yder gestelt is geweest, heeft komete vereyssen, en requireren, en
 by nalatinge van het welcke men soude gecensureert en ghestrafft gheworden
 hebben, en dat Bewinthebber en daer op tot onser confusie ende innerlijcke
 schaemte eens seppen / sijn dit dese wonderlijcke diensten / dewelcke ghylieden
 met de groote elle soo byzet uptmeek; moet de Compagnie jaerlijcks hier aen so
 groote kosten byzagen? hebt ghy daer dooren maendelijcks so groote gagie / kost
 gelt / en ample emolumenten moeten genieten? Seckerlijck / alle het geene ghy-
 lieden gedaen hebt / soude de minste provisionele Adfisten van tien gulden des
 Maents insgelijcks ende op sijn gemak mede wel konnen doen en waernemen;
 O hoe bekapt met den mont vol tanden soudent wy op sodantige reproches staen
 rijcken / ende dat noch het ergste is / dooz dese onse Impozune goede dienst-
 schzeuwinge / soude aen de Heeren Bewinthebber en de ooc en wel eenmael
 konnen geopent worden / en haer lieden sodanighe goede oyzes doen beramen
 tot soulaes van Compagnies groote onkosten / dat boorzaen geen hooge ghega-
 geerde meer gebzupcten werden in 't geene eene provisioneel Adfisten op sijn
 gemak kan waer nemen / dan soudent wy het wel gemaect / en een strafe roe-
 de op ons eppen gat gehael hebben / en moeten pluggeren en arbeypden als de
 Esels / om een mont vol byootste wkanen, daer we het tot noch toe soo gema-
 kelijck gehadt hebben / ende ons de gebzade Dupden van selfs in de mont sijn
 komen bliegen /

Ut mihi scpe

Bilem, scpe jocum vestri moveretur ultus.

Manne Zoeders / hac via non itur ad astra, dit en sijn de rechte middelen
 niet om daer mede de Heeren Bewinthebber en 't ons waerts genegen te maken /
 willen wy wat obrineren / wy moeten dese en diergelijcke steenen des aenstoots
 eerst upt de weegh doen / ende alsoo mijne genegentheyt u lieden doch niet s ver-
 bergen kan / ende dat sck tegenwoordigh in mijn humeur ben van ghehep me-
 nissen 't openbaren / soo sal ick u lieden alhier noch een saeck van ghehep me-
 groote Impozantie ontdecken / dewelcke seer secrete gehouden wozt / en niemant
 dan eenige wepnige onser Heeren en Meesters bekent is, dese is / dat by eenige
 der selver Heeren / die inde Compagnie byz war te seggen hebben / op het secrete-
 ste ja / op het aldersecreteste een secrete resolutie ge rocken is van dat voortaan
 geen Paepsgefinden, roncadores, mysterieusen, penitentiariessen, calumnien-
 sen,

ten, ofte diergelijke slag van Oost-Indies Vaerders meer aengenomen noch naer India sullen versonden worden. Ende hier by komt het, dat so ras ymanc van ons van sijne gedane diensten / maer een enckelt woortje begint te reppen / so is het dadelijck ho ho / dese man stinckt al na het Paugdom / dat hy / gelijck de Papisten met hare verdiensten den hemel willen bestozmen / hier mede ons meent de wet booz te schijben / dat we gehouden souden wesen sijn versoeck / so ras als hy maer spreekt / aenstonts in te willigen ; neen wy moeten dienars hebben die meer op ghenade hoopen / ende met meerder ootmoedigheden haer saeck weten booz te dzagen.

Door de Roncadores, verstaen de treckers van de boozsz resolutie / de snupbers / pochers / stozckers / blasers en groot-spreekers / daer onder booznamentlijck begrijpende die geenen / dewelcke by occasie ergens in een Schuyt / op een Waghen / ofte in een Gastmael / eens by den een of den ander Bewinthebber geweest sijnde / ende tegens soodanigen Heer van de Oost-Indische saken / van Compagnies staet en gelegentheyt / boden haer begriyp / geheel consups en tot walgens toe beel gebiscouereert en gesweis hebbende / en dat soodanigen Heer uyt complaisance / ofte wel om de narren den hap vol teullen / aen deselbe maer eens bzaeght ofte splieden wel lust souden hebben om weder naer Oost-Indien te baren / ofte ander sintz dat splieden de Compagnie weder behoorden te dienen / en diergelijcke ; waer mede dese quidams van soo gemintonreert en opgeblasen worden / dat / wanneer by de andere arme jachhalsen ende Oost-Indies Daerbers van minder calibze / dewelcke soodanigh gheluck niet heeft mogen gebeuren / komen / so dsenden deselbe wel achter af met het hoetje in de hant te blijven / booz dese begunstigde Sinjoors , die in soo goeden blaetse by de Heeren Bewinthebberen staen / op dat booz hare intercessie en bequame boozpzaeck splieden metter tijt mede mogen by Bewinthebberen bekend worden / en alsoo tot het een ofte andere Officie aen geraken ; ende ondertussen so en komt by dese geluckige mannen noyt Snijder / Schoenmaker / Weber / Pelser / ofte wte maer met haer wat te doen heeft / ofte splieden weten dadelijck met deselbe een pzaetie van Oost-Indien op te halen / het komt te pas ofte niet / met vertellingen / wat groote mannen splieden in Oost-Indien geweest sijn / en welcke wonderlijcke ongemeene diensten sy aen de Compagnie gedaen hebben / sijnde de minste van hun een Gouverneur / Commandeur ofte Opperhoofd van de eene ofte andere plaetse geweest / endedat de Heeren Bewinthebberen , om hare ongemeene bequaemheyt ende capaciteyt , haer lieden menighmaer versocht ende aen boort geweest hebben , om weder in Compagnies dienst te treden , waer toe seer groote officien en ample gagien haer aenboden , maer dat sy lieden booz als noch geene genegentheyt hebben weder nae Oost-Indien te baren / en daerom de Bewinthebberen haer versoeck hebben afgeflaghen / of andersintz noch een jaer twee a drie uytstel ghenomen / om haer ondertussen te bedenken / ofte hare pzoertes daer toe te bewilligen / die dan / quasi vero , so licht noch niet konnen resolberen / met welke pzaetjens sy lieden sommitge eeboudige menschen menighmaer soo herre misleyden / dat de goede lieden in de oplichte en geloof gheraken / dat Oost-Indien luy lecker landt zy / alwaer men booz de kost niet en behoeft te wercken / en hen de tanden waterigh ghemaeckt worden / om mede daer na toe te baren / waer booz dan een walgh in het werck nreijgende / als nu een beter landt wetende / alwaer ghemackelijck aen de kost konnen geraken / so verballense lychtelijck in groote onacht saemheyt met haer

hupschoupinge naer behooren niet meer waer te nemen / en daer dooz met wijf
 en kinderen in armoede gheraeckende / dan looprnen naer 't Oost-Indisch
 hups aen 't sollicitereen / om met wijf en kinderen naer India te baren / en bal-
 len de Heeren Bewinthebbers so impoztun en lastig / dat booz dese sollicitanten
 hen nauelijcs weten te bergen / waer van my selber noch geen lange jaren ge-
 leden een sijn staelijse te boren gekomen is van seker eerlijck Burgerman / sijn de
 een Schoenmaker van sijn hantwerck / dewelcke in sijn arbeyt en winchel re-
 delijcke goede neeringe hadde / soo dat nebens sijn vrouwe ende acht kleene kin-
 derijens eerlijchjens daer van leefde / maer dese man tot sijn ongheluck twee a-
 dzemalen by eene van dese Noncodares ofte Grootspreekers ghetweest sijn de /
 soo waren hem aldaer de ooren van Oost-Indien soo vol gheblasen / en hadde
 het hooft soo vol mupse-nesten gekregen / van in korte jaren sonder te arbeypden
 rijck te konnen worden / dat desen goeden man daer dooz in sloffighepdt en by
 gebolgh in berloop van sijne neeringe / en tot armoede soude verballen hebben
 ghehad / ten ware by ghebal pemant van sijne Vrienden / met my van deses
 mans ghelegenthepdt spreekende / my de gheheele Historie daer van vertelt
 hadde / die was dat gemelten Noncodar ende Grootspreeker (waer van den
 naem upt discretie booz diemaal sal verwijgen) aen desen goeden man hadde
 wijs ghemaect / dat de Heeren Bewinthebbers hem versoecht hadden tot
 Opperhooft aende Caep de Bonne Esperance / in de plaetse van Qualber-
 gen te willen wesen / ende dat hy op dit versoek sijne tijdt van bedenckinghe
 hadde genomen / ende wijders by aldien hy het aengebooden Opperhooftschap
 quam te acceptereen / dat hy alsdan dese man met vrouwe en kinderen booz
 by Burger aen de Caep soude mede nemen / dewelcke met alderhande zant-
 ken aen de gaende ende komende Scheepen te verkoopen / ende eentighe andere
 schackerijjens en kleene Coopmanschapijens te drijven / in korte jaren soo veel
 gelts soude konnen overwinen / dat al sijn leven konde behouden wesen / waer
 op by my onderbonden wesende / dat gemelten Grootspreeker sijn boozgeven /
 van daer hy dooz de Compagnie versoecht was ghescheiden tot ghemelte Opper-
 hooftschap / valsch ware / en dat hy sulchs tot discrepantie van Compagnies
 respect upt sijn hooft gefingeert hadde / soo hadden wy de meeste moeyte van de
 werelt om de boozs goeden man sijn phrenesie van rijck te worden upt het hooft
 te pzen / ende hem tot sijne gewooneijken arbeyt weder te doen keeren / waer
 in regenwoozdigly als noch welbarende is / en booz onse goede onderrechtin-
 ghe hartelijck bedankende / waer van des noots goede ghetupgenisse soude kon-
 nen pzoedueren / 't welk hier verhalet tot waerschouwinge van alle goede lieden
 om hen booz dese Spreken beter als booz de pest te wachten ; want dese men-
 schen met hare pzaerijens konnen schade doen aen lichaem en gemoet van die ge-
 nen / die haer maer geloof geeft / en sijn hun selben boben dien menighmalen
 alsoo schadelijck als aen een ander / want booz hare gheduytse gewoonte van
 opsnijden en liegen / woze de nature in haer soodantigh verandert / dat mettec
 tijdt selfs beginnen te gelooben waer te wesen / het geene sy anderen in den be-
 ginne boozghelogen hebben / ende verballen sy wel tot soodantige sot- en onbe-
 schaemthept / datse sich niet en ontsien selfs aen onse Oost-Indies Daerders /
 die nochtans beter behoorden te weten / wijs te willen maecten / datse dooz de
 Heeren Bewinthebbers in 't secreet tot Compagnies dienst aenghesocht wo-
 den ; maer laep ! als soodantige Grootspreekers eens in der daet komen te solli-
 citeren / wat hebbense anders te verwachten / als een bitter verwoyt en smadige
 schimp /

schimp / met te moeten hooen / hoe komt dese man ons nu aensoeken / die soo menighmalen gheroemt heeft / datwe hem aengefocht hebben ghehad / wegh met dien laerdunchenden Bar / hy endient ons niet ; ende sulcx moeten wy andere onnossele Oost-Indies Daerders dan somwijlen mede ongeden / dooz dien Bewinthebberer meenen / dat wy al te samen al een Dolckse zijn / wegh halben ich raden soude / dat wy andere Oost-Indies Daerders dese Grootspreekende quanten den boender gaben / en uyt ons geselschap uyt sloten / so we maer ander sines al te samen met dese slechte van grootspreeken en pochen / d'eene wat meerder d'ander wat minder / insgelijchs niet besmet en geraecht sijn.

Noch veel quader slag van menschen / als de Roncadores / en aen ons Oost-Indies Daerders in onse sollicitatien / tien mael schadelijker sijn de Mysterieusen / dat is smuggers / smockelaers en secrete solliciterende Oost-Indies Daerders / dewelke aen hare machters / en aen yder een daer van een gheheymnisse maken / dat splieden solliciteren / en tot dien eynde geduyrigh met discerspect en kleypnachtige van des Compagnies dienst spreekken / als ofte splieden deselbe niet van nooden hadden / daerse onder en tusschen des abonts laet / ende des moggens bzoegh / eer sint belten sijn schoenen aen heeft / op de been sijn / loopen en draben dat het sweet langhs haer gat drijft / ende gheele upren / als snatnellen staen op en passen booz de deure van de Bewinthebberer / om gelegentheid af te wachten van deselbe aen te spreekken / daer in nochtans dese praetant te gebzupken / wanneer ergens by een Bewinthebber in huys gaen / datse alwoorens aen te bellen eerst naerstigh aen alle kanten rontom sien / ofter oock eensg Oost-Indies Daerder / ofte ymant anders van kennisse van hennisse daer omtrent is / die haer kan sien ingaen / en de baen onklaer stende / so gaense sachrijngs boozby / en soo lange een straerje om / tot dat de persoon van kennisse weg is / en dan snay in huys / op dat niemant achterdocht mocht krijghen van datse solliciteeren : welcke maniere van solliciteren / of die schoon wel boozsichig schijnt aengelept / ten sine daer mede te verhoeden / dat andere sollicitanten hen niet in de weeg en sijn / soo en voeght deselbe aen ons Oost-Indies Daerders nochtans geen sints / dooz dien wy meest al te samen by Bewinthebbers suspect sijn van experie meesters te wesen / om in India een particulier handelje te drijben / waerom soo ras als Bewinthebbers dese onse sinessen / die we in 't secreteren van onse sollicitatien gebzupken / in de neus krijghen / so sijn wy daer mede aenstonts suspect / en maken splieden daer uyt een bestuyp / dat wy so habil sijnde in dese ding / die men wel weten magh te verbergen / wy in India komende / noch veel bequamer souden wesen in 't beleggen en upboeren van dingen / diemen niet weten magh / daerom is het soenum habet in cornu, longe fuge, wacht u booz sodanigh slag van sollicitanten / alsoo de Compagnie van hen d'aldermeeste afbreuck en onderkruypinge in hare negotte te vzeesen heeft.

De Pœnitentiarijen alhoewel die niet veel quaet aen de Compagnie gedaen hebben / en oock van de quaerste slag van Oost-Indies Daerders niet sijn / hare gewoonlijche discoursen sijn nogtans / kom ik eens weder in India, ik sal mijn saken wel anders aenleggen, of ick sal de schoone gelegentheden die ick gehad heb niet meer so mal versuymen, en sal 't wel sodanig weten te maken dat voor de darde mael niet weder daer na toe sal behoeven te varen, dit dooz d'een ofte d'ander spion en verkilcheer aen de Bewinthebbers oberghezacht wozynde / soo wozyden wy daer dooz alsoo suspect als de Mysterieusen, en konnen in geen dienst aen geraecken / al spzongen wy naer onsen staert om / waeromme rade dit bergeefs pœntieren wat meer verbozyen te houden / en die wat goets

In den sin heeft / die swijge spo lange stil / tot dat de ghelegentheydt eens weder
 schoon sal krijgen / en doe dan 't geen dat hy geleert sal hebben / alijt gedenken-
 de op dese goude spreucke / fronte capillata post est occasio calva. Die pder
 dienaer van de Compagnie in India weseude / des morgens als hy opstaet / en
 des abonts wanneer te koop gaet / nebens haer morgen ende avond gebet / be-
 hoorde op te seggen / welke lesse ich alhier maer gebe aen de penitenciarissen
 dewelcke met soodantgen pder / als de Joden haren Messias verwachten / ver-
 langhen weder na India te varen / alsoo ich onderrecht worzde / dat de nieuwe-
 lingen die sedert eenige jaren herwaerts na India gebaren zijn / deselve spreucke
 seer wel weten te practiseren / en daer by geen schade en lijden / trouwens daer
 onder zijnder veele die Latijn konnen / en den inhoudt van desen seer wel ver-
 staen / en boven dat sfer witte Doeten hebben / sulcks dat wel wat verben doen
 daer aen ymant anders niet eens soude durben denken.

Van de Calumnieuse quaetspreekers / achterklappers / nyddigaerts en
 dergelycke soorten van Oost-Indies Vaerders / en sal niet veel woorden ma-
 ken / dooz dien soodantge onse dagelyckse actien ons wel niet juist in het sollec-
 teeren seer nabeeligh sijn / nochtans ons oock niet hart by Bewinthebberen re-
 commandeeren konnen / als die lieber vreedsame menschen in haren dienst heb-
 den / als daer mede wel best ober een komende / en daerom en behoorden wy onder
 malkanderen niet meer soo nyddigh den een tegens den anderen te wesen / noch
 malkanderen de kroon van 't hooft te spreken / volghens de quade ghewoonte
 tot noch toe by ons religieuselyck onderhouden / mer ymant achter de rugge na
 te seggen / al her quaet dat wy daer van weten / en elckanders getinge extractie
 en parentagte te verwijten / aengesien wy doch alle te samen Adams kinderen /
 ende upteenen selfe wortel booztghekomen sijn / zeeft andersints dat volgens
 't boozbeelt der Joden / dewelcke dooz de geheele Christen werelt by pder ghaet /
 beracht ende bespot worden / wy insgelycks van de geheele Nederlantse narte af-
 gesondert / en als een particulier slaghe van menschen staen ghetonsidereert te
 worden / daer van Godt betert sich reers eenige quade beginselen beginnen t' o-
 penbaren / alsoo hier te Lande den meesten hoop van ons / by luyden van fat-
 soen / geen hooger eestime ende achtinge en hebben / als het is maer een Oost-Ind-
 ies Vaerder / welck woortje van kleyppachtinge / te woeten dit verbruste maer /
 wy veelijts met gemak wel souden konnen declineeren by alden wy ons aen-
 wennen onse ontwerende grootshepdt / en pozje hobaerdye wat in te toomen /
 dewelcke ons in de conuersatie van eerlycke luyden soo odieurs en insupportabel
 is makende / edoch en behoeben wy daerom ons selben mede niet t' eenemaal te
 verworpen / want die sich onder den dzaf mengt die wort van de Warchens ge-
 breeken / en nrogen ons onder malkanderen / bewijse her doch niemant anders
 doen en wil / wel eeren / en by onse gewoonte blijven / van elckanderen te mo-
 gen noemen de Heer die, de Heer dese, ende Heer geen, naer het ampt dat
 we eenmaal in Oost-Indien bekleet hebben gehad / want eens Burgermee-
 ster alijt Burgermeester.

Alle welcke getrouwe waerschouwingen en aentwijssingen van onse gewoone-
 lijcke mislagen / waerde Confraters / hoope u liden in 't generael / ende pder
 in 't bysonder seer aengenaem te sullen wesen / en verwachte daer ober wel har-
 telijcken bedankt te worden / mer versoekt / dat gy liden gelyc te considereren
 de selve van my niet animo injuriandi, om ymants per soon in 't particulier te
 affronteren / booz den daghe gebzacht te wesen / namentlyck / up haet van sood-
 antge

danige grootheid en in 't oogh van de werelt bespotten belachelijcke seplen en mis-
 slagen / en dat gy lieden weten moogt / waer booz u lieden na desen boozname-
 lijck wachten sult konnen / en soo hier mede pman in 't particulier op sijn seer
 geraeckte tē / dat hy sich betere / sijnde mijne meentinge niet / dat alle luyden die
 uyt verschepde insichten ki Oost-Indien geweest / en de Compagnie gediend
 hebben / van soodanigen aert en nature souden wesen / als hier booren aengewes-
 sen worden / maer speke alhier van sommige woepnige / dewelke met dese hare
 malle actien / d'andere eerlijcke luyden die in India gheweest sijn / niet als tot
 ergernisse en scandael strecken / en maken dat daer dooz mede in kleynachtige
 geraecken ; isser pman die wat beters woet booz den dagh te bzingen / dat hy
 wy speke / ick gebe het mijne om een beter / volgens 't seggen van den Poet /

Si quid novisti rectius istis.

Candidus imperti, si non, his utere mecum.

Edoch so dese booz aengerogene bytale / en ons andere gemodererde Oost-Indi-
 dies Waerders tot schandael streckende menschen / hen dooz dese generale cen-
 sure niet en begeeren te beteren / maer dat se willen doortbaren met hare byple
 lebbige tongen / en ons noch meerder quaet komen te maken / soo sul-
 len wy ons niet ontsien hen met namen en toenamen te noemen / en ik booz my
 particulier sal dese ontrouwe dienaren / om welckers wille wy goede getrouwe
 mede soo beele lijden moeten / wel anders wesen te plagen / en gheheelyck te ruy-
 neren : want ick sal alsdan aen de Heeren sebentienen remonstreren / demon-
 streren en offereren seecker gewisse onfeylbare methode, waer door in Oost-
 Indien alle particuliere handelaers, (niet een eenigen uytgenomen) konnen
 achterhaelt en geatrappeert, ja selsalle particuliere verboden handelinge
 voorgekomen, gewoert en gestuyt worden. Tot welckers fondament in den
 generalen staet van de Compagnie geene andere alteratie en begeere gemaecht
 te hebben / als dat aen den Generael en Raden van India / mitsgaderg aen
 alle Gouverneurs / Commandeurs ende Opperhoofden van alle plaetsen / en
 aen alle Collegien van Justitie / en aen alle gestelde Fiscaels dooz gheheel India
 benomen werde d'Inquisitie / onder soeck ende judicatie / ober alle verbode par-
 ticuliere handelinge en handelaers / ende dat in plaetse van dien oeral / alwaer
 de Compagnie maer eenige jurisdictie vermogh t'exerceren / opgherecht wer-
 den seker Collegien van bysassen / meerder ofte minder daer toe bequame per-
 soonen / nebens haren President / Fiscael ende Secretaris / welckers eenigste
 ampt ende judicature sal wesen / op alle verbode particuliere handelinge en
 handelaers t'ingultieren / achterhalen / slypen / weeren / de aengehaelde goe-
 deren con fisceren en de particuliere handelaers naer gelegentheit van saecken te
 deponteren en naer Nederlandt te versenden. Edoch dat het booz Collegie van
 Inquisitie ober de verboden handelinge in 't generael / en pder persoon en le-
 demaet van dien / in 't bysonder / van niemant anders als immediatelijck van
 de Heeren sebentienen / en sal moeten dependeeren / sonder dat se ober eeniger
 hande begane fouten / mislagen / crimen ofte andere oorsaken / die men tot hun
 last soude weten by te bzingen / en te practiseeren / van pman anders als im-
 mediatelijck van 't volle Collegie van sebentienen / alhier in Hollandt ofte in
 Zeelant vergadert wesende / vermogen aengesproken / gemolesteert ter judica-
 ture gestelt en gestraft / ofte aen den Berchte / ofte Hoben van Justitie of an-
 dere competente Rechteren van desen Lande ter straffe overgelevert worden /
 waer toe nebens de behoorzijcke documenten tot hun lasten wesende / uyt India
 naer.

naer Nederlandt sullen moeten versonden worden / en ondercussen in India en op de thussc ruyse pendente lite geen andere molestatie in hare personen lijden / als een eerlijcke en secure bewaeringe haerder personen / tot dat by seventienen mondellinge sommarie gehoozt sullen wesen : Dat wijders gemelte Collegianten ('t welck mede een van de essentieelste deelen van dese sake is) gheburende den tijt van dese hunne bedieninge ofte namaels naer expeditie van dien noch te geeniger tijt in eenige andere als den boozs dienst van de Compagnie in Oost-India / sullen mogen geemplooeert / ghebzuyct / en gheabanceert worden / maer dat daer van booz al haer leven sullen uptgestooten blijven / ende hen alle expectariden en andere beneficen dien aengaende by resolutie van seventienen sullen benomen / en booz altoos afgesneden worden ; weshalven oock met seer ample gagie / tractament / ende eer-titulen sullen begiftigt moeten worden / ende den Fiscael van 't selve Collegie een redelijcke quota van de aengehaelde en gecompisgueerde goederen dienen toegelept te wesen / waer van de kosten booz eerst upt de selve aengehaelde goederen wel hondert voudig sullen konnen uptgebonden worden. Welcke punctum archimedeum my toegestaen wesende / en dat de Heeren Bewinthebberen / na rijpe delcberaeten konnen bevinden de oprechtinge en institutie van sodanige Collegien in India / met hun staet en gelegentheyt daer te Lande niet strijdigh te wesen / en daer mede wel te konnen accorderen / so weet ick aen de Heeren Bewinthebberen sodanige facile/onkostelijcke / licht practibille en indubitabile middelen aen te wijzen / waer mede binnen de tijt van ses achter een volgende jaren / de verbode particuliere handelinge en handelaers daer te lande sodanig achterhaelt / gemolesteert / verdelgt / uptgeroep / gesuppzimeert / boozgekomen / en sullen wesen versmoozt / datmen na dien tijt van sodanige handeltjens en handelaers aldaer te lande nautijks meer sal weten te spreken. En so ick alsdan van het opperste der Collegie eens Fiscael Generael quam te worden / o bloet van gansen hoe supr souden wy alsdan malkanderen aensien / ende primant van u particuliere handelaertjens eens onder mijn klupben quam te verballen / selberement hoe souden wy malkanderen dan lubben met een beene mesjen / en ick u de lange lebbige tonghriem soo netjens werten te besnijden / als opt Jode van sijn boozhuydt besneden is gheweest ! want een magere luyd die bijt scherp / en die een boer plagen wil / die moet een boer mede bzingen / ho ! hoe souden de particspanten in haer buyst lachen / wanneer getwaer souden worden / dat dooz uptoeringe van dese particuliere verbode handeltjens en smockelaertjens Compagnies negotte / die daer dooz gantsej onder de voet gehouden wort / en in hare onkosten komt te smooren / soo merkelijcken aenwas quam te nemen / en de oerwinsten sodanigh bergroot te worden / dat de uptdeelingen daer mede wel vijfen twintig en merder ten hondert / boven ordinaris quamen te tenderen. O la belle proposition ! o la belle invention ! ah quanta ingenia latent in occulto. Adieu Messieurs neemt het booz ditmael soo booz lief met mijn ridendo dicere verum al lachende de Waerheyt.

F I N I S.

A U.

Authentijcke Bewijsen ,

Dienende tot verklaringe

Van 't VERWAARLOOSDE

F O R M O S A ,

Behoorende tot het Eerste Deel.

N°. 1.

*Extract uyt de Resolutien des
Comptoirs Nansagacuy in Japan, onder dato
11. Novemb. 1646.*

Erstelijk hoe op gisteren alhier ter Baje, een Jonck komende van Hockiew, met weynigh Swarte, en wel half verdorven Suycker gearriveert, ende door den tolk bekent geworden, den Tartar den oorlogh, in 't Rijk van China, seer avantajieus, en sijne victorie sulcks vervolgte, dat reede de *Konigh*, neven *Iquan*, uyt Hockhieu verdreven, sich ter vlucht na Chinchieu begeven, gemelte plaets, nevens Chinchieu al in de affche gelegd, ende niet dan een groot jammer en gekerm in al die gewesten noch overigh was, *En alsoo gerucht werdt, oock reede genoeghsaam gewaarschout zijn, de vluchtende Chineesen, wien sich niet willen submitteren, het oogh op 't Fort in Tayouan, om by de wercken sich vast te verbouwen, wel slaen mochten, 't geenige hoopen ende vertrouwen willen, de goede Godt nu noch nimmermeer sal toelaaten nochte gehengen, hoewel buyten twijffel 't Eyland Formosa een groot verblijf ende uytvlucht, voor desselfs vluchtelingen zijn ende wesen sal; waer door Tayouan niet alleen van provisie, maer selfs oock van hunne landerie ende bouwyneeringe*

lichtelijk staeten deele ontbloomt, en berooft te werden, of men Tayouan naerder ofte met provisie, ofte met versien, dan alles al wel te wesen, soo sijn beloop voorts laten nemen sal. &c.

N°. 2.

*Extract Missive door haer Ed^s.
den Heer Gouverneur Generael ende Raaden
van India, aen den Gouverneur Nicolaes
Verburg in Tayouan. Geschreven in dato 25.
July 1652.*

Voor aengeroeerde Pater Jesuyt, heeft ons mede gerelateert, de geruchten in China sterck loopen, hoe dat den Soon van *Iquan*, genaemt *Coxin*, door 't geweld der Tartaren, sich niet langer in China kan onthouden, noch dorst vertrouwen; over sulcks nem met een groote macht ter Zee begeven, ende op 't rooven stelt, *voornemens zijnde, soo de maren loopen, 't oogh wel op Formosa mocht gewend hebben, om daer sijnen sedem te nemen; 't welck Godt verhoede, ende wy anders verhoopen, echter hebben goet gedacht U E. dese geruchten te verwittigen, om tot waerschouwinge te dienen, mitgaders doorgaens in defensie, ende op hoede te mogen wesen, d'adviso, &c.*

A

Extract

N°. 3.

*Extract Missive door haar Ed.
den Gouverneur Generael, ende de Raaden
van India, aen den Gouverneur Nicolaes
Verburgh, in Tayouan. Geschreven dato 26.
May 1653.*

M Et groote verwonderinge, ende niet sonder alteratie, hebben wy uyt U E. eerste Missive vorder gelesen van het verradersche attentaat (*te weten de Chineesse revolte van A. 1672.*) der Chineesen, op Compagnie's staet, op het Eyland Formosa; het welck, alhoewel gelukkig ontdekt, ende victorieus gedempt ende t'ondergebracht zy, (daer de name Godes in der eeuwigheyt voor zy geprefen) NB. *soo kunnen wy evenwel niet nalaten daer uit alles suspect te houden, niet wel te geloven zijnde, dat die slechte luyden het selve by der handt genomen hebben sonder steunsel ofte vernemgingh van hooger aensien; het zy dan van den Mandorijn Coxinja voornoemt, ofte andere, hoewel daer van tot noch toe niet gebleecken zy.* Ondertuffchen is het een groote faacke voor de Compagnie geweest, dat de Chineesse Hoofden daer niet-aen vast zijn geweest, maer dat in plaetse van dien, het ver-raed tegen haer eygen Landsluyden ontdekt, ende aen den dagh hebben gebracht; als mede dat de Formosanen ons getrouw gebleven zijn, ende haer in't uytroeyen der rebellen mannelijk gequeten hebben. Die U E. dah wel gedaen hebben, voo yder Chineesse kop te vereeren met een Cangan ofte Nietquaina: echter mogen wy ons op de eene nog andere natie niet al te seer verlaten, *hebbende de Chineesen niet alleen nu, maer oock voor desen doen blycken wat staet op haer te maecken zy; ende zijn de Formosanen oock voor soo stantvastigh niet aen te sien, dat van de Chineesen, die gemeensamer omme-ganck met haer hebben, als de onse, ende onse Regeringe door-gaens tracht swart te maeken, niet soude konnen worden verleyd, ende tegens ons opgehitst; het-welcke, by aldien in dit geval geschied ware, ende dat de Chineesen van be-hoorlijk geweer waren voorfien geweest,*

Compagnie's staet groot pericul soude hebben gelopen, ten minsten souden sy ons van het vaste land gedreven, ende binnen Tayouan beslooten hebben, tot onuytspreekelijcke schade van de Compagnie, die naderhand genoegh te doen soude hebben gehad, hare verlooren Conqueste met groote kosten ende arbeyd wederom te recupereren. Waer uyt vermercken hoe hooghnoedigh het zy, dat de Chineesen buyten besit van geweer ende andere oorlogs-gereetschappen gehouden, ende voortaan wel nau op het inbrengen van 't selve gelet worde, op dat ons d'een of d'ander tijdt geen quaden trek en komen te speelen. NB. *Wy en kunnen ons noch niet ontlasten van groote bekommeringen, wegen den Mandorijn Coxinja, boven meermalen genoemt, die wy, soo uyt de gesalveerde Nederlanderen van de Fluyt de Koe, als de Chineesen, desen Jaere hier aengelant, onderricht worden, eenige malen van de Tartaren uyt het weld gellagen is, ende Aymuy licht eyndelijck genootsaeckt sal wordere te ruymen, ende hem na d'een of d'ander plaets met sijnen aanbanc te salveren, dat op 't Eyland Formosa wel aengesien mochte worden, alsoo haer de vruchtbaerheyt, ende andere goede gelegentheden van het selve, alsoo wel als ons bekennt zijn; doch willen een beter hoopen; te meer, alsoo uyt voorsz. volck van de Koe verstaen, gelyck U E. uyt het boven geciteerde extract mede konnen sien, hoe dat voorsz. Coxinja van sijn eygen volck niet seer bemint zy, ende van tyt tot tyt verlaten wort, om sijn straffe regeringe, ende dat sijn soldaten geen noodig onderhoud versorgen kan, waer uyt wy verhoopen, dat by aldien 't land ruymen moet, van geen groote macht gevolgt sal worden, maer dat hen liever onder den Tartar sullen begeven, die wy verstaen, dat alle die hen gewillig submitteren, in hunne volle besit harer goederen laet, ende minder overlast doet, als sy van haer eygen Overheden gewent zijn; NB. *Doch wy hebben evenwel meer dan groote oorsaeck, ons meer als oyt voor desen sorgbruldigh op hoeden te wesen, ende alle bedenckelijcke als onbedenckelijcke gelegentheden verdacht te houden, wetende datter meer als gemaene wijsbeyt ende dapperheyt vereyscht word, om een groot land met kleyne**

Kleyne Krijgsmacht te beschermen tegen wyanden van buyten, &c.

N°. 4.

Extract uit het rapport door Claes

Verburgh, Gouverneur op Formosa, aen Generael ende Raaden van India overgelevert, wegens Formosa's gestelte, in dato 10. Marty 1654.

HEt is een vasten regel, datter meerder kennisse ende wijsheyt vereyscht wert, in 't wel en voorlichtig regeeren, ende voor onheyl te protesteren van eenigh Land, als'er wel behoeft om 't selve te conqueteren, ende onder sijne heerschappye te brengen; ende daeromme moet een Overheyt, die de forge daer van bevoolen is, geduerigh tegen alle buyten ende binnenlandse vyandijcke attentaten vieriglijk waken, op dat niet onversiens, van d'een of d'ander, kant soo subijt overvallen werdt, dat daer door in confusie ende buyten postuer komen te geraken. Dese lesse moet den Gouverneur van 't Eylandt Formosa altoos wel observeren, ende sijn hoeft noyt sonder die bedenckingen, om te slapen nederleggen, hebbende ick de becomeringe te mijnen tijde genoeghsaem onderhouden ende beproeft, verklarende my menighmael, wanner mijne gedachten ontrent die forghvuldigheden spelen liet) de hairen van ontroernissen over cyndrefen; ende hoe kan het minder zijn, dewijl het Eylandt Formosa met veele evidentes, periculen ende gevaer besitten; want, sullen wy van binnen in 't harte van 't land selver gaen sien, so bevinden voor eerst dat noch een deel wilde ende woeste inboorlingen te temmen hebben, die maer uyt onnosselheyt onse onderdanen zijn geworden, ende wie weet, wanneer tot beter kennisse zijn gekomen, offy hun dan wel soo geseggelijck. als nu doen, sullen aenstellen: *Ende wat is doch onse macht, by hare menighvuldigheyt te vergelijken? gemerckt ick rekeninge make dat Formosa wel met over de 100000 menschen bevolckt is. Hier by krielt het op onsen bo-*

dem met alderhande slaghe van Chineezen, die het landt door haere frequentatien aller wegen verspien, ende uyt dien hoofde wel eenige conspiratien smeeden konnen, gelijk ons in den Jare 1652. op den 8. dagh van de Maent Septem-ber; by een seer schielijcke ende dangereuse revolte van die natie is komen te blijken, &c.

Ingelijks is het perijckel van buyten 's Lands niet weyniger te achten, alsoo Formosa in 't midden, en ontrent soo machtige Rijcken als China ende Japan zijn, is leggende, welkers Koningen al mede jalours, wegens onse dominatien over Formosa, zijn; konnende veelyts oock wel eenige groot Personagien, die tegens haere wettige Coningen opstaen mochten, en door oorloggen uyt hare gelegtheden geworpen wierden, wel naer Formosa de vlucht nemen, *gelijk reede langhe de geruchten geloopen hebben, dat den Chineezen Mandorijn Coxinja, wesende de soone van Iquan, die aen de Zeekant langhe in oorlog tegens den Tarter gewoest is, van meeninge was, soo uyt sijn Land gedreven wierd, hem, met desselfs gevolg, naer Formosa te begeven, ende aldaer sijnen sedem te nemen. &c.*

N°. 5.

Extract uit de Resolutien door den

Gouverneur Cæsar, in Tayouan, getrocken onder dato den 6. Marty 1655.

NU geruymen tijdt herwaerts, tot bysondere verwonderinge (vermits dat federt, ofte by na nimmermeer gebeurt is) zijn geene Joncken van de Kuft van China alhier aengeland, na de oorzaak van welke wy D^o. Chinee Cabessas, ende Kooplieden alhier vernoomen hebbende, ende nauwe ondersocht, konnen wy, volgens der selve beste kennisse (soo sy voorgeven) niet anders uytvinden, *als het nieu aengevangen oorlogh, tusschen den Chineezen ende grooten Mandorijn Coxinja, ende den Tarter, waeromme alle Vaertuygen in China, ten dienste van den selven Mandorijn werden aengehouden, ofte oock misfchien in hunne handelyaert belet en-*

de verhindert, NB. *het welke wel eenigen, ende zelfs grooten schijn van waarheyt hebbende, echter evenwel noch soo krachtigh niet en is, dat het ons geheel en al soude doen vergeeten de geruchten voor desen soo lange gelooopen, van de eeneste ofte andere aen te vangen aanslag, op dit schoone Eyland, door den selven Mandarijn, welke geruchten soo hier in Tayouan, als in Japan, ende oock van den Chinees Custaff, gekomen op Battavia, behoort zijnde, niet soo geringh geacht en mogen werden, de selve moeten dienen, om ons aen dese kant altoos wel op hoede te doen zijn, ende een waeckend oogh te houden, op dat men, ('t welck de genadige Godt verboeden wil) niet onverhoeds van vyanden en werden overvallen.*

Tot welken eynde dan op dit voordragen des E. Heer Gouverneurs *Cornelis Caesar*, met eenpaerige stemmen is goed gevonden ende beslooten, met den eersten seecker bequaem Jonckjen te huyren, ende af te senden, onder den Equipagiemeeſter *Auke Pieterſz.*, ende den Sergeant *Pieter Janſz.*, die seer wel in de Chineesse taale ervaren is, in Pehoe (anders genaemt de Piscadores) omme aldaar te beſichtigen ende te verneemen den toestandt, of misſchien oock eenige vergaderinge van joncken aldaar mochte wesen gevonden ende ontdeekt, ende tot welken eynde, mitsgaders alle omſtandigheden meer. &c.

No. 6.

Extractt uyt de Miſſive door den

E. Cornelis Caesar, Gouverneur, en den Raad in Tayouan, aen d'Ed. Heer Gouverneur Generael, ende de Heeren Raaden van India, geschreven in dato 14. November 1655.

D At *Coxinja* vreesse heeft om op den eenen tijt ofte den anderen van den Tarter overvallen te werden, is niet meer als al te seecker, 't welck men genoeghaem kan bespeuren; want weynigen tijd geleden, hebben de geruchten seer sterck gelooopen, dat de Tartaren in aentocht waren, ende van Peckin naer Hockſieu met een groot Leger

quamen affacken, 't welck *Coxinja* soo verbaest heeft gemaakt, dat hy eyndeling te raade is geworden veele treffelijke Fortreſſen ende Caſteelen, die hy sustineerde niet machtigh genoeg was te besetten, t'eenmael onder de voet te laten smijten, insgelijks eenige vaste Steeden, waer onder de twee vermaerde Koopſteden *Anhay* ende *Sanfieuw* zijn. *Sanfieuw* is de vermaertste Stadt, want de gantsche Provincie, ende de Revier daer *Aymuy* mede opleght, beyde daer na genaemt zijn. In de selve Stad is niet eenen steen op den anderen gebleven. U Edelheys gelieven te considereren hoe menig treffelijck Koopman, ende welgefetene Burgers hier door zijn komen te verarmen, de welke nu den eenen hier, en den anderen daer, oock op Eylanden als ballingen zijn ſwervende; ende wanneer hy *Coxinja* te weten komt dat yemand, wie het oock soude mogen wesen, ten zy datſe van sijne Creaturen zijn, een ſtuyver is hebbende buyten ordinair, soo doet hy het de lieden aen hem overgeven, onder pretext dat hy 't selve noodigh heeft, om tegen den Tarter te konnen oorlogen, ende by weygeringe laet hy deselve om de minste oorfaecke dooden: voorwaer al te cruel. Het is een middel waer door hy naer aller menschen gevoelens, sijnen ondergank te ontruoeten heeft. &c.

Ten selven dage is by ons afgeveerdigt den Equipagie-meeſter *Auke Pieters*, met een Jonckje na de Eylanden van Fehou, om deselvig te gaen viiiteren, ende te sien of geene van *Coxinja's* Joncken hun aldaer onthielden; vermits wy seer beducht waren, nochte niet en konden bedencken uyt wat oorfaecke geene Joncken uyt China in soo langen tijdt alhier waren komen te pessereren, 't welke in ons een quaet vermoeden baerde, dewijl de *Chineesen* alhier woonachtigh, daer van mede het beste gevoelen niet en hadden, presurrerende dat *Coxinja* wel lichtelijck yet was op *Tayouan*, tot nadeel van de *Compagnie*, mocht trachten te ondernemen, ende dat 't selve oorfaecke was, waeromme hy *Coxinja* sijne Joncken by den anderen vergaerde. Dies wy aen alle kanten goede ordre hebben gestelt, ende alles ten strijde bereyd, om by rescontre van den gemelden

melden *Coxinja* hem mannelijk het hoofd te kunnen bieden. Oock soo hebben wy in 't Kasteel soo veel branthout laten brengen als men in 8 a 10 maanden tijds sal nodigh hebben. &c.

Dat *Coxinja* te dier tyd yets vreemts in den sin heeft gehad, werd by veele voor vast gefustineert, dewijle hy een groot getal van stormleeren hadde doen maeken; wes wy verscheyde balcken en steenen op de guardijnen van 't Kasteel lieten brengen, om die in tijd van stormen te gebruycken; maer hier op is niets gevolgt: echter en kan 't niet schaden dat men op hoede is; wie weet of 't selvige niet een voorbode is geweest? des wy altoos een wakend oog in 't seyl sullen houden, ende volgens U E. Edelbeyts recommandatie op goede wesen, en niet schielijk overvallen te werden, &c.

Maer het slimste dat te duchten is, soo den selven (te weten *Coxinja*) op Formosa yets komt te onderneemen, is, dat wy hem seer beswaerlijk het landen konnen beletten; want hy naer alle apparentie sulcks op verscheyde plaetsen t'evens sal trachten te ondernemen, als wanneer den landbouw groot gevaer loopen sal, om in de affche geleght te werden; want wy de handen vol genoeg souden hebben om onse Fortressen te beschermen, dewijle onse macht te klein is, om eenige uytvallen te konnen doen, niet tegenstaende alle tuytenwachten ingetrokken waren, des hier toe vry meerder volck soude werden gerequirert, waer op U Edelbeyts gelieven te letten ende verdacht te wesen; des het niet qualijk komen soude dat aen Tankoja een vastigheyt geloght werde, 't welk onses oordeels wel noodigh wesen sal, &c.

N°. 7.

Extract uyt de Resolutien des Kasteels Zeelandia, op Cajovano, op Maendag 5. Maart 1657. Presentibus omnibus.

DErhalven eendrachtigh goedgevonden, eerstdaaghs naar 't vertreck der laatste Bataviafse besendinghe, aen gemelten grooten Mandorijn *Coxinja*, insgelijcks de

Heeren Sikokon en Sauja, om sijn Edelheyt ten besten te helpen raaden, ons schrijvens af te vaardigen; en tot het wel bestellen te gebruycken den tolck *Pincqua*, zijnde oock een der aensienlijkste der Oudsten onser Chineeßen, en om sijner bequaemheyt, sels van ginder daer toe voorgelagen, ende niet bedecktelijk geeyft, om 't selve, nevens een middelmatigh geschenck, haer Edelheyt t'overhandigen. &c.

N. 8.

Extract uyt 't Resolutie-boeck van Tayouan en Formosa, onder dato eerste Maert 1659. Presentibus omnibus.

Gelijckerwijs op gisteren hebben vast gefelt gehadt, op het geruchte, 't welke den Chineeßen tolck *Pincqua*, hier in Tayouan nu een wijle tijts heeft nagegaen, als daer is, dat hy van alle vertreckende Joncken na China, *Coxinja*'s wegen alhier den tol ontfingh, die ginder most werden betaelt, ende sels een Pachter daar aan te zijn, ons nauwkeurigh te laten informeren, ende onderfoek daer op te doen: soo hebben wy oock t'federt ons werk daer van gemaakt, ende daer inne soo ver gekomen, dat eenige der Chineeße Oudsten (welke hun tot noch toe meest bedecktelijk hebben verluynen laten, daer van kennisse te hebben) in dese vergaderinge ontboden en verschenen zijnde, op onse scherpe ondervraginge, en ernstige aenhoudinge, eyndeling openbaerlijk en gewilligh verhaelde, dat den bovengemelde *Pincqua*, hier nu een weynigh tijds, op de naem van den grooten Mandorijn *Coxinja*, van alle vertreckende Joncken naer China, den tol van 't uytvoerende heeft geheven, dat sy oock hadden voor de waarheyt gehoort hy sels Pachter was van deselve tol, en den Mandorijn *Sauja* binnen Aymuy, zijnde borge voor de somme van 18000 tyle sijn silver in 't jaer, dat hy in gevolgte van 't selve, van den tijd af dat als onsen Briefdrager naer China gebruyckt geworden zijnde, voor de laetste mael van

A. 3.

gin-

ginder, in de Maent Augustus 1657, tot nu toe, deselve tol van alle t'uytgevoerde Hartevlees, Vis, Garnaelen, Zuycker, Kennip, &c. hebben gevordert en ontfangen, of van de gebreckige ter betalinge schriftelijke obligatie van de schuld genomen, waer toe eenige van hun selfs wel geld verstrekt en geleent hadde; dat hy oock wel eenige sijner bekende om in Aymuy te betalen, had laten vertrecken; tot bewijs daer van, van twee vertrockene Joncken, ons overleverende twee onder *Coximja's* naam, befond're gedruckte brieven, tot invorderen der selver tolle, en met *Pinqua's* Zegel ende hand-teeckeningh, als quitantie, wegen de betalinge aen hem gedaen, bekrachtigt, ende de Schippers overgegeven, nu ongevaer dertien maenden out waren. &c.

Alle welcke beschuldigingen tegens den selven *Pinqua*, en sijne bekentenis ten deele, en verschoningh daer op gehoort ende overwogen zijnde, is daer uyt wel te beseffen, alhoewel die saek noch veelints duyfter schijnt, dat hy geen kleyne schuld daer in en hebbt, insonderheit isse swaer te wicke, indien 't de waerheydt zy gelijk'er door *Samsack* tegen hem wort verhaelt, hy oorfaecker soude zijn van deselve verwaerden Tol, ende dienvolgens van 't weghblijven der handel-jonckeh, tot soo merckelijke schade soo wel voor d'E. Compagnie, als de Ingesetenen alhier in 't gemeen: is die involgens by eenparigheyt van stemmen beslooten, op dat alles na waerheyt mogen weder ondersocht ende nagevorscht, ende dan na d'uytvinge daer inne gehandelt na 't gewicht der saecken; de gemelte beschuldige en bewijsen, mette bekentenis van *Pinqua*, soo verre jegenwoordigh daer in gekomen is, aan de Fiscael deser Steede over te leveren, omme sich daar op te laten informeren, ende te procederen naer behooren. &c.

N°. 9.

Extract uit het Sententie-boek des Kasteels Zeelandia, onder dato 21. April 1659.

DEn Raad van den Gerechte vooren gemelt, &c. Doende daer op dan wyders

recht, deporteren en ontfetten den gedaeghde (te weeten den Tolck *Pinqua*) van beyde de ampten ende gagien, soo van *Cabessa* ofte *Outite* der Chineesse natie, ende ingesetenen alhier, als van Tolck, in dienst der E. Compagnie, mitsgaders van eenige jaren herwaerts genooten beneficien van de *Chiampan*, op 't *Saccamse* Veer, ende het alleenigh hacken ende uytventen van 't brant-hout alhier, sullende sijns verweefens gagie, als tolck gestreeken, cesseeren, van de tijd aen sijner detentie, te desen boven *Kasteel*, zijnde den laetsten February jongstleden, ende condemneeren den gedaeghde daer en boven in een pecuniele amende van 300. Realen van achten, t'apliceeren; voor d'E. Compagnie, ende de reitende; parten voor den Heer *Eyscher*, ende in de kosten van den *Proceffe*. &c.

N°. 10.

Extract uit 't Resolutie-boek van Tayouan, onder dato 9. February 1660.

WY bevinden van langhsamer hand af, dat zedert een wijle herwaerts, met d'aengekomen Joncken uyt *China*, seer weynigh waarde in goederen ingebracht, ende daerentegen nochtans seer veele hierlandse Waaren met hun vertreck van hier zijn uytgevoert geworden, voornamentlijk in dese voorgangene Maand *January*, &c. Invoegen wy niet sonder onse bekommeringh zijn, dat de *Chinesen* haare goederen voor afwaarts t'huysfenden, om die by gelegentheyt naar te volgen, ende ons alsoo met den ydelen romp te laten sitten. &c.

N°. 11. A.

Extract uit het Resolutie-boek van Tayouan en Formosa, onder dato den 6. Meert 1660. 's avonds. Presentibus omnibus.

DEn Heer Gouverneur heeft dese Vergaderinge op stonts uytdruckelijck gedaen beleggen, omme daer in haere
Acht-

Achtbaerheit dit volgende, gelijk 't betaemt, mede te deelen, als van geen kleen gelangh, maar eerder van een toefchijnent seer quaed en swaer gevolgh, indien den goedertieren Godt daer inne niet genadelijck en quame te voorfien, ende 't selve geduchte quaed van desen staet, (gelijk van sijne heylige Majesteit wel vierighlijck te bidden is) geliefde af te weeren; Namentlijck:

Dat heden na de middagh, de klokke omtrent vier uren, eerst *Saeko* alleen, dit navolgende meest aldus had komen verhalen: Gisteren avond van sijn land by *Tavokan* t'huys komende, verstaan had een geruchte, waer van de gantsche Stadt nu kundigh en beweegt schein, vernomen hadt, en daerom hy oock sulcks nu aen den Gouverneur bekent *maecte*, dat uyt *China* eerstdaeghs door *Coxin*, ons den oorlogh stond aengedaen te werden, sonder yets meerder befonderheden daer van te weten, noch wie dit gerucht gebracht of gestroyt hadde: Sijne Moeder, Vrouwe, ende Broeders Vrouwe, hadden desen gantschen verleden nacht over dit geval seer bitterlijck sitten schreyen; dies versocht hy, wanneer 't nooddede, hun een veylige plaetse mocht aengewesen en vergunt werden.

Een weynigh daer na was oock *Lacco* en *Tunkip* by sijn E. gekomen, den eersten soo 't schein, om een reeckeninge van geleverd Goud te laten teykenen, en als sy van *Sako* vermerckten of verstonden, wat sijn aenbrengen was geweest, seyde oock sulck geruchte met alsoo weynigh bescheids te hebben vernomen, doch dat *Pincqua* hier toe veel quaets stooct. &c.

Een uur omtrent na dat dese waren wegh gegaen, was den Chinoes *Zekoy* by den Gouverneur gekomen, met een seer besorghd geelaet en ernstig verfoeck, dat sijn E. hem wilde gelooven, ende sijnen naem, als aenbringer deses, verheelen, *seggende van verscheyde geboort te hebben (die hy oock niet en wist te noemen) dat Coxinja, omtrent dese volle Maen, 25000 Mannen, onder vijf voorneme Krijghs-hoofden, stond herwaerts ons te beoorlogen, te zenden: deene helft sou aen de noord, en d'andre aen de zyde van hier trachten te landen;*

by elcken hoop soudén 2000 geharnaste wesen; uyt *Pehoe* 40 Vissers, om als Stuurliuy, of Lootsen, op eenige Joncken te gebruycken, gelicht waren: op haren 14. dagh deser Maane, alle *Coxinja's* Krijghsvolck, tot desen tocht verordent, haer souden gereed houden gelast was, en het Offer-feeft, tot 'et wel gelucken van dit groot voornemen, vieren, *oordeelende gemelde Zekoy, dat aen dit gantsche werck niet en is te twijffelen; welke oock sijne gemelde E. had aengeraden dat de E. Compagnie haer selven wel diende te voorfien was voorraed, spijs, brant hout en diergelijcke.*

Alle 't welcke dan alsoo door gedachte sijne E. verhaelt geworden zijnde, zijn wy daer door gesamentlijck opgeweckt tot een besorgerende bekommering, ter nauwe bewaring deses kostelijcken en ons soo dierbaer aenvertrouwdens Pands; want dit geruchte (dat nu al verscheyde jaeren na elkanderen, doch noyt soo duydelyck als nu, hier en elders, als van verre, heeft geloopen) zecker van geen kleyn gewichte, maer seer aennemelijck te achten is; niet alleen om dattet dus omstandigh, met die aenklevende waerschijnelijcke redenen in eygensenschappen daer toe dienstigh is, verhaelt ende aengegeven, maer oock voornemelijck om dees naervolgende ons nu erinherde, en hier op ingeschooten reden; namentlijck:

1. Dat *Coxinja* in 't laetste des vergangen jaers, in 't *Nanckinse* gebied, van de *Tartaren* omringht en overvallen, ende 't meeste deel sijner gemeene Krijghslieden, en 7. of 8. der voornaemste Helden verlooren hebben. Cyndelijck nu eerst, na vier jaren uyt blijven, wederom in *Aymuy* is weder gekomen, wel licht een teecken zijnde, dat hy daar door in *Volck* en *Joncken* dusdanigh verfwackt geworden, op die voorgestelde aenlockingen tot sulcken aenflagh heeft doen bestemmen en bewilligen; misschien alsoo uyt noodsaek door de stercke bedreyginge en afkomst der *Tartars* naer dees beneden landstreecke, gelijck men nu onlanghs noch seer sterck hier heeft gerucht, van dat den selven voorgenomen hadt *Coxini* noch machtiger, dan voorheen, te vervolgen; ja zelfs in *Aymuy* te komen bestoocken, En 2. misschien oock wel

uyt

uyt roof-luft, om een grooten hoop graanen van hier te haalen, een deel volcks te bederven, maer noch waerschiynlijcker, om sich meester van dit voortreffelijk schoon Eylant te maeken, ende de rijckdommen daer van aen hem te trekken, 3. Welckers bevalligheden buyten allen twijffel hem genoeghaem voorgestelt sullen zijn.

4. Dat ook op en zedert het eerste geruchte deses doenmaels noch twijffelachtige voornemens, in November verleeden, sulcken merckelijcken uytvoer (geen gelijckenis by't ingebrachte hebbende) van hierlands goedt van hier naer China is gedaan geworden, na allen schijn door ons eygen ingefetenen, om hare gereedste middelen (die oock hier noch meest verbonden en verpand staen) by overval van oorlogh haest te kunnen volgen, gelijckwe daer over voor desen oock onse bekommeringh hebben gehadt, ende op den 9. February verleeden daer op ordre beraemt.

5. Soo oock om datter segt en ondervonden wert, dat sommige Chineesse ingefetenen hier haere goederen tot gelde gemaect, en eenige van die sels al verrocken zijn, en noch op 't vertreck staen nae allen schijn; (want wat salm'er anders uyt gissen kunnen) uyt groote vreesse van de overkomste der vyandt herwaerts over; dat oock nu in ettelijcke dagen, niet tegenstaende het ongemeen schoon vaerbaer weder, 6. niet eene Jonck uyt China hier aengekomen is: 't welck alle te samen gevoeght met 't bovengemelte verhael der Chinesen, soo is daer uyt wel haest te beseffen hoe nootfaeckelijck het zy (waer toe ons op 't hooghste aengeprickelt vinden) dat sonder het minste uytstel, spoedigh op foodanige middelen werden gedacht, ende vervolgens in 't werck gestelt, alswe na onsen tegenwoordigen staat noodigh sullen achten te dienen t'onser verstercking, om als den nootd vereyscht, dat gheweldigh voornemen van *Coxinja*, door Godts genade te kunnen wederstaen, NB. *Ende alhoewel we ons wan veel bequame wercktuigen hier toe, en voornementlijck Krijghslieden, tot noodige verstercking der buytenposten, insonderbeyt aen de foodanige daer't den Vyandt licht sonde vallen te landen,*

naer eyfch van saecken niet en vinden voorsien, soo sullen ons echter, na beste mogelijckheit, hier in te moeten reddden; althans soo lange tot dat we van Battavia sullen werden versterckt, ende het tegenwoordigh ons ontbrekende ons sal zijn beschickt.

Voor eerst dan behoorlijke forge dragende voor ons volck wyd en zyd in de dorpen, ende afgelegene wachtplaetsen langhs de Zee-stranden, en elders verspreyd leggende, hebben wy t'hunner behoudenis, en t'onser verseeckeringh en versterckingh, voor 't best en raadzaamst geoordeelt, ende dienvolgens eenparighlijck besooten, aen alle Politijcken op Formosa, van hier af noordwaerd aen gelegen, hier van de weet te doen, en ernstelijck te gelasten (met bevel, sy lieden 't selve mede aen hunne ondergestelde verwittigen, dat alle Duytsen, soo schoolmeesters als soldaten, in elcks geweste geplaest, mitgaeders alle Inwoonderen in de Dorpen, op 't spoedigh hun versien van goetd geweerd, de Duytsen met Hollands, ende de Inwoonders met haer eygen wapentuug, ende hun daer mede, sonder eenige vertragungh, wel bereyd op hoede ende slagvaerdigh houden, omme op 't eerste ontbott, by vermercking en op blijk van onraed uytter Zee, gefamentlijck gewapender hand, namelijck alle die van de Zant riviere af tot aen de Patientie riviere, of uytterste noordse Dorp toe, geseten zijn, in Favorlang te verschijnen, om den vyand door allen mogelijke wederstandt, het landen voor al onder aen die stranden te beletten, ende alle de andere aen dees zyde de Zant riviere bescheyden in Saulang, om hun van daer by onraed aen Wankan derwaerts te vervoegen, ten eynde als vooren.

Ende alsoo het meerendeel der zuydse inwoonderen niet veel te betrouwen en zijn, voornementlijck in sulcken gevalle van overkomste der vyand, by welke sy wel licht hun voegen souden, wanneer vermerkten d'onse het tegens deselve niet kunnen gaende houden; voornemelijck wanneer aen Tankoya (daer toe seer bequaem) te landen quamen; soo hebben voor 't seeckerst ende raedzaamst geacht den Politijck aldaer, *St. Hendrik Poorden,*

den, te gelasten op den ontfang onfes bevels, alle Duytschen ginder in de Dorpen leggende, in Verrovorong t'ontbieden, ende tot nader ordre aldaer by hem te houden, wel versien van behoorlijk geweer, omme op blijk van onraad, den vyandt gesamentlijk met een goed deel der vertrouwbaerste vrywillige inwoonders (daer van behoorlijk van nu af gewaerschouwt moeten werden) alle gewapent. De Chineesse Pachters met hun dryvende herwaerts aen te komen over land, alsoo het ginder blyven voor hun in diergelijcken standt ons al te sorgelyk toefchijnt, om redenen boven aengehaelt. Maer in de noordse Dorpen, de Duytschen, na weynigh dagen daer op wel gelet hebbende, vermerckende de inwoonderen ter wapening ongenegen te zyn, sullen deselve met de Chineesse Pachters alleen (diese gelasten sullen met hun te gaan, en door de Politijcken dan voorts te lande herwaerts aen sullen werden gesonden, die onwilligens overlaten, van daer vertrekken, en naer Favorlangh af komen. Soo sullen de Politijcken alomme oock gelaft werden t'ontbrekend geweer voor de Schoolmeesters, op t' spoedighste van hier te vorderen.

Soo hebben oock verstaen, om onse macht soo veel mogelijk by een te trekken, en niemand in gevaer te verre van de hand af telaten verblijven; ons wachtvolck uyt Tockodocot ter post te ontbieden naer Favorlang af te komen.

Ende om alle verraed spoedigh t'ontdecken, soo sullen oock alle buytenposten scherpelyck aenbeveelen, doorgaens wel op hoede te blyven, en goede wacht naer Zee te houden, ende t'eerste vermerckend onraad alomme bekent te maecken, mitsgaders daer op gesamentlijk gewapent herwaerts aen te komen, om buyten gevaer te blyven; vermits dese kleene macht, op soo veel plaetsen afgedeeft, geenints tegens die van buyten soude konnen bestaan.

Wyders onse gedachten voortgaende op t' houden der generale Formosaanse Landtdagen, welcken ontrent den voorgemelten tijd der aenstaende volle Mane te houden, zyn

Eerste Deel.

bestemt, en reeds al uyt geschreven, soo vinden wy verscheide wichtige swarigheden, om met de selve in desen sorgelijcken tyd, mits het boven gemelte sterck geruchte, van dat *Coxinja* omtrent den selven tyd, sijnen aenflagh tot volvoeren, voor heeft, voort te varen.

Want sulcke byeenkomste op Provintia, na de gewoone wijze, van de voorneemste en t' grootste gedeelte der leden deser regeeringe, bestaande in t' midden soo veeler trouwloose van sijnen landaardt ondersaten, en groote menigte inwoonderen (*behalven dat de Dorpen in dien tijd soo lange van hare Hoofden, en meeste manschap, ja zelfs van Politijcken en Predikanten zyn ontbloomt*) die alle, of ten grootsten deele, seer licht door opruyning, in desen stand hem toevallen soude, wellicht een goede gelegentheyt hun mochte toefchijnen, om op sulcken lang voorgeweten dagh, gesamenderhand het bovengemelde gevaarlijk voornemen, tegens desen Staet met minder schroom t'ondernemen. t' Welck dan alsoo rijpelyck ingesien zijnde, hebben beslooten dit jaer de gestelde Landtdagen op t'eschorten ende uyt te stellen, ende t' selve nu met eenen den Politijcken te verwittigen, om datse t'alomme noch tydigh den Oudsten in de Dorpen laten afleggen, &c.

N°. II. B.

*Extract uyt 'et Resolutie-boek van
Tayouan, onder dato 12. Maert 1660.*

NAdien de Chineesen, in en omtrent Wanckan geseten, na datwe hun tot verbuyfen van daer herwaerts aen, nu verscheiden malen ernstelijck hebben gedaen waerschouwen, op onsen last niet en schijnen te willen passen, maer ongeboorsaenlijck wederstreven, vermits hun van hare voorige sitplaets aldaer begeven hebben aen d'overzyde daer de Redout gestaen heeft, ende volgens t' seggen der Posten hun verluynen laten daer niet van daen te willen. &c.

Weshalven eenparighlijck hebben beslooten, opstonts een trouw van vijftigh Musquetiers,

B

tiers,

tiers, onder 't gebied en bestiering van den Vaendrick Harmen Nuyts; (uyt dese besetting van gedroocht Hartewees en hard brood voor de reyse voorsten) in ses Chiampans van hier af te fenden, derwaerts henen. &c.

N°. 11. C.

*Extract uyt het Dag-register van
Tayouan, onder dato den 16. Maart 1660.*

HE den arriveert alhier een Koya van Pehou, gemant met acht Zeevarende, vijf Passagiers, twee Vrouwen, vier Kinderen, ende gelaaden met, &c.

Dese Taykon (ofte Schipper) op verscheydene leugens bevonden zijnde, wierd daerom in bewaring bestelt. Middelerwijl wierden alle de brieven van de selve Koya afgehaelt tot 18. in 't getal, houdende aen verscheydene, doch geringe luyden alhier, meldende meest alle van 't geruchte Coxinja's eerlang te komen Krijgsmacht, sommige bedektelijk, and're openbaer genoeg hunnen vrienden ende maagden aenradende, mette gereetste, of alwaer 't met leedige handen, na gins te keeren. &c.

N°. 12.

Translaet uyt seeckeren Brief, door den Chinees Coinfienky ende Ganfiongky, van hier na Battavia, op den 20. dagh naer 't Chinees nieuwe jaer 1660, aen de Chineesen Sijntei ende Kfienqua geschreven. Luyden de als volgt:

OP dat U L. jonck van jaeren zijnde, van ons naer Battavia gevaren bent, soo vertrouwen dat U L. al van aenschijn verandert, ende seer veroudert sult zijn. Soo wanneer wy slapen zijn onse gedachten besig over uwe persoonen, ende verwachten U L. van dag tot dag alhier, ende dat ghy soo spoedigh als de wolcken aen de lucht moogt herwaerts aen komen. Wy zijn seer droevig, vermits weten, hoe 't U L. algaet, 't zy dat U L.

gesond ofte sieck zyt. soo wanneer wy U L. mochten sien, souden seer verheugt weesen. Soo veel ons aengaet, woonen ende eeten ontrent andere luyden in Tayouan, ende konnen, vermits den slechten tyd, niet met allen winnen; doch bidden Godt dat hy U L. evenwel gelieve te helpen, ende dat U L. veel winnen, ende in korten tydt alhier komen moght, alsoo U L. groote genegentheyt toedragen; want of op Battavia goed ende wel te wesen is, ende ghy luyden aldaer vrienden hebt, soo is 't echter op de Kust van China beter, ende wy zijn U L. nader vrienden; ja gelijk als met leem aen malkander gehecht, ende twiiffelen niet ofte U L. sullen in d'aenstaende maent Mey met de Hollandse schepen alhier krijgen, ende dan gelijk naer de Kust van China gaen, (alsoo hier de gerughten loopen, en als ontwiiffelbaer gehouden wort, dat Coxinja met sijne Krijgsmacht eerstdaegs staet naer Formosa over te komen) doch soo U L. niet wilt komen, ende aldaer blijven, oordeelen wy dat ghy luyden geen eerlijcke persoonen bent, die noch om vrouw, noch om kinderen, noch vrienden dencken. Hier mede hebben wy U L. genoeg geschreven, ende U L. kunnen alle 't selve in uwe gemoederen ofte wel ofte qualijck geraden is, overdencken. &c.

N°. 13.

Translaet uyt seeckeren Brief, door den Chinees Chynko uyt de Piscadoris, aen sijnen oudsten Broeder Tanswake geschreven.

Ick hebbe nu soo lange tijd van u geweest, niet wetende hoe 't met u gestelt zy, ofte ghy koopmanschap doet, ende yets gewonnen ofte verlooren hebt; soo ghy eenighe penningen gewonnen hebt, kond aldaer noch een tijd langh blijven, hebt ghy verlooren, soo komt datelijck herwaerts na de Piscadores, wy konnen t'samen by malkanderen woonen ende koopmanschap doen; 't Is nu soo goed in Tayouan niet als 't wel geweest is; Coxinja.

Coxinja heeft voorgenoomen eenighe Joncken naer Tayouan te senden. Sedert ons nieuw jaer isser niet een Jonck van de Kust van China alhier geweest, 't volck is alhier bevrees't, ende weten niet hoe se 't hebben; want men hoort datelijck twee drie a vierderhande praetjens, d'eenen seght dat den Tarter met eenige Joncken Emuy wil gaen beoorlogen, ghy moet soo langh in Tayouan niet blijven. &c.

Een ander, 1.

Van den Chinees Oytsonlick aen Qualakko.

Ick hebbe onlanghs uyt uwen Neef Zoko verstaen, dat hy wilde, ende seer gerust soude zijn, soo ghylieden met Vrouw ende kinderen, ende 't geene ghylieden verder best, herwaerts begeerden te komen, 't welck my oock wel 't beste ende geraedsaemste voor u lieden dunckt; want alhoewel Tayouan wel een goede plaetse is, soo soude echter ulieden niet raaden, ende vinde geensints oorbaerlijck aldaer soo langh te continueren. Ick ben seer bevrees't, ende wegens U.L. beducht, niet wetende, ingevalle aldaer eenige tumulten, soo van oorlogh, of van ander swarigheyt voorviel, hoedanigh U.L. 't selve ontvluchten soud konnen. &c.

Een ander, 2.

Van den Chinees Synko aen sinjen Broeder Sinjo.

Ick maecke u door desen mijnen Brief bekent dat ick wederom in de Piscadores ben gearriveert, ende bebouwe mijn Land als voor desen gedaen hebbe; my dunckt dat mijne Huysvrouw, ende kinderen, die in Tayouan wonen, aldaer niet alterwel verseeckert zijn; ingevalle sy eenige Gerst, 't zy weynig of veel hebben, ofte krijgen kan, dat se 't selve herwaerts komende, mede brenghet. Mijn broeder Haine, die van een Vader ende Moeder gekomen zijn, doet soo veel voor my als 't mogelijk zy, ende send mijn Huysvrouw, ende kinderen, sonder eenig uytstel, herwaerts; vertrouwt vry dat ick 't meene, ende verwerpt

desen mijnen brief niet, als of gy mijn schrijven weynig achtte, alsoo ick, wanneer den avond genaect, gelijk als verscribte, denckende dat aldaer eenigh tumult ofte oproer ontstaet; versoecke dierhalven als noch, dat ghy op mijn vrouw ende kinderen goede acht neemt: ghy kunt het by u selven wel overwegen hoe 't met my is; ende neemt desen brief alsoo aen of ghy my selfs in persoon saaght. &c.

NOTA. Alsoo de voordere g'intercipieerde Chineesse Brieven, meest alle te famen van inhoude zijn, dat Coxinja groote preparatien, omme Formosa met sijne Krijgsmagt t'overrompelen, was makende, soo hebben wy onnoodigh geacht deselven alle te famen alhier te verhaalen, ons genoegende met twee drie te berde te brengen, daer uyt van de reste kan g'oordeelt worden.

N°. 14.

Extract uyt Tayouans Dagbregister, onder dato 14. Juny 1669.

Alle dees voornoemde aengeroerde bedriegelijke, schandelijke, gants onlijdelijcke leugenen, ende omswervende verdrayinge hunner (te weten sommiger Chinesen, derwelcke door den Raad, wegens Coxinjaas desseyne, g'examineert waren geweest) redenen, dan alsoo forghyuldighlijck in Raade in achtginge genomen zijnde, is beslooten en vast gestelt, den bovengemelde Schipper, en Samsiacx Schrijver, welcke gekeurt wierden voor d'allerschuldigste, hier in 't Kasteel, door dagelijcke geesselinghe, of om de twee dagen eens, soo lange te laten straffen, tot dat se ons het begeerde hier van komen te belijden, en den Schrijver van Fucks, en Samsiacx soon, in welke minder schuld bevonden wierdt, tot naeder beicheyd hier in gyselinghe binnen 't Kasteel te houden, gelijk 't opgemelcte, by des Raads besluyt nader te sien is. &c.

N°. 15.

*Extract uyt het Dagbregister van
Tayouan, dato Dingsdag den 13. April 1660.*

NAe den middagh deden de gegyselde Chinefen feer ernstelijc verfoecken aen den E. Heer Gouverneur, om verloft te worden, sijne E. te komen spreken, 't welke toegeftaen zijnde, alvorens de Heer van Waveren mede daer by te zijn gewaerfchout, quamen daer op beneden de Chineefen Sacko, &c. Soo vragde de gemelde Heer Gouverneur, of hy Sacko op dien Saterdagd wanneer hy 't eerst quam aenbrengen (te weten de groote preparatien van Coxinja's oorloghsdesseyn) daer by niet en had verhaelt, dat hy, als hy daegs te vooren thuis komende van sijn land, over 't gemelte geruchte, sijne, en Dirck Janssens, of sijn's Broeders Wijve, t'sijnen huys hadt vinden schreyen, van dien heele Vrydaegs's nachts af, en byna alstroofteloos, NB. waerom hy oock verfocht aenwijfing om een bescherm-plaets voor deselve in tyde van noot. Dit ontkende hy met vollen monde, maer verdraeyden't te onwaerschijnlijk. &c.

N°. 16.

*Extract uyt de Missive van den
E. Joan Boucheljon, en den Raad van Nangasacuy, aen den Gouverneur ende Raad van Formosa. In dato 15. October 1660. gescreven.*

MEt 't Fluyt-schip de Spreeuwe, op den 11. des verleden Maents alhier behouden aengeland, hebben volgens Factura, desselfs ingelaeden Vel-wercken, tot 64898. stucks toe, droogh ende welgeconditioneert, nevens U E. aengename van 12. en 16. Augusto passat ontfangen, ende daer uyt met hertelijck vreugde vernomen, dat Coxinja's geconcipeerde invasien op dat Eyland, doorde wonderlijcke bestieringe Godes, te niet geraeckt, ende verdweenen was, NB. Zijnde, soo ons van de aengekomen Chinefen, door de solcken berichtien laten, dat desseyn alsoo

seker voorgenomen geweest; maer verklaren voor de waerheit, dat hy naderhand geresolveert ende vast gestelt heeft, hem liever in sijn Landt als een Soldaet te willen dood vechten, dan naer een vreemt land, dat hy met de wapenen soude moeten conqueteren, of ten minste met groote moeyte ende bekommeringh onsekerlijck besittien, te vluchten. &c.

N°. 17.

*Extract uyt de Missive van den
E. Joan van Ryck, ende Raads des Comptoirs
Siam, in dato ultimo Juny 1661. aen den
Gouverneur ende Raad van Tayouan geschre-
ven.*

Verleden Saysoen zijn alhier soo van de Kust van China, als uyt Japan, niet meer als vijf Chiineesse Joncken verscheenen, die alle wederom, door expresse ordre van Coxinja, op ontboden, nevens noch twee andere groote Joncken, welke door de Chinefen alhier nieuw gemaect waren, ten principale met rijst, allerhande drooge eetwaren, salpeter, swavel, loot ende tin geladen, naer de Kust van China gesamentlijck vertrocken zyn, NB. hebbende de geseyde Chinefen haer alhier openbaer laten verluynen, ende is ons door diverse Chiineesse Koopluyden, met de E. Compagnie alhier handelende, in 't secreet gekundigt, dewijle Coxinja sich van den Tarter jegenwoordigh soo benauwt vond, ende 't in Aymuy niet langer konde gaende houden; alle sijne Joncken op ontboden hadde, omme hem in eenen aenflaght te dienen, die dit aenstaende saysoen by der handt meende te nemen, 't welck naer 't gemeene gevoelen, op eene der bequaemste ende hem naest gelegenste Eylanden, daer d'Eylanden van Luchon ofte Formosa d'apparentie af waren, gemunt soude zijn; omme, wanneer genoodfaeckt sal zijn, dat seer apparent is, Aymuy te verlaten, sijnen setel aldaer te planten; waer toe, naer haer voorgeven, om, ende omtrent Aymuy, buyten veele Joncken met alle nootwendigheden geladen, een Vloote van over
de

de 200. Oorlogs-joncken, van volk ten overvloede voorfien, gereed lagh; doch wat hier uyt voortkomen wil, fal ons den Alderhoogften en den tydt moeten kundigen: *Echier dewijle dese geruchten niet buyten groot radencken en zijn, soo hebben goedgevonden haer Eds. met het laetst van hier verrockene Schip naer Battavia, daer van te verwittigen, omme daer inne te handelen, na dat haren wijfen Raed goed vinden fal te behooren, NB. hebbende U E. mijns geringen oordeels, met een seer groote voorsichtigheit Costy eenige scheepen van de Vloot van de Heer vander Laan overgehouden, omme by eenige voorvallende disastre (die Godt verhoede) U Ed. daer van te dienjen; dat al vry een affien soo't op Formosa gemunt was, by den Chinees verhoope gebaert sal hebben. &c.*

N°. 18.

Extract getrocken uyt het Resolutie-boeck van Tayouan als Formosa, gehouden op Woensdag den 6. October 1660. Present d'E. Heer Gouverneur, ende de Heeren Raaden vander Laan, van Waveren, Keyfer, Valentijn, Pedel, ende van Yperen.

Edle Heeren, de Gouverneur Generael ende Raaden van India, hebben ons by haer Eds. jongste Missive van den 16 July verleden, voorgestelt ende te kennen gegeven, hoe waerdigh en gantsch voordeligh het voor d'E Compagnie soude wesen, indien de Portugeesse vyanden uyt Maccao verdreven, en die Stadt en Vastigheyt alsoo onder 't gebiedt van den Nederlandtsen Staet overgebracht ende gestelt konde warden; en dat hier toe noyt beter gelegentheit dan nu, metter affenden dier aensienelijcke Krijgs- en Scheeps-macht herwaerts aen, en schein te zijn gebooren geweest. &c.

Welcke dan alsoo door den Heer Gouverneur, desen Achtbaren Raade voorgedragen, ende d'eygene stoffe hare hooghgemelte Eds. hier over ons voorgeschreven, met besondere opmerckinge gelefen zijnde, heeft sijne E. wyders daer op vervolgt, ende desen

Rade t'overwegen gegeven, hoedanigh het sich met den staet van herwaerts over, van naest een wijle herwaerts, en noch vervolgens, mitfgaders oock van die des Mandorijns Coxins, omtrent sich selven en sijn geveynst gelaat t'onswaert tegenwoordig quam toe te dragen en verthoonen, en of daer uyt een onberoert besit hier aen te mercken was, van foodanigen gerustheyt dat sulcken merckelijcken aental Soldaten, tot die voorseyde Krijgstocht, van hier sou mogen en konnen afgesteucken en gemist worden, en wy dan noch versien blijven om desen Staat te beschermen, ende by aldien van ja (gelijk noch seer ongesien schein) of dan den tydt, van in 't laetste deser Maand, door haer Eds. voor den besten daer toe te zijn, ons voorgestelt, sulcks by der hand te nemen; by ons soude konnen achtervolgt worden, daer we reets nu al den 6. in dese maand, ende in 't Ziecken-huys noch over de 250. nieuw aengekomen ziecken en kreupelen hebben, tot welkers genefing, voornementlijk die met de berbery zijn gequelt, den aenstaenden kouden tydt althans niet dan seer langsaem, yets goeds aenbrengen fal; behalven welcke oock een deel deser nieuwelinger gestorven, ende met *Workunn* noch 30. der selver achtergebleven zijn, sulcks van de afgesondene 600. nauwelijcks de helft fris hier aen landt gekomen is. Ende op dat sich een yegelijck lidt deses Raads, op dit swaerwichtig besluyt te degen soude mogen verklaren; soo felde sijn gemelte E. daer inne voor verscheyde bedenckelijheden, op dese sake besonderlijk passendé, ende weleke haer overlegh wel verdiende, als onder anderen:

1. Hoe dat *Coxinja*, na sijn verlies in Nankin, in 't laetste des voorleden jaers, het vervolgen der Tarters, vresende van die tijd af sijn vermogen tot genoeghsame wederstand tegens deselve te swack geoordeelt hebbende, en soo 2. vervolgens oock onstercker en magteloofer geworden zijnde, sich heeft beginnende bereyden dit Eyland (welckers schatten en vruchtbaerheden hem niet onbekent en konnen zijn) ons af handigh, en hem in tydt van nood, tot een veyligh vertreck te maecken,

gelijk 3. uyt verfcheyde brieven en teeckenen genoeghaem was gebleecken.

Dat zedert noch door de Tartaren, door ongemeen sterk afgekomen macht, bedreygt, en daer op rechs al eens van de felve, nu onlangs vry onfacht aengetaft is geworden, invoegen noch meer verwackt, en foo de geruchten loopen, niet weynigh aen 't daelen gekomen is; ja zelfs foodanigh geparft geworden, dat fijn voornaemfte Veftinge, op 't Eyland Aymuy, heeft verlaten, en fich met al fijn macht, beftaende in een groot getal Joncken, op 't uytterfte zijner Eylanden, genaemt Kemoy, begeven heeft, alwaer hy fich tegens 't machtigh op hem aenkomende oorlogs geweld der Tartaren, op fijne Joncken in Zee flaghvaardig blijft onthouden; 't welke, wanneer 't hem ginder te bang mocht vallen, mogelijk hem noch te eerder en fterker aendringen, en genootfaecken fouw een tweede kanswaging herwaerts over te verkiefen, en by der hand te nemen. Behalven dat oock buyten fulcken noodfaeck (na vermoeden) het oogge op dit waerdige pand noch al fal blijven houden, tot dat eyndelijck op 't beft genomen, den beften tijt voor hem gebooren fchijnende, mogelijk die belaeging andermaal hervatten fal, fonder van fijn misluckyt vyandlijck voornemen op defen Staet, noch t'eenemaal af te wijcken, maar 't felve (gelijck uyt veele omftandigheden te befpeuren zy) alleen tot een beteren welgelegenheit uyt te stellen, wel licht niet langer dan aenftaende Noorder Mouffon, welcken tyd doorgaens aen vyanden tegens defen ftaet, om bequamelijck te landen, ende mits het daer toe dienftige drooge weder, aen land hun te kunnen onthouden, de befte gelegentheydt geeft. Ende voorneementlijck nu (indien den gemelden Krijghstocht voortganck gewon, veel meer dan in vorige jaeren, om dat de kloeckfte Krijghs-lieden daer toe gebruyckt ende afgefonden moेतende werden, gelijck de ordre meld, wy hier als dan niet boven 900 koppen, daer onder veel ziecken, en een feer groot getal jonge ongeoeffende maets, maer soude verften blijven; daer nochtans d'Ed. Heeren Seventhien, al in den Jare 1650,

om't aengroeyend getal Chinesen hier te kunnen beheerfchen, de befetting defes Eylands, op 1200 koppen hebben ghelieven te voorfchicken en verordenen, in foodanigen onbekommerden tyd, wanneer noch van geen tegenftrevers en belagers op defen ftaet en wierden bedreyght, immers ten heeft toen niet gebleken, nog den geluckigen voorwaerts gaenden ftaet van *Coxinja* van dien tyd, vergeleken by den tegenwoordigen (die feecker nu feer vervallen, ende achterwaerts is geraeckt) en konde doenmaals op verre na foodanigen ergwaan en indruck fijnes valfchen en luttigen voorhebbens, hier geenints geven, als wel nu naeft eenige jaren herwaerts, en voornemelijck in 't begin van den loopende Jare, en noch al voorts gedurende, behalven noch eens te vooren in den Jare 1652; welke dadelijckheden (alhoewel maer beginselen daer af) haren prickel hier genoeghaem hebben nagelaten, om dien trouweloofen hoop verdacht, ja nu meer dan oyt by na als voor een openbaer vyand, ons geduyrig wel op hoede te houden, om dat behalven 't algemeen gerucht fijnes ontrouwen misluckyten schelmstucks hy oock nu noch daerenboven alle nabuyrlijcke handelingh fchijnt tegens te streven, en van hier af te snyden, gelijck de dadelijckse ondervindingh komt aen te wijfen, dat dien volgens noch meerder verfterkingh, dan toen, hier wel noodig zy, was hier uyt te befennen, om dat oock midlerwyl, t'zedert het voorgemelte Jaer 1652, noch eenige duyfenden Chinesen, van onder fijn gebied, boven de voorige, hier, en op den Saccamsen bodem, ter woon zyn bygekomen, welke, wanneerse hun op onse magt en befcherminge niet vertrouwen konden, dan oock (gelijck te dencken zy) geen burgerlijcke genegentheydt noch trouwe, tot defen Staat en fouden dragen, want dat de volcken geen Heeren getrouw en beminnen, dan de geene die middel hebben om fich te doen vreesen, daer van zijn veele exempelen: en dat dit ontrouw volck, de Chineeſe onderdanen hier, in fulcken tydt alſie het tegendeel te befpeuren komen, aen die, van welke 't meefte heyl in diergelijcke geval hun toe te fchijnen komt,

oock

oock de meeste gunste toedraegende zyn, 't selve is nu dees voorgaende beroerte genoeg en helder gebleecken, waer toe oock tot geen kleyn bewijs en was, het aenbrengen van die twee brieven uyt China, aen de gegyselde Chineesse Oudstems, hier in Juny jongstleden, gelijk by onse besluuten van den 14. en 15. der selver Maend, in 't brede geschreven is, vermits de selve, niet-tegenstaende soo veel moeyten ter naspeuringh daer aen is toegebracht, echter niet en zyn kunnen achterhaelt worden; waerom oock toen, en soo noch niet sonder reden, daer uyt niet anders en konden vermoeden, noch besluuten, dan dat der selver inhoud van yets nadeelighstegen desen Staet moeste melden; gedragende sijn E. sich wyders, aengaende de vordere opening deser saeke, aen verscheyde Resolutien, sedert dees laetste beroerte in desen Raade getrocken, ende de dagelijckse aenteekeningen, welcke daer van breeder quamen te vermelden.

Allé welcke voor-geselde opmerckende beweegh-redenen, dan als nu nae der selver swaerwichtigheyt by ons mede-alsoo ingesien zijnde, hebben wy gesamentlijck ten meesten dienst der E. Compagnie voor 't raedsaemst geacht, het volkomen besluyt hier over noch uyt te stellen tot op den 20. deser selver Maent, om middelerwyl onse gedachten sorgvuldelyck daer over te werck te stellen, ende dan vervolgens ten selven dage het oorbaerste, tot de meeste welstandt en gerustheydt der E. Compagnie, met rijpsinnigen Rade vast te stellen, en besluuten; waer in voornamentlijck sal aen te merken en 't overwegen zyn, uyt de boven aengehaelde, ende andere bliicken meer, onsen, en *Coxinja's* tegenwoordigen stand en gelegentheydt, soo als die nu hier is, en midlerwyl noch souw kunnen worden, by die van voor desen, wat de selve sal kunnen en mogen lyden en toelaten, hoe verre den selven *Coxinja* oock toe te vertrouwen zy, ende 't geene desen aengaende meer daer aen vast zijnde, te verrichten sal noodig weesen, oordeelen de wy dar dit kleyne uytstel onses besluyts niet-alleen d'ordre harer hooggemelde Ed. niet tegens en gaet, maer veel eer, om voorbedachtelyck daer in te gaen, sulks van ons wert ervordert. &c.

N°. 19.

Extract uyt 't Resolutie-boeck van Tayouan en Formosa, gehouden op den 20. October 1660. Present d'E. Heer Gouverneur ende de Heeren Raaden vander Laen, van Waveren, Keyser, Valentijn, Pedel, van Yperen, ende Harthouwer.

HEden is 't den dagh, op welcken wy den 6. deser hebben vast gestelt gehadt besluyt te nemen, op het ons aenbevolene punct der Edele Heeren onse Gebieders tot Battavia, in haer Ed. Missive van den 16. July laetstleden uytgedruckt, nopende 't afsenden eener krijgstoct (indien 't hier te lande in eenen tranquillen en onberoerden staet bevonden wierd) van hier naer Maccao, ter overwinninge ('t ware mogelijck) der selver Portugeessche Stad, en aenhoorende Sterckte. Dit uytstel, tot op heden, hadden weggenomen, op dat alsoo midlerwyl een yegelijck lidt derder Vergaderingh, sich selven daer op, en 't voorgestelde des Heeren Gouverneurs) by 't voorgemelde besluyt omstandelijck aengeteekent) soude mogen bequamer, en met een besorgent herte rypelijck beraden: de gedachten aen d'eene zyde wel voorneemlijck geveft houdende op de hooghvereyschte betragting, tot den meesten welstand deses schoonen Eylands, en des selvers waerdigen staat, ende ook te gelijk op de tegenwoordige toeschijnende goede gelegentheydt, ter verovering van Maccoa voornoemt, by occasie der besonderlijck hier gefondene Krijghs- en Scheeps-macht, met minder kosten, dan wel anders, op dat alsoo, volgens de welgegeve ordre harer hooggemelde E. Ed., het eene tegens 't andere, (als beyde saecken van een besonder gewicht) hier rypelijck overwogen zijnde, het nodigt en swaerwichtigste, voor 't minder nootfaeckelijcke, voorlichtelijck soude werden vercooren en betracht, alvorens dan heeft bovengemelte sijne E., boven 't geene reets in betrachtung van 's Compagnies waren dienst, by het meermaels geseyde naestvoorgaende besluyt, heeft opgehaelt, noch dit volgende, ter

ter meerder openingh van faecken, hier by-
gevoecht :

1. Dat 't federt niet meer dan omtrent 50. der
nieu aengekomene siecken, uyt 's Compagnies
Hospitaal, hiermaer tamelijk gefond wederom
zyn uytgeraecht, ende verscheide anderē af-
gestorven, sulcks in dien deele weynig voor-
doele daer by uytgewonnen is, maer 't geene
(in betooningh en stercker bevestigingh van
Coxinja's gedurige, en nu noch vermeerderde
onlydelijke wederstrevigheden en gepleeg-
de onvriendelijckheyt tegens dese staet) waer-
lijck van geen kleenen indruk en bekommer-
lijcke swarigheyt was, is, dat hy volgens de al-
gemeene geruchten, nu een wyle verleden,
de vaert uyt 2. China naer herwaerts, stren-
gelijck heeft verboden, en sulcks foodanigh
noch achtervolgen laet, dat nu, 't federt Au-
gusty verleden, (en voor dien tyd maer seer
weynige) uyt China, en noch veel langer ver-
leden, uytte Piscadores, geen vaertuygen hier
en hebben bekomen, behalven 't welke de
vaert van hier op Pehou, onsen ingefetenen
oock 3. ongeoorloft schijnt, vermits nu on-
langs twee kleene vaertuygen van onse on-
derlaten, aldaer na gewoonte te handelen ge-
komen, door sijn eygen volck ginder vyand-
lijck zyn aengehouden, streckende 't selve al-
foo by gevolge tot krenckinge des welifands
deses gemeenen bests, ende de welke daer-
om oock niet voor tranquil en onberoert (soo
sijn E. befeit) en was aen te mercken; maer
wel het tegendeel, namentlijck, *Coxinja's*, aen-
houdende betrachtigh, om op den selven
staet hier, die alleen uytgestelde eerste mis-
luckte vyandlijcke belaging, ter better en ge-
legener tyd noch te hervatten en volvoeren,
sich wyders gedragende aen 't gene hier over
tot openingh van faecken, op den 6. deser van
desen Raad had voorgedragen, en 't overwe-
gen gegeven, onnoodig in desen andermael
op te halen, ende om 't gene hier aen noch
mocht 't ontbrecken kōmen; ende alfoo alles
van belange te deser faecke dienstigh, by ge-
bracht en erinnert werden, soo is ook weder-
om de stoffe hier over door haer Ed. van Bat-
tavia, aen ons geschreven, mitsgaders eenige
poincten onses jonghsten aen haer Ed. afge-

veerdigt, doch weder omgekeert schrijvens,
nopende de blijcken der waerheyt des besluyts
van *Coxinja's* eersten aenslagh, of voorgeno-
men geweldige komst op dit Eyland, als nu
herlesen, op dat alfoo mede de nieuw aenge-
komene Heeren in desen Raad soo wel als de
ordinarie Leden deselven, van alles dienaen-
gaende, grondige kennis soude konnen ne-
men; 't welke dan oock foodanigh geschied
zijnde, heeft opgemeelte sijne E. daer op wy-
ders dese Vergaderinge in 't gemeen, met her-
telijcke toegenegenthey, de quyttinge hares
gemoeds, in dus een gewichtige faecke, aen-
bevolen gelaeten: en is vervolgens daer op
eerst goedgevonden, dat alle advyfen van een
yegelijck Lidt des Raeds, besonder fullen wer-
den angeteekent, in dees Resolutie inge-
schreven, ende de meerderheyt daer van, vol-
gens gewoonte, gelden fullen.

Ingevolge van 't welke dan d'Heer *vander
Laen* geuyttet, en laten aenteekenen heeft,
dat sijn E. uytteet voorstaende, tot genoegen
van alles desen aengaende onderricht gewor-
den zijnde, des niettegenstaende, door aen-
merckinge, dat in desselfs aenwesen hier niet
en heeft konnen vernemen eenige foodanige
beroertheyt, of ontrusting van buyten noch-
te van binnen in dese Republijcke, als haere
hooghemelte Ed. by 't voornoemde Schrij-
vens, ons hebben gelieven voor te stellen:
Concludeert dat dienvolgens het voorgemel-
te Exploit op Mackoa, achtervolgens de wel-
gegeven ordre, en ernstige aenmaninge so wel
onser E. Ed. Heeren Gebieders in Nederland,
als die van Batavia, als een voorneeme hoog-
wichtige, en voor d'E. Compagnie toefchij-
nende voordeelige faeck, nu met den eersten
en voor af behoort waergenomen en uytge-
voert te werden; te meer, om dat den tyt daer
toe (als niet wel langer uytstel konnende ly-
den) oock schijnt te zijn gebooren.

d'Heer *Oetgens van Waveren* oordeeld dat
het besluyt haer Ed. tot Battavia, nopende
't bewuete Exploit op Maccao, seer aenmer-
kens waerdigh, en niet minder prijsfelijk zy,
maer aengeliē de faecken van herwaerts over,
sedert de laetste beroerte, hier 1. noch op
verre na soo gerust niet en zijn herstelt, dat
den

den wederftrevigen *Coxinja*, en fijn macht yets goeds tegen d'E. Compagnie fow mogen toevertrouwt werden, maer wel het tegendeel uyt de nadere befcheyden, kort na de gemelde beroerte, en noch vervolgens hier aengebracht, als mede dat nu t'federt 2. een wijle herwaerts, niet het minfte vaertuygh van onder fijn gebied, hier en is aengekomen; mitfgaders 3. dat den felven tegen der Tarter al vry verre in 't achterdeel is geraeckt, en tegenwoordigh noch fterck word bedreeyt, te blijcken komt, fulcks ons (tijne erachtens) van den felven noch al veel fwarigheyt fchijnt over 't hooft te hangen, acht dienvolgens, dattet den Staet hier noch niet en mag veelen de meergemelde Krijgstocht by der hand te nemen; maer beflyut dat de felve fal werden alleen uytgheftelt tot primo Meert naefkomende, als wanneer wy hier uyt de grootfte becommeringh fullen kunnen zijn, en dan evenwel oock noch tyds genoeg overig fullen hebben, om 't gemelte Exploit voortganck te doen nemen, mits dat dan oock de Schepen (welcke door hare Edr. tot 'et overvoeren der Suyckeren voor Nederland, van hier over Maccao verordent zijn) foo lange hier behouden, ende dan oock onder die Vloot gebruyckt soude moeten werden, ende oock een minder naer Siam verfonden, om dat de Siamse befendingh niet foo langh fal kunnen vertoeven, ende echter als dan wel met twee laftdragende Schepen voor af van hier recht door kan afgelien worden.

d'Heer *Keyfer* adviseert, dat nademael het Exploit naer Maccao, foo gantfch ernftelijk door d'Ed. Heeren onse Gebieders werd gerecommandeert, ende gelijk als voortgedrongen en aengedreven, om dat oock den beften tyd daer toe tegenwoordigh fchijnt geboren te zijn, ende geen fwarigheyt over defen Staet (mettet afvaerdigen desfelven) en kan bemercken, dienvolgens 't felve exploit fal werden by der hand genomen, en alles daer toe vaerdigh gemaect, om tegens 't midden van de naefvolgende Maent November, die Vloot van hier aficheydt gintswaert te doen erlangen.

d'Heer *Droft Valentijn* begrijpt het bevel
Eerfte Deel.

der Edele Heeren op Battavia, over het voorgestelde Exploit naer Maccao gegeven, ende bygevoegde redenen, namentlijk: indien 't hier telande alles in een onberoerden ftant mocht zijn, voor feer hoogwichtig en bondigh genoeg; maer hoedanigh nu den felven ftatet fch hier verthoonde, konde 1. omftandelijk blijcken uyt de feer waerfchijnelijke oorloghs-geruchten, en uyt brieven, als andere teeckenken van *Coxinja's* ongerechtigh bedrijf, geweldig en vyandelijk voornemen tegens den E. Compagnies, en in 't byfonder aen defen ftatet, reets, en (foo als uyt dit volgende te befennen was) noch t'ondernemen gefint: Om dat nu naeft een wijle herwaerts, alle vriendelijke handelingh, door 't fchijnbaer fluyten der vaert, aen 't waggelen is gekomen: 3. 't Onvriendelijk aenhouden, door fijnen laft, onfer handelende onderfaten, met twee harer vaertuygen, van hier op de Pifcadores. 4. Hier by gevoegt fijnen eygenen becommelijcken ftant felfs in China, waer in hy door ftercker vervolg des Tarters, nu vervallen zy, ende 't gene dies meer aenmerckens waerdig is: oordeelt dan dies dattet hier noch niet foo geruft en is gefelt, als de conditie van hare Edr. tot Batavia meld, meer dan 't voorheenen was; 5. En dat dit guarnifoen eynighfins soude behooren of mogen verfwakt) gelijk door 't gemelde Exploit te merckelijk veel raedfamer gehouden werden, foo als het nu tegenwoordigh is, tot blijckelijcker welstand hier, of verloop der meeft gevaarlijcken tyts, om also veel liever te befchermen, tegenwe reets vast in besit hebben, dat 't felve in gevaer te ftellen in dufdanigen stand om op onfekers yets te gaen trachten t'overwinnen. Befluit dan dat de krijgstogt fal werden uytgheftelt tot in 't midden van February aenftaende, om de felve reden die d'Heer *van Waveren*, in 't eynde fijns advijs, mede heeft voorgestelt, aen't welke fch, fo nopende 't hier houden der verordende Schepen met Suycker, en naef Batavia tot dien eynde toe, als 't verminderen eenes Schips naer Siam, eenemaal is gedragende.

d'E. Capiteyn *Fedel* dient van advys, dat,
C nade-

nademael 't voorgestelde exploit door hare Ed. tot Batavia soo gants ernstelijck te bevorderen, wert gerecommandeert, 'tselve ook behoorde volbragt te werden; maer aengemerkt men begrijpen kan hoedanigh sich *Coxinja*; 'tzy vriend of vyand, met desen Staet genegen is te verklaren, of reets aengestelt heeft, en dat midlerwijl, mits onkunde, daer van wy hier in gedurigen angst en bekommeringh door hem soude kunnen gehouden werden, sonder van de vereyste ruste oyt verseeckert te fullen zijn, indien daer in niet tydelijck en wierd versien: oordeelt derhalven, dat, om uyt *Coxinja* selfs, in een ronde verklaring te mogen verstaen, hoe danigh hy sich genegen vind met d'E. Compagnie voortaan te leven, niet raedsaemers en is, dan met den eersten een besendingh aen den selven af te veerdigen, houdt dan sijn advijs, over 't gemelde Exploit, soo lange in state.

Den E. van *Iperen* adviseert, dat het gene hare Eds. over 't bewuste Exploit zijn schrijvende, van geen kleyn gelang en zy te achten, maer voor tegenwoordigh niet nootsaecklijcker dan den staet van herwaerts over, naer der selver waerde ende bckommerlijckheit, wel naukeurigh in te sien ende t'overwegen, op dat alsoo om dat eene ('t welck noch onseecker zijnde; sijn gevaerlijckheden oock grootelijks heeft) te gaen verkrygen; met 't reets besittende, van vry meerder vruchtbaerheys, ondertusschen gelijck als in de waeghschale gestelt en werden; 1. Oordeelende uyt alle omstandigheden en blijcken, naest een wijle herwaerts uyt China hier bekomen, den staet op dit Eyland niet soo gerustelijck, maer in tegendeel met veele bekommeringen noch benevelt te zyn, als die wel van buyten aen te sien, sich komt te verthoonen; waer by nu noch een andere swarigheit aen de zyde van *Coxinja*, sich heeft geset, namentlijck, dat den selven door den Tartar, mits geweldige vervolginge, 2. dapper benart en geprangt wordende (gelijck van hem wort getuyght) wel licht sijnen eersten aenslagh (indien niet vrywilligh) genoodsaeckt mocht worden t'hervatten; te meer, om dat al meermals te voren, oock 't ooge op dit Eyland heeft gehad.

Besluit derhalven dat 't selve Exploit noch sal werden uytgesteld tot in Meert aenstaende, ende wyders soodanigh als in 't eynde van 't advys van d'Heer van *Waveren*.

d'E. *Harthouwer* dat kennelijck, en by de schriftelijcke bescheyden hier ter Secretarye blijckelijck zy, den stant hier te lande, al voor sijn affcheyden van hier in July jongstleden naer Kelang, niet onberoert, maer veel eer noch al bekommerlijck is verbleven, dewelcke op sijn wederkomst nu noch al verergert vind, vermits als boven geseght, niet alleen onse onderfaaten met hare vaertuygen in Pehoe handelende, door *Coxinja's* volck werden aengehouden; maer (dat noch verder siet) daerenboven, soo als hem heden hier in de Stadt verhaelt is geworden, een verbodt des handels en vaert op dese plaets, ginder heeft gedaen aenstaen, waer by gevoeght sijnen eygen bouwvalligen staet, door 't vervolgh des Tartars, soo en kan niet raedsaem vinden de besettingen hier te lande, in den tegenwoordigen stand, in eeniger deelen te verswakken (gelijck by 't uytsetten van dien Krijghstocht soude moeten geschieden) maer in tegendeel by der selver tegenwoordige verstercking van volck te blijven behouden: Waerom dan ook besluyt, dat het voorgemelde Exploit dit jaer in 't geheel behoorde naergelaten te worden; ende achtervolgens te blijven, om dat den tyd, wanneer de meeste bekommering hier fullen kunnen voorby zyn, te spade acht om 't selve dan eerst te gaen ondernemen.

Ende eyndelijck, de Heer Gouverneur, dat nadien d'Edel Heeren den Gouverneur Generael ende Raaden van India, mits nieuwe bekommering, ende tedere sucht over den welstand der E. Compagnie, ende behoudenis der selver staet alomme, besonderlijck ook ter bescherminge deses Eylands, alleen op ons eerste aenschrijvens, van 't gene ons van *Coxinja's* geweldigh voornemen 1. teghens 't selve bekend geworden was, soodanigen aenslijcken macht, ter ontfetting en hulp, ons hebben gelieven toe te senden, 2. ende ons middelerwijl noch soo veel meerder klaerheit en bescheyds van dien gemelten misluckten aenslagh, of gruwelijck voornemen, noch

nader.

nader is komen te blijcken , gelijk sijn E. hier vooren in 't breede heeft verthoont, ende daer by verscheyde saecken foodanigh aengehaelt, dat nu onnoodigh acht die andermael op te halen, sich aen deselve dienvolgende t'eenmael gedragende , en oordeelt daer by ten overvloede te zyn bewesen, dat ons , en desen Staet (voornemelijck wanneer 't bewuste exploict sijn voortganck nam) nu meerder bekommelingen , dan oyt voor desen , over 't hooft te hangen, mercklijck voorsien konnen worden, en duydelijck, ja onwederspreekelijck toetschijnende zyn. om dat (gelijk in 't voorstel des besluyts (van den 6. deser naeck aengewesen heeft, door foodanige affending der besettinge hier veel meer soude werden vermindert en verswackt, dan die naest veele jaren herwaerts in eenen geruften toestand, niet en zyn geweest, ende dienvolgens onmachtigh worden om de buytenwachten langer uyt te setten; maer in tegendeel genoodsaect diet'eenmael in te trekken; in welck geval de onderdanen ten platten lande, ende in de dorpen, soo Chineesse als Formosanen, van onse bescherming hun alsoo ontbloot bevindende, in woeſte ontucht gewisselijck uytbarften, ende alsoo tot wanhoop verruckt, ja by gevolge tot wederspannige afvalligheyt tegens d'E. Compagnie wel licht vervallen souden. Weshalven ten meesten dienste der selver Compagnie, en behoudenis deses feer waerdigen vruchtbaren Eylands, voor 'taller raadzaamst ende oorbaarst acht, dat het affenden der meermaels gemelde Krijghstocht naer Maccoa, noch uytgesteld werde, en opgeschort, soo lange als sulcks sal bevonden werden tot den welstand deses Staets hooghnoodigh te vereyschen, latende middelerwyl de Schepen alle, uytgefondert de twee voor Persia aengeleyd, ende een tottet overbrengen onser eerste bescheyden (aen hare Ed: tot Batavia) voor eerst noch hier verblijft, en de oock een minder naer Siam vertrekken.

Welck laetste dan gevoegt by d'ander, daer mede eenhellig advysen is bevonden, 't selve door te dringen, ende dienvolgens alsoo by meerderheyt van stemmen beslooten en vast gestelt, de gemelde Oorlogstocht dit Jaer,

immers tot in February aenstaende (gelijk boven geseght, en om redenen daer by aengetogen) noch uyt te stellen, en alsdan ons wyders te schicken na gelegenthey van saecken, en toestand des tyds, in 't betrachten van 't geene de E. Compagnie sal dienstigt zyn: fullende mette aenwesende schepen foodanigh gehandelt worden, gelijk evens hier bevorens in 't laetste advijs is aengeteeckent.

Ende nadien door het eerste geruchte des voorgenomen aenflags op Maccoa, mits het alom verbreyden, wel licht over Siam, ofte oock wel van hier, en voornemelijck door soo ongemeenen getal onser Schepen op dit vaerwater, ende 't aenlopen aen een der Maccoese Eylanden om drinckwater, mogelijk gints over aen onse vyanden groote nabedencken, ende genoegsame verstercking tegens ons sal hebben veroorsaect, soo hebben nu mede goedgevonden, om 't selve geruchte wederom gelijk als te doen versterven en vernietigen, by een besonder 'ontwerpen besluyt, onder desen datum, alleen voor de leuse aen de Portugeesse vyanden ginder, soo wel als de Chineesse naegebuyren hier: d'eerste sulcks tot sorgloosheyt, ende d'andere tot een teugel te laten dienen, te melden simpelijck, dat we tot de meeste verseeckertheyt en bescherming deses Staets, by meerderheyt hebben beslooten, die Krijghstocht op Maccao, door haere Ed: tot Battavia voorgestelt, t'eenmael af te stemmen, ende de daer toe verordende macht hier over te houden, sonder meer, &c. 't welcke dan oock voor eerst om te dienen so lange, tot dat den tyd daer in verandering sal mede brengen, in stede van dit sal werden ingeschreven. Ende op dat niemand hier van middelerwyl eenige kennisse soude mogen gekrijgen, dan alleen die in desen Raade geleten, en door Eede tot secreet te wesen verplicht zyn, ende alsoo niet in eeniger manieren komen uyt te lecken, ende openbaer te worden, soo is oock specialijck goedgevonden dat dese Resolutie in 't besonder alleenlijck sal bewaert blijven onder den Heer Gouverneur.

Ende aengemerckt nu alsoo beslooten is, d'opgemelde aensienelijcke macht noch soo lange, als geseght, hier by der hand te houden,

foo heeft gemelde sijne E. defen Achtbaren Rade daer op wyders in bedencken gegeven, of niet by dees gelegenthey, mits *Coxinja's* gedurige onvriendelijke wederstrevigheden tegen de E. Compagnie, waer door defen staet in sulcken onseckerhey, veel meer schade en hinder in koophandel, en andere saecken, als door openbaren oorlogh met hem te lijden komt, yets voordeelicks omtrent den selven *Coxinja* soud' t'ondernemen wesen, immers hem afgeverght konnen werden een duydelijke verklaring sijnes voorhebbens met d'E. Compagnie, en hoedanig hy tot defelve eyn-

delijck zy gefint, ende 't gene dies meer soude mogen zyn, 't besluyt hier over: op dat een yegeelijck sich berade, is totten naesten uygeitelt.

Om onse advyfen en bescheyden van den stant en gelegenthey der saken van herwaerts over, omtrent het midden der aenstaende Maent November van hier naer Battavia af te vaerdigen, hebben wy gesamentlijk beslooten te gebruyeken het Jachtje Maria.

Aldus beslooten en goedgevonden in 't Kasteel Zeelandia op Tayouan, ten dage ende jaere voorz. &c.

Nº. 20.

EYSCH en CONCLUSIE,

Gedaan maken, en den E. Achtbaren Raad van Justitie des Kasteels Batavia overgelevert, by ende van wegen Mr. Louis Philibert Vernatti, Advocaet Fiscael van India, soo hy procedeert.

Contra

d'Heer **FREEDRICK COYETT,**

Extraordinaris Raad van India, ende gewesene Gouverneur van Tayouan en Formosa.

Mitsgaders

JOAN OETGENS,
THOMAS van YPEREN, ende
DAVID HARTHOUWER,

Kooplieden, ende gewesene Raden van Formosa, Gedaegdens.

E. Achtbare Heeren,

1. **O**M welken eysch ende conclusie in't eynde van dien te doen, ende te nemen te funderen.

2. Soo seght den Eyscher, ende de waerhey is sulcks:

3. Dat d'Heer Gouverneur *Coyett*, verweerder in defen, by de twintig jaren in de principaelste Charges van gantsch Nederlands India, soo ten aensien van eer, als voordeel, gestadigh is begunstigt geweest,

4. Ja soo verre, dat hem boven 't Gouvernement ende directie van gantsch Formosa en Tayouan, het hoogwaardig ampt van Extraordinary

Raad van India, door de Heeren Majores hem toegevoeght is geweest.

5. Dese, ende andere ontalliche gewichtige redenen, hadden den Heer Verweerder, boven gepresterden eed, eer, ende schuldigen plicht, immers behooren t'animeren tot een sonderlinge affectie ende genegenthey tot het welvaren van sijn Heeren en Meesters, door dewelke dus lange niet als een dienaer, maer kind getraecteert is geworden.

6. Maar gelijk als de liefste kinderen groot geworden zijnde, d'ouders 't meeste hartseer dickwils veroorloofen, & *arietibus bene patis cornua pruxiunt.*

7. Ende

7. Ende de lammeren die onder de tafel opgevoed zijn, hare meesters kinderen eerst komen te flooten.

8. Soo heeft den Heer Verweerder, in desen gesterkt door sijn toegevoegde Raaden, medegevangens, sijne mi'de Voester-heeren soodanigen hoit gegeven, dat het gantsche gebouw daer noch van beeft,

9. Waer in sy te samen klaerlijk hebben doen blijken, dat het gemoedt van een vroom Patriot, ende liefhebber van Compagnies welstand (op dat ick de rest, ja veeler gedachten verswijge) noyt in hen oprechtelijk is geweeft;

10. Want hoe fouden de Gedaegdens anders 't dreygnde verderf van de Compagnie patientig te gemoedt sien, ende de fundamenten van haer staet konnen laten ondermijnen.

11. *Pincqua* een doortrapte Chinees, ende een bysonder gunsteling van den Heer Verweerder,

12. Heeft met sijn E. consent een tocht in China gedaen, alwaer hy het werck soo wist te bouwen, dat

13. Op sijn aenkomste weder in Tayouan, openbaer, ende gelijk als impune in *Coxinja's* name, tol ende impoest van den inwoonder ende koopman genomen ende geheven heeft.

14. Welcke in solentie ende enorme misdaad, soo lange gecontinueert heeft, tot dat de Chineseen selfs dorsten seggen, dat sulks te plegen onmogelijk was, ten zy de Heer Verweerder daer in conniveerde.

15. Dit seggen, raekten d'Heer Gouverneur Verweerder in desen soo op sijn zeere, dat men den openhertigen Heyden, om dat met recht verwondert was, dat sulcke baerblijckelijcke gesachschending niet meer ter harten getrocken wierd, de uytterste tormenten ende straffen, tot vindicatie van eere wilde overleveren,

16. Daer d'Heer Verweerders d'eere, achtbaerheyt ende gebiedt haerder betaelsheeren selfs soodanigh lieten verreden,

17. Dat een verrader Chinees, noch doorge-tuygen van sijn eygen landsluyden,

18. Noch door verklaringe van de geoppreffeerden;

19. Nog door mer eygen hand geteekende brieven;

20. Ja niet door eygen bekentenisse, tot spectacel ende exempel van anderen, met sijn welverdiende straffe, ende by alle natien ende volckeren geapprobeerde straffe, mocht gestraft werden;

21. Den verrader en invoerder van vreemde tolln *Pincqua*, wort met een boete van drie hon-

dert Realen, op vrye voeten gestelt, die misschien wel hondert mael soo veel van de onrechtmatige exactien in sijn beurs had gestoken ende geparticipeert, aen die hy 't gunde,

22. Wat is op dese slauwekoeligheyt en wan-yver tot Compagnie's welstand gevolght, als een schandige ende schelmachtige vlucht van den verrader?

23. Waer door de Compagnie veel te kort komt, den ingesetenen geruineert, ende de Compagnie's heerlijcke ende diergekochte domeynen, aen haer dood vyand, den heydense schelm *Coxinja* overgelevert zijn geworden.

24. *Pincqua* was genoeg bekend, voor een die in de gelegentheyt ende constitutien van Compagnies staet in Tayouan soo wel doorkroopen was als yemand,

25. Ende wien het aen geen gauwigheyt ontbrack, of quaetaerdigheyt, om de Compagnie (gelijk 't gebleken is) in de ziele te quetsen,

26. Waerom dan soo een geconvenieerden landverrader vry gelaten,

27. In staecten van minder geycht, heeft den Heer Verweerder sijn strenghe wel weten te trecken, ende 't vonnisse van een vrye Collegie *ex autoritate*, nevens de proceduyren daer toe horende, te doen annulleren en vernieuwen,

28. Om een arme gepardonneerde Chinees, een verworpeling van *Pincqua*, die qualijk de waerdye van drie Realen gestolen hadde, te doen hangen en verworgen, gelijk geschied is.

29. Soo ras is *Pincqua* niet wegh, of 't gemoed begint te wroegen, ende hebben geen gerustheyt, maer beven, *ad strepitum culicis moraque ad axundinis umbram*.

30. Den *Timor Panicus* heeft haer herte beseten,

31. Dan sullen een partye onnosse Visschers Formosa aflopen, dan wederom wat anders.

32. Op 't alderminste gerugte, ja op een oud wijs ydel geklap, is men soo ontset, dat alles davert:

33. De soldaten, wiens tijd geexpireert was, worden tegen haer danck opgehouden,

34. De landsdagh opgeschort,

35. De arme onnosse Chineseen gevangen gepijnigt, gegeeffelt, gebannen, sonder de minste blijk van redenen, buyten figure van proces, op 't simpel voorgeven van eenige pluymstrijckende Chineseen,

36. Die gestadigh nieuwe alarme fingerden, uyt geen ander oorsaek, als om dat bemerkte dat den Gouverneur, en veele van sijn Raed daer mede gedient waren.

37. Dese tyrannige proceduyren verspreyden sich al verder, en voor eerst

38. Heel Formosa over ten platten lande,

39. Alwaer duyfsenden van menschen, arme onnosse landbouwers, met geweld, ende perijkel van lijf en leven,

40. Van hare landryen, gewas, beesten, huysen, bouwgereedschap, sonder de minste barmhertigheyt ofte sustenue, tot 's levens onderhoud gedreven, ende van alles ontbloot, met vrouwen ende kinderen op den dijk geset geworden,

41. De landthuysen gerasert, ende soo veel duyfsenden sakken pady door 't vuur veert;

42. De Chineesse Pachters uytte Formosaense dorpen verjaegt;

43. Het Eyland Lamey van Chinesen ontbloot,

44. De vischnering ter Zee gestut.

45. Den Koophandel van buyten gebannen, door sware arresten, onydelijke inquisitien, ende pijnlijke gevangenisse.

46. Forcerende de luyden meer te seggen als selfs witten.

47. Ende als 't al ten besten verging, soo drong men de luyden niet meer te mogen uytoeren, als 'er ingebracht was:

48. Een restrictie, rechtstrijdende tegen alle maximen de gantsche wereldt door, alwaer den vryen koophandel floreert, geobserveert:

49. Door welke onydelijke lasten de luyden gevexeert zijnde, zijns genootdruct geweeft de Compagnie af te vallen, en troost ende heul by andere Potentaten te soeken.

50. 't Is niet genoeg dese ontsteltenisse in haer eygen lichaem veroorsaect te hebben, maer trachten 't selve voort te setten en verbreyden, soo verre haer pen reycken kan.

51. Ende schrijven brandbrieven naer haer Eds. d'Heer Generael ende Raden van India, om een spoedigh ende machtigh secours,

52. Met soo weynig fundament van vrese, dat men qualijck oordeelen konde, tot wat eynde de Compagnie foodanige ongelegentheyten, ende sware ongelegentheyten soude aengedaen werden.

53. Ehrer, op dat het in der eeuwigheyt niet blijcken soude, dat haer Eds. yets versuymt hadden, 't welke soude mogen strecken tot nut ende voordeel van de Compagnie,

54. Soo hebben haer Eds. een Vloot van 12, kloecke bodems wel gemant, ende van alles voorzien, onder 't beleyd van den E. Manhaften Commandeur Ioan vander Laan, op 't spoedigste naer Tayouan afgevaerdight;

55. Evenwel met dese voorfichtigheyt, dat indien Tayouan en Formosa in gerustheyt ende vrede noch bevonden,

56. Gelijk daer geen apparentie ter contrarie was, dat als dan met soo veel secours, als bequame-lijk tyt Tayouan konde gemist werden,

57. Om, soo veel mogelijk was, dese overgrooten expensen goed te maken,

58. De Portugesse Stercken Maccao soudentrachten te vermeerteren.

59. Den Commandeur vander Laen voorsz., aldaer gearriveert zijnde, vond alles in een gerust ende vredigen stand, behalven de verwoesting, die den Gouverneur ende sijnen Raad in haer eygen ingewand noodeloos veroorsaect hadden,

60. Waer door d'ingefetenen, soo ten platten lande als anders, immers soo seer bedorven waren, als oyt met Coxinja's komste konde bedacht werden.

61. Den Commandeur vander Laan, die voor een blaes met boonen niet gewend was te schrikken, was seer verwondert over haer noodeloose vrees ende alarm,

62. Drong seer hart op 't vervolg van sijne commissie, ende attacqueringe van Maccao,

63. Waer tegen den Heer Gouverneur en Raad sich piquerende (niet tegenstaende op haer eygen voorstel ende schrijvens de tocht naer Maccao by haer Eds. alhier geresolveert en besloten) cyndeling soo verre in verwijdering geraect zijn,

64. Dat in plaats van aensien, respect ende civile bejegening, tot aenmoedigen, ende encouragement tot soo hoogwichtig desseyn, den Commandeur alle hoon, smact, kleynachtighen en spijt hebben aengedaen,

65. Lettende meer op haer ongerelde particuliere affecten en driften, als op Compagnies waren dienst,

66. Fingerende wonderlijke Chimeras om voor eerst de hoognoodige tocht uyt te stellen,

67. Sonder oyt yets sustants te kunnen produceren, om een redelijck mensch tot haer gevoelen te doen neygen,

68. Ende daer na geheel af te stemmen, ende haer E. ordre, sonder de minste nootshaekelijckheyt, achter rugge te smijten;

69. Versuyvende niet alleen sulcken schoonen kans ende gewenschte gelegentheyten op onse vyanden de Portugesse.

70. Maer door 't blijcken van sulke schandelijcke verzaegheteyt, den vyand moedigende om yets te attenteren, daer anders wel licht moyt aen gedachte

dacht hadde, gelijk den Mandorijn *Sampea* spots-gewijfe door brieven, den Gouverneur toegeſchreven heeft.

71. In plaets van de Heer Generael en Raden van India, haer ordre ende laſt na te komen,

72. Ondernemen ſy te zenden een brief aen *Coxinja*, om hem te vragen, of oorlogen in 't ſin heeft of niet,

73. Die haer ſeer wijsſelijk ende politikelijk ten antwoort weet toe te paſſen, dat hy niet gewent is ſijn deſſeynen te openbaren, maer dikwils een gerucht om de Weſt maectt, als hy Ooſt aen te gaen in 't harte beſlooten heeft.

74. Hier bleef men even wijs, ſonder de minſte gerultheyt, als radeloos, met ſo ſchoon een macht, vruchteloos leggen.

75. De tocht naer Maccao, niet tegenſtaende d' Heer *vander Laans* ernſt aendringen, mocht geen voortgang hebben.

76. Men ſingeert ſonder bewijs, dat *Coxinja* al tot drie diſtincte reyſen, de invaſie op Formoſa en Tayouan vaer geſtelt had, ja op weg is geweest.

77. Indien dat waer was, waerom hem ſelver mette vloot niet eerſt aengetaſt, ende ſijn Joncken verniet, ende alſo onmachtig gemaect ons te beledigen.

78. Liever als ſoo dromende te ſitten, ſonder yets ter werelt uyt te rechten, tot groote laſt en ſchade van de Compagnie.

79. Vol vreeſe en benautheyt, gelijk gebleken is by ſchoringe van den Landdag, ende verbot van Pady uyt te voeren.

80. Waer door niet alleen den armen ingeſetenen geruineert, maer ook *Coxinjas* komſte miſſchien veroorſaectt, ofte ten minſten verbaeft is geworden,

81. Dewijle meer als kennelijk was, dat om die granen tot liſtocht, ten hoogſten was benaut.

82. Ende geduurende alle deſe bekommerde tijden (ſoo wyſe noemen) iſſer wel yets tot verſterkinge van de ſwackte plaetſen, of welſtand van de Compagnie by der hant genomen?

83. Heeft men wel oyt mer den Commandeur *vander Laan*, als een dapper geexperimenteerden Krijgs-officier, te rade gegaen?

84. Om het quartier te verſterken, ofte andere defaulten te ondecken, en de ſelfde te remedieren.

85. Maar alle dit behay, doen de noot aen de man quam, was men om alles verlegen.

86. 't Fort Provincia was van alles ontbloot, ſoo wel ammunitie van oorlog, als vivres: daer op den 7. April per reſolutie voornamen ſoo wel op haar hoede te ſullen zijn.

87. Men klaegt van gebreeck van kruyt, daer men 't Schip Enkhuyſen weynig dagen te vooren met 800. ponden liet naer Siam vertrecken.

88. De Regenten ſtaen verbaeft, ende ſtaen als ſteenen ſonder beweging.

89. De vyand laten ſy op ſijn gemakkelijckſte met ſijn joncken, een voor een 't klakje muſſche gat inkommen,

90. Ende ſonder tegenweer, naer ſijn belieſte rondſom met ſijn volck landen.

91. Dewijle dat met ydele langduurige irrefolute raedplegingen de tijd, om yets voordeeligſ uyt te werken, verſuymt wort,

92. Beſich zijnde, met 't een uur af te ſtemmen, dat men 't ander uur al vaſt geſtelt hadde;

93. Ende dan weder als 't te laet was, tot het eerſte voornemen kerende.

94. Gelijk als met de uytzending van Aeldorp met 200. man, evident gebleken is,

95. Die verdeelt van ſijn troepen wederkerende, om dat een Bas-kogel voorby hem heen gevlogen was,

96. Niet eens hart aengeſproken is geweest, of beſtraft over ſijne ſlauehartigheyt.

97. Den Land-droſt adviſeert, dat de vyand niet tegenſtaende al gelant was; met 400. mannen wel op te ſlaen ſoude zijn geweest.

98. Maar neen, geven valſchelijk voor, dat maar 500. man in 't Kasteel Zeelandia waren.

99. Laten den Vyand na ſijn welgevallen domineren.

100. Ende derven noch ſeggen, in een dach of twee kan de vyand doch weynig voordeels uyt-rechten.

101. Wat ſchandelijke ongevoeljkheyt, is den tijd in oorlogs-faken ſoo weynig conſiderabel, dat men ſuſtineeren ſal aen een dach a twee niet gelegen te zijn, daarmen dikwils in een uur, ja minuyt of twee, de gantsche victorie of nederlage termineert.

102. Middelerwijle dat d'onſe als wanhopige, ende te eynde raad zijnde, verbaeft ſitten kijken.

103. Dat den vyand ſijn voordeel, ſnyt alle advenues af ſo te water alſe lande, berent Provincia.

104. Ende opgeblaſen door ſijn groote progreſſen, door negligentie van Formoſa's Raad, meer als ſijne eygen manhaftigheyt veroorſaectt.

105. Eyscht met ſeer ſmadige ende blaſphemende rednen beyde de Kasteelen.

106. Den Raad wert beroepen, in dewelke naer wijldloopighe diſcourſen tot conluſie gekomen zijnde,

107. *Ian Oetgens*, als eerste stem, sonder dat hy noch gesien had vyand of vyands gelijke, adviseert tot overgave van beyde de Casteelen :

108. Welck advijs van den meesten hoop sonder twijfel soude zijn gevolgt geweest, had God almachtigh in 't hart van den Predicant *Cruys*, kloekmoedighyheit niet geïnspireert,

109. Die sulken schandelijken verleyding niet aen konde hooren, sonder alteratie en bestraffinge;

110. Ende heeft God de Heer sijne redenen (danigen kracht gegeven, op de gemoederen van de overige, dat voor dat mael sulken heylloosen werk gestut wiert.

111. Echter men resolveert, om Commissarissen over dit werck, aen *Coxinja* te stieren.

112. Gelijk als van *Iperen*, en *Leonhardis* zalr.; afgezonden zijn; geintruceert, om *Coxinja* op het alder demoedigst, ende sachtste wijze, haar last voor te dragen, door vrese, om hem te vertoornen,

113. Ende geauthoriseert, om als *Coxinja* niet anders en wilde, hem Provincia, ende gansch Formosa, over te geven;

114. Sonder dat tot die tijd noch (by maniere van spreken) oyt geweert getrocken was.

115. *Coxinja* haer verslaegtheyt merkende, blijft stip op sijn pretentie staen.

116. De Commissarissen keeren vruchteloos weder, te kennen gevende, dat niet als alle dingen in Provincia, van nooden was.

117. Hier was goet raet dier, de Stadt Zeelandia lag open, men had ter nauwer noot twee batterijen ter bequamer plaetse opgeworpen, en Canon daer in geplant, om den vyand 't landen te beletten.

118. Den burger was welgemoet om den vyand in te wachten; versoeken maer 200. mannen tot tot versterking, uyt het Kasteel;

119. 't Welck geweygt wort, en in plaetse van dien, worden al 't lamen uyt de stad soo als gingen ende stonden, achterlatende alle hare goederen, met wijf, kinderen, en slaven, binnen 't Kasteel getrocken, door de Heer Gouverneur, en *Oetgens* alleen, sonder verder raetspleging te gebruycken.

120. Daer wort de hoek-steen van Tayouan, ende Formosas gebouw, verplettert.

121. De opgeworpen batterijen werden verlaten, 't geschut binnen gesleept.

122. De huysen vol leeftocht geabandonneert, sonder welck den vyand van honger had moeten vergaen.

123. Met een woord, een Fort tegen een Fort den vyand ingeruymt;

124. Niet tegenstaende vele ernstige vermaningen van den armen beklagelicken inwoonder.

125. Zijnde soo waenwijs, dat men sich niet inbeelden dorst den vyand sulcken advantageusen gelegentheytt tot sijn voordeel soude doen keeren;

126. Maer dat men in weynige uren, des gesint zijnde, de Stad tot een puynhoop konde maken.

127. 't Welck, (och jammer) den darden dagh daer aen wel gebleeken is, doen *Coxin* met al sijn macht ongemolesteert binnen trock,

128. Ende aldaer van kostelijk voorraet, tot walgen toe geprovideert wiert.

129. Dadelijk peurden hy aen 't werken, ende begroef, ende bebolwerkten sijn selven soo wel met onse verlaten vastigheden, als Stadhuys, Waeg, tol, &c. mitsgaders Schans-korven, dar

130. Men weynig puyn-hopen met ons geschut, daer na maken konde;

131. Ja dorsten met geschut niet speelen, schoon schans-korven voor d'onse haer ooghen; binnen reyck van 't Canon, dagelijx sterk geplant wierden:

132. 't Geroep was al, benje verseeckert te raken? ende men moet geen kruyt spilen.

133. Waer toe is Canon, ende kruyt, geschapen, als om sich te defendeeren, en den vyand te beledigen.

134. 't Welk in 't begin veel lichter valt, dan als men versterkt is, gelijk nu (Godt betert) door de experientie, te laat gewaer geworden zijn;

135. Ende als men sijn best gedaen had, ende 't kruyt verconsumeert was, dan dwong de nootfakelickheyt, de mesnager op te rveeren, en eer niet.

136. Ende is geen Gouverneur gehouden, meer kruyt te sparen, als tot afwachtinge van een storm, van nooden is.

137. Den vyand aldus ongemolesteert op sijn gemack sich versterkt hebbende,

138. Heert op den 25. May, een preuve van sijn geschut, op ons Casteel genomen;

139. Waer door hy sijn geswintheyt, ende habilommgang, met 't selve manhaftig toonden.

140. Als wanneer Hr. *Oetgens*, met groote verslagentheyt riep, mannen wat raet gaet ons aen, de Gouverneur is dood:

141. Ende alhoewel hier door behoorden geleert te zijn, wat het is, den vyand ongemolesteert sijn wil te laten doen,

142. So hebben sy echter doorgaens, den vyand sijn werken, in perfectie ende effect laten brengen, ende vultrecken, voor en alcer yets tot tegenweer by der hant namen.

's Anderen daegs, heeft God almachtig sijn genade

nader onswaarts noch doen blycken, ende getoont, dat nier te'eenemaal sijn vaderlijke hand van ons getrocken en had,

144. Doen hy met weynig volk ons foodanige victorie op de vyand verleenden, dat wy de batterij met 28. stukken.

145. Daer sy daegs te vooren soo hevig uytgeschooten hadden,

146. Met weynig tegenstant in kregen.

147. Den Vyand was verbaest, ende kroop in schuyelhoeken en winkels, men riep om versterking uyt het Casteel,

148. Door 't welk (met Gods genade) sonder twijffel den vyand in route geflagen soude zijn geweest,

149. Maer in plaats van dien, lietmen die buyten waren, tot eeuwige schande van de Nederlandse naem, met klokken geluyd, binnen commanderen,

150. Sonder de Trompen van 't veroverde geschut eens na den vyand om te keeren, ende alsoo te verpletteren;

151. Ja sonder 't geschut eens meester te werden, daer 't alrede gelijk in haer handen was.

152. Als nu de kans voorby was, had men rouw koop.

153. 't Volck binnen getrocken zijnde, sloegh den vyand weder hand aen 't werk, ende versterkten de straten met schanskorven, daer opplantende het Geschut, dat door ons al vermeestert, doch schandelijk geabandonneert was geweest;

154. Ende niettegenstaende men die gestadigh hoorde wercken, soo mocht echter geen tegenstand gedaen werden,

155. Al manhaftigheyt genoeg getoont, men bleef soo weerloos siten, sonder yet te atteneren, tot de komste van de Vloot van Batavia, onder 't gezag van den Commandeur *Iacob Caauw*.

156. Met 't verschijnen van dien, wierden alle verslagene geesten verquikt, de siecken uyt de koy, de luyen op de wal,

157. Ende den vyandt aen 't recken; sommige liepen totten hals toe in Zee gewapent, ende lieten sich door mismood verzuypen:

158. *Coxinja* was vertzaeght, ende gereed om de vlucht te nemen, yerlatende de sijne met deze trooftreden, *se saurve qui pent*.

159. *Pinqua*, als aenleyder van 't werck, viert in hechtenisse genomen, om sijn hooft, tot loon van sijn aenrading, over te geven.

160. In somma, een generaele disorder ende wanhope in 's vyandt leger.

Eerste Deel.

161. Daerentegen verleende God Almachigh (dat ongemeen was, omtrent die tyd des Jaers) foodanigen favorablen wind ende lieffelijk weder; om ons volck ende ammonitie te landen, als een danckbaer hart begeren soude.

162. Des niettemin ongeconfidereert de dangereuse Rhede, ende 't periculeuse vaerwater,

163. Men verlijt den tijt met lanterfantten, gelijk doorgaens,

164. Ende laet de gantsche Vloot, aldaer by de drie etmalen leggen, sonder van lossen te reppen,

165. 't Welck murmuratie onder 't volck verwekt, die tot antwoord van *Oetgens* krijgen,

166. Om dat gy soo murmureert, zoo zal de Vloot nu noch in geen drie dagen geloft werden: of diergelijk.

167. Korts daer aen, even als of God sijn zegen van een ondankbaer volck aftrok, zijn ook hevige stormwinden ontfleken,

168. Invoegen dat de gantsche Vloot, gelijk als gekomen was, geladen de Rhede ruymen moest,

169. Blijvende noch 28. dagen wegh,

170. Middelerwijl is 't Fluytjen *Urck* gefrant, 't volk gevangen, gepynigt, getyranniseert, gedoor.

171. Waar door den vyandt kondtschap onser macht gekregen hebbende,

172. Moed geschept, sich selfs versterkt, en foodanigh in postuur gestelt heeft, als een Krijgsman behoort.

173. Naer de wederkomste van de Vloot, heeft men eens een kans met kleyn vaeruyt, tegen des vyands kleyne Joncken gewaeght,

174. In 't welck men confuselijk ende onordentelijk te werck gingh, contrarie 't vast beslotene, dat de nederlage, met verlies van eenigh volck en drie boots aen onse zyde gevallen is,

175. Sonder dat de overtreders van de vast be-raemde ordre oyt aengesproken, of van den Gouverneur en Raad gestraft zijn.

176. 't Zedert isser weynigh meer by der hand genomen; 't volck is wel moedig genoeg geweest,

177. Ende de Officieren gewillig om haer dienst te presenteren, om yets voordeeligts ten dienste van de Compagnie uyt te wercken, 't zy met uyt te vallen, of anders,

178. Maer wierden doorgaens door moedt dempende woorden van den Heer Gouverneur gestut ende tegengesproken.

179. Ja de vastgestelde Resolutien, op eygen autoriteyt, sonder reden gefurcheert ende verandert.

180. Soo langh tot dat een yder moede zijnde

D

van

van sijn hoofd t'elckens te stoten, als yets hachelijks proponerende,

181. Gelijk als in een flauwte ende sorgloosheyt verviel.

182. Compagnies kostelicke goederen ende contanten konden, mits de bequaemheyt der daer aenwesende bodems, gemakkelijk ende veyligh gefalveert zijn geworden.

183. Maer neen, men wilde dat niet doen, op pretext dat sulcks alteratie onder 't guarnisoen maken soude, maer liever de Compagnie noch beswaren met een somme van die op wissel, niettegenstaende dese dangereuse belegering, getrocken wierden.

184. Men liet den vyand approchieren, sonder obstacle, soo lang, tot dat de Reduyt Uytrecht gemedelicert zijnde, menige schanskorven tegen 't Kasteel geplant wierden, waer door

185. Soo benaut wierden, dat nootzakelijk, of met een couragieusen uytval ruymte moeste maecten, of wel een storm afwachten, of met accoord overgeven:

186. Ende niettegenstaende verscheide tot de twee eerste aanslagen hielden, en met fatsoen haer sustenu fundeerden,

187. Soo favoriseerde men de gene die van contrarie gevoelen waren, soo verre, dat ongevraegt, en voor sijn beurt den onder koopman *de Ridder*, toegelaten wierd, een schandig verleydent schrift, tot overgave van 't Kasteel streckende, met applandissement liet overluyt lesen,

188. In somma den Formosaensen Raad heeft soo veel swaerhoofdigheyt gehad, ende soo veel gelaboreerde discoursen voortgebracht, die de wackere militie juyft met die welsprekenheyt niet konde bestrijden, gelijk als geproponereet wierden.

189. Die beter metter daad als woorden, haer goede intentie konden uytdrukken,

190. Ende hebben het kostelijck Fort Zeelandie vol Ammonitie, volck ende vivres, mitsgaders koopmansclappen en kontanten, niet uytsondert tot goud ende bloedkoraal inkluyt, sonder slagh of float, aen den bloeddorftigen heydens duyveldienende vyand *Coxin* overgelevert,

191. Niettegenstaende heele scheepplaedingen met goederen van groote volumen hebben konnen salveren.

193. Ende alhoewel van *Yperen* tot dit laetste overstemt is geworden, ende *Harthouwer* in eenige voorvallen absent is geweest, in welke absentie voornamentlijk na de Bay van Ingelings;

veele onbehoorlijckheden gepleeght heeft, gelijk per attestatie blijktt,

194. Soo en kan echter geen van beyden van den Formosaensen Raad gesepareert werden,

195. Dewijle met een *actie alleen Compagnies verderf in dien dele veroorsaect heeft*, maer een continueele geketende, ende aen malkanderen gehechte gevolg van veele moedwilige feylen ende versuymenisse, gelijk als wydloopig alrede aengeroert, ende noch breder by over te leggen Extracten, Resolutien en Dagh-registers blijken sal, Tayouans en Formosa's onderganch ghecauseert heeft.

196. Ende dewijle de Verweerders in desen in macht ende authorityt gestelt zijn geweest, ende den last der regering op haer genomen hebben.

197. Op wiens voorsichtigheyt ende goede administratie de Compagnie haer dierbare Conquesten, d'ondersiten haer goederen ende welvaren, ende een yegelijk in woonder sijn lijf ende leven heeft betrouwt,

198. Dewelcke nu al te samen door de Verweerders als Regeerders particuliere driften, onnoodige vreesse, tyrannige bejegeningh, wederspannige moedwilligheyt, obstinatie, hartneckigheyt, verfoeyelijcke sloffigheyt, schandelicke verstaegheyt, ende onduckbaerheyt van yver geruineert zijn.

199. Welcke grove feylen, ende ongehoorde moedwilligheden, die't verderf van Landen en Staten veroorsaect hebben,

200. En lijden niet, dat de perpetrators van dien ongestraft mogen blijven, maer ter contrarie hoe grooter hare macht geweest is om sulcks te verhoeden, veel grooter moet de straffe wesen tegens de uytwerckers der selve,

Weshalven soo concludeert den Eyscher, dat de Geduegens alle vier in besloten bechtenisse by provisie sullen gestelt werden, om t' sijner tijdt ter plaetse alwaer men gewoon is criminele sententien ter executie te stellen. soodanigh metten swaerde gestraft te werden datter de dood na volgt, met confiscatie van alle hare goederen, als na regten cum expensis. Was geteekent, L. P. Vernatti ter sijden stond exhibitum in judicio, den 21. September 1662. Lager stond,

Accordeert met sijn principael, Batavia 23. September 1662, Was geteekent, *Cornelis Snock*, Secretaris.

Autentijcke bewijfen ,

Dienende tot verklaringe

Van 't verwaerloofde FORMOSA,

Behoorende tot het Tweede Deel.

N°. 1.

Extract uit de Notulen der Tayouanse Resolutien, van 1661. Ady ult. April 1661. presentibus omnibus, excepto d' Heer Valentijn.

IS beslooten, opstonds 200. gewapende musquetiers, onder den Capiteyn *Aldorp*, met *Champans*, naer de provincie af te senden, om van daer dan voortste voet naer 't *Smeerdorp* te marcheeren, ende de nu aankomende *Joncken*, welke al gaende wech derwaerts steeken, het landen te beletten, soo lange geschieden kan, ende by te hogen noot na *Provincia* wederom af te wijken, en allen toevloey van *Chinesen* uytter land dien hoek af, te beletten, 't zy met geweld of anders; midlerwijl wordenwe hoe langer hoe meer gewaer, dat de meeste macht al binnen is, hunnen cours recht na de *Zanckanse Revier*, en *Tikarang* nemende, sulcx daer op onmogelyk wert geoordeelt iets te konnen uyt werken, veel min 't landen te beletten, als van te grooten gevaer, vermits sy nu al besig schijnen te zijn met landen, dierhalven goet gevonden hebben dit wederom te staecken, &c.

N°. 2.

Extract uit 't Resolutie boeck des Casteels Zeelandia. Op donderdag den 1. May 1661. 's morgens.

IN overleg genomen zijnde, of nietter ontfetting der selver Fortresse, (*Provincia*) en openingh der vaert, tusschen beyden een tamelyk wel toegeruste kriegs-macht, van hier diende worden afgeschikt na ginewaert over, op dat ook dan met eenen onder derselver be-

schermingh, het geeyfchte mochte mede gegeven worden, ende d' onse aldaer alsoo geholpen en versterckt, mitsgaders des vyands moedigheid, so veele mogelyk zy gebroken en gestut; NB. maer daer en tegen oock aenghemerckt, hoe dat als boven gesegt, des vyants meeste macht, die volgens 't zeggen van eenen harer gevangens in 20000. koppen bestaen, en *Coxinja* selfs daer tegenwoordig zijn, nu reets op de *Saccamafen* bodem zijnde gelant, na alle schijn d' onse wel fouden derven tegenstant bieden, en van daer afhouden, ja wel licht vervolgen ende verslaen; te meer, sylieden ook veele paerden by hun hebben, en veele van de haren met schietgeweer, seepmessen, bogen en pijlen, en diergelijke oorlogs-tuyg; daer en boven geharnast en met blancke storm-hoeden sijn versien: NB. wy aen d' andere zijde van kleyn vaertuyg om 't volk te landen byna 't eenemaal ontriest, behalven de te duchten, ja vast te stellen ontrouwe der *Chinesse Champanners*, mitsgaders d' ongeredertheynt in dese stad *Zeelandia*, die noch volkomen open, en als tot een bereyde aankomst voor den vyand leyt, tot tegenweer van dewelke nu sterck gearbeyt wordt, op dat niet schielijck van *Joncken*, en te gelijk door 't nau heen overvallen en worden; waeromme dan ook voor eerst met een goet aental kriegsvolcx voornemelyk 's nachts, moet werden bygeset en beschermt, gelijk voorleden nacht al is begonnen, in sulcker voeghen, dat dese gantsche fortresse boven dien, maer omtrent de 500. binnen hout, die niet te veel en zijn tot der selver besetting; NB. weshalven goet gevonden hebben de gemelte uytsetting naer *Provincia*, desen dach te staken, &c.

D 2

Extract

N°. 3.

Extract uit de Resolutie Notulen,

by den Secretaris Constantijn Nobel, in Tayouan gehouden; Sondag den eersten May 1661. present de Heer Gouverneur, d'Heeren Oetgens, van Iperen, Harthouwer, Fiscael Kop, Aldorp, Six, Roofe-winkel, Gommersbach, Nuys, en den Secretaris, mitsgaders Do. Kuys, present, niet om te adviseren.

DE Heere Gouverneur, heeft den bovenstaenden Raet op de boven sale gedaen vergaderen en beleggen, omme besluyt te nemen op 't gene de vyand ons heden voor de middag, by eenen brief en met een afgesonden, heeft afgeeyfcht; namentlijk de Kasteelen hier en op Provintie, en datwe met onse goederen sels met sijne Joncken (des begerende) mochten vertrecken, werwaerts wy fouden begeeren, &c. of andersints bedreygt, dat hy ons by weygering, tot 't kleynste kindt sal vervolgen ter doot toe, &c. Wil oock afsenden, (gelijk wy nu al beginnen te sien) 12 Joncken na dese Stadt, om alle quaet daer door te weeren, gevende sijnen E. aen dese selve raden daer by te overwegen op 't diepft des herten, wat van beyde soude mogen beslooten konnen werden, 't zy dese Kasteelen aen den Vyand, (die seer geweldigh is; soo van sich selven, als de toegevloeyde Chinefen onser onderfaten, die oock den landt-bouw gevoeghlijck konnen achtervolgen, sonder verhinderung, op de gestelde conditie over te geven aen den vyand, of wel andersins ons te defendeeren, soo lange eenigfints geschieden kan, met eenen overwegende hoe dierbaer desen staet ons aenbevoolen is, ende hoe gants waerdigh deselve voor de E. Compagnie zy te achten, gelijkwe alle wisten, ende by overgeving, hoe gantsch beswaerlijck de Compagnie wederom een voet op dit Eylandt soude konnen gekrijgen; hoe veel oock by dat geval aen 't Christendom op dit Eylandt sal werden verlooren, ende hoe beswaerlijck wy dese beyde plaetsen tegens sulcken vyants gewelt, als'er nu op dit landt, en ter zee, by den

andren is, fullen konnen lang tegen houden, ende onse macht, daer tegens oock ons verlies, datwe heden reets aen d'onse hebben geleden, insonderheyt, dat ons het vaerwater tusschen dit en Saccam, oock volkomelijck afgesneden is, sonder datwe d'onse aen Provintia, gelijkse seer bekommerlijck en ernstig zijn verfoekende konnen secondeeren, nochte eenigh advijs hun toefchicken, dat hy ons sal konnen verduuren met langwijlig beleggh, gelijk hy schijnt voornemens te zijn; of men ook by weygering niet sou konnen vast stellen, alle vrouwen van hier met behendigheyt, alhoewel 't niet sonder gevaer soude konnen geschieden, aen de schepen te senden, om naer Japan te zeylen tot harer behoudenis en t'onsfer meerder couragie, &c.

Ende 't gene meer te deser stoffe diende, d'Heer Oetgens in contract trachten te komen metten vyandt t'onfen voordeele, soo veel mogelijk zy, of daer toe na wensch niet konnende komen, sijnen eysch in te willigen.

d'E. van Iperen, dat nadien van Sterckten en volck noch tamelijck wel versien zijnde, niet en kan resolveren tottet overgeven onser Sterckten, om geene waerom, maer wel om met hem in alle billickheyt te confereren, nopende de Saccamsse bodem Lamfui en Kelang, en 't geene daer aen dependeert, &c. en schorfing van wapenen voor eenige dagen te verfoecken, en schuld kennisse over en weder te blijven in effecte.

d'Heer Harthouwer mede als van Iperen.

Aldorp om met den vyand in conferentie te komen, en te sien wat uytkomst daer by uyt te wercken zy, en des uen, te wagen tottet uytterste, &c.

De Fiscael mede als vooren.

Six sonder onderscheydt als de naestvoorgaende.

Nuys mede als boven.

Gommersbach, datwe behooren te blijven staen op die gerechtighbeyt van dese Fortresse te behouden, met inkomst van 't Canael; maer den Saccamsen bodem hem te laten, of by weygering van 't selsde, 't uytterste af te wachten.

Rooferwinkel, datwe met de vyandt fullen trachten te contracteren, datwe in 't wolle besit deser

deser Fortresse alleen sullen blijven, in alle 't land hem ongemoeyt te laten; ende by aldien daer toe niet en wil resolveren, datwe dan tottet uyterste toe ons sullen defenderen.

d'Heer Gouverneur, datwe niet sterck genoegh en zijn, des vyands geweld lange tegen te staen, de disordre onses volcks, ons geleden difadvantagie op hem van heden, &c. oordeelt egter datwe sullen tragten met den vyant in contract te treden, ende *te bedingen dit Kasteel, met dese Plaet, ongemoeyt en onbelast te blijven sinnen*, dat de inwoonderen niet en sullen gedwongen werden in 't veranderen haerer, van ons nu aengenomen Godtsdienst, eenige dagen stilstand van wapenen, morgen Gecommitteerdens aen *Coxinja* afgefondden sullen werden, ter plaetse daer toe te appointeren, wegens de koophandel na eyfch van sake, NB. *en indien hier toe niet en wil verstaen, datwe dan sullen afwachten na de grootste wederstand die we by storm sullen kunnen uytwerken, 't gene Godt ons sal gelieven te verleenen*, waer toe we sijne H. hulpe van gantscher herten afbidden. &c.

N°. 4.

Extract uit Tayouans Resolutieboeck op Maandag den 2. Mey 1661.

Hebben wy eyndelinge beslooten en vast gestelt, op morgen van hier aen gemelte *Coxinja*, afte vaerdigen, ende te volmachtigen onder opene Commissie, den E. *Thomas van Yperen*, Lidt deses Raads, ende den E. *Fiscael Mr. Leonard de Leonardus*, met twee of drie bequame Assistenten t'haerder geselschap, daer onder den eersten Assistent *Willem Pedel*, ter vertalinge der Chineesche spraek.

Haeren voorneemsten ende uytterlijcken last, die hun alleen by monde sal werden mede gegeven, sal zijn dees volghende: Zijne Hoogheyte begroeten, *ende op een sachte wijze ons misnoegen, wegens sijne vyandelijke overkomst hier te lande met sulcken heyrkracht, te verthoonen*, &c.

N°. 5.

Extract uit de Resolutie des Kasteels Zelandia, op Dingsdag den 3. Mey 1661.

DIt alles dan alsoo omstandelijck ons verhaelt geworden zijnde, ende 't gene ter saecke dienstigh, rijpelijk overwoogen, hebben wy beslooten ter meerder gerustheyt en bescherming omser ingesetenen, in de Stad Zeelandia, de Burgerwacht noch desen nacht te verstercken met 130. soldaten uyt dit Kasteel, &c. ende oock voornamentlijck om met eenen dien grooten schat van granen in vele huysen aldaer leggende, in ons gewout te behouden: sullende op morgen wijders ons richten na gelegentheyt des tijds, 't zy deselve te verbranden, of wel hier binnen te doen brengen; welck laetste, mijs de meenigte der selver, indien den vyand mocht komen affacken, ondoenlijck schijnt, te minder, om datwe in sulcken gevalle, dan oock om dit Kasteel voornamentlijck te beschermen, en den vyandt voor al daer van af te houden, NB. *genootsaekt zijn, alle Duytsen uyt de Stadt te sullen moeten uyttreken, om dat niet veel tegenstand daer uyt, na deselvs tegenwoordighe gestalte, tegens soo machtigen vyand, en kan werden gedaan*, dan alleen met groot gevaer, vanmogelijck niet te sullen daer van af komen; waer aen dat dan oock by gevolge voor een groot deel, de qualijck geschapenheyt van ons allen hier binnen soude hangen. &c.

N°. 6.

Extract uit Tayouans Resolutieboeck, op Woensdagh 4. May 1661.

ENde om deselve Stadt (Zeelandia) noch langer te bewaren, en konnen wy niet sien hier machts genoeg te hebben, wanneer soo veel Krijghsluyden meer uyt dit Kasteel souden moeten daer toe afgesteeken en gemist worden; behalven dat de selve na alle ichijnbaerheyt oock evenwel niet machtig en souden zijn, soo machtig een vyand daer uyt

af te keeren, als van geen Sterckten voorfien zijnde, soo dat het gevaer des daer te leggen volcks oock des te grooter zy: boven alle, 't welke onse Krijghshoofden verklaren, dat by volherding van 's nachts de Stadt met soldaten van hier binnen 'telckens te moeten gaen beschermen, dit Kasteel naer behooren rondome niet en kan beset blijven, te minder, om dat het volck door 't by na gedurigh waecken soude afgeflooft werden, en daer door also onbequaem; *daerentegens vereyscht den woot, dat dit Kasteel voor alle ding, ten besten der E. Compagnie, ende ons allen bewaert, en niet door schielijcke verrassing en overval van den vyand besprongen en worde*, gevaerlijckst, wanneer (als gefegt) een groot deel onser bester Krijgers daer buyten en in de Stadt, of daer omtrent verdeelt en als verstroyt lagen, 'twelck den vyand wel licht soude poogen waer te nemen.

't Welk dan alsoo overwoogen zijnde, hebben om die en andere redenen, in ons naestvoorgaende besluyt mede aengehaelt, als nu beslooten, alle Duytsen, soo burgers als soldaten, en anderen, NB. oock die van de Stads Waege gesamentlijk desen avond, in goede ordre te doen van daer afstrecken, en hier binnen dit Kasteel komen, alvorens door trommel-flagh 't selve alomme bekent ghemaeckt zijnde. &c.

N°. 7.

Extract uit de Missive van haer

Ed. den Heere Gouverneur Generael, en de E. Ed. Heeren Raaden van India, in dato 5. July 1661. aen den Gouverneur ende Raad van Tayouan geschreven.

W At goeden moed, ende schier onseylbare hope wy hebben gehad, om met naer Costy ghesondene Scheeps- en Krijghs-macht, de Portugesen het gerenomeerde Maccao te ontweldigen, ende onder Compagnies heerschappye te brengen, sulen U E. uyt onse voorjarige brieven en geschriften ten overvloede hebben konnen afmeten, daer op dan oock niet anders en had-

den verwacht als een victorieuse overwinninge van deselve Plaets; maer wy hebben gants buyten verwachtinge, seer ongeerne, uyt U E. bekomene advyfen vernomen, dat die welgemeynden raedflagh, daer den Staet van de generale Compagnie soo veel aen gelegten leyd, door U E. geheel en al vernietigt, en alsoo in den voortganck gestut is geworden, om dieswille dat de dreygende swarigheden van den Mandorijn *Coxinja's* vyandelijcke overkomst op Formosa niet en konden gedoogen, het voorz. exploit sijn effect te laten forteren, maer dat de geheele macht van volck en schepen, tot resistencie des vyands, en verseeckeringe van den Staet, aldaer nootfaeckelijck van doen hadde;

NB. Het welcke, vermits die sustenue, nu in 't laetste juyft soo uytgevallen zy, NB. *wy soo qualijck niet en kunnen opnemen, als wel te vooren*, doen wy uyt U E. laetste advyfsen van den 15. Maert verston den datter in een geheel Jaer tijds op *Coxins* dreygement niet gevolgt en was.

Idem vervolgh.

Soo is 't dat ons 't een en 't ander tot resolutie gedrongen heeft gehad, omme daerine by tijds soodanigh te versien, als de gewichtigheydt van dese saecke, ten meesten dienste van de generale Compagnie was vereyschende, zijnde tot dien eynde door ons voor dato al vast gestelt geweest, de Heer Gouverneur *Frederick Coyett*, en detwee van sijn E. naeste Raeds-persoonén van daer te removeren, ende het Gouvernement by provisie te stellen in handen van den E. *Hermannus Klencke van Odessen*, gewesen Advocat Fiscael van India, die reets mette Commissie daer toe dienende, per 't Jacht Hoo-gelande, ende de Fluyt Loenen, op den 22. passato van hier na Costy vertrocken zijn; NB. *Maer alsoo ons twee dagen daer na door het Jachtje de Maria*, seer onverwacht tijding is toegebracht, hoe dat op ultimo April, voor Tayouan, vyandelijck waren verschenen omtrent de 400, soo groote als kleyne Oorlogs Joncken, Wanckans, ende mindere vaertuygen van *Coxinja*, daer van de meeste part, door

dóór 't Zeegat van Lackjemuy binnen waren geloopen, ende de reſte voor 't Canael van Tayouan haer anckers hadden laten vallen.

Soo is by ons in achtighe genomen de groote veranderinge, die defen ſchielijken overval van oorlogh, ginder komt mede te brengen, en dat het jegenwoordig by defen troubel den tijdt niet en ſal weſen, om in de regeringe veel alteratie te doen; *Dies wy daer op goedgevonden ende vaſt hebben geſtelt van onſe voorgaende reſolutie dien aengaende genomen, als nu af te wijcken, ende de oude regeringe, except dat den Landdroſt Jacobus Valentiyn, deſelve niet meer bywoonen, maer metten eerſten naer Batavia komen ſal, in ſijn geheel te laten ter tijdt en wijlen toe, wy daer op andere ordre komen te ſtellen*, zijnde terſtond naer het arrivement van de Maria voorſz., een ſnedigh vaertuygh naer Pulo, Lauro ende Thimon afgevaardight, dat ſonder twijffel d'Heer Klencke aldaer noch wel beloopen ſal, aen wien ordre gegeven zy aldaer te wachten na de Schepen die van hier tot ſecours na Tayouan gedeſtineert zijn. &c.

N°. 8.

Extract uit Tayouans dagb-regiſter, gehouden binnen 't Kasteel Zeelandia, Auguſti Anno 1661.

Woenſdagh den 12. dito, omtrent half elf uyren voor middagh, de wind was noordelijck, wierden we eerſt acht, en ſoo vervolgens 11. Schepen, met een groote Jonck in 't noorden herwaerts afkomende, gewaar, &c.

Middelertwijle vaerdighden, onaengeſien 't Canael ontſtelt was, onſe Chiampan af, naer buyten, met den E. *Harthouwer* en *Zicke Pieterſz.*, ſoo als de Schepen ter zuyder Rheede geanckert laegen, mede nemende een briefken aen den Commandeur dier Schepen, &c.

De Loots-boot wierd vaſt toegetaeckelt, en 't Roer daer aen gehangen, ſulcks oock noch voor 't vallen van den avond, buyten

gaets in de Vloot geraeckte, na dat een wijle van twee Joncken was vervolgt. Ten 10. uyren in den avond quam *Zicke Pieterſz.*, met de Chiampan hier wederom binnen met de Brief van haer Ed. tot Batavia, nevens een dito van den Heer Commandeur *Jacob Cauw*, 't welck eerſe geleſen, en daer uyt verſtaen wierdt, dat het Jachtje Maria de reyſe hadde gewonnen, deden door een Canonſchoote de leuſe, dat de Loots was binnen gekomen, daer diē van de Schepen een ſchoot op antwoorden, die van gemelte Commandeur doceerde.

Laterdag 13. 's morgens ſtiye wind, zuydweſt en moy weer, was den Raad van Formoſa verſamelt: omtrent negen uyren quamen vier ſchepen uyte Vloot naer 't Canael affakken, inſgelijcks de Loots-boot, wy ſonden daer op den Loots; met een Brief aen d'Heer *Cauw*, *maer de vloed ſeer ſterck gaande, konden quaalijck althans niet dan met grootte moeyte buyten geraecken*, de Scheepiens bleven voor 't Canael al vry na ten ancker leggen, &c.

De Loots-boot komt na de middag binnen, en voor 't Caſteel van de Rhede, brengende den E. *Casembroot* en ſijn familie, d'E. *Harthouwer* en 25. Soldaten, oock 2200. pont kruyt en eenige proviande, de veroverde *Coya* van Kouckercke, ende de Boot van Emmenhoorn, t'ſamen met 40. Soldaten gevult; van de ſchepen herwaerts afteeckende, quamen twee Joncken omtrent het Canaal daer op toeleggen, ſeer na daer by hun komende, ſo dat de Soldaten daer op chergieerden; maer ſoo haeft drie daer na aenleggende Schepen, met hun Canon op de Joncken vier gaven, en een in ſijn boegh rackets, keerden ſe te rugge, ſulcx de twee kleyne vaartuygen daer op ongemoeyt binnen quamen.

Tegens den avond wendent de voorgemelte vier Scheepen weder nae de vloot toe; de lucht betrock 's avonds met ſwarte wolcken, en kregen veele reegens, de wind uyt den zuyd weſten hand, oock begon de Zee in den avond hol aen te ſchieten.

Zondag den 14. De Zee is uyttermaten ſeer ontroert, en gingen in 't Canaal dienvolgens dyningen,

ningen, soo dat geen vaartuygh uyt noch in en kan, 't welck onvermijdelijcke verachteringe baert. De Loots sal echter toekomende nacht neerftigheyt aenwenden, om mette Chiampan uyt te raacken, tottet overbrengen eens Briefs aen d'Heer *Cauw* aldaer.

's Nachts trachtete *Ziecke Pieter*sz., buyten te steecken, maar mits de holle Zee was 't hem onmogelijk geweest, dies te rugge quam. &c.

Maendagh den 15. 't Is den gantschen dagh dijstigh weer; en betrocken lucht, somtijds weynig regen, 't Canael is noch seer ontfelt, sulcks geen vaertuygh daer buyten komen kan.

Dingdag den 16. Voor de middag, schijnt het dat het weder sich tot bedaaren sal stellen, zijnde 't Canael oock niet soo seer ontfelt als in de voorige dagen, 't welck die van de Schepen oock vermerckende, quamen vijf der selve, daer onder twee kleyne uyt de Vloot ten negen uren herrewaert, naer 't Canael zeylen, als offer willen binnen wesen, 't welck nochtans onmogelijk is, want de Zee noch vry hol aenschiet, soo dat *Ziecke Pieters* geen moed had, mits stercken vloed buyten te geraecken. De gemelte Scheepen lieten haere anckers omtrent het Canaal; te gronde vallen. Wy verwonderden ons daer over, te meer, ook ongetwijffelt daer buyten wel af te meten zy, sylieden, nocte niemant van de vijf tegenwoordig binnen konnen gebragt worden, twee derselven deden elk een schoot, daer by te kennen gevende, datse de Loots van Land verwachteden, dieme nu hun niet beschicken kunnen. Ende dieper op den dagh betrock wederom de lucht, soo datwe ons niet weynigh en bekommerden over deselve afgekome Schepen, te meer, om datse al vry na by 'zijn leggende, jae by een westerstorm, gelijk als in een fuyck: dies om hun af en evenwel niet na de *Piscadore* te wijsen, daer seyn van afwijfen alleen naer toe vermelt, deden ses Canonshooten van de punt *Hollandia* en *Gelderland*, dog kreunden hen dies niet. Na de middag ten twee uren de vloed verlopen, en d'ebbe in 't water gekomen zijnde, roeyden de Loots met een *Schiampan* naer buyten, mede nemende onsen brief aenden *Commandeur*: aen boort gekomen

zijnde, mackten de Schepen zeyl by, en staken 't zeewaert na de Vloot, dat ons gerustheyt aenbrenght.

Ten dry uren vielen wederom veel regens; de wind sachtjens uyt den noord-westelijcke hand, welcke wy verhoopen 't water slechten sal.

Woensdagh 17. Na de middag, 't weer lang samerhandt toenemende in onstuymigheyt, de wind fris uyt den zuyd-oosten beginnende door te koelen, deed aen de Schepen ter buyten *Rheede*, een schoot, waer op deselve gesamentlijck onder zeyl gingen 't zeewaert in, invoegen ten vijf uyren alle uyt ons gesicht raekten, te meer om dat het seer dijstigh was, mits harden regen. De wind nam in den avond en voornacht sterck toe, uyt den zuyd-oostelijcke hand, God almachtigh behoedde de Schepen voor ongeval; omtrent middernacht nam de wind wederom af, en viel een sware regen, &c.

N°. 9.

Extract uyt 'et Resolutie-boek van Tayouan en Formosa, in dato den 15. Septemb. 1661. present d'Heer Gouverneur Coyett, d'Heer Commandeur Cauw ende de wordere Heeren Raden van waveren, Cafembroot ende Harthouwer.

WAar op dan voortgetreden zijnde tot de saak selfs (te weten, omme de stad *Zee-landia* te water en te lande, 't attaqueren) is verstaen 't selve werk morgen voor de middag by der handt te nemen, sullende 't Jacht *Koukerken* tusschen den *Tol* ende de tweede dwarsstraet, of de noort-straet seylen, ende daer by blijven leggen, om op des vyandts *Batteryen* daer tusschen beyden gelegen, met sijn Canon te spēelen, ende hun aldaer alsoo in onrust te houden, het Jacht *Anckeveen* sal verder daer voorby loopen, het *Zuyt-oostwaert* tot voorby de hoeck achter de nauw-straet, om alsoo de gantsche noorder ende een stuck van de ooster-wal langhs heen te schieten, als wanneer die beyde schepen elkande-

kanderen oock bequamenlyk fullen konnen bevryden, behalven dat Anckevene oock sijn kanon op des vyants Joncken, daer omtrent wel gebruycken kan, eer de Boots derwaerts affteecken.

NB. De Fluyt-schepen Cortenhoef, Loenen ende Boede, het Galjoot de roode Vos, de Loots-boot, de Jager, mitsgaders alle de andere Boots ende Chalopen, fullen hun van daer voorts eens loefs begeben, de grootste soo verre alsse eenigsints konnen, binnewaerts na de Joncken toe, ende fullen de kleine vaertuygen deselve navo'gen ende mogelijk zijnde trachten te vermeersteren, verbranden, en vernielen, sonder een mensche in de furie te verschoonen, maer alles ter neer te kappen sonder onderscheyt, het eene Esquadre der voorgemelte Joncken, als vooren gesegt, verdestructeert zijnde, fullen d'ontse (kans zijnde) d'andere nader het Saccamse strant gelegen, mede gewedelijck aendoen, op de voorgemelte wijze gelijk d'andere.

Naer verrichter saecken, fullen alle kleine Vaertuygen die aldaer gemist konnen werden, insonderheydt van de buytenleggende Schepen wederom voor 't Casteel komen, maer de scheepen fullen achter de Stadt hoorlijck verdeelt blijven legghen, om den vyand allen t'over naer en van de stadt versceekert te beletten, ende den selven alsoo te spoediger aldaer meester te worden.

Ende om een yegelijck soo Soldaten als Matroosen, in dese verrichtinge tot meerder couragie op te wecken ende aen te prickelen, soo hebben wy goet gevonden, tot een eergifte te stellen, op 't veroveren, verbranden, of vernielen van een groote Jonck, een hondert, voor een middelmatige vijftig en voor een koya 25. Realen te verdeelen na evenredentheydt, behalve de buyt, soo'er eenige gevonden wert, en dit meer om dat het een heftigh gevecht zal zijn.

Ende op dat alles met goede ordre ende beleyt moge toegaen, soo hebben tot hooft en opper-bevelhebber over dese expeditie verkooren, den Schipper van Z. Zee, met namen *Ruth Jacobsz. Buys* (dewelcke in ons weerde Vaderlant voor desen als Capiteyn ter Zee is

Tweede Deel.

gebruyckt geweest) over de Schepen, en alle de kleyne vaertuygen sonder onderscheyt, widders tot tweede Hooft over de kleene vaertuygen, alleen Schipper *Isbrant Bomnr.* fullende vervolgens elken Schipper op sijn Schip het commando voeren, onder het oppergebiet van voornoemde *Buys* hebbende, &c.

N°. 10.

Extract wt Tayouans Resolutie-Boeck, op Saterdag den 29. October 1661.

IN overleg genomen zijnde, of oock eenige van de kostelijckste waren der E. Compagnie, als Barnsteen, Corael, &c. van hier nu weg te senden, dienstig geoordeelt soude konnen werden, naer den ons nu toeschijnende toefstant van herwaerts over, dan of te bevesen mochte zijn, dat den vyandt sulox wt overloopers van hier te weten komende, soude mogen komen daer op moedig, ende in tegendeel de Soldaten en andere hier binnen, daer door achterdencken te krijgen van quaden moet, flauertighbeyt in ons, of yets diergelijcks, waer by oock aen te mercken sy, dat deselve waren in geen andere deelen van India, dan alleen in China moeten werden vertiert en gesleten, ende gevolge by wackering deshandels (welcke nae 't eynde deses oorlogs door Gods genade noch wenschelijck wederom op luycken, en wellicht beter dan oyt te voeren werden sal) hier wel dienstig fullen zijn, daer deselve anderints by versenden noch tweemael gins en weer 't gevaer der Zee souden moeten uytstaen, 't welke overwogen zijnde, is by meerderheydt verstaen, wermits doch geen swarigheyt, nopende 't verliesen deses Casteels, door Gods hulpe en konnen voorsien, deselve waren alle hier te bebouden, om redenen boven vermeld.

De vertreckende huysgesinnen hebben in alles opgegeven, en versocht op wissel te moghen tellen haer bebouden armoedijen, omtrent 18 of 20000 Realen, 't welck in overleg gekomen zijnde, is verstaen 't selve geldt aen te nemen, om dat oock verboden is, dat delieden gelt by hun mogen voeren, behal-

E ven

ven dat d'E. Compagnie, doch het naefte jaer wederom geldt voor dit Guarnifoen fal moeten herwaerts zenden, ende noch te meer, om dat we goeden moet hebben, op de bekoudenis defes Casteels, daer andersints 't selve geweygert wordende, na bedencken, moedeloosheyt aen de onse, mocht komen te veroorfaecken, &c.

Aldus beslooten in 't Kasteel Zeelandia ten dage, maent, en Jare voorfz. ; was geteeckent *Fredrik Coyett*, teyckene dit, om datter meer refolutien zijn; maer van het verfenden van Barnsteen, daer hebbe toe geresolveert geweest, *Jacob Cau. I. O. van Warveren*, tot het verfenden der Barnsteen, &c. geftemt *I. Cafembroot*, *T. v. Iperen*, *C. Nobel*, Secretarus, &c.

N°. 11.

Extract uit de generale Refolutien des Forts Jaccatras (tegenwoordig genaemt Battavia; Sondag ady 30. December 1618. tegens den Avont in ons fort Jaccatra.

Alfoo tegenwoordelijck in 't fort Jaccatra een seer treffelijck Capitael is berufftende, beloopende omtrent 4. a 500. duysent, waer van Realen 100. duysent in Japans Silver, ende eenige Realen bestaet, welck silver meestendeele wel gefcheept soude konnen werden, dan alfoo men niet en weet, waer het best bewaert sy, en insonderheyt seer ghevreest wert, dat het eenige alteratie, of flaeubertigheyt, onder 't volck van 't fort soud mogen veroorfaecken, wert sulcx nagelaten. Item, dat tegenwoordelijcken in 't voorfz. Fort over de 400. zielen zijn, soo witte, swarte, jongens als vrouwen ende kinders, daer toe Godt lof geen provisie ofte vivres gebreecken. Onderfont gecollationeert, accordeert Battavia in 't Casteel, 9. Juny 1663. en was geteeckent *P. Morrioille* Secretaris,

Naer gedane collatie is dese met sijn Cotype bevonden te accordeeren: Batavia, Ady 23. February, Anno 1665.

Cornelis Hoofft,

Gefw. Clek.

N°. 12:

Extract uit Tayouans Resolutie-boeck, op Saturdag den 21. Iannary 1662. presentibus, als in de jongst voorgaende Vergaderingh.

ENde vorders op alle gelegentheden gelet. is'er voorflach gedaen van uytval op voorfz. Baterye; om defelve, waer het doenlijck, voor en aleer die met een hooger tal geschut versterckt mocht worden, te vernielen; edog geconfidereert, dat 1. onderstaen na der meester gevoelen, niet dan ten minsten met 4. a 5. hondert dappero Krijgs-mannen most ondernomen werden, en het guarnifoen die van de Redout en 2. Batenburg daer onder gereeckent, naulix 600. sulcke gasten-kan uytmaecken, in gevolge willende ter dadelijckheyt voort treden, en geen kleen hoopje op een wisse vleesbanck brengen, het Kasteel (de kans ons tegenlopende) in groot ghevaer siont gebracht te werden, NB. is gemelte voetslag niet raetsaem geoordeelt, te meer, vermits oock by ophael van levendige exempelen, vast wierdt gestelt alle haggelijcke uytvallen, ten waer met hoog voordeel verfelt, dat hier niet gesien wert, voor begerde schadelijck zijn, maer in tegendeel goet geschat ons binnen de Fortessen te blijven verhouden, en de Reduyt Uytrecht, voor drie maenden te provianderen.

Aldus beslooten in 't Casteel Zeelandia op Tayouan, ten dage, maent, en jare als boven; was geteeckent *Fredrick Coyett*, *I. O. van Warveren*, *I. Cafembroot*, *T. van Iperen*, *D. Hartbouwer*, *Harmen van Outboorn*, *Harmen Nuyts*, *Barent Harmensz.* *Roelof van de Roer*, *Gerrit Gerritsz.*, *Livinus Bor*, *I. v. Amstel*, *Iohann Hamilton.* &c.

Extract

N°. 13.

Extract uit Tayouans Resolutie-boeck, op maendag namiddag, 23. January 1662. presentibus d' Heeren Gouverneur, ende ordinaris Raden, nevens den vice Commandeur Michiel Engelken, ende Capiteyn Outhoorn.

EYndelijk onse gedachten wederom latende gaen over de nootfaeckelijckheit, van of men om dat den vyandt ons hoe langer hoe meerder komt bekommeren, ook eenige *Comptanten of sijne Koopmanschappen* uyt onse Packhuysen, sullen na de Reede aen de Schepen afzenden, hebbenwe na resolutie van faecken beslooten, by onse voorige resolutie van den . . . . . dierwegen genomen te blijven perisiteren, en dit wel ten voorneemsten, om thans geen te grooten alteratie onder het volck te veroorfaecten.

Aldus beslooten in 't Casteel Zeelandia, op Tayouan, ten dage, maent, en Jare als boven; was geteekent *Fredrick Coyett, I. O. van Waveren, I. Casenbroot, T. van Iperen, D. Hartbouwer, Harman van Outhoorn, &c.*

N°. 14.

Extract uit Tayouans Resolutie-Boek, Donderd. den 26. January 1662. present. omnib. mitsgaders gesleverct met de Krijgs-officieren tot Vaendrich incluyt, nevens de Koopluyden Six ende Dewick, mitsgaders d' onderkoop-luyden Bordes van Norsten, de Meere, Coenen, Jan de Ridder.

DE Vyand gisteren uyt 28. stucken grof geschut, na der meeste gissing omtrent 2500 schooten soo van 't Kerckhof, de Passer ende uyt de Pijn-appels, soodanigh de Redout hebbende beschooten, dat'er niet langer lijf-berging meer in en was, voort na twee afgeslagen stormen hebben moeten verlaten, ende 't overige doen opvliegen.

Dees voorleden nacht dien Heuvel, en van

daer af nederwaerts de Punct Gelderland, en 't Houte Wambais, achter meenigte gestelde Schans-korven, met bequame schietgaten versien naderende, sich seer is versterckende, en ons bedreygende, hebben wy wel eenigints de punt Gelderlandt dees voorleden nacht oock met kleede-packen, de Borst-wering wat verhooght en gesterckt, maer vertmits met ons geschut, ten aensien der dichte sijner Schans-korven, die hy in een nacht, door de meenigte sijner arbeyders, naer sijn believen schielijck aenbrenghet en verfstelt, en kleyn gewichte onses Bos-kruyts, hem weynig schade, of soo veel hinder in sijne werken niet konde aendoen, als thans der kosten waerdig soude wesen, NB. is in dese Raede voorgelagen, of immer nu, dewijl de vyandt het rondom sterck nadert, en besluyten van ons op geen andere wijze en sien te kunnen beletten, voor 't beste van dese staet te keuren, hy in sijnen wercke op hem *uytvallen*, en ten minsten meerder ruymte en opene vaert voor ons daer door trachten te behouden, waer op na verscheyde redekaveling, en opstonts gedane nauwer oversieninge, hoe veel gefonden ten strijdt bequame personen soude kunnen uytmaecken, en bevinding van maer 600. Soldaten, daer van 101. in 't houte Wambais, bestaende in 94. Mufquettiers, 2. Chergeanten, 12. Boschieters en een Conftapel, en Luytenant, een Vaendrager, 73. Boffchieters, en dan noch andere eygentlijk daer buyten bescheyde, omtrent 80. dat oock maer 100. man thans niet sonder groot gevaer van schepen, soude kunnen lichten te samen 780 man, zijnde d'overige na Lamey kreupel ende in 't Siecken-huys, van welke aller oordeel ten minsten omtrent 250. a 300. tot beschermen des Casteels, daer binnen soude moeten blijven, eerst het oordeel der Krijgs-officieren daer over genomen, ende rijpelijk overwogen hebbende, eenstemmelijck (uytgenomen een Luytenant en drie Vaendrigen) raetfaemst te zijn geoordeelt, ende besloten, dat wy noch geen uytval doen zullen, naer uytterste vermogen ons trachten van binnen te verstercken, en den vyandt ons aenvallende, met de hulpe Godes daer uyt te weeren, voornamentlijk om dese redenen:

E 2

1. Datwe

1. Datwe onstarck zijn om een, ten minsten 3 a 4. mael machtiger vyant, uyt sijne met stücken wel verfiene wercken, te verdrijven.

2. Deselve van uyt de Stadt en Bocke-stal, des nodig werden, met vers volk soude verstercken ende aengemoedigt worden, daer en tegen dan d'onse wel licht in beys verfwackt.

Veel cerder op de vlucht, dan t'onder kan gebracht worden, en daer naer haest keeren van waer hy uytgedreven was.

3. Wy ons geheel, tegens maer een deel sijner macht fouden wagen, 't welck niet dan in geval van schut baerblijkelijk gewisse kans van overwinninge te sullen behalen, die niet kan achten hier noch te zijn, of in de uytterste noot niet beters kennende, dient ondernoomen.

De vyandt om 't verlies van 1000 man niet soude op-breecken, daer en teghen een veel minder getal dooden en gequetsten ons seer verfwacken zou.

4. In de Pijn-appels doende zijnde, foudenwe van uyt de Stadt op 't Casteel besprongen ofte van achteren beknelte kunnen worden, ja foodanig dat et voor d'onse onmogelijck soude sijn weder te keeren.

Wijders aangemerckt, dat na des vyands toefstel 't houte Wambais wel den eersten aenstoot nu staet te lijdén, en tegens 't veel donderen van sijn Canon, niet lang sou kunnen sich verweeren, is mede in overleg genomen, of niet soo tot behout dier besettinge, als 't geschut daer in staet, 't selve in de aenstaenden nacht afgebroockén, ende alles daer uyt binnen getrocken, dient daer op goet gevonden, tot op morgen met het vast beuylt daer over te vertoeven, om te ondervinden, wat verandering ons onderentusschen sal wedervaren, aengesien wy 't selve tot behoudt onser vaert, gaerne so lange fouden behouden als immers doenlijk is, al waer 't selfs met meer dan gemeen gevaers. &c.

Nº. 15.

Extract uyt Tayouans Resolutien-boeck Vrydag den 27. Januar. 1662. presentibus als gisteren.

d' Heer Gouverneur d'ordinaris vergaderingh huynen morgen extraordinaerlijk hebbende doen beleggen, om te letten, wat men in dese jegenwoordighe constitutie des tijds best soude dienen by der handt te nemen, heeft verhaelt het geene op gisteren by den breeden Raedt geresolveert was, namentlijk: *dat men niet en soude uytvallen, maer ons in 't Kasteel trachten te stercken. &c.*

Den breeden Raad dan by een gekomen ende geseten zijnde, soo heeft den Heer Gouverneur haer verthoont, 't geene hier vooren gesegt is, raackende de vermatheydt en onwilligheydt der soldaten om te wercken, tot bevesting van het welcke *van Iperen*, mede lidt deser vergadering, daer by verhaelt heeft, dat hy den voorleden nacht, eenige Soldaten tot den arbeyt aengenomen hadde, met belofte van haer een mutsje te sullen geven, dan dat sy-lieden daer op geantwoort hadden, wel een mutsje te willen toegeven, indien sy van den arbeyt maer mochtén zijn ontslagen, dewijl sy niet geruyst en hadden: waer op dan by den Heer Gouverneur in omvragé gebracht zijnde, wat ons hier inne sal te doen staen, en of men de Soldaten met den arbeyt niet en behoorde te laten voortgaen, presenteerende, indien het nodig mochte werden geoordeelt, ende het daer toe helpen konde, om haer te meer aen te moedigen, selve de handt aen het werck te slaen, heeft den Raet dese saeck, na sijn belang en gewichte met aendacht overwogen, en aen d'eeene zijde geponderdeert de navolgende redenen, die by den Heer Gouverneur bygebracht worden, *tendeerende, om noch een nader proef van sijn geschut. af te wachten*: Eerstelijck, dat den vyand op gisteren na rouwe gissingh, omtrent 2500. schooten gedaen, en so veel *kruyt verbesigt* hadde, dat men twijffelen mochte, of hy nu al genoeg over

overhielt; en schoon ja, dat het dan echter niet gelooffelijck en was, dat hy op elke; of meer dan een punt, soo als sijne Strucken nu gefelt waren, soo veel soude willen wagen als hy gisteren aen de Reduyt verschooten hadde. Ten anderen, dat wanneer hy maer op eene plaets bresse hadde geschooten, men hem daer wel soude kunnen uyt houden. Ten derden, dat hy *niet licht storm soude wagen*, schoon dat hy daer toe veel ladders heeft. Ten vierden, dat het ontset van Batavia misfchien na by de hand was. Ende ten vijfden eyndelijk, dat wy van levensmiddelen voor vier of vijf maanden, en van Krijghstuygh noch tamelijck versien waren. Maer ter andere zijde is by den Raedt ingedient en aengemerckt: Voor eerst, dat de steene Reduyt, de welke het swacke Vierkant had beschermt, nu ter neder lagh, en dat de vyand nu soo veel kruid niet en soude behoeven te spillen om het voorfsz. vierkant te vellen, behalven dat hy misfchien oock meer kruyds hadde, als den Heer Gouverneur wel meende. Ten anderen, dat door het krachtigh en meenigvuldigh schieten, veel volcks van de steenen en splinters gedood, en noch meer gequetst soude worden, die dan de siecken huysen vervullen, en d'overige den moed benemen soude. Ten derden, dat de Packhuysen, waer in onse noodige provisien leggen, so geschonden waeren, dat de voornoemde provisien daer inne voor het verderf niet en konden bewaert werden. Ten vierden, dat het houtte Wambais den vyandt maer weynigh uyren soude kunnen tegenstaen; door welke verlies dan oock de vaert aen een van onse Schepen t'eenemael geslooten soude worden. Ten vijfden, dat men door het verlies van volck, gequetsten en siecken, oock door gebreck van vervarfingh, en door ongemack van de aenstaende regen, te grooter verswackingh soude lijden. Ten seften, dat het ontset van Battavia, mits den geruchten Portugesen oorlogh, van welck sommige eenigh schrijven hadde, wel licht niet nae vereylich en soude kunnen vallen, en dat het selve nu al komende, en den invaert geslooten vindende, beswaerlijck hier omtrent soude kunnen landen.

Ten sevenden, dat de guardineri van het boven Kasteel, insonderheyte de punten Vliflingen ende Campheer, door de ontfangen Canonfchooten seer gekrenckt waren.

Ten achtsten ende ten laetsten, dat de vyandt de Redeuts-heuvel door Schanskorven, en het houtte Voorwerck versterckte, en niet langh en soude wachten om daer van op het Kasteel te donderen, *konnende op voorfsz. hooghte, de voetschoolen van de Soldaten affien en beschieten, oock over 't gantsche Vierkant soodanig dommineeren, datter niemant weyligh in soude hebben kunnen blijven, oordeelen derhalven voor het raadsaemste te zijn, den Vyandt met den eersten, op eerlijcke voorwaarden, het Kasteel aen te bieden.* Waer op nae aenroepinge van den naem des Heeren, rijpelijck gedelibereert zijnde, *is eenstemmelijck goedgevonden en geresolveert Coxinja, met den eersten door een briefken te laten weten, dat wy gesints zijn geworden met hem, wegens d'overgave van het Kasteel, onder eerlijcke voorwaarden in onderhandelinge te treden.*

Aldus beslooten in 't Kasteel Zeelandia op Tayouan, ten dage, maend, en jaere als voornoemt, was geteekent *Freedrick Coyett, J. O. van Warveren, J. Kasembrood, T. van Iperen, Herman van Outsboorn, Daniel Sicx, Paulus de Vicq, Hairnen Nuyts, Barent Hermansz., Roelof vander Roer, Gerrit Gerritsz., Livinus Box, Karel Louysz., Jan van Amstel, J. Hamilton, J. de Meer, Pieter Bordes, Dominicus van Vorsten, Claes van Detten, Fans Wolf, Johan Fransz., Pieter Stael, Matthijs Benedictus, Johan Askamp, Christiaan Lipack, de Fleur, Adam Hemmen, Joao de Ridder, &c.*

N°. 16.

Acte Notariael, nevens Cautie, ter somma van 25000 guldens.

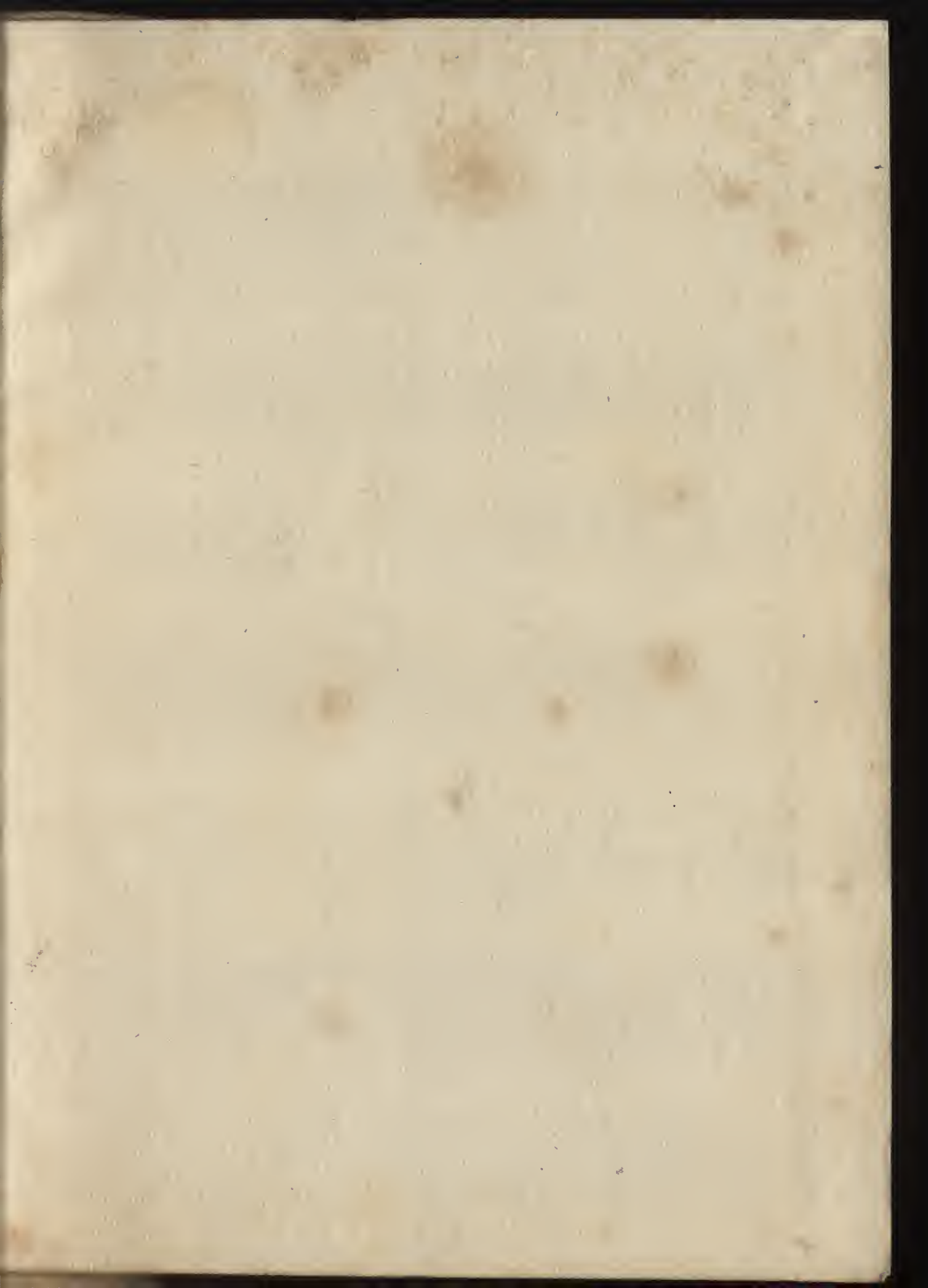
Compareerde voor my *Hendrick Rosa*, Notaris Publicq, by den Hove van Hollandt geadmitteert, t'Amsterdam residerende, present de naergenoemde ge-

E 3 tuygen,

tuygen, d'E. Heeren *Josephus Deutz*, *Abraham Velters*, ende *Steffen van Schooneveld*, ende verklaerden, alsoo sy Comparanten eenige jaeren geleeden, een Requête aen de Vergaderinge van Seventiene, de Generale Nederlandtse Geostroyeerde Oost-Indische Compagnie representerende, hebben gepresenteert; daer toe tenderende; dat *Fredrick Coyett*, gewesene Raed extraordinaris, van wegen de gemelte Compagnie, en Gouverneur op 't Eyland Formosa, uyt sijn Confinement, daer in hy by sententie van den Raed van Justitie tot Batavia is gecondemneert, soude mogen werden gerelaxeert, mitsgaders geadmitteert om weder in desen Lande te komen, ende dat om hier voort te blijven wonen, onder belofte, eede, verbintenisse ende verseeckeringe, dat hy hem nooyt de dagen sijnes levens, buyten dese Compagnie, in niemant anders dienst naer Indien, nochte Indische saecken begeven, of sal laten gebruycken: Ende dat sy E. Comparanten 't voorz. verseeck ter gemelte Vergaderinge, wanneer de selve jonghst in dese loopende Maend, alhier by den anderen was, nochmaels hebben gerenoveert; Soo is 't dat, wijle de opgamelte Vergaderinge, inclinatie schijnt te thoonen, om voorz. hun verseeck, onder de voorz. verhaelde conditien in te willen, dat sy E. Comparanten van nu af aen verklaren aen te nemen, en te beloven, gelijck sy E. Comparanten aennemen ende beloven by desen, dat wanneer de voornoemde

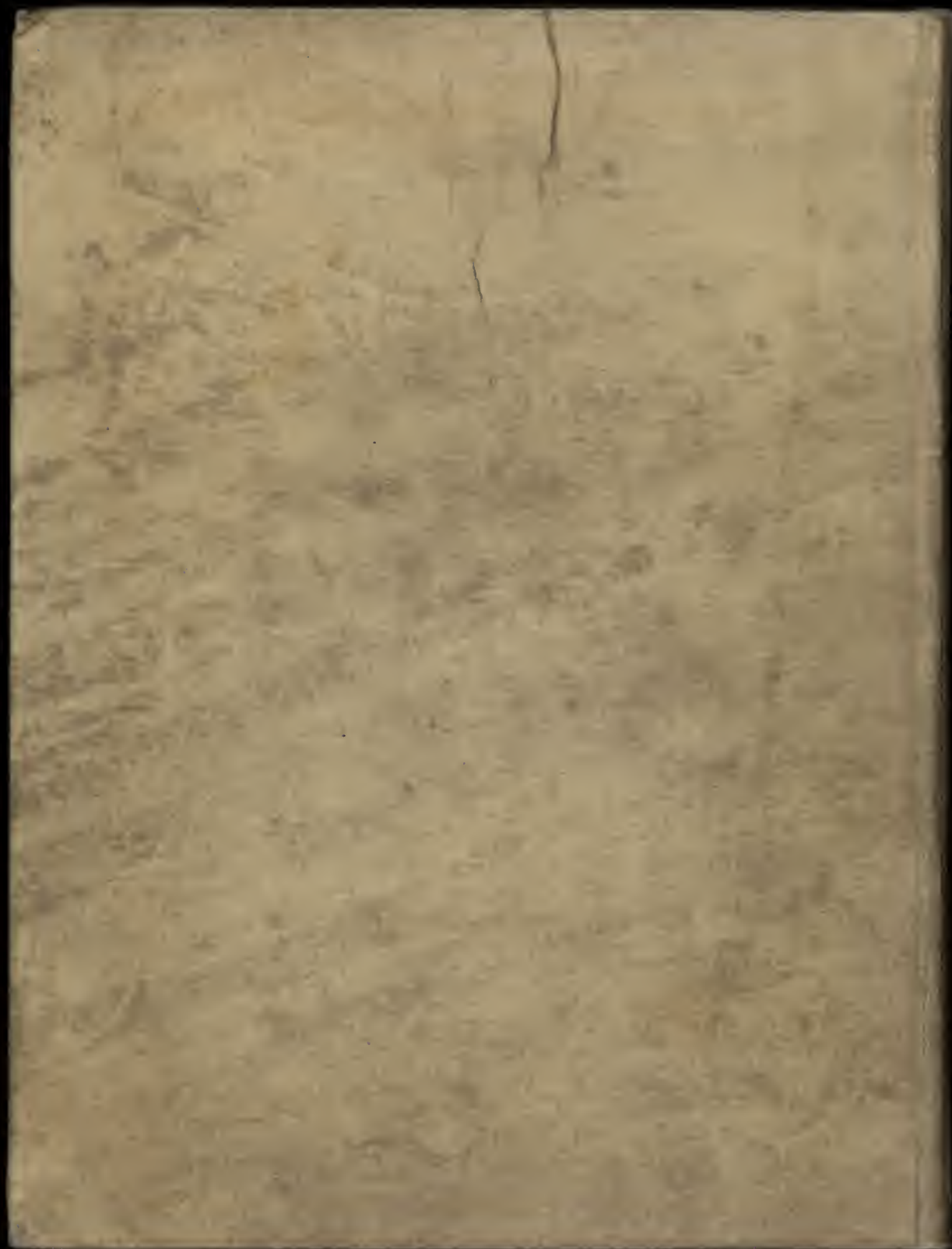
Fredrick Coyett, uyt sijn voorz. confinement komt ontflagen te worden, met permiffie om weder herrewaerts aen te keeren, dat hy hem hier te lande, in een van dese geunieerde Provincien sal komen ter neder te setten, oock in den selven ten uyt-eynde van sijn leven te blijven wonen. Ten andren, dat hy hem in niemands dienst weder na Indie blijckelijck sal trachten te begeven, of tot eenige Indische saken, 't zy van selfs, of daer toe versocht, laten gebruycken. Ten derden, dat hy voor sijn vertreck uyt India, by eede sal beloven alle het selve in dier voegen naer te komen. Ende ten lasten, dat sy E. Comparanten, tot meerder verseeckeringe van de opgamelte Compagnie, dat het gunt voorz. is, sal werden gepresteert, hun selven by desen stellen tot Borge; ende dat ter somme van vijf en twintigh duysent guldens toe, om alie op te leggen, ende aen de ineergemelte Compagnie te betalen, ingevalle hy een ofte meer van de voorgemelte conditien soude mogen komen te overtreeden, of de selve niet te presteren, ende dat onder renunciatie van de beneficien, *ordinis divisionis & excussionis*, de kracht van dien hun Comparanten ten vollen bekent zijnde, ende voorts onder verband van hunne personen ende goederen, deselve stellende ten dwang van alle Hoven, Rechteren ende Gerechten. Aldus gedaen ende gepasseert in Amsterdam, den 20. Marty 1674. present d'E. *Lucus Schorel*, ende *Wouter Lootsman*, alsgetuygen.

93-B10393

FIRST EDITION of this anonymous account of the struggle for Formosa or Taiwan, a much contested island whose ownership is a rather topical • question that has not been satisfactorily solved to the present day. The Chinese knew of the island from a very early date, Spanish and Portuguese navigators anchored there in the 16th century, but the Dutch were the first to colonize it and built fort Zeelandia on the east coast in 1624. On the expulsion of the Ming dynasty from the Chinese mainland by the Manchus a number of their defeated adherents crossed over to Formosa and under their leader a pirate called Coxinga were succesful in expelling the Dutch. All these events, the physical features of the beautiful tropical island, and the customs of the aborigines are described in the book; seven years after its publication, the Chinese of Formosa recognized the emperor K'ang-hi and the island then began to form part of the Chinese empire. The plates were designed and engraved by J. van Avele and J. van Baden, and show fort Zeelandia, the interior of a temple, battle-scenes at sea and on land. ~~One preliminary leaf lacking, one plate loose, and somewhat stained, otherwise in good condition.~~ Cordier, *Bibliotheca Sinica* I, 285. John Parker, *Bell Collection Additions* 1955-59, p. 72.